

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«ΤΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΣΤΗ
ΕΛΛΑΔΑ ΣΕ ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΜΕ ΤΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ
ΧΩΡΩΝ ΤΗΣ Ε.Ε.».**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

**“ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ,
ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ”**

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ : ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ: ΜΠΑΡΛΟΥ ΑΓΓΕΛΙΚΗ

ΤΡΙΠΟΛΗ 2013

Ευχαριστώ τον κ. Φωτόπουλο
για τη συμπαράστασή του
στην ολοκλήρωση της εργασίας μου.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Μία από τις σημαντικότερες λειτουργίες του σύγχρονου κοινωνικού κράτους αφορά την μέριμνα των πολιτών του, είτε αυτοί ανήκουν στο εργατικό δυναμικό, είτε στους ανέργους, είτε στους συνταξιούχους. Μέσα στο πλαίσιο αυτό εντάσσονται τα Συστήματα Κοινωνικής Ασφάλισης τα οποία αποσκοπούν στην εξασφάλιση των πολιτών για τα χρόνια κατά τα οποία δε θα εντάσσονται στο εργατικό δυναμικό της χώρας.

Επομένως τα Συνταξιοδοτικά Ταμεία οφείλουν να επιτελέσουν ένα πολύ σημαντικό έργο, να εξασφαλίσουν για όλους τους εργαζομένους τους, τις απαραίτητες παροχές, οικονομικές και μη, οι οποίες θα συνδράμουν ουσιαστικά στην εξασφάλιση ενός αξιοπρεπούς επιπέδου διαβίωσης κατά την τρίτη ηλικία. Προκειμένου να υλοποιηθεί το έργο αυτό, έχουν θεσπιστεί συγκεκριμένες διαδικασίες, έτσι ώστε να διασφαλίζεται η εύρυθμη λειτουργία των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης. Με τη χρήση των κατάλληλων εργαλείων είναι εφικτό να μετρηθεί με ακρίβεια η μελλοντική τους πορεία και να γίνουν οι απαραίτητες ενέργειες αντιστάθμισης κινδύνων.

Οι δυσμενείς οικονομικές συγκυρίες που διανύουμε, λόγω της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης, έπληξαν κάθε τομέα της οικονομίας, συμπεριλαμβανομένου και αυτού της κοινωνικής ασφάλισης. Αυτό ισχύει τόσο για τη χώρα μας, όσο και για τις περισσότερες χώρες της Ε.Ε. Για να εξασφαλιστεί, επομένως, η βιωσιμότητα του συστήματος και να περιοριστούν οι απώλειες ήταν αναγκαία η εφαρμογή πρόσθετων μέτρων. Με τον τρόπο αυτό καταβάλλονται μεγάλες προσπάθειες για να θωρακιστούν τα αποθεματικά των ταμείων από την υπάρχουσα, αλλά και από μελλοντικές οικονομικές κρίσεις.

Στην παρούσα διπλωματική εργασία θα παρουσιαστούν τα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης, θα γίνει εκτενής αναφορά στη διάρθρωση του ελληνικού ασφαλιστικού συστήματος και θα πραγματοποιηθεί σύγκριση με τα συστήματα των χωρών της Ε.Ε.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	1
Περιεχόμενα.....	2
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο : ΕΙΣΑΓΩΓΗ-ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ.....	6
1.1.Σκοπός και Μεθοδολογία.....	7
1.2 Δομή Εργασίας.....	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο : ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ –ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ.....	9
2.1 Τι είναι Ασφάλιση : Δομή και διάρθρωση του ασφαλιστικού συστήματος.....	9
2.2 Θεωρία Κοινωνικής-Ιδιωτικής Ασφάλισης, διάκριση μεταξύ συστημάτων Ασφάλισης και η κύρια διάκριση στους Βασικούς Πυλώνες.....	10
2.3 Τα προβλήματα που δημιουργεί η γήρανση του πληθυσμού στο σύστημα ασφάλισης με αποτέλεσμα την αύξηση του χρέους και κυρίως του αφανούς χρέους.....	12
2.4 Δημόσιο Χρέος και Αφανές χρέος.....	18
2.4.1 Δημόσιο Χρέος.....	18
2.4.2 Αφανές Χρέος.....	20
2.5 Θα συνείφερε μία μετατόπιση του συνταξιοδοτικού συστήματος από αμιγώς Κρατικό σε ιδιωτικό σύστημα ασφάλισης.....	22
2.6 Μακροοικονομικά της κοινωνικής ασφάλισης διεθνώς και στην Ελλάδα.....	23
2.7 Μάκρο και Μίκρο –οικονομικές επιπτώσεις του προβλήματος.....	26
2.8 Συστήματα οργάνωσης της κοινωνικής ασφάλισης.....	33
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο : Η ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΟΥ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	37
3.1 Εισαγωγή- Ιστορική αναδρομή.....	37
3.2 Φορείς Κοινωνικής Ασφάλισης.....	39
3.3 Επαγγελματικά Ταμεία Ασφάλισης.....	42
3.4 Ο κατακερματισμός του συστήματος.....	43
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο : ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΓΗΡΑΝΣΗΣ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΚΑΙ Η ΑΠΗΧΗΣΗ ΤΟΥ ΣΤΟΝ ΕΛΛΑΔΙΚΟ ΧΩΡΟ.....	49
4.1 Η γήρανση του πληθυσμού.....	49
4.2 Ο ρόλος του δεύτερου και του τρίτου πυλώνα.....	52
4.3 Ανοιχτή Μέθοδος Συντονισμού.....	54
4.4 Διαδικασία Προετοιμασίας Προβολών Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	57
4.4.1 Πρόβλεψη πληθυσμού.....	57

4.4.2 Γονιμότητα.....	58
4.4.3 Προσδόκιμο ζωής.....	61
4.4.4 Μετανάστευση.....	64
4.4.5 Απασχόληση.....	72
4.5 Η επίδραση της γήρανσης στις δημόσιες δαπάνες.....	74
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ^ο : ΤΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΠΥΛΩΝΩΝ ΚΑΙ Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΣΤΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΑ ΚΡΑΤΗ.....	76
5.1 Ο Πρώτος Πυλώνας.....	80
5.2 Ο Δεύτερος Πυλώνας.....	82
5.3 Ο Τρίτος Πυλώνας.....	84
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 ^ο : ΟΙ ΑΛΛΑΓΕΣ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ Ο ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ.....	85
6.1 Εισαγωγή.....	85
6.1 Συνταξιοδοτικά Σχήματα και Συνέπειες της Οικονομικής Κρίσης.....	87
6.2 Οι Οικονομικές Αγορές και οι Ιδιωτικές Συντάξεις.....	88
6.3 Επενδύσεις και Απόδοση.....	89
6.4 Ιδιωτικές συντάξεις και εισοδήματα γήρατος.....	90
6.5 Διαφορές ανάμεσα στα Συνταξιοδοτικά Προγράμματα.....	92
6.5.1 Σχήματα Καθορισμένης Περιοχής.....	93
6.5.2 Οικονομικά Αποτελέσματα και Ρίσκο.....	95
6.5.3 Σχήματα Καθορισμένης Εισφοράς.....	96
6.6 Οι επιδράσεις της Χρηματοοικονομικής Κρίσης.....	97
6.6.1 Επιδράσεις στις χώρες του Ο.Ο.Σ.Α.....	97
6.6.2 Επιδράσεις στις αναπτυσσόμενες χώρες.....	97
6.6.3 Συνέπειες για τα σχήματα καθορισμένης εισφοράς.....	98
6.6.4 Επιδράσεις στους Εργαζόμενους.....	99
6.7 Αυτόματοι Ρυθμιστές Σταθεροποίησης.....	103
6.8 Λύσεις στο Πρόβλημα.....	105
6.9 Μελλοντικές Προκλήσεις.....	108
6.10 Κίνδυνοι και Συντάξεις.....	110
6.11 Η παρούσα κατάσταση.....	112
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7 ^ο : ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ.....	124
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8 ^ο : ΣΚΕΨΕΙΣ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	159

8.1 Το πρόβλημα της δημογραφικής γήρανσης και ο κίνδυνος δημοσιονομικού εκτροχιασμού.....	160
8.2 Δράσεις των Ευρωπαϊκών Κρατών για την επίλυση του προβλήματος των ελλειμμάτων	161
8.3 Μπορούν τα παρόντα αποθεματικά να στηρίξουν το διανεμητικό σύστημα.....	163
8.4 Η δημιουργία ενός αποτελεσματικού 2 ^{ου} κεφαλαιοποιητικού πυλώνα ως λύση του ασφαλιστικού προβλήματος.....	164
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	166
ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ.....	168
ΕΛΛΗΝΙΚΗ.....	168

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο :ΕΙΣΑΓΩΓΗ – ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Στην σημερινή εποχή που ζούμε αρκετές κοινωνίες έχουν έρθει σε επαφή με τα προβλήματα που δημιουργεί η οικονομική κρίση. Ιδιαίτερα η Ελλάδα ζει πλέον την κάθε μέρα ξεχωριστά και έντονα επειδή καλείται να αντιμετωπίσει ποικίλα προβλήματα που έχουν δημιουργηθεί τόσο στον οικονομικό όσο και στον κοινωνικό τομέα. Η χρηματοπιστωτική κρίση έφερε στην επιφάνεια χρόνιες παθολογίες του ελληνικού συστήματος τόσο στο δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα. Η κατάσταση της Ελληνικής οικονομίας χαρακτηρίζεται ως αρκετά σοβαρή με την έννοια ότι εκτός του υπερβολικού δημόσιου ελλείμματος και δημόσιου χρέους πλήττεται από την ανισοκατανομή του εισοδήματος, την υψηλή ανεργία, την τεχνολογική και καινοτομική κατάρρευση της παραγωγικής βάσης, την έλλειψη παιδείας και αποκατάστασης επαγγελματικής σταδιοδρομίας, καθώς και την ανησυχία των συνταξιούχων που δεν γνωρίζουν για πόσο ακόμα θα τους δίνεται η δυνατότητα να λαμβάνουν τα εισοδήματά τους από τα ασφαλιστικά συνταξιοδοτικά συστήματα. Επικρατεί δηλαδή ένας πανικός στις μέρες μας σε όλες τις ηλικιακές τάξεις του πληθυσμού της χώρας.

1.1 Σκοπός και Μεθοδολογία

Η παρούσα διπλωματική εργασία στοχεύει να πραγματοποιήσει μία συγκριτική παρουσίαση των ισχυόντων συστημάτων ασφάλισης στην Ευρωπαϊκή Ένωση με έμφαση στο ελληνικό σύστημα ασφάλισης. Θα παρουσιαστούν τα δυνατά σημεία αλλά και αδυναμίες των συστημάτων, θα τεθούν τα σημαντικότερα προβλήματα από την εφαρμογή τους και οι προτεινόμενες λύσεις. Απώτερος σκοπός της εργασίας είναι να αποτυπώσει στο βέλτιστο βαθμό την σημερινή πραγματικότητα τόσο στον ελληνικό όσο και στον ευρωπαϊκό χώρο, καθώς και να αποτελέσει εφαλτήριο για μεταγενέστερες έρευνες στο ίδιο αντικείμενο.

Η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε είναι αυτή της βιβλιογραφικής επισκόπησης. Μελετήθηκε δηλαδή εις βάθος η υπάρχουσα βιβλιογραφία επί του αντικειμένου, μέσα από βιβλία, άρθρα, περιοδικά, παλαιότερες έρευνες και ηλεκτρονικές πηγές. Εμπειρική έρευνα δεν πραγματοποιήθηκε.

1.2 Δομή Εργασίας

Η εργασία διαρθρώνεται σε επτά κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται μία εισαγωγή στο θέμα και παρουσιάζονται ο σκοπός, η μεθοδολογία και η δομή της εργασίας.

Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης, αφού προηγουμένως οριστεί η έννοια της ασφάλισης και η δομή του ασφαλιστικού συστήματος. Στο κεφάλαιο αυτό ακόμη παρουσιάζεται η θεωρία της κοινωνικής ασφάλισης, τίθενται τα προβλήματα της γήρανσης του πληθυσμού και του αφανούς χρέους. Επίσης παρατίθενται οι σημαντικότερες θεωρίες ασφάλισης σύμφωνα με την οικονομική θεωρία και τα συστήματα ασφάλισης διεθνώς.

Το τρίτο κεφάλαιο αφορά τη διάρθρωση του ελληνικού ασφαλιστικού συστήματος. Μετά από μία σύντομη ιστορική αναδρομή παρουσιάζονται οι φορείς και τα επαγγελματικά ταμεία ασφάλισης και γίνεται αναφορά στον κατακερματισμό του συστήματος με ότι αυτό συνεπάγεται.

Στο τέταρτο κεφάλαιο αναλύεται διεξοδικά το ζήτημα της γήρανσης του πληθυσμού και η επίδρασή του στον ελλαδικό χώρο. Ξεδιπλώνεται ο ρόλος του δεύτερου και του τρίτου πυλώνα, η ανοιχτή μέθοδος συντονισμού και τέλος δίνονται πληροφορίες σχετικά με την επίδραση της γήρανσης του πληθυσμού στις δημόσιες δαπάνες.

Στο πέμπτο κεφάλαιο αναλύεται το μοντέλο των τριών πυλώνων και η εφαρμογή του στα ευρωπαϊκά κράτη.

Το έκτο κεφάλαιο αποτυπώνει τις αλλαγές των ευρωπαϊκών ασφαλιστικών συστημάτων και τον αντίκτυπο της κρίσης σε αυτά. Πιο συγκεκριμένα παρουσιάζονται τα συνταξιοδοτικά σχήματα, οι οικονομικές αγορές και οι ιδιωτικές συντάξεις, οι επενδύσεις και η απόδοση καθώς και οι διαφορές που υπάρχουν στα συνταξιοδοτικά προγράμματα. Στη συνέχεια αναλύονται οι συνέπειες της χρηματοοικονομικής κρίσης στις χώρες του Ο.Ο.Σ.Α, αλλά και στις αναπτυσσόμενες χώρες. Τέλος, τίθενται κίνδυνοι και μελλοντικές προκλήσεις και διατυπώνονται προτεινόμενες λύσεις.

Εν κατακλείδι στο έβδομο και τελευταίο κεφάλαιο της εργασίας αποτυπώνονται οι σκέψεις του γράφοντος και τα συμπεράσματα στα οποία κατέληξε με το πέρας της συγκεκριμένης μελέτης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο :ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ – ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

2.1 Τι είναι Ασφάλιση: Δομή και διάρθρωση του ασφαλιστικού συστήματος

Η έννοια της ασφάλισης είναι υψίστης σημασίας, αφού δίνεται η δυνατότητα σε ένα άτομο ή σε ένα νοικοκυριό να έχει τη δυνατότητα να αντιμετωπίσει διάφορους κινδύνους που μπορούν να παρουσιαστούν σε βραχυπρόθεσμους, αλλά κυρίως σε μεταγενέστερους χρόνους. Η αβεβαιότητα αυτή έχει οδηγήσει τους ανθρώπους να κατευθύνονται σε ένα οργανωμένο σύστημα ασφάλισης. Τέτοιοι κίνδυνοι μπορεί να είναι η παύση εργασίας λόγω γήρατος, απόλυσης, ασθένειας ή αναπηρίας, ο θάνατος, η ασθένεια ή ο τραυματισμός, η απώλεια προσωπικών περιουσιακών στοιχείων (π.χ. λόγω κλοπής ή πυρκαγιάς), ή γενικά η εμφάνιση αστικών ευθυνών απέναντι σε τρίτους. Η ανάγκη για μείωση των μελλοντικών κινδύνων εμφανίζεται συγχρόνως για τα μέλη μίας κοινωνίας, αν και οι κίνδυνοι δεν γίνονται πραγματικότητα για όλους, ή με την ίδια συχνότητα ή την ίδια στιγμή. Σε συλλογικό επίπεδο μπορούμε να αντιληφθούμε την αβεβαιότητα ως μια εξωτερική κοινωνική επιβάρυνση, την οποία, με τη δημιουργία ενός ασφαλιστικού συστήματος, τα άτομα περιορίζουν μέσω της εσωτερικοποίησης της.

Η βασική δομή ενός ασφαλιστικού συστήματος για παροχή συντάξεων περιλαμβάνει πολλά και διάφορα χαρακτηριστικά, τα οποία διαμορφώνουν τη συνολική του εικόνα. Κεντρικός ρόλος σε όλα τα ασφαλιστικά συστήματα μπορούμε να πούμε ότι είναι η διοίκηση του συστήματος, η οποία λαμβάνει τις αποφάσεις σχετικά με τους όρους που συμμετέχουν σε αυτό οι ασφαλισμένοι και οι δικαιούχοι, οι οποίοι πληρώνουν εισφορές/ασφάλιστρα και λαμβάνουν παροχές. Τα χρήματα αυτά που συσσωρεύονται από τα ασφάλιστρα/εισφορές η κεντρική διοίκηση τα αναθέτει σε έναν ειδικό χειριστή ο οποίος μπορεί να λειτουργεί είτε εσωτερικά στο φορέα ή να είναι εξωτερικός (outsourcing).

2.2 Θεωρία Κοινωνικής-Ιδιωτικής Ασφάλισης, διάκριση μεταξύ συστημάτων Ασφάλισης και η κύρια διάκριση στους Βασικούς Πυλώνες.

Η ασφάλιση χωρίζεται κυρίως σε δύο μορφές, την ιδιωτική και την κοινωνική. Για τον ασφαλισμένο η ιδιωτική και η κοινωνική ασφάλιση αποτελούν την ίδια λειτουργία, δηλαδή πληρώνει εισφορές/ασφάλιστρα για να έχει το δικαίωμα στο άμεσο μέλλον να εισπράξει τη σύνταξή του. Όταν θα φτάσει στο χρονικό σημείο της συνταξιοδότησης θα πρέπει να έχει τουλάχιστον μία κύρια πηγή χρηματοδότησης για την κάλυψη των αναγκών του.

Η ιδιωτική ασφάλιση αν ακολουθεί τη κεφαλαιοποιητική σχέση λειτουργεί όπως η ατομική αποταμίευση. Η πληρωμή των συντάξεων βασίζεται στην απόδοση του κεφαλαίου που δημιουργείται από τις εισφορές που έχουν δοθεί από τα εργασιακά χρόνια. Η ιδιωτική ασφάλιση είναι αυστηρώς ανταποδοτική, ενώ το ύψος των συντάξεων τίθεται σε κίνδυνο από παράγοντες που μειώνουν την απόδοση του κεφαλαίου, τον πληθωρισμό και την απόδοση της οικονομίας (συμπεριλαμβανόμενης εμμέσως και της δημογραφίας).

Η κοινωνική ασφάλιση που ακολουθεί το διανεμητικό τρόπο έχει ως βάση την αλληλεγγύη των γενεών. Η πληρωμή των εκάστοτε συνταξιούχων γίνεται από τις εισφορές των εκάστοτε εργαζομένων. Μπορούμε λοιπόν να καταλάβουμε ότι ο τρόπος σύνδεσής τους είναι έμμεσος. Αφού υπάρχει η σύνδεση αυτή μεταξύ των γενεών είναι ορατός ο κίνδυνος που δημιουργείται στην αποπληρωμή των συντάξεων. Τα έσοδα λοιπόν εξαρτώνται από τον αριθμό των εργαζομένων και το ποσό των εισφορών που καταβάλουν κατά την εργασιακή τους εποχή. Αντιθέτως, τα έξοδα έχουν άμεση σχέση με τον αριθμό των συνταξιούχων για τη καταβολή των συντάξεων και των κοινωνικών παροχών. Ο κίνδυνος αυτός δημιουργείται όταν υπάρχει ανισότητα μεταξύ των εσόδων και των εξόδων. Όταν το άθροισμα των εξόδων είναι μεγαλύτερο από το άθροισμα των εσόδων υπάρχει ένα πολύ σημαντικό πρόβλημα.

Τα είδη των συντάξεων κατατάσσονται συνήθως σε τρεις πυλώνες, αφού σε συστήματα πολλαπλών πυλώνων το εισόδημα κάποιου που έχει αποχωρήσει από την εργασία μπορεί να περιέχει όλων των ειδών τις συντάξεις. Η διάκριση των πυλώνων έχει ως εξής: (Τήνιος, 2010 και Καραβίτης, 2011)

- *1ος πυλώνας*: Δημόσιες συντάξεις

Συνήθως, αναφέρεται ως σύστημα δημόσιας κοινωνικής ασφάλισης. Χαρακτηρίζεται από το γεγονός ότι οι συντάξεις χρηματοδοτούνται από εισφορές που πληρώνονται στην ίδια χρονική περίοδο. Πρόκειται, δηλαδή, για ένα διανεμητικό σύστημα (unfunded ή pay-as-you-go system-PAYG), με την έννοια ότι η παρούσα γενεά εργαζομένων χρηματοδοτεί παρελθούσες γενεές (αλληλεγγύη γενεών). Η συμμετοχή στο σύστημα κατά κανόνα είναι υποχρεωτική, συνήθως μέσω της νομοθεσίας. Οι εισφορές είναι συνήθως συνάρτηση του ύψους των αποδοχών. Οι παροχές του συστήματος, οι οποίες έχουν τη μορφή τακτικών καταβολών σύνταξης ή/και εφ' άπαξ πληρωμής, είναι εγγυημένες από το δημόσιο και συνήθως προκαθορισμένες, υπό την έννοια ότι ορίζεται κάποιο ποσό, είτε ως απόλυτο μέγεθος, είτε σε σχέση με κάποιο μέγεθος αναφοράς (για παράδειγμα οι αποδοχές, τα έτη ασφάλισης κ.α.).

- *2ος πυλώνας*: Συλλογικές (επαγγελματικές) συντάξεις

Ο δεύτερος πυλώνας περιλαμβάνει κυρίως συλλογικά συνταξιοδοτικά σχήματα, τα οποία απευθύνονται σε επαγγελματικές τάξεις ή ομάδες εργαζομένων με κοινά χαρακτηριστικά (π.χ. απασχολούνται στον ίδιο φορέα ή στην ίδια επιχείρηση). Υπ' αυτή την έννοια, Επαγγελματικά Ταμεία μπορούν να συσταθούν από επαγγελματικές ή συνδικαλιστικές ενώσεις ή/και εργοδότες, μεμονωμένους ή σε ομάδες (π.χ. σε κλαδικό επίπεδο). Στα Επαγγελματικά Ταμεία η συμμετοχή μπορεί να είναι υποχρεωτική ή προαιρετική με προκαθορισμένες είτε τις παροχές, είτε τις εισφορές. Όσον αφορά το ύψος τους κατά κανόνα δεν είναι εγγυημένο και συνήθως εξαρτάται από την απόδοση των επενδυμένων κεφαλαίων. Η διοίκηση και η διαχείριση του Ταμείου μπορεί να ασκείται από αυτόνομα ιδιωτικά ασφαλιστικά ταμεία, ασφαλιστικές εταιρείες ή τις επιχειρήσεις που χρηματοδοτούν το Ταμείο. Συνοψίζοντας, η χρηματοδότηση θα μπορούσαμε να πούμε ότι γίνεται με κεφαλαιοποιητικό σύστημα.

- *3ος πυλώνας*: Ατομικές συντάξεις

Στον τρίτο πυλώνα συνήθως εντάσσονται ατομικά μακροπρόθεσμα αποταμιευτικά προγράμματα με σκοπό την παροχή σύνταξης στο μέλλον. Οι παροχές του συστήματος αυτού δεν εξαρτώνται από παραμέτρους της απασχόλησης. Δηλαδή, θα μπορούσαμε να πούμε ότι αποτελούν μορφή αποταμίευσης, αφού δεν περιέχεται η

έννοια της αλληλεγγύης μεταξύ ατόμων και η χρηματοδότησης γίνονται με τη μορφή της κεφαλαιοποίησης.

Η κατηγοριοποίηση των συντάξεων δεν είναι ποτέ μία απλή μέθοδος, αφού η Παγκόσμια Τράπεζα έχει κάποιες διαφορές από την κατηγοριοποίηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα Ελληνικά κλαδικά Ταμεία κύριας και επικουρικής ασφάλισης έχουν στοιχεία τόσο του πρώτου όσο και του δεύτερου πυλώνα.

Αρκετές φορές η κατηγοριοποίηση γίνεται με βάση του τρόπου χρηματοδότησης και αρκετά συχνά παρατηρούμε διαφωνίες για το που κατατάσσεται το κάθε συγκεκριμένο σύστημα.

2.3 Τα προβλήματα που δημιουργεί η γήρανση του πληθυσμού στο σύστημα ασφάλισης με αποτέλεσμα την αύξηση του χρέους και κυρίως του αφανούς χρέους

Στο σημείο αυτό θα προσπαθήσουμε να δείξουμε τα διάφορα προβλήματα που δημιουργεί το φαινόμενο της γήρανσης του πληθυσμού. Θα χρησιμοποιήσουμε κάποιους δείκτες για να μας βοηθήσουν στην ανάλυσή τους.

Η αύξηση του προσδόκιμου ορίου ζωής συνεπάγεται άμεσα ότι οι συνταξιούχοι θα βρίσκονται περισσότερα χρόνια στην ηλικία της απολαβής της σύνταξης. Ο παρακάτω πίνακας μας δείχνει για άτομα που είναι ήδη στα 65 χρόνια ζωής πόσα χρόνια έχουν ακόμα για να ζήσουν. Γίνεται αντιληπτό από το 1960 και μετά η τάση είναι συνεχώς ανοδική. Οι ηλικιωμένοι θα ζουν όλο και περισσότερα χρόνια. Άντρες και γυναίκες έχουν αυξητικές τάσεις, όπως και το σύνολο των χωρών φαίνεται να εμφανίζει ανοδικές τάσεις με πρωτοπόρα τη χώρα της Ιαπωνίας. Οι γυναίκες της Ιαπωνίας με βάση τη συγκεκριμένη προβολή μπορούν να ζήσουν τέσσερα χρόνια περισσότερα από τις γυναίκες της Ελλάδος. Παρότι που υπάρχει αύξηση πέντε ετών στις Ελληνίδες μπορούμε να υποθέσουμε ότι η αύξηση αυτή μπορεί να είναι και μεγαλύτερη αφού βιολογικά αυτό μπορεί να υποστηριχθεί, το ίδιο μπορεί να ισχύει και για τις υπόλοιπες χώρες. Όποτε καταλαβαίνουμε ότι αν δεν υπάρχει κάποια μεταρρύθμιση για αλλαγή του ορίου συνταξιοδότησης αυτό σημαίνει ότι τα έξοδα στο Κρατικό προϋπολογισμό θα αυξάνονται συνεχώς.

Πίνακας 2.1: Προσδόκιμο επιβίωσης στην ηλικία των 65 ετών 1960-2007, Ελλάδα και διεθνείς συγκρίσεις

	Ανδρες							
	1960	1970	1990	2007	1960	1970	1990	2007
Ελλάδα	13,4	13,9	15,7	17,4	14,6	15,2	18,0	19,6
ΗΠΑ	12,8	13,1	15,1	17,0	15,8	17,0	18,9	20,3
Ιταλία	13,4	13,3	15,1	17,9	15,3	16,1	18,8	21,8
Γαλλία	12,5	13,0	15,5	18,0	15,6	16,8	19,8	22,3
Ισπανία	13,2	13,3	15,4	17,8	15,3	16,0	19,0	22,0
Ιαπωνία	11,6	12,5	16,2	18,6	14,1	15,3	20,0	23,6

Πηγή: EPQ Health data (2009)

Ο παρακάτω πίνακα εστιάζει στην αναλογία που ισχύει ως προς την εξέλιξη του φαινομένου της γήρανσης του πληθυσμού. Ο λόγος υπολογίζεται ως εξής: στον αριθμητή του κλάσματος βρίσκονται άτομα ηλικίας 65+ και στον παρονομαστή άτομα ηλικίας από 15 έως 64 ετών. Πρέπει να αναφερθεί ότι οι συγκεκριμένες προβολές έγιναν μέσα στα πλαίσια της ανοιχτής μεθόδου συντονισμού. Η ανοιχτή μέθοδος συντονισμού δρομολογήθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Laeken το Δεκέμβριο του 2001 και κατέληξε σε κοινά συμφωνημένους βασικούς στόχους, τους οποίους πρέπει να εξυπηρετούν και να συμβιβάζουν τα συστήματα συντάξεων όλων των Κρατών Μελών. Η κυβέρνηση της κάθε χώρας είναι υπεύθυνη για τη διατήρηση του χρέους των συνταξιοδοτικών συστημάτων. Η ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειριών μεταξύ των μελών θα συνείσφερε σε μία πιο αποτελεσματική αντιμετώπιση των δυσκολιών. Στο παρακάτω πίνακα μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι το πρόβλημα αυτό το έχουν όλες οι Ευρωπαϊκές χώρες με λίγο διαφορετική τάση. Η Ελλάδα μαζί με την Ισπανία φαίνονται να κατέχουν πρωταρχικές θέσεις. Ο μέσος όρος της Ευρώπης των 27 μελών είναι στο 53%, ο μέσος όρος της Ευρώπης των 15 είναι στο 51% ενώ Ελλάδα βρίσκεται στο 57%

Πίνακας 2.2 Δημογραφικός δείκτης εξάρτησης 2007-2060 (Άτομα 65± / άτομα 15-64)

	2007	2010	2015	2020	2030	2040	2050	2060
Ισπανία	30%	31%	32%	35%	46%	55%	56%	59%
Βέλγιο	30%	31%	34%	35%	42%	54%	59%	59%
Δανία	26%	26%	28%	31%	38%	42%	44%	46%
Γερμανία	26%	27%	29%	31%	37%	45%	53%	55%
Ιρλανδία	26%	28%	32%	34%	37%	41%	42%	47%
Γαλλία	25%	26%	29%	33%	39%	44%	45%	45%
Ιταλία	25%	26%	27%	29%	38%	46%	48%	51%
Κύπρος	25%	26%	32%	37%	44%	45%	47%	49%
Κάτω Χώρες	24%	24%	26%	27%	34%	46%	59%	59%
Αυστρία	24%	25%	27%	29%	33%	37%	38%	42%
Πορτογαλία	23%	25%	29%	32%	38%	43%	41%	43%
Φινλανδία	21%	23%	27%	31%	40%	47%	46%	47%
Σουηδία	18%	18%	20%	22%	27%	31%	38%	44%
Μ. Βρετανία	16%	17%	18%	20%	25%	31%	40%	44%
Ελλάδα	28%	28%	31%	33%	38%	48%	57%	57%
Ε.Ε 27	25%	26%	28%	31%	38%	45%	50%	53%
Ε.Ε 15	26%	27%	30%	32%	39%	46%	50%	51%

Πηγή: EPC (2009).

Ο Οικονομικός Δείκτης Εξάρτησης είναι ένας μέσος που δείχνει την λειτουργία της οικονομίας και είναι η σχέση των ατόμων 65+ στον αριθμητή και των απασχολούμενων μεταξύ της ηλικίας 15-64 στο παρονομαστή. Ο δείκτης αυτός είναι υψίστης σημασίας αφού από ο τρόπος λειτουργίας της αγοράς εργασίας καθορίζει το ποσοστό των ατόμων που είναι στον παρονομαστή ή στον αριθμητή. Για κάθε χώρα τα αποτελέσματα αυτά έχουν μεγάλη διαφορά από τον δημογραφικό δείκτη εξάρτησης, αφού είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι τα κίνητρα για τη παραμονή εργασίας σε κάθε χώρα είναι διαφορετικά. Επίσης, κάποια άλλα χαρακτηριστικά που καθορίζουν αυτόν το δείκτη είναι οι γυναίκες, αφού η διαφορά στο ποσοστό συμμετοχής τους στην απασχόληση έχει τη μεγαλύτερη διακύμανση στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Έχει παρατηρηθεί η καθυστέρηση των νέων εργαζομένων στην αγορά εργασίας είτε επειδή οι ίδιοι επιθυμούν να παραμείνουν για περισσότερα χρόνια στην τριτοβάθμια εκπαίδευση είτε επειδή υπάρχουν κάποιες δυσλειτουργίες της αγοράς εργασίας (ανεργία νέων).

Στο παρακάτω πίνακα θα δούμε πως η πορεία του πληθυσμού μεταβάλλει τη κατάσταση στο δείκτη εξάρτησης του ασφαλιστικού συστήματος, δηλαδή τη σχέση μεταξύ ασφαλισμένων και συνταξιούχων. Δηλαδή πόσοι ασφαλισμένοι χρειάζονται για έναν συνταξιούχο. Τα αποτελέσματα από αυτά που μπορούμε να διαπιστώσουμε είναι οδυνηρά κυρίως μετά το 2020 για το σύνολο των χωρών εκτός από τις Βόρειες χώρες (Δανία, Ιρλανδία, Σουηδία) και τις κάτω Χώρες. Η Ελλάδα φαίνεται να είναι στην πιο δυσμενή θέση αφού για κάθε ένα συνταξιούχο θα χρειάζεται έναν ασφαλισμένο.

Πίνακας 2.3 Ασφαλιστικός δείκτης εξάρτησης, 2007-2060 (Σχέση ασφαλισμένου/ συνταξιούχου)

	2007	2010	2020	2030	2040	2050	2060
Ιταλία	67%	65%	66%	76%	90%	94%	95%
Γερμανία	62%	62%	64%	76%	85%	88%	91%
Βέλγιο	58%	58%	65%	76%	83%	87%	90%
Κύπρος	30%	32%	40%	51%	59%	73%	86%
Γαλλία	55%	58%	64%	73%	78%	79%	80%
Φινλανδία	56%	57%	66%	74%	74%	75%	78%
Ισπανία	38%	37%	39%	47%	61%	75%	77%
Σουηδία	39%	40%	48%	54%	59%	60%	65%
Ιρλανδία	28%	28%	30%	35%	41%	50%	53%
Δανία	47%	49%	57%	57%	57%	53%	50%
Κάτω Χώρες	30%	30%	35%	39%	42%	41%	42%
Ελλάδα	57%	56%	59%	70%	86%	99%	102%

Πηγή: EPC (2009)

Ο ασφαλιστικός δείκτης εξάρτησης προκύπτει λοιπόν από το πως το ασφαλιστικό σύστημα και η ασφαλιστική νομοθεσία της κάθε χώρας επηρεάζουν την αγορά εργασίας. Δηλαδή πόσοι από τους εργαζομένους είναι ασφαλισμένοι και πληρώνουν εισφορές και πόσοι από τους μη οικονομικά ενεργούς δικαιούνται συνδρομή μέσω των συντάξεων. Η αντιστοίχιση των δικαιωμάτων σε εργαζομένους στα περισσότερα συστήματα είναι μία σχετικά απλή διαδικασία. Στο Ελληνικό σύστημα ασφάλισης αυτό δεν ισχύει.

Στο παρακάτω πίνακα βλέπουμε τις δαπάνες των χωρών ως προϊόν. Οι δαπάνες έχουν αυξητική τάση για όλες τις χώρες με τη διαφορά ότι κάποιες έχουν μεγάλες τάσεις

και άλλες λιγότερες. Με εξαίρεση τη Σουηδία η οποία φαίνεται να ελέγχει το ποσοστό των δαπανών. Η Ελλάδα και σε αυτό το πινάκα έχει το μεγαλύτερο ποσοστό σε αντίθεση με άλλες χώρες που έχουν το ίδιο πρόβλημα της γήρανσης του πληθυσμού. Εκτός όμως από τις δαπάνες για συντάξεις της κάθε χώρας είναι πολύ σημαντικό να δούμε τι γίνεται με τη πορεία του ΑΕΠ της κάθε χώρας. Έχει μεγάλη σημασία αν το ΑΕΠ αυξάνει, παραμένει σταθερό ή να έχει τάσεις για μείωση. Το ΑΕΠ έχει άμεση σχέση με τη παραγωγικότητα, οπότε μπορούμε να καταλάβουμε και να υποθέσουμε ότι όσο αυξάνει το ΑΕΠ της κάθε χώρας, θα αυξάνουν και τα έσοδα. Στη συγκεκριμένη χρονική περίοδο στην Ελλάδα βλέπουμε μέσω των προβολών να αυξάνουν σημαντικά τα έσοδα και από την άλλη πλευρά η χώρα να έχει για τρίτη συνεχόμενη χρονιά μία πολύ σημαντική πτώση στο ΑΕΠ. Το γεγονός αυτό έχει σαν αποτέλεσμα τη διόγκωση του προβλήματος. Το ίδιο παράδειγμα που αναφέραμε για την Ελλάδα είναι πιθανόν να συμβαίνει και με άλλες χώρες.

**Πίνακας 2.4 : Δαπάνες για συντάξεις δημόσιου συστήματος 2007-2060:
Συντονισμένη προβολή (Ποσοστά του ΑΕΠ)**

	2007	2010	2020	2030	2040	2050	2060	Μεταβολή 2000-2050
Ισπανία	8,4	8,9	9,5	10,8	13,2	15,5	15,1	7,1
Κύπρος	6,3	6,9	8,9	10,8	12,8	15,5	17,7	9,2
Βέλγιο	10	10,3	11,8	13,9	14,6	14,7	14,7	4,7
Ιταλία	14	14	14,1	14,8	15,6	14,7	13,6	0,7
Γαλλία	13	13,5	13,6	14,2	14,4	14,2	14	1,2
Αυστρία	12,8	12,7	13	13,8	13,9	14	13,6	1,2
Πορτογαλία	11,4	11,9	12,4	12,6	12,5	13,3	13,4	1,9
Φινλανδία	10	10,7	12,6	13,9	13,6	13,3	13,4	3,3
Γερμανία	10,4	10,2	10,5	11,5	12,1	12,3	12,8	1,9
Ιρλανδία	5,2	5,5	6,4	7,5	8,7	10,5	11,3	5,3
Ολλανδία	6,6	6,5	7,8	9,3	10,3	10,3	10,5	3,7
Δανία	9,1	9,4	10,6	10,6	10,4	9,6	9,2	0,5
Σουηδία	9,5	9,6	9,4	9,5	9,4	9	9,4	-0,5
Μ. Βρετανία	6,6	6,7	6,9	7,6	8	8,1	9,3	1,5
ΕΛΛΑΔΑ	11,7	11,6	13,2	17,1	21,4	24	24,1	12,3

Πηγή: OECD (2009, 2001).

Σε αυτό το σημείο πρέπει να κάνουμε μία αναφορά ότι από μακροοικονομική σκοπιά, θεωρούμε πως οι συντελεστές μεταβλητότητας παραμένουν σταθεροί όπως η ηλικία συνταξιοδότησης. Οι διάφορες μεταβλητές μπορούν να αλλάξουν μελλοντικά με την προϋπόθεση ότι οι αλλαγές αυτές θεωρούνται νομοθετημένες. Η διαφορά στο παραπάνω πίνακα είναι εντυπωσιακή στο ότι κάποιες χώρες όπως η Ιταλία, η Γαλλία που αντιμετωπίζουν σε ίδια επίπεδα το πρόβλημα της γήρανση του πληθυσμού φαίνεται να ελέγχουν σε καλύτερα επίπεδα τα έξοδα για δαπάνες γιατί από το 2000 και μετά έχουν πάρει κάποια αναγκαία μέτρα για μεταρρυθμίσεις όπως η αύξηση του ορίου συνταξιοδότησης, εξίσωση στα όρια συνταξιοδότησης μεταξύ ανδρών-γυναικών και σε εξορθολογισμό μεταξύ διαφόρων κλάσεων των διαφόρων κοινωνικών ομάδων.

2.4 Δημόσιο Χρέος και Αφανές χρέος

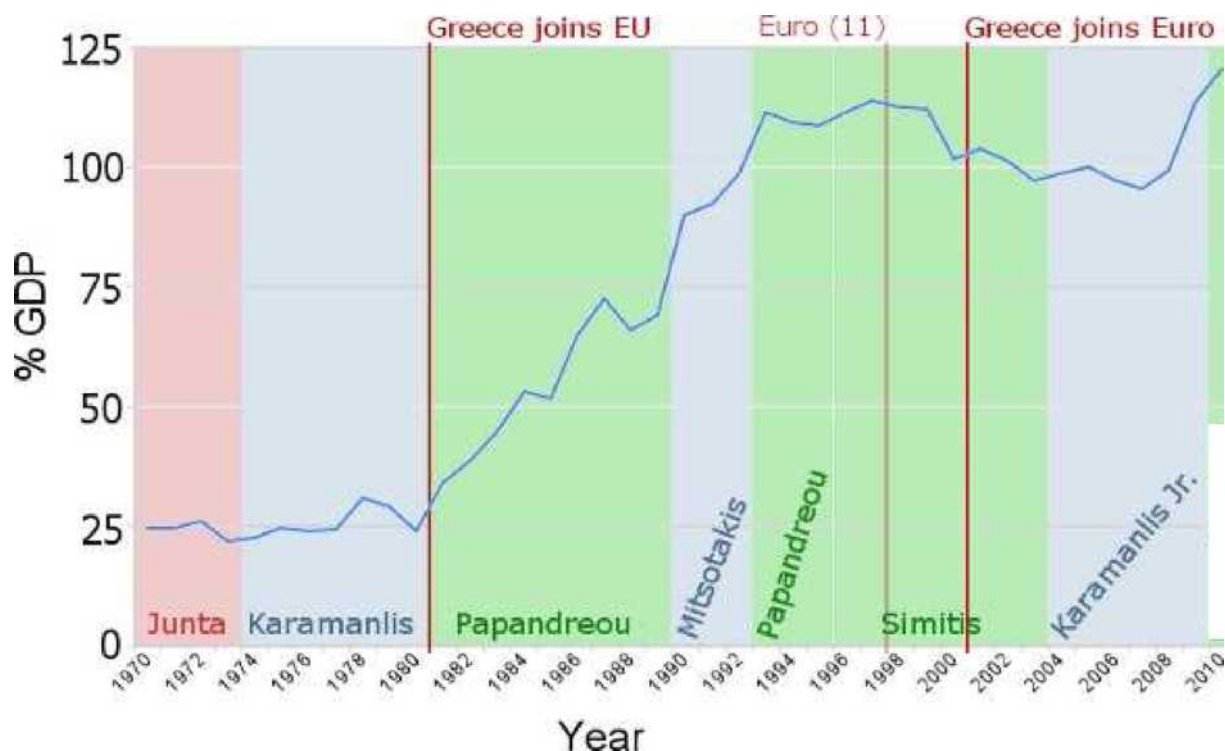
2.4 1 Δημόσιο Χρέος

Δημόσιο Χρέος είναι το σύνολο της οφειλής σε χρηματικές μονάδες του ευρύτερου δημόσιου τομέα. Δηλαδή Κράτος, ΟΤΑ, Κοιν. Ασφ., ΝΠΔΔ εκτός από ΔΕΚΟ. Υπό την έννοια ευρύτερος δημόσιος τομέας συμπεριλαμβάνονται όλα τα επίπεδα δημόσιας διοίκησης. Το δημόσιο χρέος αυξάνεται από έτος σε έτος κατά το πόσο που ο ετήσιος κρατικός προϋπολογισμός παρουσιάζει έλλειμμα, ή αντιστρόφως μειώνεται κατά το ποσό που παρουσιάζει πλεόνασμα. Είναι η διαφορά που δημιουργείται από τα έσοδα και τα έξοδα του κάθε Κράτους. Έσοδα θεωρούνται οι φόροι από τους πολίτες μίας Χώρας και έξοδα θεωρούνται π.χ. οι δημόσιες δαπάνες, η καταβολή των μισθών και των συντάξεων κ.α. Καθώς η εκάστοτε κυβέρνηση αντλεί τα έσοδά της από το μεγαλύτερο μέρος των πολιτών του κράτους, δηλαδή των φορολογούμενων, το δημόσιο χρέος έμμεσα είναι χρέος των φορολογούμενων.

Η μέτρηση του δημόσιου χρέους μετριέται επί το ποσοστό του ΑΕΠ, στον αριθμητή βρίσκεται πάντα το συνολικό ποσό του χρέους και στο παρονομαστή το συνολικό ποσό του μεγέθους του ΑΕΠ. Όσο μεγαλώνει το ποσό του ΑΕΠ μειώνει το ποσοστό του χρέους άσχετα αν το χρέος σαν ποσό δεν έχει μειωθεί. Οπότε καταλαβαίνουμε πόσο σημαντικό είναι να υπάρχει μια συνεχόμενη αύξηση του ΑΕΠ από χρόνο σε χρόνο.

Οι κυβερνήσεις των χωρών δανείζονται από τις χρηματαγορές και τις κεφαλαιαγορές με σκοπό να καλύψουν τις τρέχουσες ανάγκες που έχουν κάθε συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Ο τρόπος δανεισμού γίνεται μέσω των ομολόγων, όταν πρόκειται η επιστροφή του κεφαλαίου να είναι μεγαλύτερη του έτους και με έντοκα γραμματεία όταν η επιστροφή του ανάλογου ποσού είναι να επιστραφεί σε λιγότερο από ένα έτος. Μία χώρα για να ενταχθεί στην ONE θα πρέπει να έχει ποσοστό χρέους κάτω του 60% του ΑΕΠ σύμφωνα με τη συνθήκη του Μάαστριχ το 1992. Ο κανόνας αυτός παρακάμφθηκε για να ενταχθεί στην ONE η Ιταλία και το Βέλγιο που είχαν μεγαλύτερο ποσοστό χρέους από αυτό που όριζε η συνθήκη. Η Ελλάδα χάρις σε αυτή τη ρύθμιση εντάχθηκε στην ONE αν και κάποιοι πιστεύουν ότι τροποποιήθηκαν κάποια στοιχεία για την ένταξή της (Τήνιος, 2011).

Στο παρακάτω διάγραμμα βλέπουμε την εξέλιξη του δημόσιου χρέους από 1970 - 2010.

Πηγή: <http://www.capital.gr/stoupasMrtide.aspx?id=961897>

Παρατηρούμε ότι από το 1970 έως το 1998 η τάση του ποσοστού του χρέους ως προς το ποσοστό του ΑΕΠ είναι ανοδική, όμως το ανώτατο ποσό του χρέους είναι περίπου λίγο πάνω από το 100% από το 1998 έως το 2007 παρατηρούμε ότι το ποσοστό του χρέους έχει μία ελαφριά καθοδική τάση που έχει ως αποτέλεσμα να πέφτει και κάτω από το ποσοστό του 100%. Από το 2008 και μετά παρατηρούμε μία αλματώδη αύξηση του χρέους. Οι κυριότεροι λόγοι της τελευταίας αύξησης είναι ότι υπήρχε πτώση του ποσοστού του ΑΕΠ, υψηλά πραγματικά επιτόκια αφού η ύφεση μείωσε το πληθωρισμό και τέλος η μεγάλη αύξηση του ελλείμματος της Κυβέρνησης.

Ένας πολύ σημαντικός παράγοντας είναι η αύξηση των spreads (επιτοκίων) στα Ελληνικά ομόλογα σε σχέση με τα επιτόκια δανεισμού των Γερμανικών ομολόγων. Ως βασική μέτρηση των επιτοκίων δανεισμού στην ΟΝΕ είναι τα επιτόκια των Γερμανικών ομολόγων δεκαετής λήξης. Η Γερμανική Κυβέρνηση δανείζεται στα 10ετή ομόλογα με επιτόκιο 3% περίπου, οπότε όταν λέμε ότι τα επιτόκια δανεισμού των Ελληνικών ομολόγων είναι 300 μονάδες βάσης εννοούμε ότι η Ελληνική κυβέρνηση δανείζεται με 6%. Η Ελληνική Κυβέρνηση το 2008 δανειζόταν με 230-

280 μονάδες βάσης και τις σημερινές μέρες θα δανειζόταν με 24% αφού το spreads των Ελληνικών ομολόγων είναι περίπου στις 2.100 μονάδες βάσης. Από το Μάρτη του 2009 η Ελληνική Κυβέρνηση βρίσκεται υπό την εποπτεία του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου όπου και δανείζεται από αυτό αφού θεωρητικά έχει αποκλειστεί από τις αγορές λόγω του υψηλού επιτοκίου δανεισμού.

Το Ελληνικό Δημόσιο Χρέος παρουσιάζει μία δυναμική αφού το ποσοστό του χρέους ως προς του ΑΕΠ είναι περίπου στο 158% κατά το έτος 2011, ποσοστό πολύ μεγαλύτερο από τη συνθήκη που ορίζει το Μάαστριχ. Το ποσοστό αυτό μπορεί να μειωθεί αν η ανάπτυξη είναι ταχύτερη και αν μειωθούν οι περιττές δημόσιες δαπάνες.

2.4.2 Αφανές Χρέος

Με τον όρο αφανές χρέος εννοούμε μαθηματικά την διαφορά που υπάρχει μεταξύ εσόδων και εξόδων, για να το υπολογίσουμε όμως σε κάθε χρονική περίοδο θα πρέπει να υπολογίζουμε τη διαφορά των αναμενόμενων εσόδων και εξόδων στο μέλλον στη βάση των σημερινών συντάξεων και εισφορών. Οπότε για κάθε χρόνο σημειώνουμε τη διαφορά (το τρέχον έλλειμμα κάθε χρόνο). Το ποσό αυτό χρειάζεται μία αναγωγή στο παρόντα χρόνο έτσι ώστε να υπολογιστεί σε παρούσα αξία. (Τήνιος, 2010)

Στο σημείο αυτό θα εξετάσουμε πως σχετίζεται το αφάνες χρέος με το κανονικό δημόσιο χρέος

Η αύξηση της γήρανσης του πληθυσμού αυξάνει σε μεγάλο βαθμό τις συνολικές δαπάνες για τη πληρωμή των συνταξιούχων, οπότε καταλαβαίνουμε πόσο σημαντική είναι η επιβάρυνση του αφανούς χρέους σε ένα σύστημα ασφάλισης. Εδώ αυτό που πρέπει να πούμε είναι ότι το αφανές χρέος δε προσμετράτε στο Δημόσιο χρέος που εμφανίζει η κάθε χώρα ξεχωριστά. Στο σημείο αυτό είναι πρέπει να τονίσουμε πόσο επικίνδυνο και λεπτό ζήτημα είναι η μέτρηση του αφανούς χρέους. Οι μετρήσεις αυτές δεν είναι συγκεκριμένες και απολύτως τεκμηριωμένες αφού κάνουμε μια σειρά υποθέσεις για το μέλλον. Ορισμένες εκτιμήσεις μπορούμε να πούμε ότι είναι σχεδόν ασφαλείς όπως είναι οι δημογραφικές αναλύσεις, από την άλλη πλευρά όμως υπάρχει αρκετή αβεβαιότητα για την πρόβλεψη του ρυθμού ανάπτυξης του ΑΕΠ, για το ποσοστό ανεργίας των μελλοντικών ετών κ.λπ.. Μπορούμε δηλαδή να τις χαρακτηρίσουμε κάπως παρακινδυνευμένες.

Η φύση του αφανούς χρέους σε κεφαλαιοποιητικά συστήματα μπορούμε να πούμε ότι όταν έχουμε ένα ισορροπημένο κεφαλαιοποιητικό σύστημα η παρούσα αξία της διαφοράς πληρωμών και εισπράξεων είναι μηδέν. Από όλα αυτά προκύπτει ότι δεν υπάρχει σχέση αλληλεγγύης μεταξύ των γενεών.

Αν κάνουμε αντίστοιχο υπολογισμό σε διανεμητικά συστήματα θα μπορούσαμε να πούμε ότι υποχρεώσεις είναι οι μελλοντικές υπεσχημένες συντάξεις και τα έσοδα προκύπτουν από την επιβάρυνση για την χρηματοδότησή τους (Ασφάλιστρα-Εισφορές). Εδώ τον ρόλο του ενεργητικού παίζει η δυνατότητα που έχει το Κράτος να επιβάλλει φορολογία (και εισφορές) για να χρηματοδοτεί τις υποχρεώσεις του. Αν η μελλοντική φοροδοτική ικανότητα αρκεί για να καλύψει τις υποχρεώσεις του κράτους, τότε το ενεργητικό θα ισούται με το παθητικό και η καθαρή παρούσα αξία των υποχρεώσεων θα είναι μηδέν. Όμως, η κυβέρνηση έχει την δυνατότητα να μεταβάλλει και τις μελλοντικές πληρωμές (π.χ. αλλάζοντας την αναπροσαρμογή των συντάξεων).

Καταλαβαίνουμε λοιπόν ότι η βιωσιμότητα ενός διανεμητικού συστήματος είναι ένα πολιτικό ζήτημα που αναφέρεται στο κατά πόσον το εκλογικό σώμα θεωρεί ότι οι υποσχέσεις που δίνονται δικαιολογούν την επιπλέον φορολογία που απαιτείται για να χρηματοδοτηθούν. Η παρούσα πρακτική που αναφέραμε ακριβώς από πάνω είναι να μην συνυπολογίζεται το αφανές χρέος μαζί με το Δημόσιο χρέος. Αυτό ισοδυναμεί με το να θεωρείται εξ ορισμού η παρούσα αξία του ίση με μηδέν (δηλαδή θεωρείται ότι η δυνατότητα επιβολής φορολογίας επαρκεί πάντοτε για να χρηματοδοτηθούν οι σημερινές συνταξιοδοτικές υποσχέσεις).

Ένα τεράστιο ερωτηματικό δημιουργείται λοιπόν από τη μέτρηση του αφανούς χρέους και για τη πιθανή μελλοντική αύξηση της φορολογίας για την κάλυψη αυτής της πιθανής ανισότητας. Η κάθε Κυβέρνηση όπως ήδη έχουμε αναφέρει μπορεί να αυξήσει τη φορολογία, αλλά πρέπει να συμπεριλάβουμε ότι δεν έχει την απεριόριστη δυνατότητα για πολύ μεγάλες αυξήσεις και ειδικά όταν μια Χώρα έχει ήδη παρά πολύ υψηλούς φόρους όπως στη συγκεκριμένη περίπτωση της Ελλάδας όπου πολύ δύσκολα το σύνολο της κοινωνίας μπορεί να αντέξει μία ενδεχόμενη αύξηση της φορολογίας. Άρα αν το αφανές χρέος μιας χώρας υπολογίζεται σε ποσοστό πολύ μεγαλύτερο από το ποσοστό του ΑΕΠ π.χ. 200%, το χρέος που αντιστοιχεί στο εμφανές χρέος είναι μόνο τμήμα αυτού. Δηλαδή το τμήμα που απαιτεί αύξηση της

φορολογίας πέραν του ανεκτού. Αν θεωρηθεί ότι το ίδιο ποσοστό φορολογίας με το σημερινό είναι το μέγιστο ανεκτό, τότε από το αφανές χρέος θα έπρεπε να αφαιρεθεί το τμήμα που αντιστοιχεί στη μελλοντική αύξηση του ΑΕΠ (Τήνιος, 2010 και Barr, 2001)

Στα διανεμητικά συστήματα θα πρέπει να επεμβαίνει η εκάστοτε Κυβέρνηση με μεταρρυθμίσεις έτσι ώστε να μειώνει τη συσσώρευση του χρέους σε επίπεδα ελεγχόμενα. Τέλος θα μπορούσαμε επίσης να αναφέρουμε ότι ο σκοπός της κάθε Κυβέρνησης είναι η εξασφάλιση της δικαιοσύνη μεταξύ γενεών και συνεπώς να εξισορροπούν την φορολογική επιβάρυνση ανάμεσά τους.

2.5 Θα συνείσφερε μία μετατόπιση του συνταξιοδοτικού συστήματος από αμιγώς κρατικό σε ιδιωτικό σύστημα ασφάλισης;

Στο κεφάλαιο αυτό είδαμε πόσο τεράστιες και πολύπλοκες είναι οι προσκλήσεις που δημιουργούνται από το δημογραφικό φαινόμενο της γήρανσης του πληθυσμού. Αναλύσαμε σε θεωρητικό επίπεδο τις διαφορές μεταξύ των συνταξιοδοτικών συστημάτων και πως αντιδρούν στο δημογραφικό πρόβλημα της γήρανσης του πληθυσμού.

Το ερώτημα που δημιουργείται είναι ότι οι περισσότερες χώρες που έχουν ήδη ένα τεράστιο Δημόσιο Χρέος θα τους συνείσφερε μία μετατόπιση και πως θα γινόταν αυτό; Θα ήταν καλύτερα τα πράγματα ή θα δημιουργούσε διάφορες παρενέργειες.

Σε πρώτη φάση θα εξετάσουμε τη περίπτωση μιας πλήρους μετατόπισης από κρατικό σύστημα σε κεφαλαιοποιητικό. Κατά τη περίοδο της μετάβασης οι εργαζόμενοι πρέπει να πληρώσουν για τις δικές τους συντάξεις και αυτές της προηγούμενης γενιάς. Άρα στην αρχή η δημόσια δαπάνη αυξάνει. Αν ιδιωτικοποιηθεί ένα δημόσιο διανεμητικό σύστημα, η πρώτη γενιά πρέπει να πληρώνει για το σύστημα δύο φορές. Με δεδομένο ότι τμήμα της δαπάνης αυτής θα μεταβιβαστεί στον φορολογούμενο, σε περίπτωση μετάβασης σε κεφαλαιοποιητικό από διανεμητικό σύστημα, στην μεταβατική περίοδο η ανάγκη δανεισμού του δημοσίου θα είναι μεγαλύτερη. Όσο λιγότερο βιώσιμο είναι το παλαιό διανεμητικό σύστημα, τόσο μεγαλύτερη και αυτή η ανάγκη για δανεισμό (Barr, 2001).

Αυτό δημιουργεί τεράστιες ανισότητες μεταξύ των γενεών και πρέπει να θυμόμαστε ότι στόχος της κάθε Κυβέρνησης είναι να διατηρεί τις ισότητες μεταξύ των γενεών ως προς τα φορολογικά θέματα.

Στο διανεμητικό σύστημα η πολιτική παρέμβαση είναι πιο εύκολη, θα πρέπει λοιπόν σε πρώτη φάση να κάνει τις αναγκαίες αλλαγές για τη διαχείριση του αφανούς χρέους και να μετατοπίζει την ασφάλιση προς μεικτά συστήματα ασφάλισης περιλαμβανομένου και της ιδιωτικής με τρόπο ομαλό, έτσι ώστε να διατηρεί τις ισορροπίες μεταξύ των γενεών.

2.6 Μακροοικονομικά της κοινωνικής ασφάλισης διεθνώς και στην Ελλάδα

Η εξέλιξη των συστημάτων της κοινωνικής προστασίας και κυρίως της κοινωνικής ασφάλισης μπορεί να χωριστεί σε δύο περιόδους: την κλασική και τη νεότερη. Η πρώτη περίοδος περιλαμβάνει το χρονικό διάστημα μεταξύ του δεύτερου μισού του 19^{ου} αιώνα μέχρι και τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Κατά την περίοδο αυτή θεσπίζονται οι πρώτοι νόμοι, που αφορούν τα εργατικά ατυχήματα και τα οικογενειακά επιδόματα. Κατά τη νεότερη περίοδο, που περιλαμβάνει το διάστημα μετά τον πόλεμο, επικρατεί η έννοια της κοινωνικής ασφάλισης.

Η βιομηχανική επανάσταση, κατά τον 18^ο και 19^ο αιώνα, έφερε στο προσκήνιο μια νέα κοινωνική τάξη, την εργατική, τα μέλη της οποίας απολαμβάνουν εισοδήματα ή μισθό από την ενοικίαση της εργατικής τους δύναμης σε κάποιο εργοδότη.

Κατά την διάρκεια του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, το όραμα «κοινωνική ασφάλιση για όλους» (Χάρτης του Ατλαντικού, 1941) χρησιμοποιήθηκε ως σύμβολο έμπνευσης για ένα καλύτερο μεταπολεμικό κόσμο. Η ιδέα αυτή ενσωματώθηκε στην περίφημη έκθεση BEVERIDGE (Μεγάλη Βρετανία, 1942), στη Διακήρυξη της Φιλαδέλφειας της Διεθνούς Διάσκευσης Εργασίας (1944), και τελικά στην Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων, η οποία έγινε ομόφωνα δεκτή από τα Ηνωμένα Έθνη (1948) και με την οποία διακηρύσσεται ότι κάθε άνθρωπος, ως μέλος της κοινωνίας, έχει το δικαίωμα για κοινωνική ασφάλιση (Άρθρο 22).

Οι σύγχρονες μορφές πολιτικής στο θέμα της κοινωνικής προστασίας τείνουν να αντικαταστήσουν τα αποσπασματικά και περιορισμένα συστήματα της πρώτης

περιόδου με προσπάθειες για προστασία πολύ πιο ευρεία και με μεγαλύτερη συνοχή, η οποία είναι αποτέλεσμα μιας αλληλεγγύης στο επίπεδο ολόκληρης της κοινότητας. Αυτό αποτέλεσε και το περιεχόμενο μιας νέας έννοιας, της κοινωνικής ασφάλισης.

Το δικαίωμα συμμετοχής στην κοινωνική ασφάλιση υλοποιείται με διαφορετικό τρόπο σε κάθε χώρα, που αντανακλά την παράδοση, την ιστορία, το επίπεδο ανάπτυξης, την πολιτική και οικονομική φιλοσοφία της. Παρόλα αυτά υπάρχει ουσιαστική σύγκλιση ως προς τους στόχους και τις ευρύτερες επιδιώξεις.

Κατά τη διάρκεια της κλασικής περιόδου στην Ελλάδα παρατηρείται η εισαγωγή της κοινωνικής ασφάλισης σε ένα πρωταρχικό στάδιο διαμόρφωσης, με την ίδρυση των πρώτων αλληλοβοηθητικών ταμείων (1836) για τους εργαζόμενους στην εμπορική ναυτιλία και σε άλλους κλάδους, ενώ αργότερα διατυπώνεται ο ιδρυτικός νόμος του Ν.Α.Τ. (Ναυτικό Απομαχικό Ταμείο – 1861).

Η ασφαλιστική αντίληψη ενισχύθηκε και από τον Νόμο 281/1914 ο οποίος καθόριζε τους όρους της συνδικαλιστικής δράσης και ταυτόχρονα αναγνώριζε την θεσμική λειτουργία των αλληλοβοηθητικών ταμείων, έτσι παρατηρήθηκε αύξηση των ταμείων που το 1919 έφτασαν τα 200.

Με αφετηρία την είσοδο στην αγορά εργασίας των προσφύγων, ο Νόμος 2868/1922, «Περί υποχρεωτικής ασφαλίσεως των εργατών και των ιδιωτικών υπαλλήλων», ο οποίος αποτελεί τον πρώτο ασφαλιστικό νόμο της χώρας, η ψήφιση του οποίου ήταν αποτέλεσμα των πιέσεων της νεοσύστατης τότε Γ.Σ.Ε.Ε. (Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος), αφορούσε την ασφάλιση για τις μέρες που ο μισθωτός θα έμενε χωρίς εργασία όταν θα αποχωρούσε από την εργασία του λόγω γήρατος ή αναπηρίας, οι παροχές ήταν αποκλειστικά επιδόματα και συντάξεις. Ο νόμος αυτός άρχισε να ισχύει το 1924 και είχε περιορισμένη εφαρμογή. Παρατηρήθηκε ίδρυση κλαδικών ασφαλιστικών ταμείων, στην ουσία πρόκειται για ένα ιδιόμορφο κοινωνικοασφαλιστικό θεσμό, ο οποίος συγκροτήθηκε ως απάντηση στα κατά περίπτωση σχετικά αιτήματα των διαφόρων επαγγελματικών ομάδων.

Το 1932 ψηφίζεται ο Ν.5732, ο οποίος δεν εφαρμόζεται, αφού αντικαταστάθηκε από τον νόμο 6296/34 «περί ιδρύσεως ιδρύματος κοινωνικών ασφαλίσεων», έτσι γενικεύτηκε η ασφαλιστική κάλυψη των μισθωτών του αστικού χώρου και συστήθηκε το Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων. Ο νόμος προέβλεπε τη δημιουργία ενιαίου

ασφαλιστικού φορέα για ολόκληρο τον πληθυσμό και απαγόρευε τη σύσταση νέων ταμείων «κύριας ασφάλισης». Παρόλα αυτά συνεχίστηκε η δημιουργία πάσης φύσεως και παντός τύπου νέων κλαδικών ασφαλιστικών οργανισμών. Η εφαρμογή του άρχισε το 1937 μόνο στις περιοχές της Αθήνας, του Πειραιά και της Θεσσαλονίκης, ενώ στη συνέχεια επεκτάθηκε σε όλη την επικράτεια.

Ο μεγαλύτερος οργανισμός κοινωνικής ασφάλισης είναι το ΙΚΑ (Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων), το οποίο καλύπτει κυρίως τους εργατοϋπαλλήλους του ιδιωτικού τομέα και χορηγεί περισσότερο από το 1/3 όλων των συντάξεων.

Το κράτος προχωρά στην ίδρυση επικουρικών ταμείων ασφάλισης και αυτό λόγω του χαμηλού ύψους των συντάξεων γήρατος. Από το 1978 ένας κλάδος του ΙΚΑ, το TEAM, προσφέρει επικουρικές συντάξεις. Το 1983 η ασφάλιση στο TEAM έγινε υποχρεωτική για όλους τους μισθωτούς που δεν καλύπτονταν ήδη από άλλους επικουρικούς φορείς.

Στο πλαίσιο όλων των παραπάνω καθώς και της κρίσης βιωσιμότητας, αποτελεσματικότητας και νομιμοποίησης που πλήττει το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης, σε συνδυασμό με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του, δηλαδή την πολυδιάσπαση, την γραφειοκρατική διοικητική οργάνωση, την έλλειψη αυτοτέλειας, την υψηλή εισφοροδιαφυγή, τις ανισότητες παροχών και πόρων, της άσκησης προνοιακής πολιτικής από πλευράς κράτους μέσω των οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης και την επιδότηση του κόστους λειτουργίας των επιχειρήσεων δια μέσου της μείωσης των ασφαλιστικών εισφορών χωρίς την ανάλογη χρηματοδότηση καθώς και την απώλεια των κεφαλαιοποιητικών στοιχείων του συστήματος λόγω της μη αξιοποίησης των αποθεματικών τους και την διαχείρισή τους με μη αποδοτικούς όρους γίνεται ιδιαίτερα φανερός ο επιβαρυντικός ρόλος του τρόπου που αναπτύχθηκε το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης στην Ελλάδα στα πλαίσια της νεοελληνικής κοινωνίας και του τρόπου οργάνωσης της ελληνικής οικονομίας.

2.7 Μάκρο & Μίκρο-οικονομικές επιπτώσεις του προβλήματος

Καθοριστικό ρόλο στην αύξηση των δαπανών για συντάξεις των φορέων κοινωνικής ασφάλισης παίζει η εξέλιξη των βασικών μεγεθών της οικονομίας (πραγματικό εθνικό εισόδημα, πραγματικά επιτόκια, επίπεδο τιμών, ονομαστικοί μισθοί, παραγωγικότητα, πληθωρισμός, ανεργία). Επειδή στα περισσότερα συστήματα κοινωνικών ασφαλίσεων οι αρχικές παροχές είναι συνάρτηση του ιστορικού αποδοχών κατά τη διάρκεια της ενεργού εργασίας και στη συνέχεια οι παροχές αναπροσαρμόζονται για να διατηρήσουν την αξία τους διαχρονικά, η εξέλιξη των ονομαστικών μισθών και του πληθωρισμού διαδραματίζουν σοβαρό ρόλο.

Οι βασικές εξωτερικές οικονομικές επιπτώσεις του συστήματος:

Μειωμένες ευκαιρίες αποταμίευσης και επενδύσεων (αγορά αποταμιευτικών κεφαλαίων), η σύγχρονη οικονομία στηρίζεται σε μια ευέλικτη παροχή κεφαλαίων σε επιχειρηματίες για επενδύσεις. Ένα διανεμητικό σύστημα με ελλειμματικό προϋπολογισμό αδυνατεί να προσφέρει τέτοια κεφάλαια, αφού 100€ σημερινών εισφορών γίνονται ταυτόχρονα 100€ σύνταξης, ενώ το κεφαλαιοποιητικό σύστημα που υπονοείται πίσω από τη χρηματοδότηση των επιχειρήσεων ισχύει η βασική αρχή του σύνθετου τόκου ή ανατοκισμού. Έτσι, για λόγο εξάρτησης είναι 4:1 (4 εργαζομένων εισφορές για παροχές 1 συνταξιούχου), τα 25€/χρόνο στο αναδιανεμητικό με 4 εργαζομένους θα δώσουν 100€ σύνταξης, ενώ στο κεφαλαιοποιητικό, η μελλοντική αξία της ροής 25€/χρόνο για 40 χρόνια αποταμιεύσεων με 5% επιτόκιο θα δώσει 3.020€ περίπου. Το τελευταίο αυτό ποσό δια 10 χρόνια ασφάλισης θα έδινε σύνταξη 302€ σύνταξη. Η διαφορά των 202€ ανάμεσα στα δύο ΣΚΑ εκφράζει την αντιοικονομική χρήση των «αποταμιευόμενων» εισφορών. Βέβαια υπάρχει εδώ το ζήτημα των σταθερών αποδόσεων ($\epsilon = 5\%$ για 40 χρόνια), καθώς και η αγοραστική δύναμη των 302€ (διαχρονική αξία χρήματος). Τα προβλήματα αυτά είναι μάλλον σημαντικά αν κρίνει κανείς από τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν παράλληλα με τα ΣΚΑ και τα ιδιωτικά ασφαλιστικά συστήματα (ΙΑΣ).

Επιπλέον, με τον περιορισμό των επενδύσεων, λόγω μικρότερων εθνικών αποταμιεύσεων, λόγω της απορρόφησης των εισφορών για το ΣΚΑ, η οικονομία δέχεται επίδραση του «φαύλου κύκλου της φτώχειας»: χαμηλό ύψος αποταμιεύσεων → μειωμένες επενδύσεις → μικρότερος ρυθμός ανάπτυξης → μικρότερες

αποταμιεύσεις κ.ο.κ. Εδώ, είτε πρέπει να περιοριστούν οι επενδύσεις - και ως εκ τούτου και ο ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης - είτε πρέπει να χρηματοδοτούνται με εξωτερικό δανεισμό κυρίως. Αλλά σε αυτή την περίπτωση οι ξένοι επενδυτές ή δανειστές αποκομίζουν πολύ σημαντικό τμήμα των οικονομικών ωφελειών που προκύπτουν από τις επενδύσεις αυτές. Η επίδραση αυτή σε κάθε περίπτωση εξαρτάται από την παραγωγικότητα των επενδύσεων αυτών, δηλαδή με τι ρυθμό αυξάνουν πολλαπλασιαστικά το εθνικό εισόδημα, έτσι ώστε αφού καλύψουν το δανεισμό να συνεχίσουν να αυξάνουν το πραγματικό προϊόν.

Στρεβλώσεις στην αγορά εργασίας, δηλαδή η αντιοικονομική του σπουδαιότερου παραγωγικού συντελεστή για χώρες, όπως η Ελλάδα, κύρια εξαγωγείς υπηρεσιών (Ναυτιλία, Τουρισμός, και γιατί όχι απαιτείται εξάλλου πολιτισμός, γνώση κλπ) οι οποίες είναι εντάσεως εργασίας:

- Το υψηλό ποσοστό πρόωρων συνταξιοδοτήσεων, μειώνοντας προς τα κάτω το όριο συνταξιοδότησης (legal retirement age) αντιπροσωπεύει μια σημαντική «υπο-εκμετάλλευση» του εργατικού δυναμικού, σε μια εποχή που ο αριθμός των γεννήσεων πέφτει και ο πληθυσμός γηράσκει, επομένως μειώνεται ο λόγος εξάρτησης πιέζοντας για αύξηση του χρεωστικού υπολοίπου του Ισοζυγίου του ΣΚΑ.
- Οι υψηλές και διαφοροποιημένες κατά τομέα ασφαλιστικές εισφορές περιορίζουν την μέση ζήτηση εργασίας μεταξύ των διαφορετικών τομέων, αφού αυξάνουν τους μικτούς μισθούς (W) που πρέπει να καταβάλλουν οι επιχειρήσεις ($PMPL < W$). Έτσι αν δεν αυξάνει η αξία της παραγωγικότητας της εργασίας (PMPL) είτε λόγω πληθωρισμού είτε λόγω τεχνολογικής προόδου, η οποία βελτιώνει την υπόψη παραγωγικότητα, τότε η ανταγωνιστική επιχείρηση θα κάνει απολύσεις έτσι ώστε να εξισώνει τη συνθήκη μεγιστοποίησης των κερδών της ($PMPL = W$) από την οποία προκύπτει η συνάρτηση ζήτησης εργασίας της.

Οι στρεβλώσεις που αφορούν την αγορά εργασίας συνήθως θεωρούνται η κύρια πηγή των ανεπαρκειών που προκαλούν τα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης. Στην ουσία οι στρεβλώσεις αυτές οφείλονται στις επιδράσεις των κρατήσεων που βαρύνουν τις

επιχειρήσεις (εισφορές κοινωνικής ασφάλισης), οι οποίες αυξάνουν το μη μισθολογικό κόστος εργασίας. Στην Ελλάδα οι επιδράσεις αυτές είναι δύο ειδών:

➤ Μακροοικονομικές επιδράσεις, οι οποίες ασκούνται μέσω του κόστους εργασίας (μοναδιαίο κόστος εργασίας: $ULC=W-APL$) και έχουν επιπτώσεις στη διεθνή ανταγωνιστικότητα της οικονομίας, και επομένως επιδρούν στο εθνικό προϊόν την απασχόληση ή την ανεργία.

➤ Μικροοικονομικές επιδράσεις, που προκαλούνται από τις κλαδικές ανισότητες ως προς το μη-μισθολογικό κόστος και ως προς άλλες παραμέτρους της κοινωνικής ασφάλισης. Οι μικροοικονομικές επιδράσεις οφείλονται στο μέγεθος των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης (contribution ratio) και άλλων επιβαρύνσεων που επηρεάζουν το μισθολογικό κόστος. Οι μη-συνταξιοδοτικές μισθολογικές επιβαρύνσεις έχουν σημαντικό μέγεθος στην Ελλάδα και αφορούν: ασφάλεια υγείας, ασφάλιση ανεργίας, εισφορές στον Οργανισμό Εργατικής Κατοικίας, εισφορές στα ταμεία αλληλοβοήθειας εργαζομένων, ασφάλιση στράτευσης και διάφορα είδη προσαυξήσεων για συγκεκριμένες κατηγορίες εργαζομένων (π.χ. τα βαρέα και ανθυγιεινά επαγγέλματα). Το μέσο συνολικό μη-μισθολογικό κόστος στην Ελλάδα είναι σχετικά υψηλό, σχεδόν όσο και ο μέσος όρος της ΕΕ (ΕΕ 44,1% και Ελλάδα 40,1%). Θα αναμέναμε όμως σημαντικά χαμηλότερο μη-μισθολογικό κόστος στην Ελλάδα για δύο λόγους: Πρώτον, το υψηλό μη-μισθολογικό κόστος ουσιαστικά καλύπτει μόνο τον τομέα του ΙΚΑ, δηλ. τον ιδιωτικό αστικό τομέα. Δεύτερον, η ύπαρξη εισφοροδιαφυγής και ανώτατων ορίων εισφορών θα μας έκανε να αναμένουμε χαμηλά πράγματι καταβαλλόμενα ποσοστά εισφορών. Ωστόσο ένα τόσο μεγάλο ποσοστό εισφορών υποδηλώνει ότι η επιβάρυνση είναι σημαντική και οπωσδήποτε επηρεάζει το γενικό ποσοστό ανεργίας. Οι μικροοικονομικές επιδράσεις ανακύπτουν λόγω των μεταβολών κινήτρων. Τρεις επιδράσεις είναι ιδιαίτερα μεγάλες ή εμφανείς στην Ελλάδα:

- τα *κίνητρα πρόωρης συνταξιοδότησης*, που οδηγούν σε μείωση της συμμετοχής στην αγορά εργασίας, πιέζοντας ακόμα περισσότερο το λόγο εξάρτησης. Η λειτουργία του κινήτρου αυτού στην Ελλάδα αποδυναμώνεται κάπως, εφόσον η παύση της απασχόλησης δεν αποτελεί νομικό προαπαιτούμενο για τη λήψη της σύνταξης. Η λήψη της σύνταξης μπορεί να έχει σημαντική

επίδραση από εισοδηματική άποψη στην απόφαση του συνταξιούχου να συνεχίσει να εργάζεται. Οδηγούν επίσης σε εκτεταμένη φοροδιαφυγή, καθώς, αν δηλώνει κάποιο εισόδημα από εργασία πάνω από ένα ορισμένο επίπεδο, μειώνεται η κατ' αναλογία σύνταξη. Το πολύπλοκο νομικό καθεστώς που διέπει τις ηλικίες συνταξιοδότησης συνεπάγεται ότι ο εργαζόμενος συχνά «εξαναγκάζεται» να αποχωρήσει από την αγορά εργασίας λόγω των απότομων μεταβολών ασφαλιστικών δικαιωμάτων.

- μία διαφορετική, χαρακτηριστική για την Ελλάδα επίδραση προκαλείται από τις *κλαδικές διαφορές* στο μη-μισθολογικό κόστος ή, γενικότερα, στις ρυθμίσεις περί συντάξεων. Οι διαφορές αυτές στρεβλώνουν το σχετικό κόστος παραγωγής και μπορεί να έχουν ή επίδραση ανάλογα με την κατηγορία ασφαλισμένων. Είναι δύσκολο να συνοψιστούν οι διαφορές όσον αφορά το συνολικό κόστος. Ωστόσο, ισχύουν οι εξής κεντρικές διαπιστώσεις:
 - Η μετατόπιση ιδίως όταν έχει εξαγωγικό προσανατολισμό, με μεγαλύτερο κόστος.
 - Υψηλότερο κόστος βαρύνει τις επιχειρήσεις που είτε ιδιωτικοποιήθηκαν πρόσφατα είτε πρόκειται να ιδιωτικοποιηθούν.
 - Η βάση υπολογισμού των εισφορών είναι ευρύτερη για όσους ασφαλίστηκαν για πρώτη φορά μετά το 1993, επειδή καταργήθηκαν τα ανώτατα όρια και συνυπολογίζονται μεγαλύτερα τμήματα του συνολικού μισθού. Οι εταιρίες της νέας οικονομίας, που προσφέρουν υψηλούς μισθούς και απασχολούν νεότερους σε ηλικία υπαλλήλους, θα βρεθούν σε ιδιαίτερα μειονεκτική θέση.
 - Το κόστος της συμμόρφωσης μπορεί να είναι σημαντικό, ιδίως για όσες εταιρίες έχουν δοσοληψίες με πολλά ταμεία.
 - Εξίσου σημαντικά είναι τα προβλήματα που προκαλεί στην κινητικότητα των εργαζομένων η ύπαρξη διπλοσυνταξιούχων και διπλοασφαλισμένων. Αν και τα έτη καταβολής εισφορών σε ένα ταμείο μπορούν κατ' αρχή να χρησιμοποιηθούν για να θεμελιωθεί δικαίωμα σύνταξης από άλλο ταμείο, οι εργαζόμενοι είναι απρόθυμοι να μετακινηθούν από ένα επάγγελμα (ή θέση) που υπάγεται σε ευνοϊκότερες ασφαλιστικές ρυθμίσεις προς ένα λιγότερο ευνοϊκό από αυτήν την άποψη επάγγελμα.

Περιορισμός (crowd-out) του ιδιωτικού τομέα: είναι πιθανόν η ζήτηση για ιδιωτικές επαγγελματικές συντάξεις να έχει περιοριστεί σημαντικά από τις γενναιόδωρες κρατικές συντάξεις (ποσοστά αναπλήρωσης άνω του 100%), που δίδονται σε επαγγελματίες και ισχυρότερες εισοδηματικές ομάδες. Όπως και οι επιχειρηματικές συντάξεις, τα ατομικά αποταμιευτικά συνταξιοδοτικά προγράμματα, αν και πιο διαδεδομένα, είναι επίσης σπάνια στην Ελλάδα σε σύγκριση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Όλα αυτά μαρτυρούν ότι το δημόσιο σύστημα (ΣΚΑ) έχει εκτοπίσει τις ιδιωτικές αποταμιεύσεις στο τμήμα του πληθυσμού που ανήκει στα μεσαία και χαμηλά εισοδηματικά στρώματα.

Ένταση του ανταγωνισμού της αγοράς, η αυξανόμενη έκθεση των ελληνικών αγορών στον ανταγωνισμό λόγω της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς και της παγκοσμιοποίησης, δυσχεραίνουν την συνέχιση των **σταυροειδών επιδοτήσεων** μεταξύ και στο εσωτερικό οικονομικών κλάδων, που υφίσταται στο παρόν συνταξιοδοτικό σύστημα. Δεδομένης της προοπτικής της γήρανσης του πληθυσμού, η πολιτική της ελλειμματικής χρηματοδότησης και το **αφανές ασφαλιστικό χρέος** του παρόντος διανεμητικού συστήματος δεν είναι συμβατά με τους δημοσιονομικούς περιορισμούς στα πλαίσια της οικονομικής σταθερότητας που έχουν επιβληθεί στην Ελλάδα στο πλαίσιο της συμμετοχής της στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης, ΣΣΑ).

Περιορισμός των πόρων του Δημοσίου που προορίζονται για την κάλυψη άλλων δημοσίων αναγκών. Με τον πιθανό περιορισμό των αποταμιευτικών πόρων τόσο του δημόσιου όσο και ιδιωτικού τομέα (φαύλος κύκλος της φτώχειας). Οι πρόσθετοι πόροι που απορροφώνται από το κοινωνικοασφαλιστικό σύστημα δεν είναι πιθανό ότι θα εξασφαλίζονται με ανάλογο περιορισμό της κατανάλωσης και μόνο, αφού η μείωση των αποταμιευτικών κεφαλαίων δεδομένης της ζήτησης για επενδύσεις θα πιέζει σε ανοδική πορεία τα εγχώρια επιτόκια. Θα προσελκύνονται έτσι ξένα κεφάλαια, αφού τα εγχώρια επιτόκια θα είναι υψηλότερα των μέσων Ευρωπαϊκών, αλλά από την άλλη θα μειωθεί η εγχώρια καταναλωτική και στεγαστική πίστη. Είναι κρίσιμης σημασίας λοιπόν σε ποιες παραγωγικές επενδύσεις να τοποθετηθούν τα εισαγόμενα ψηλού κόστους κεφάλαια.

Η ανεργία και ο πληθωρισμός έχουν τα πιο αποσταθεροποιητικά αποτελέσματα στα προγράμματα κοινωνικής ασφάλισης. Η ανεργία ακαριαία μειώνει τις εισφορές στα

προγράμματα κοινωνικής ασφάλισης και ταυτόχρονα αυξάνει το κόστος της με την ενθάρρυνση της πρόωρης συνταξιοδότησης. Η μακροχρόνια ανεργία είναι συχνά διαρθρωτικού χαρακτήρα, δηλαδή αυτοί που είναι άνεργοι στερούνται ικανοτήτων που έχουν ζήτηση στην αγορά ή στερούνται παντελώς ικανοτήτων που να τους επιτρέπουν την εκμετάλλευση των υφισταμένων ευκαιριών. Η θεραπεία μπορεί να συνίσταται στη δημιουργία ευκαιριών και κινήτρων όπως η «διά βίου εκπαίδευση» καθώς και στην μεγαλύτερη κινητικότητα του εργατικού δυναμικού. Ο αντίκτυπος του πληθωρισμού στην κοινωνική ασφάλιση, και ειδικά στη χρηματοδότηση των συντάξεων, είναι αποφασιστικά σημαντικός σε προγράμματα, τα οποία προσαρμόζουν τα επίπεδα των παροχών τους ανάλογα με τις μεταβολές των τιμών καταναλωτή ή γενικότερα του επιπέδου διαβίωσης.

Ένα από τα βασικά προβλήματα της λειτουργίας των διανεμητικών συστημάτων συντάξεων είναι η απουσία *ορατού εισοδηματικού περιορισμού*. Αντίθετα με τα κεφαλαιοποιητικά συστήματα, η εσωτερική λογική του διανεμητικού συστήματος, που βασίζεται στην αλληλεγγύη των γενεών (intergenerational transfers), δεν συνδέει τις δαπάνες παροχών με τα διαθέσιμα κεφάλαια εισφορών. Στο πλαίσιο των κλαδικά κατακερματισμένων διανεμητικών συστημάτων όπως της Ελλάδας, η έλλειψη δημοσιονομικής πειθαρχίας, λόγω της απουσίας εισοδηματικού περιορισμού, η οποία προκύπτει συνήθως μέσω διαχρονικών μεταβιβάσεων, ενισχύεται περαιτέρω από τις μεταβιβάσεις μεταξύ τομέων απασχόλησης. Τα προσεχή έτη μία σειρά επιδράσεων θα καταστήσει εμφανέστερο και αποτελεσματικότερο τον εισοδηματικό περιορισμό, μεταβάλλοντας έτσι την πολιτική οικονομία του διαλόγου για το ασφαλιστικό:

- Πρώτον, οι εξελίξεις που αυξάνουν τον ανταγωνισμό στις αγορές προϊόντων περιορίζουν σημαντικά τα περιθώρια για διακλαδικές επιδοτήσεις. Στην αγορά εργασίας, η χρόνια διαρθρωτική ανεργία, η οποία επιτείνεται από την ταχύτατη ανάταξη της τεχνολογίας, καθιστά πιθανότερη την υιοθέτηση πολιτικών που μειώνουν το μη μισθολογικό κόστος εργασίας, οπότε θα γίνουν πιο άμεσα αντιληπτές οι επιπτώσεις των εισφορών επί της εργασίας.
- Δεύτερον, η συμμετοχή στην ONE και οι δεσμευτικοί όροι του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης (ΣΣΑ) μεταβάλλουν σημαντικά τις δυνατότητες μετάθεσης του κόστους της κοινωνικής ασφάλισης στις μελλοντικές γενεές. Σκοπός της εποπτείας των δημοσίων οικονομικών στο πλαίσιο της ONE είναι

να εμποδιστεί μετάθεση του κόστους είτε από τη μία γενεά στην άλλη είτε από τη μία χώρα στην άλλη. Το Σύμφωνο Σταθερότητας θέτει όριο για το συνολικό έλλειμμα του δημοσίου τομέα το 3% του ΑΕΠ, οπότε οι υπερβάσεις των δαπανών σε έναν τομέα πρέπει να συνδυάζονται με μειώσεις σε άλλα κονδύλια, ώστε το έλλειμμα συνολικά να μην υπερβαίνει το 3%. Ως εκ τούτου, οι προοπτικές του συστήματος συντάξεων παίζουν σημαντικό ρόλο στη «βιωσιμότητα των δημοσίων οικονομικών», η οποία αποτελεί αντικείμενο διαλόγου στο πλαίσιο της ONE.

- Τέλος, η δημιουργία του «συστήματος των νεοεισερχόμενων στην αγορά εργασίας» θα μεταβάλλει σταδιακά την πολιτική οικονομία του όλου συστήματος. Η συμμετοχή όλων των νεοεισερχόμενων στο Ελληνικό εργατικό δυναμικό από το 1993 και εξής σε ένα νέο, πολύ φειδωλότερο σύστημα ασφαλιστικών δικαιωμάτων σημαίνει ότι ένα αυξανόμενο τμήμα του εργατικού δυναμικού θα αντιτίθεται στη γενναιοδωρία του συστήματος συντάξεων.

Η μείωση των επιτοκίων, μετά από πολλά έτη υψηλών αποδόσεων με μηδενικό επενδυτικό κίνδυνο, σηματοδοτεί νέα εποχή για τα παγκόσμια οικονομικά δεδομένα με ευεργετικές επιπτώσεις σε πολλές πτυχές της οικονομικής δραστηριότητας, δημιουργώντας, όμως, συγχρόνως, προβληματισμό στο δημόσιο και ιδιωτικό ασφαλιστικό τομέα στη διαχείριση των αποθεματικών.

Η πλήρης λογιστική εφαρμογή από 1/1/2001 του κοινού νομίσματος στην Ευρωπαϊκή Ένωση αίρει το πλεονέκτημα των υψηλών επιτοκίων σε ορισμένες χώρες μέλη και οι εθνικές κεφαλαιαγορές γίνονται περιφερειακά τμήματα της ευρωπαϊκής και κατά επέκταση της παγκόσμιας αγοράς. Η ροή των κεφαλαίων γίνεται όχι μόνο ελεύθερα, αλλά και χωρίς κανένα συναλλαγματικό κίνδυνο. Η μείωση των επιτοκίων θα καταστήσει αναγκαία την αναζήτηση νέων μορφών επένδυσης των κεφαλαίων στην παγκόσμια οικονομική αγορά για μεγαλύτερες αποδόσεις.

Οι επιπτώσεις από την επανεπένδυση των κεφαλαίων με χαμηλότερα επιτόκια θα έχει ως σημαντικό αντίκτυπο στα μαθηματικά αποθεματικά. Νέα επενδυτικά προϊόντα με μικρό κίνδυνο εναγωνίως αναζητούνται από την ασφαλιστική αγορά. Και εάν η ιδιωτική ασφάλιση έχει την δυνατότητα και την ευελιξία να προσαρμοστεί στα νέα

δεδομένα της οικονομίας, είτε μετατρέποντας τα υφιστάμενα προγράμματα ασφάλισης σε άλλα σύγχρονα που να ικανοποιούν τις ανάγκες των ασφαλισμένων τους, είτε έχοντας τη νομική μορφή και επιστημονική δυνατότητα επένδυσης σε νέα προϊόντα, η κοινωνική ασφάλιση είναι βέβαιο ότι θα αντιμετωπίσει περισσότερες δυσκολίες. Η αντίδραση των ασφαλισμένων για μεταβολή των κεκτημένων, στα στενά όρια επένδυσης των κεφαλαίων που επιβάλλει η ισχύουσα νομοθεσία (δικαιολογημένη ως ένα βαθμό), η έλλειψη τεχνογνωσίας στην συνδυασμένη διαχείριση κινδύνων επιτοκίου και ποσοστών αποχώρηση (γήρατος, θνησιμότητας, αναπηρίας κ.λπ.), η κοινωνική πολιτική και η λειτουργική δομή των φορέων κοινωνικής ασφάλισης είναι μερικά από τα προβλήματα που δυσκολεύουν την αναπροσαρμογή στο νέο περιβάλλον.

2.8 Συστήματα οργάνωσης της κοινωνικής ασφάλισης

Μισό αιώνα μετά την λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, τα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης των περισσότερων ευρωπαϊκών χωρών αντιμετωπίζουν οξύτερες πιέσεις για ριζική αναδιάρθρωση του πλέγματος των εισροών και εκροών τους, ενώ η εξεύρεση των αναγκαίων χρηματοδοτικών πόρων για τη στήριξή τους αποτελεί σοβαρότατο πρόβλημα, το οποίο τείνει να προσλάβει διαστάσεις κρίσης. Οι βιομηχανικές χώρες πρέπει να αντιμετωπίσουν και τις συνέπειες της «ωρίμανσης» των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης που λειτουργούν στις χώρες αυτές. Ένα πρόγραμμα κοινωνικής ασφάλισης θεωρείται ότι βρίσκεται σε κατάσταση ωρίμανσης, όταν το ποσοστό συνταξιούχων / ασφαλισμένων καθώς και το επίπεδο παροχών παραμένουν σταθερά διαχρονικά, δηλαδή το σύστημα βρίσκεται σε κατάσταση σταθερής αναπαραγωγής (steady state).

Μέσα από τις αντιφάσεις και τα στάδια εξέλιξης του Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης στην Ελλάδα διαμορφώθηκε η σημερινή του μορφή καθώς και το περιεχόμενο των κοινωνικοασφαλιστικών του παροχών. Το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης καλείται να προσφέρει τις υπηρεσίες του σε ένα διαφορετικό περιβάλλον αγοράς εργασίας και διάρθρωσης της απασχόλησης το οποίο χαρακτηρίζεται από:

- 1 Την υψηλή ανεργία η οποία πλήττει όλες τις κατηγορίες των εργαζομένων.

- 2 Την εμφάνιση νέων τρόπων της παραγωγής και την επέκταση της ευελιξίας στην απασχόληση.
- 3 Την σχετική συρρίκνωση της πλήρους απασχόλησης και την σταδιακή αύξηση της μερικής απασχόλησης.
 - 4 Την μείωση της εξαρτημένης μισθωτής εργασίας και στροφή της απασχόλησης προς την αυτοαπασχόληση, ως μία ευέλικτη μορφή μισθωτής εργασίας.
- 5 Την διαμόρφωση νέων συνθηκών ανταγωνισμού και διεθνοποίησης της οικονομίας, η οποία συμπίεζει τις αμοιβές και τα κοινωνικά δικαιώματα των εργαζόμενων προκειμένου να μειωθεί το κόστος εργασίας.
- 6 Την δυνατότητα πρόωρης συνταξιοδότησης σε ορισμένους κλάδους της οικονομίας των ηλικιωμένων εργαζομένων για την απορρόφηση της ανεργίας.
 - 7 Την καθυστέρηση στην εισαγωγή των νέων στην αγορά εργασίας εξαιτίας της επιμήκυνσης των χρόνων σπουδών τους.

Οι επιπτώσεις των προαναφερόμενων παραγόντων στο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης, κατά κύριο λόγο αναφέρονται: στην καταβολή συντάξεων στους πρόωρα συνταξιοδοτούμενους, στην αύξηση των δαπανών για επιδόματα ανεργίας, στην μείωση των εσόδων του συστήματος (ασφαλιστικών εισφορών) εξαιτίας της μείωσης των ασφαλισμένων, στην αύξηση της εισφοροδιαφυγής, αφού η μερική και πρόσκαιρη απασχόληση είναι πιο πρόσφορες στην εισφοροδιαφυγή. Ένα από τα σοβαρότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει η κοινωνική ασφάλιση είναι η πολυπλοκότητα της διοικητικής του λειτουργίας που συνίσταται στην έλλειψη σωστής οργανωτικής και λειτουργικής υποδομής, στην περιορισμένη χρήση πληροφοριακών συστημάτων και στην πολυπλοκότητα της υπάρχουσας νομοθεσίας που διέπει το Σύστημα Κοινωνικής Ασφάλισης.

Η άσκηση μέσα από τις παροχές της κοινωνικής ασφάλισης, κοινωνικής προνοιακής πολιτικής από τις εκάστοτε κυβερνήσεις, η οποία ενώ θα έπρεπε να είχε χρηματοδοτηθεί από τον Κρατικό Προϋπολογισμό καλύφθηκε με πόρους της κοινωνικής ασφάλισης. Τέτοια παραδείγματα είναι η συνταξιοδότηση των ομογενών

από την Αίγυπτο, την Τουρκία και την Ρουμανία αλλά και η συνταξιοδότηση με ευνοϊκές προϋποθέσεις διάφορων άλλων ομάδων του πληθυσμού (Σ. Ρομπόλης, 1991). Επίσης η χρήση των αποθεματικών των ασφαλιστικών ταμείων από τις κυβερνήσεις για να ενισχύσουν το τραπεζικό σύστημα αφού διατηρούσαν δεσμευμένα τα αποθεματικά των ταμείων με μηδενικό ή υπολειπόμενο του πληθωρισμού επιτόκιο βάση του Ν. 1611/50. Ενδεικτικό είναι ότι για 32 έτη από το 1951 μέχρι το 1983 το ύψος του επιτοκίου στην Τράπεζα της Ελλάδος κυμάνθηκε από 0% έως 5,5% (Σ. Ρομπόλης, 1991).

Αυτό αποτέλεσε μια μορφή αναγκαστικής αποταμίευσης, καθώς τα διαθέσιμα των ασφαλιστικών οργανισμών διοχετεύονταν στη χρηματοδότηση της βιομηχανικής ανάπτυξης. Ως εκ τούτου, έγινε μερική «εθνικοποίηση» των αποταμιεύσεων. Ο μηχανισμός αυτός δέχθηκε πολλές επικρίσεις (π.χ. Προβόπουλος, 1989), επειδή «στέρξησε το μέλλον των ασφαλισμένων και των οργανισμών». Πολλοί μάλιστα κατηγορούν το νόμο αυτό για τα σημερινά οικονομικά προβλήματα των ασφαλιστικών οργανισμών, με τον ισχυρισμό ότι, αν οι οργανισμοί είχαν αφεθεί ελεύθεροι να επενδύσουν τα διαθέσιμά τους, δεν θα υπήρχαν ελλείμματα. Επιτυχής χρηματοοικονομική διαχείριση σε τέτοια κλίμακα θα ήταν ανέφικτη. Εφόσον δεν υπήρχε εποπτεία, πολλοί ασφαλιστικοί οργανισμοί μπορεί όχι μόνο να μην εξασφάλιζαν υψηλές αποδόσεις, αλλά και να έχαναν το κεφάλαιό τους.

Ο τρόπος λειτουργίας του κράτους το οποίο συμμετέχει ελλιπώς στην χρηματοδότηση του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης ενώ παράλληλα θεωρώντας τον κοινωνικό προϋπολογισμό ως τμήμα του κρατικού προϋπολογισμού συμβάλλει με τον ένα ή άλλον θεσμικό τρόπο στην «αξιοποίηση» των αποθεματικών των ασφαλιστικών ταμείων προς όφελος του κρατικού προϋπολογισμού και της οικονομικής δραστηριότητας του ιδιωτικού κεφαλαίου. Έτσι, σε χρηματοδοτικούς όρους αντί η παραγωγική διαδικασία να χρηματοδοτεί την κοινωνική ασφάλιση σε επίπεδο που να δημιουργούνται οι κοινωνικο-ασφαλιστικές προϋποθέσεις αντιμετώπισης των ασφαλιστικών κινδύνων, διαπιστώνεται σε μεγάλο βαθμό το αντίθετο.

Ένα ακόμα στοιχείο που πρέπει να παρατηρήσουμε σχετικά με τα χρηματοοικονομικά προβλήματα του συστήματος είναι το ότι πλέον το έλλειμμα διαχέεται και στους υπόλοιπους κλάδους της κοινωνικής ασφάλισης πέρα του κλάδου

της κύριας σύνταξης και συγκεκριμένα και στο κλάδο ασθενείας. Η παραπάνω παρατήρηση είναι συνδεδεμένη άμεσα τόσο με το δημογραφικό πρόβλημα όσο και από την αύξηση του κόστους για ιατροφαρμακευτική περίθαλψη αφού έρευνες έχουν αποδείξει ότι οι ηλικιωμένοι καταναλώνουν ως και οκτώ φορές περισσότερες υπηρεσίες και προϊόντα υγείας. Αυτά τα αρνητικά αποτελέσματα επιδεινώνονται ακόμα περισσότερο με την συνολική αύξηση της ζήτησης των υπηρεσιών υγείας και την συνακόλουθη αύξηση των δαπανών, λόγω της βελτίωσης της τεχνολογίας και του επιπέδου ζωής που σε συνδυασμό με το συνεχώς αυξανόμενο κόστος των υπηρεσιών υγείας και του προσδόκιμου ζωής, καθιστούν μάλλον δυσοίωνο το μέλλον και του τομέα της ασφάλισης υγείας του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης.

Η παγκοσμιοποίηση, με την διεθνή αλληλεξάρτηση και την όξυνση του ανταγωνισμού που προκαλεί θέτει ουσιαστικά τα συστήματα κοινωνικής προστασίας μπροστά, ασφαλώς σε νέες, αλλά κοινές προκλήσεις. Επομένως, η διαρκής παρακολούθηση και μελέτη των διεθνών τάσεων στην κοινωνική προστασία καθώς και τις κοινωνικοπολιτικής εμπειρίας άλλων χωρών επιβάλλεται περισσότερο από ποτέ στις ημέρες μας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: Η ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΟΥ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

3.1 Εισαγωγή – Ιστορική αναδρομή

Ο θεσμός της κοινωνικής προστασίας εμφανίστηκε στη χώρα μας με τη μορφή της κοινωνικής πρόνοιας στα επιζώντα μέλη των οικογενειών των εργαζομένων και μετεξελίχτηκε στη μορφή της κοινωνικής ασφάλισης με την κάλυψη των κινδύνων γήρατος, αναπηρίας και θανάτου. Μέχρι το τέλος το Β' Παγκοσμίου Πολέμου η εξέλιξη του τομέα της κοινωνικής ασφάλισης και των συντάξεων ήταν περιορισμένη και περιλάμβανε την προσπάθεια των εργατικών και επαγγελματικών ενώσεων να αναπτύξουν αυτόνομα, αυτοδιοικούμενα και αυτοχρηματοδοτούμενα ασφαλιστικά ταμεία.

Το συνταξιοδοτικό σύστημα αναπτύχθηκε σε μία σχετικά μεγάλη χρονική περίοδο, κάτω από την επίδραση οικονομικών, πολιτικών, ιστορικών και κοινωνικών συγκυριών καλύπτοντας σταδιακά σχετικά το σύνολο του πληθυσμού. Στην αρχή τα επικίνδυνα επαγγέλματα όπως ναυτικούς και μετά από λίγα χρόνια τους δημόσιους υπαλλήλους και τους αυτοαπασχολούμενους.

Τα πρωταρχικά βήματα για την εξέλιξη του θεσμού της κοινωνικής ασφάλισης για παροχή της κύριας σύνταξης ήταν μετά τη ψήφιση του νόμου 1846/51 για τη σύσταση και τη λειτουργία του ΙΚΑ. Οι κύριοι κλάδοι ήταν οι κλάδοι συντάξεων και ασθένειας που κάλυψε ασφαλιστικά τους εργαζόμενους των αστικών κέντρων ή και άλλων περιοχών στις οποίες υπήρχαν μονάδες βιομηχανίας, βιοτεχνίας, και διάφορες επαγγελματικές ομάδες ανεξάρτητα από το τόπο απασχόλησής τους. Στη συνέχεια μετά τη ψήφιση του νόμου 4169/61 ιδρύθηκε ο ΟΓΑ ο οποίος κάλυψε ασφαλιστικά όλον το αγροτικό πληθυσμό. Ο ΟΓΑ μετά το νόμο 1296/82 κάλυψε και όλους τους ηλικιωμένους άνω των 65 ετών με ανεπαρκές εισόδημα, εάν δεν είχαν αποκτήσει ασφαλιστικά δικαιώματα (Ζερβού, 2009).

Μέχρι και το τέλος της δεκαετίας του 70' τα μέτρα τα οποία είχαν παρθεί δεν έδιναν τη δυνατότητα κάλυψης ολόκληρου του πληθυσμού, ακόμη και ένα μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού που ήταν ασφαλισμένο είχε περιορισμένο επίπεδο ασφάλισης και οι συντάξεις της πλειοψηφίας των συνταξιούχων παρέμεναν σε χαμηλά επίπεδα. Στη

συνέχεια το ΙΚΑ επεκτείνεται σε όλη τη χώρα και καλύπτει ασφαλιστικά για κύρια σύνταξη όλους του μισθωτούς και ημερομισθίους του μη αγροτικού τομέα. Επίσης κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 80' δίνονται αρκετά μεγάλες αυξήσεις στις συντάξεις που είχε ως αποτέλεσμα να μειώσει δραστικά το ποσοστό φτώχειας των ηλικιωμένων.

Τα πρώτα μελανά σημάδια κάνουν την εμφάνιση τους για τη βιωσιμότητα του συνταξιοδοτικού συστήματος από την ποσοτική και ποιοτική επέκταση του ασφαλιστικού φορέα. Γι αυτό οι πρώτες θεσμικές παρεμβάσεις της δεκαετίας του 90' επικεντρώθηκαν σε ζητήματα χρηματοδότησης και προϋποθέσεων χορήγησης συνταξιοδοτικών παροχών καθώς και της οργάνωσης του συστήματος. Για τη τόνωση της βιωσιμότητας του συστήματος ψηφίστηκαν δύο ασφαλιστικοί νόμοι (Ν.1902/90 και Ν.2084/92) με πολύ σημαντικούς περιορισμούς στα ασφαλιστικά δικαιώματα και τις αυξήσεις των εισφορών.

Με το Νόμο 2084/92 οδηγήθηκε στη δημιουργία ενός νέου συστήματος ασφάλισης, λιγότερου γενναιόδωρου αφού υπήρξε τριμερής χρηματοδότησης για κύρια σύνταξη και ασθένειας, με συμμετοχή των εργαζομένων, των εργοδοτών και του Κράτους, κατ αναλογία 2/9, 4/9, 3/9, αντίστοιχα. Το νέο σύστημα ασφάλισης καλύπτει ομοιόμορφα ενιαίες προϋποθέσεις σχετικά με την ηλικία συνταξιοδότησης, τα ποσοστά αναπλήρωσης, τις κατώτερες συντάξεις και τη επιβολή εισφορών (Τήνιος, 2010).

Παράλληλα με την ασφάλιση για κύρια σύνταξη αναπτύχθηκε και η επικουρική ασφάλιση με τη χορήγηση προσθέτων περιοδικών παροχών συντάξεων. Δικαίωμα για επικουρική σύνταξη έχουν οι απασχολούμενοι με σχέση εξαρτημένης εργασίας και ένα σχετικό μικρό ποσοστό των αυτοτελών απασχολούμενων. Η επικουρική ασφάλιση αναπτύχθηκε, όπως και η ασφάλιση για κύρια σύνταξη, σταδιακά, μέσα από ένα μεγάλο αριθμό ασφαλιστικών φορέων χωρίς ενιαίους κανόνες και προϋποθέσεις και με το δικό του καταστατικό το κάθε ταμείο. Αποφασιστικό βήμα για την έναρξη της επικουρικής ασφάλισης ήταν η ίδρυση του TEAM (Ν.997/79).

Συνοψίζοντας το Ελληνικό συνταξιοδοτικό σύστημα είναι δημόσιο ως προς τη διαχείριση, αναγκαστικό ως προς τη νομική του μορφή, ορισμένων παροχών ως προς τη δομή και ασφαρίζει κυρίως την εργασία. Ο κεντρικός άξονας λειτουργεί με βάση το διανεμητικό σύστημα (pay as you go), με αυτόνομους και αυτοδιοικούμενους

ασφαλιστικούς φορείς υπό την εποπτεία κυρίως του Υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας. Το Ελληνικό συνταξιοδοτικό σύστημα χαρακτηρίζεται από την αλληλεγγύη μεταξύ των ατόμων μιας γενιάς αλλά και μεταξύ των γενεών, από την πολυδιάσπαση και τον κατακερματισμό τόσο στο οργανωτικό επίπεδο όσο και στο επίπεδο παροχών.

3.2 Φορείς Κοινωνικής Ασφάλισης

Σύμφωνα με το άρθρ. 22 παρ. 5 του Συντάγματος. «*Το Κράτος μεριμνά για την κοινωνική ασφάλιση των εργαζομένων, όπως νόμος ορίζει.*» και επίσης σύμφωνα με το Άρθρο 1 του ΝΟΜΟΥ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 3863 (ΦΕΚ Α 115 15.7.2010) (Νέο Ασφαλιστικό Σύστημα και συναφείς διατάξεις, ρυθμίσεις στις εργασιακές σχέσεις.) «*Το Δημόσιο εγγυάται τη βιωσιμότητα του Ασφαλιστικού Συστήματος της χώρας με σκοπό τη διασφάλιση αξιοπρεπούς σύνταξης για κάθε δικαιούχο.*». Άρα κρατική εξουσία είναι ο εγγυητής της υπόστασης του συνταξιοδοτικού συστήματος. Ο υποχρεωτικός χαρακτήρας της κοινωνικής ασφάλισης είναι συνυφασμένος με την κρατική φύση του θεσμού (Στεργίου Άγγελος, Συνεδρίαση της 2ας Μαρτίου 2010). Η υποχρεωτική ασφάλιση για τους ασφαλισμένους από 1.1.1993 επιτρέπεται σε έναν φορέα κύριας ασφάλισης, έναν φορέα επικουρικής ασφάλισης, έναν φορέα ασφάλισης ασθένειας και έναν φορέα ασφάλισης πρόνοιας.

Στην Ελλάδα μετά και την τελευταία συνένωση ασφαλιστικών οργανισμών που έγινε με το Ν. 4052/01.03.2012 λειτουργούν 13 Ασφαλιστικοί Φορείς που υπάγονται στο Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, εποπτεύονται από την Γενική Γραμματεία Κοινωνικών Ασφαλίσεων και που καλύπτουν το σύνολο σχεδόν του πληθυσμού της Χώρας, μεταξύ των οποίων 5 Κύριας Ασφάλισης, 5 Επικουρικής Ασφάλισης, 2 Πρόνοιας και 1 Φορέα με κλάδους Επικουρικής Ασφάλισης, Ασθένειας και Πρόνοιας.

1. ΙΚΑ – ΕΤΑΜ
2. ΟΑΕΕ
3. ΟΓΑ
4. Ενιαίο Ταμείο Ανεξάρτητα Απασχολούμενων (ΕΤΑΑ)

5. Ενιαίο Ταμείο Ασφάλισης Προσωπικού στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (ΕΤΑΠ – ΜΜΕ)
6. Ενιαίο Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Μισθωτών (ΕΤΕΑΜ)
7. Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Ιδιωτικού Τομέα (ΤΕΑΙΤ)
8. Ταμείο Ασφάλισης Υπαλλήλων Τραπεζών και Επιχειρήσεων Κοινής Ωφέλειας (ΤΑΥΤΕΚΩ)
9. Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Δημοσίων Υπαλλήλων (ΤΕΑΔΥ)
10. Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης και Πρόνοιας Απασχολούμενων στα Σώματα Ασφαλείας (ΤΕΑΠΑΣΑ)
11. Ταμείο Πρόνοιας Ιδιωτικού Τομέα (ΤΑΠΙΤ)
12. Ταμείο Πρόνοιας Δημοσίων Υπαλλήλων (ΤΠΔΥ)
13. Ενιαίο Ταμείο Ασφάλισης Τραπεζοϋπαλλήλων (ΕΤΑΤ)

Οι Φορείς Κύριας Ασφάλισης καταβάλλουν παροχές κύριας σύνταξης που απορρέουν από την άσκηση απασχόλησης και την προηγούμενη καταβολή εισφορών και αποτελούν τον βασικό μηχανισμό κάλυψης του κινδύνου του γήρατος. Οι προϋποθέσεις χορήγησης παροχών για τα άτομα που ασφαλίστηκαν αντιστοιχούν στη διάνυση ενός συγκεκριμένου χρόνου ασφάλισης και στη συμπλήρωση συγκεκριμένων ορίων ηλικίας που διαφοροποιούνται ανάλογα με τις επιμέρους ρυθμίσεις. Τα έσοδα για την χρηματοδότηση του συστήματος κύριας σύνταξης βασίζονται σε ένα τριμερές μοντέλο χρηματοδότησης (κράτος / εργοδότες / εργαζόμενοι). Επίσης για την κάλυψη των ελλειμμάτων τους οι ΦΚΑ εισπράττουν τακτικές και έκτακτες επιχορηγήσεις από το κράτος.

Ο υπολογισμός του ύψους των συντάξεων λαμβάνει υπόψη το τεκμαρτό ημερομίσθιο της ασφαλιστικής κλάσης, στην οποία κατατάσσεται ο ασφαλισμένος ή το μέσο όρο του μισθού κατά τα τελευταία έτη πριν την συνταξιοδότηση αν πρόκειται για δημόσιο υπάλληλο.

Οι Φορείς Επικουρικής Ασφάλισης καταβάλλουν συμπληρωματικές της κύριας συντάξεις των οποίων οι προϋποθέσεις χορήγησης για τους ασφαλισμένους είναι ίδιες

με τις αντίστοιχες προϋποθέσεις για την κύρια σύνταξη. Τα έσοδα για την χρηματοδότηση του συστήματος επικουρικής σύνταξης βασίζονται στις εισφορές εργαζομένων και εργοδοτών. Το ύψος της επικουρικής σύνταξης καθορίζεται με απόφαση του Υπουργού Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων. Σε κάθε περίπτωση όμως, το ποσό που χορηγείται από 1.1.1998 και μετά την συμπλήρωση ικανού χρόνου ασφάλισης δεν υπερβαίνει το 20% των τακτικών αποδοχών ή των συντάξιμων αποδοχών.

Σκοπός των Ταμείων Πρόνοιας είναι η καταβολή εφάπαξ βοηθήματος στους αποχωρούντες ασφαλισμένους τους. Τα βοηθήματα αυτά αποτελούν επέκταση της συνταξιοδοτικής προστασίας των εργαζομένων. Τα έσοδα για την χρηματοδότηση του συστήματος πρόνοιας βασίζονται στις εισφορές εργαζομένων και εργοδοτών (εξαρτάται από το ταμείο). Εκτός από τα αυτοτελή νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, σε πολλούς ασφαλιστικούς οργανισμούς κύριας, επικουρικής ασφάλειας ή ασθένειας λειτουργούν και κλάδοι πρόνοιας που έχουν συσταθεί για τον ίδιο σκοπό. Το ελληνικό συνταξιοδοτικό σύστημα είναι ένα διανεμητικό σύστημα με τις συντάξεις να παρέχονται από ορισμένα ταμεία, τα οποία έχουν το καθεστώς δημόσιων οργανισμών και εντάσσονται στον ελληνικό δημόσιο τομέα.

Πέραν από τις προηγούμενες παροχές (σύνταξη γήρατος, επικουρική, εφάπαξ, επίδομα πρόνοιας) το ελληνικό σύστημα κοινωνικής ασφάλισης προβλέπει την υιοθέτηση "σύνθετων μηχανισμών" προστασίας για την κάλυψη ατόμων που δεν θεμελιώνουν δικαιώματα σε επαρκείς παροχές από το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης. Ένα είδος συμπληρωματικής παροχής που χορηγούνται ύστερα από έλεγχο περιουσιακών και εισοδηματικών πηγών σε συγκεκριμένες κατηγορίες είναι το Επίδομα Κοινωνικής Αλληλεγγύης Συνταξιούχων (ΕΚΑΣ), το οποίο θεσμοθετήθηκε την 1η Ιουλίου 1996 και αφορά τόσο τους συνταξιούχους του Δημοσίου και τους εξομοιούμενους με αυτούς, όσο και τους συνταξιούχους γήρατος, αναπηρίας και θανάτου των Οργανισμών Κοινωνικής Ασφάλισης αρμοδιότητας του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων και του ΝΑΤ, εκτός του ΟΓΑ.

3.3 Επαγγελματικά Ταμεία Ασφάλισης

Τα επαγγελματικά συστήματα θεσμοθετήθηκαν ουσιαστικά στην Ελλάδα το 2002 με την ψήφιση του Ν. 3029/2002. ιδρύονται ως νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, προαιρετικά ανά επιχείρηση, ή κλάδο ή κλάδους εργαζομένων, με πρωτοβουλία των εργαζομένων ή των εργοδοτών ή με συμφωνία των εργοδοτών και των εργαζομένων. Η υπαγωγή στην ασφάλιση των ταμείων επαγγελματικής ασφάλισης είναι προαιρετική. Κάθε εργαζόμενος έχει δικαίωμα να ασφαλιζεται σε ταμείο που λειτουργεί στον επαγγελματικό του χώρο. Τα Ταμεία Επαγγελματικής Ασφάλισης έχουν ως σκοπό την κάλυψη των ασφαλισμένων τους και των δικαιούχων των παροχών, πέραν της παρεχόμενης από την υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση, για τους κινδύνους γήρατος, θανάτου, αναπηρίας, επαγγελματικού ατυχήματος, ασθένειας, διακοπής της εργασίας χορηγώντας παροχές σε είδος ή σε χρήμα που καταβάλλονται περιοδικώς ή εφάπαξ. Πόροι τους αποτελούν οι τακτικές και έκτακτες εισφορές των ασφαλισμένων, οι τακτικές και έκτακτες εισφορές των εργοδοτών, οι πρόσοδοι περιουσίας και η απόδοση των κεφαλαίων και αποθεματικών τους. Τα ταμεία υποχρεούνται στη δημιουργία αποθεματικών που καλύπτουν τις υποχρεώσεις οι οποίες αναλαμβάνονται έναντι των ασφαλισμένων και των δικαιούχων παροχών. Χορηγούν συνταξιοδοτικές παροχές με βάση το κεφαλαιοποιητικό σύστημα.

Στην Ελλάδα έχουν ιδρυθεί 9 ΤΕΑ τα οποία είναι τα εξής:

Επαγγελματικά ταμεία

1. ΕΤΑΟ (οικονομολόγων)
2. ΤΕΑΓΕ (γεωτεχνικών)
3. ΤΕΑ ΥΠ. ΟΙΚ. (υπαλλήλων του υπουργείου Οικονομικών).
4. ΤΕΑ ΕΛΤΑ
5. ΤΕΑ Αστυνομικών
6. ΤΕΑ ΕΕΚΕ (Ελεγκτών εναέριας κυκλοφορίας)
7. ΤΕΑ Π.Κ. (εργαζομένων στα καζίνα)
8. ΤΕΑ INTERAMERICAN

9. TEA JOHNSON & JOHNSON

Για να επιβλέπονται τα ταμεία επαγγελματικής σύνταξης, ιδρύθηκαν δύο φορείς: η Διεύθυνση Επαγγελματικής Ασφάλισης του Υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας και η Εθνική Αναλογιστική Αρχή.

3.4 Ο κατακερματισμός του συστήματος.

Το δημόσιο σύστημα συντάξεων στην Ελλάδα αναπτύχθηκε με τρόπο αποσπασματικό, ένας πολύ σημαντικός παράγοντας ήταν η πίεση των συνδικαλιστικών οργανώσεων των εργαζομένων η οποία είχε ως αποτέλεσμα την κατακερματισμό του συστήματος. Ο κατακερματισμός αυτός γίνεται εμφανής σε διαστάσεις όπου θα αναπτυχθούν ακριβώς από κάτω (Τήνιος, 2010).

- Η πρώτη διάσταση θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι η κλαδική διάσταση που αφορά επαγγελματικούς κλάδους. Υπάρχει πληθώρα φορέων (Ασφαλιστικών Ταμείων) που χορηγούν συντάξεις ανά τομέα απασχόλησης ή επάγγελμα. Έχει διαπιστωθεί ότι ακόμα και εντός ταμείου υπάρχουν κλαδικές διαφοροποιήσεις όσον αφορά τις εισφορές και τα συνταξιοδοτικά δικαιώματα.
- Μία άλλη διάσταση θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι η διαφοροποίηση ανάλογα με το επίπεδο ή την βαθμίδα προστασίας. Το σύστημα διαθέτει τρεις βαθμίδες παροχών που αποτελούνται από την κύρια σύνταξη, τη επικουρική και το εφ' άπαξ. Η κύρια σύνταξη και η επικουρική λειτουργούν με τον ίδιο τρόπο και η καταβολή τους γίνεται ανά μήνα, δηλαδή είναι η κύρια πηγή αμοιβής των συνταξιούχων. Το εφάπαξ καταβάλλεται μία φορά, ακριβώς στη χρονική περίοδο τη στιγμή της συνταξιοδότησης. Η διαφοροποίηση των τριών παροχών αυτών είναι ότι οι πληρωμές γίνονται σχεδόν πάντα σε διαφορετικούς λογαριασμούς από διαφορετικούς φορείς.
- Επίσης μία πολύ εμφανής διάσταση είναι η διαφοροποίηση ανάλογα με την ηλικιακή ομάδα ή κλάση των δικαιούχων. Υπάρχουν πάρα πολλές διαφορές μεταξύ των διάφορων ασφαλιστικών ταμείων, αυτό όμως που μας κάνει πραγματικά εντύπωση είναι η διαφοροποίηση της κλάσης μεταξύ των δικαιούχων που ανήκουν στον ίδιο ασφαλιστικό φορέα. Η κυριότερη διαφοροποίηση αυτού του είδους είναι αυτή του «νέου συστήματος » δηλαδή αυτού που ασφαλίστηκαν για πρώτη φορά μετά το 1993.

- Μία πολύ σημαντική διάσταση είναι η διαφοροποίηση μεταξύ φύλων. Στα περισσότερα ταμεία δεσπόζει μία υπερπροστασία των γυναικών που έχει ως αποτέλεσμα να διατηρεί ανισότητες μεταξύ των ασφαλισμένων.
- Τέλος, μία εξίσου σημαντική διάσταση είναι η διαφοροποίηση που οφείλεται στο ότι πολλά ταμεία συντάξεων χορηγούν παροχές υγείας σε χρήμα και σε είδος. Οι παροχές αυτές έχουν σαν αποτέλεσμα την αύξηση των δαπανών των ασφαλιστικών ταμείων.

Ο παρακάτω πίνακας σκιαγραφεί τη δομή του συστήματος ανά κλάδο εργαζομένων, ηλικιακή ομάδα και επίπεδο προστασίας και μέθοδος χρηματοδότησης. Διακρίνονται έξι μεγάλοι κλάδοι δικαιούχων αγρότες (και ανασφάλιστοι), Δημόσιοι Υπάλληλοι, Μισθωτοί ιδιωτικού τομέα, μισθωτοί ΔΕΚΟ, αυτοαπασχολούμενοι και ελεύθεροι επαγγελματίες.

Πίνακας 3.1: Το Ελληνικό σύστημα συντάξεων

Κατηγορία πληθυσμού	Βαθμίδες προστασίας	Οργάνωση*	Πηγή χρηματοδότησης	
1. Ανασφάλιστοι άνω των 65	Καθολική σύνταξη (θα αποσυρθεί σταδιακά για τους αγρότες)	ΟΓΑ	Κρατική επιχορήγηση (κάλυψη εσόδων)	ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΩΝ ΝΕΟΕΙΣΕΡΧΟΜΕΝΩΝ Κοινό όριο ηλικίας (65), εισφορές όπως του ΙΚΑ, τριμερής χρηματοδότηση, μέγιστη αναπλήρωση 60%** βασική, 20% επικουρική. Συμμετοχή σε κλαδικά ταμεία (δεν τηρούνται ξεχωριστοί λογαριασμοί)
Αγρότες	Εισφορές, κρατική συμμετοχή (Κύρια σύνταξη ΟΓΑ 1997)		Εισφορές, κρατική συμμετοχή (% εισφορών) επιχορήγηση	
2. (Α) Δημόσιοι Υπάλληλοι	Κύρια, επικουρική και εφάπαξ	Υπουργείο Οικονομικών	Κρατικός Προϋπολογισμός	
Στρατιωτικοί		α) ΤΕΑΔΥ β) Μετοχικά Ταμεία	Εισφορές Κοινωνικοί πόροι	
(Β) Ειδικό καθεστώς ΙΚΑ (πχ. ΕΟΤ)		ΙΚΑ για την κύρια		
3. Εργαζόμενοι ιδιωτικού τομέα (Α) ΙΚΑ (i)	Κύρια	ΙΚΑ	Εισφορές τριμερής χρηματοδότηση + χρηματοδότηση ελλειμάτων	
(ii)	Κύρια +	ΙΚΑ + ΤΕΑΜ ΙΚΑ + άλλο επικουρικό	Εισφορές + Κοινωνικοί πόροι	

(iii)	Κύρια επικουρική εφάπαξ	+	+ Ταμείο Πρόνοιας	Εισφορές
(B) Ναυτικοί	Κύρια επικουρική εφάπαξ	+	NAT, ΚΑΑΝ κλπ.	Εισφορές + Επιχορήγηση + Κοινωνικοί πόροι
4. Εργαζόμενοι δημοσίου τομέα (δημόσιες επιχειρήσεις, ΔΕΗ, Τράπεζες)	Κύρια επικουρική εφάπαξ	+	“Ειδικά Ταμεία” (για κάθε επιχείρηση)	Εισφορές (μεγαλύτερο μέρος από τον εργοδότη)
			ΙΚΑ + Ειδικά Ταμεία για επικουρική	Χρηματοδότηση ελλειμμάτων από τον εργοδότη.
			ΟΑΠ - ΔΕΗ	
5. Αυτοαπασχολούμενοι	Κύρια		ΟΑΕΕ (πρώην ΤΕΒΕ, ΤΑΕ, ΤΣΑ)	Εισφορές (ευρώ ανά κλάση), Επιχορηγήσεις από Δημόσιο - Κοινωνικοί πόροι
	Κύρια επικουρική	+	Όπως ανωτέρω + επικουρικό ταμείο	
6. Ελεύθεροι επαγγελματίες	Κύρια		Νομικοί, Υγειονομικοί, Μηχανικοί	Κοινωνικοί πόροι, Εισφορές, Πρόσοδοι περιουσίας
(A) Αυτοαπασχολούμενοι	Κύρια επικουρική	+	Όπως παραπάνω + τοπικά Ταμεία δικηγόρων	
(B) Μισθωτοί	Συχνά 2 βασικές συντάξεις			
<p>ΕΚΑΣ (Επίδομα Κοινωνικής Αλληλεγγύης Συνταξιούχων). Καταβάλλεται μετά από έλεγχο πόρων σε όλους τους χαμηλοσυνταξιούχους πλην ΟΓΑ, ηλικίας μεγαλύτερης από τα όρια του ΙΚΑ.</p> <p>Τιμητικές συντάξεις πολεμικές, Εθνικής Αντίστασης, Τοπικής Αυτοδιοίκησης, προσωπικές κλπ.</p>				

*Το σύστημα έχει αυτή την οργάνωση μέχρι πριν την εφαρμογή του Νόμου 3655/08.

**Το % αναπλήρωσης άλλαξε και έγινε 70% με το Νόμο 3029/2002.

Πηγή: Τήνιος Πλάτων, 2003, σελίδες 31-32.

Το ασφαλιστικό σύστημα λόγω της πολυνομίας και του κατακερματισμού όπως διαπιστώσαμε από το πιο πάνω πίνακα έχει ως αποτέλεσμα να λειτουργεί με ανισότητες και να αντιμετωπίζει όμοιες περιπτώσεις πολιτών με διαφορετικό τρόπο. Η κοινωνική ασφάλιση παρέχεται από μία πληθώρα φορέων κύριας και επικουρικής ασφάλισης. Το φαινόμενο αυτό παρατηρείται διότι παρά την απαγόρευση ίδρυσης ταμείων κύριας ασφάλισης μετά την ίδρυση του ΙΚΑ (ΑΝ 1846/51), συνεχίστηκε η ίδρυση νέων ταμείων κυρίας ασφάλισης. Το ΙΚΑ ιδρύθηκε το 1936 και είναι ο μεγαλύτερος φορέας που παρέχει συντάξεις και ασφαρίζει κυρίως τους μισθωτούς στον ιδιωτικό τομέα, καταβάλει πάνω από το ένα τρίτο του συνόλου των συνταξιοδοτικών παροχών. Στο εσωτερικό του ΙΚΑ όμως συνυπάρχουν πάνω από 600 καθεστώτα συνταξιοδότησης.

Ο κατακερματισμός του Ελληνικού συστήματος δημιουργεί επίσης εμπόδια στη μέτρηση του ασφαλιστικού δείκτη εξάρτησης. Στο Ελληνικό σύστημα ασφάλισης η μετατροπή της εργασιακής πορείας σε ασφαλιστικό δικαίωμα δημιουργεί πολλές φορές διπλογραφία. Η κύρια αιτία είναι ότι ένας ασφαλισμένος έχει πολλαπλές συντάξεις όπως είναι η κύρια, η επικουρική ή πολλαπλά ασφαλιστικά δικαιώματα π.χ. (σύνταξη χηρείας, σύνταξη από ίδιο δικαίωμα, άλλες πολλαπλές συντάξεις). Επίσης λόγω του κατακερματισμού και της πολυπλοκότητας του συστήματος δημιουργείται μία ανισότητα στην ασφαλιστική παρουσία, δηλαδή κάποιοι πληρώνουν πολύ υψηλές εισφορές ως ποσοστό του εισοδήματος και κάποιοι άλλοι ασφαρίζονται με προαιρετικές ασφαλιστικές κλάσεις.

Επίσης είναι πολύ σημαντικό να αναφερθεί ότι ένα άλλο πρόβλημα που δημιουργείται στο Ελληνικό σύστημα ασφάλισης λόγω του κατακερματισμού των ταμείων είναι ότι η επικουρική σύνταξη μπορεί να θεωρείται διαφορετική από την κύρια σύνταξη, αλλά ο τρόπος λειτουργίας έχει πολλά κοινά χαρακτηριστικά με τη κύρια.

Όλα τα επικουρικά Ταμεία χρηματοδοτούνται με τρόπο διανεμητικό, δηλαδή ανήκουν και αυτά στο πρώτο πυλώνα κοινωνικής ασφάλισης με τη μόνη διαφορά από τα κύρια Ταμεία να έχουν μεγαλύτερη περιουσία και λιγότερα συσσωρευμένα ελλείμματα λόγω της νεότερης δημιουργίας τους. Ένα άλλο κοινό χαρακτηριστικό είναι η υποχρεωτική τους ασφάλιση, όπως δηλαδή αρμόζει στα διανεμητικά συστήματα. Οι

παροχές καθορίζονται διά νόμου με βάση τα ποσοστά αναπλήρωσης της συνταξιοδοτικής βάσης, δηλαδή όταν κάποιος συνταξιοδοτείται λαμβάνει δύο συντάξεις. Ο τρόπος υπολογισμού είναι ως ποσοστό του τελευταίου μισθού ή το μέσο όρο των τελευταίων μισθών.

Συμπεραίνοντας οι επικουρικές συντάξεις έχουν τόσα κοινά χαρακτηριστικά με τις κύριες συντάξεις έτσι ώστε να μην μπορούν να παίξουν διακριτό ρόλο στο συνολικό οικοδόμημα της κοινωνικής προστασίας. Είναι προφανές ότι μεγαλώνουν τη παθολογία του συστήματος και επιδεινώνουν τις επιπτώσεις του κατακερματισμού.

Στη διοίκηση των ασφαλιστικών φορέων μετέχουν εκπρόσωποι των εργοδοτών, των εργαζομένων και του κράτους, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει σε επιθυμητό βαθμό η αυτονομία, η αυτοδιοίκηση και η αυτοχρηματοδότηση των ασφαλιστικών ταμείων. Ο κατακερματισμός καθιστά το σύστημα συντάξεων αδιαφανές και ευάλωτο σε πολιτικές παρεμβάσεις δια μέσου αφανών έμμεσων επιδοτήσεων, η πιο σημαντική είναι αυτή μεταξύ περίθαλψης και συντάξεων.

Ο κατακερματισμός του Ελληνικού συστήματος όπως ακριβώς εξηγήσαμε πιο πάνω σε συνδυασμό με την έλλειψη κινήτρων για παραμονή εργασίας δημιουργεί τεράστια αγκάθια στη λύση του ασφαλιστικού προβλήματος. Οι ασφαλισμένοι του Ελληνικού συστήματος αφού δεν έχουν αυτά τα κίνητρα προσπαθούν συνεχώς να βρίσκουν τα μονοπάτια για την έξοδό τους από το εργασιακό περιβάλλον. Όταν προστεθεί και η απουσία του κοινωνικού κράτους τότε δημιουργούνται τα διοικητικά προβλήματα του συστήματος. Η κοινωνική πολιτική προϋποθέτει την αποτελεσματική παραγωγή, αξιολόγηση και αξιοποίηση προσωπικών πληροφοριών για την ευημερία των πολιτών. Οι ελλείψεις στη διοικητική ικανότητα γίνονται αισθητές στους παρακάτω τομείς.

- Υπάρχει υψηλό κόστος διοίκησης του συστήματος. Συμπεριλαμβάνεται η αδυναμία προγραμματισμού και η έλλειψη προσαρμοστικότητας.
- Η εκτεταμένη εισφοροδιαφυγή μεγάλης κλίμακας δίνει απλόχερα κίνητρα στη γκρίζα οικονομία και αντικίνητρα στην ανάπτυξη.
- Οι αδυναμίες στη διοίκηση δυσχεραίνουν τη χάραξη κοινωνικής πολιτικής. Η μη λειτουργία Μητρώου Κοινωνικής Ασφάλισης σημαίνει ότι τα στοιχειώδη

στοιχεία όπως το ύψος των αποδοχών, η μέση σύνταξη δεν είναι ακόμα γνωστά.

Οι διοικητικές αυτές αδυναμίες ευθύνονται και για το χαμηλό επίπεδο εξυπηρέτησης, την απουσία πληροφόρησης, τη γραφειοκρατία και την αδιαφάνεια

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο: ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΓΗΡΑΝΣΗΣ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΚΑΙ Η ΑΠΗΧΗΣΗ ΤΟΥ ΣΤΟΝ ΕΛΛΑΔΙΚΟ ΧΩΡΟ

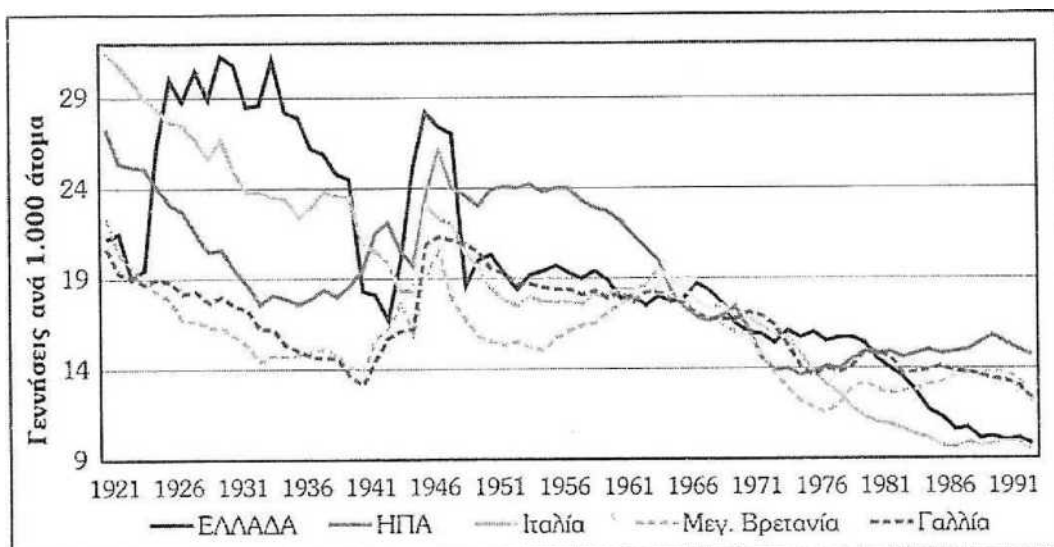
4.1 Η γήρανση του πληθυσμού

Το δημογραφικό φαινόμενο της γήρανσης του πληθυσμού είναι αιτία του προσδόκιμου επιβίωσης, της γονιμότητας και της μετανάστευσης. Το πρόβλημα που αντιμετωπίζει η Ελλάδα είναι ακριβώς το ίδιο που αντιμετωπίζει όλος ο αναπτυγμένος κόσμος. Στην Ελλάδα λοιπόν αντιμετωπίζουμε το ίδιο φαινόμενο με κάποιες μικρές διαφορές και με διαφορετικές τάσεις.

Όσον αφορά το αίτιο του προσδόκιμου επιβίωσης ένας πολύ σημαντικός παράγοντας είναι η επιμήκυνση της ζωής. Η μείωση της θνησιμότητας των παιδιών σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια, η πρόοδος της ιατρικής και της βιολογίας και οι βελτιώσεις των συνθηκών ζωής από την εκπληκτική ανάπτυξη της τεχνολογίας οδήγησαν σε σημαντικές αυξήσεις του ορίου ζωής.

Όσον αφορά τη γονιμότητα παρατηρούμε στο παρακάτω πίνακα ότι υπάρχουν διάφορες διακυμάνσεις κατά την εξέλιξη των γεννήσεων από το 1921 έως το 1993. Οι τάσεις αυτές είναι διαφορετικές από χώρα σε χώρα. Στην Ελλάδα οι αυξομειώσεις είναι πολύ πιο έντονες από τις υπόλοιπες χώρες. Την εξέλιξη αυτή μπορούμε να τη χωρίσουμε σε τρεις περιόδους. (Τήνιος, 2010)

- Ο μεσοπόλεμος: Στη περίοδο αυτή υπάρχουν πολύ υψηλές γεννήσεις κυρίως για δύο λόγους. Τη Μικρασιατική καταστροφή και την ανακοπή του μεγάλου μεταναστευτικού ρεύματος που κυριαρχούσε πριν από το 1920.
- Μετά το 1945: Χαρακτηρίζεται η περίοδος των υψηλών γεννήσεων, φαίνεται χαρακτηριστικά στο σχεδιάγραμμα ότι οι γεννήσεις είναι πολύ υψηλότερες από τη προηγούμενο περίοδο.
- Η τρίτη περίοδος: Χαρακτηρίζεται ως η περίοδος της χαμηλής γεννητικότητας, στην Ελλάδα αυτό βέβαια παρατηρείτε με λίγο καθυστέρηση ως προς τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες. Η τάση αυτή ξεκινάει από το 1970 και μετά ακολουθεί ραγδαία πτώση το 1980.

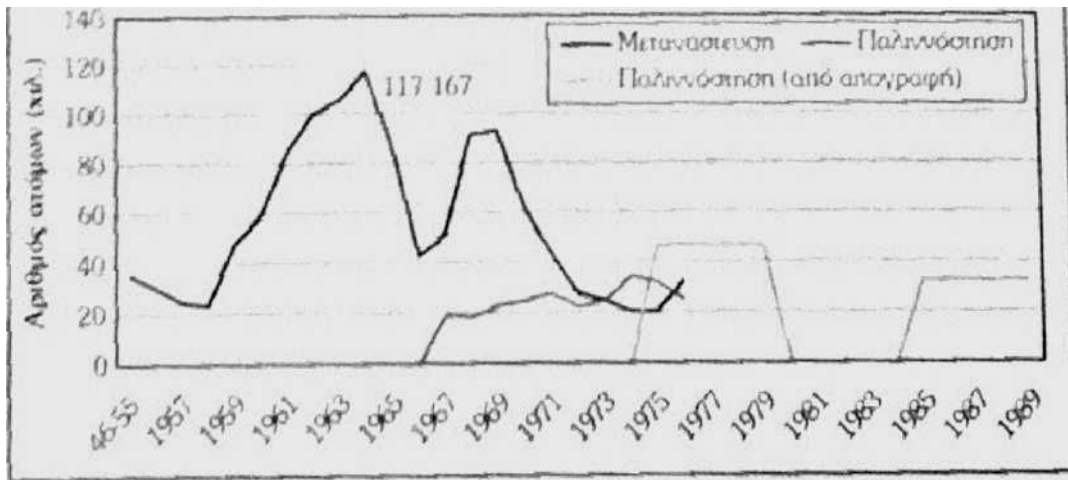

Πηγή: Mitchell (1998).

Όσον αφορά τη μετανάστευση μπορούμε να παρατηρήσουμε στο παρακάτω διάγραμμα την ιδιορρυθμία της τη χρονική περίοδο από το 1950 έως το 2008. Στη διάρκεια της πρώτης περιόδου η Ελλάδα ήταν μία χώρα αποστολής μεταναστών ενώ στη δεύτερη περίοδο το φαινόμενο αυτό αντιστράφηκε και η Ελλάδα μετατράπηκε σε χώρα μετανάστευσης άλλων. Από το παρακάτω πίνακα παρατηρούμε ότι στη χρονική περίοδο 1945 έως 1965 μετανάστευσαν από την Ελλάδα περίπου 89.000 άτομα. Ο αριθμός αυτός αυξάνεται μετά το 1959 και κορυφώθηκε το 1965 όταν μεταναστεύσανε περίπου 120.000 άτομα.

Η πρώτη παλιννόστηση αρχίζει από το 1975 έως το 1979, 40.000 κάθε έτος και στο έτος 1975 είναι ο πρώτος χρόνος εισροής μεταναστών στην Ελλάδα. Το δεύτερο κύμα μεταναστών ξεκινάει από τα τέλη του 1980 οι γνωστοί σε όλες τις αναπτυγμένες χώρες «οικονομικοί μετανάστες». Ο αριθμός αυτός υπολογίζεται επίσημως στις 30.000 για κάθε ένα έτος. Ο αριθμός αυτός είναι πολύ μεγαλύτερος γιατί δεν συνυπολογίζεται ο αριθμός των παράνομων μεταναστών.

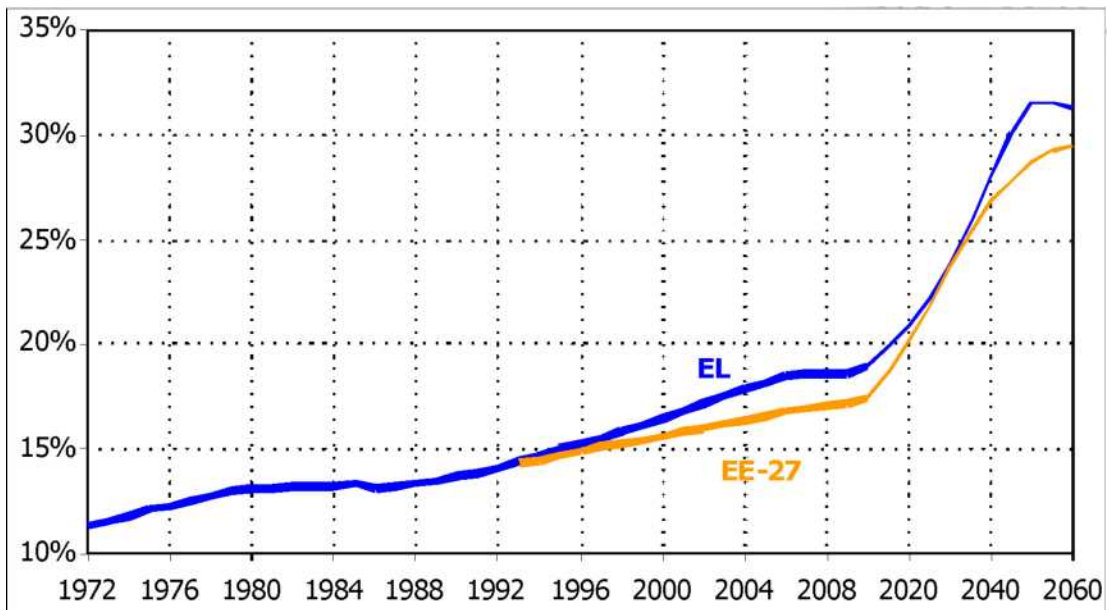
Διάγραμμα 4.1: Μετανάστευση και παλιννόστηση 1946-57

Πηγή: Στατιστική Επετηρίδα ΕΣΥΕ και Freris (1986)

Όλοι αυτοί οι παράγοντες έχουν ως αποτέλεσμα να αυξάνουν το ποσοστό των ανθρώπων που είναι πάνω από 65 ετών ως προς το ποσοστό ηλικίας μεταξύ 15 έως 64 όπως δείχνει το παρακάτω διάγραμμα.

Διάγραμμα 4.2 : Ποσοστό συνταξιούχων σε σχέση με τα άτομα ηλικίας 15-64

Πηγή: Καραβίτης 2011

4.2 Ο ρόλος του δεύτερου και του τρίτου πυλώνα.

Το ελληνικό σύστημα ασφάλισης εκτός απ' ότι είναι κατακερματισμένο εξαιτίας του γεγονότος ότι οι συντάξεις διατίθενται από πανσπερμία φορέων είναι και μονολιθικό, καθώς το ποσοστό υπερβαίνει το 98% από συντάξεις του πρώτου πυλώνα, δηλαδή τις συντάξεις που εκ του νόμου είναι υποχρεωτικές.

Ο προβληματισμός για τη βιωσιμότητα του συνταξιοδοτικού συστήματος που αναπτύσσεται στο συγκεκριμένο κεφάλαιο καθώς και το ερώτημα πως θα καλυφθεί το κόστος λόγω της αλλαγής του των δημογραφικών και εργασιακών δεδομένων είναι αυτό που μας απασχολεί έτσι ώστε να μην επιβαρυνθούν δυσανάλογα οι μελλοντικές γενεές από τη συνεχή αύξηση του αφανούς χρέους. Στον παρακάτω πίνακα μπορούμε να διαπιστώσουμε πόσο ανοδική είναι η αύξηση των δαπανών από τις κρατικές συντάξεις.

Πίνακας 4.1: Δαπάνες για συντάξεις δημοσίου συστήματος 2007-2060 (Ποσοστά του ΑΕΠ)

	2007	2010	2020	2030	2040	2050	2060	Μεταβολή 2000-2050
Ισπανία	8,4	8,9	9,5	10,8	13,2	15,5	15,1	7,1
Κύπρος	6,3	6,9	8,9	10,8	12,8	15,5	17,7	9,2
Βέλγιο	10	10,3	11,8	13,9	14,6	14,7	14,7	4,7
Ιταλία	14	14	14,1	14,8	15,6	14,7	13,6	0,7
Γαλλία	13	13,5	13,6	14,2	14,4	14,2	14	1,2
Αυστρία	12,8	12,7	13	13,8	13,9	14	13,6	1,2
Πορτογαλία	11,4	11,9	12,4	12,6	12,5	13,3	13,4	1,9
Φινλανδία	10	10,7	12,6	13,9	13,6	13,3	13,4	3,3
Γερμανία	10,4	10,2	10,5	11,5	12,1	12,3	12,8	1,9
Ιρλανδία	5,2	5,5	6,4	7,5	8,7	10,5	11,3	5,3
Ολλανδία	6,6	6,5	7,8	9,3	10,3	10,3	10,5	3,7
Δανία	9,1	9,4	10,6	10,6	10,4	9,6	9,2	0,5
Σουηδία	9,5	9,6	9,4	9,5	9,4	9	9,4	—0,5
Μ. Βρετανία	6,6	6,7	6,9	7,6	8	8,1	9,3	1,5

ΕΛΛΑΔΑ	11,7	11,6	13,2	17,1	21,4	24	24,1	12,3
--------	------	------	------	------	------	----	------	------

ΠΗΓΗ: EPC (2009,2001)

Η Ελλάδα έχει την μεγαλύτερη αύξηση στις δαπάνες για τις κρατικές συντάξεις. Καταλαβαίνουμε λοιπόν ότι η βιωσιμότητα του συνταξιοδοτικού συστήματος είναι ένα σύνθετο πρόβλημα. Χρειάζεται μία σφαιρική μακροχρόνια προσέγγιση η οποία θα απαιτεί μία αναδιάρθρωση του συνταξιοδοτικού συστήματος έτσι ώστε να διαμορφωθεί μία ολοκληρωμένη πρόταση για την επάρκεια των συντάξεων.

Μία λύση αυτού του προβλήματος θα μπορούσε να ήταν μία μετατόπιση του συστήματος ασφάλισης προς τα μεικτά συστήματα συνταξιοδότησης. Ο δεύτερος και ο τρίτος πυλώνας όπως είδαμε πιο πάνω αντιπροσωπεύουν το 1,9% των ασφαλισμένων. Ποσοστό πάρα πολύ μικρό, σχεδόν μηδαμινό. Οπότε εδώ μπορούμε να πούμε ότι δημιουργείται ένα τεράστιο κίνητρο για αλλαγές και προσαρμογές που θα έχει ως αποτέλεσμα να μετατοπισθεί ένα ποσοστό των δαπανών προς τους συμπληρωματικούς πυλώνες. Πρέπει να υπάρξει μία συμπληρωματική αποταμίευση για τις συντάξεις, μία αποταμίευση που θα προκύψει μόνο εάν θεσμοθετηθεί ο ρόλος της Ιδιωτικής Ασφάλισης και δοθούν συγκεκριμένα φορολογικά κίνητρα στο 2ο και 3ο Πυλώνα, αλλιώς οι επόμενες γενιές θα έχουν να αντιμετωπίσουν σοβαρότατο πρόβλημα επιβίωσης με αντίκτυπο στα δημοσιονομικά ελλείμματα.

4.3 Ανοιχτή Μέθοδος Συντονισμού.

Η ανοιχτή μέθοδος συντονισμού αποφασίστηκε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στη Λισαβόνα το 2000 και περιλαμβάνει τον καθορισμό κοινών γενικών στόχων και τη μετατροπή τους σε εθνικές στρατηγικές. Επίσης καθορίζει την αξιολόγηση αυτών των σχεδίων και στρατηγικών με άλλες κοινές εκθέσεις της Επιτροπής και του Συμβουλίου. Στο πλαίσιο της διαδικασίας ανταλλαγής εμπειριών μεταξύ των Κρατών μελών περιλαμβάνει και η περιοδική παρακολούθηση των παραμέτρων και μεγεθών των ασφαλιστικών συστημάτων με βάση κοινά καθορισμένους δείκτες. Η ανοιχτή μέθοδος συντονισμού δρομολογήθηκε τελικά από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Laeken το Δεκέμβριο του 2001 και κατέληξε σε τρεις κοινά συμφωνημένους βασικούς στόχους τους οποίους πρέπει να εξυπηρετούν και να συμβιβάσουν τα συστήματα συντάξεων, κρατικά και ιδιωτικά, των Κρατών μελών. Οι τρεις βασικοί σκοποί περιγράφονται ακριβώς από κάτω:

- Επάρκεια των συντάξεων. Προϋποθέτει την εξασφάλιση επαρκών εισοδημάτων συνταξιοδότησης για όλους και τη πρόσβασή τους σε ένα σύστημα συντάξεων που θα επιτρέπουν στους ανθρώπους μετά το έτος της συνταξιοδότησής τους να διατηρήσουν το βιοτικό τους επίπεδο σ' ένα λογικό βαθμό για την εξυπηρέτηση των φυσικών και προσωπικών τους αναγκών.
- Οικονομική βιωσιμότητα του συστήματος. Σκοπός εδώ είναι να εξασφαλίσει την οικονομική βιωσιμότητα των δημόσιων και ιδιωτικών συνταξιοδοτικών προγραμμάτων. Να ισχυροποιηθεί το συνταξιοδοτικό σύστημα έτσι ώστε να είναι ικανό να ανταπεξέλθει σε διάφορες δημογραφικές και οικονομικές προκλήσεις του μέλλοντος, όπως είναι η γήρανση του πληθυσμού.
- Διαφάνεια του συστήματος. Προϋποθέτει την εξασφάλιση ότι τα συνταξιοδοτικά συστήματα χαρακτηρίζονται από διαφάνεια, δηλαδή ότι είναι καλά προσαρμοσμένα στις ανάγκες και τις προσδοκίες των γυναικών και των ανδρών και στις απαιτήσεις των σύγχρονων κοινωνιών.

Οι τρεις βασικοί σκοποί της Ανοιχτής Μεθόδου Συντονισμού πρέπει να αναπτύσσονται σε ένα πλαίσιο αλληλεγγύης και δικαιοσύνης μεταξύ εντός των γενεών. (Τήνιος, 2010 και Ζέρβου, 2009)

Από το 2000 και μετά την απόφαση της Ανοιχτής Μεθόδους Συντονισμού αρκετές χώρες στην Ευρωπαϊκή Ένωση δουλεύοντας στα πλαίσια αυτής της μεθόδου αποφάσισαν να προβούν σε διάφορες μεταρρυθμίσεις για τη καλύτερη λειτουργία του ασφαλιστικού συστήματος. Οι αλλαγές αυτές αφορούσαν τη δομή του κάθε συστήματος, αυξάνοντας το όριο εξόδου από την αγορά εργασίας δίνοντας διάφορα κίνητρα για την παραμονή τους στον εργασιακό χώρο. Στην Ελλάδα το σύστημα άλλαξε με τον Ν.3863/10. Ο νόμος αυτός ήταν ένα από τα πρώτα μέτρα που προέβλεπε το Μνημόνιο σε συνεργασία με την Ελληνική Κυβέρνηση που ψηφίστηκε τον Ιούλιο του 2010. Ο βασικός στόχος του συγκεκριμένου νόμου είναι η μακροχρόνια βιωσιμότητα του ασφαλιστικού συστήματος, με βασική προτεραιότητα την αύξηση της συμμετοχής του ποσοστού στην αγορά εργασίας. Το επιθυμητό αποτέλεσμα θα είναι η μείωση των δαπανών για συντάξεις. Κάποιες σημαντικές αλλαγές αυτής της μεταρρύθμισης αφορούν:

- *Ηλικία συνταξιοδότησης.* Πλέον απαιτούνται 40 χρόνια εισφοράς για πλήρη σύνταξη και η ελάχιστη ηλικία για να συνταξιοδοτηθεί κάποιος είναι τα 60 έτη σε αντίθεση με το παλαιό σύστημα που μπορούσε κάποιος να αποσυρθεί πολύ νωρίτερα από αυτή την ηλικία.
- *Ποσοστά αναπλήρωσης.* Δημιουργούνται κίνητρα παραμονής στην εργασία επειδή η αναπλήρωση αυξάνεται αναλογικά με τον εργασιακό βίο κάθε ασφαλισμένου και προτείνονται νέα σχήματα ποσοστών αναπλήρωσης μειωμένα βέβαια σε σύγκριση με τα παλαιά που θα ισχύουν για όλους τους εργαζομένους για κάθε ταμείο.
- *Βαρέα και Ανθυγιεινά Επαγγέλματα.* Ο νέος νόμος ζητάει την επανεξέταση των προϋποθέσεων για την συγκεκριμένη κατηγορία ασφάλισης για να μειωθούν οι περιπτώσεις που ανήκουν σε αυτήν.
- *Υπολογισμός ασφαλιστέου εισοδήματος.* Πλέον το πόσο της σύνταξης που λαμβάνει κάποιος θα εξαρτάται από όλο το μήκος της εργασιακής ζωής του και όχι τα καλύτερα 5 χρόνια από τα τελευταία 10 αντίστοιχα.
- *Απλούστευση.* Η καινούρια μεταρρύθμιση προχώρησε σε ενσωμάτωση δεκατριών ασφαλιστικών ταμείων σε τρία. Συγκεκριμένα για αυτούς που εργάζονται στον ιδιωτικό τομέα, τους αυτοτελούς απασχολούμενους και τις

λοιπές κατηγορίες εργαζομένων τους ενσωμάτωσε σε ένα ασφαλιστικό ταμείο.

- *Τιμαριθμοποίηση συντάξεων.* Θα αναπροσαρμόζονται οι συντάξεις με το νέο νόμο σύμφωνα με τον πληθωρισμό και όχι βάσει της εξέλιξης των μισθών όπως γίνεται σήμερα.
- *Δικλίδα ασφαλείας.* Εάν δεν καταφέρουν όλες αυτές οι αλλαγές την επίτευξη του στόχου ώστε να μειώσουν τις μονάδες των συνταξιοδοτικών δαπανών στο επιθυμητό αποτέλεσμα τότε θα υπάρξει Υπουργική Απόφαση για επιπλέον διορθωτικές κινήσεις στην βασική και επικουρική σύνταξη.

4.4 Διαδικασία Προετοιμασίας Προβολών Ευρωπαϊκής Ένωσης

Στο κεφάλαιο αυτό ασχολούμαστε με θέματα που αφορούν την πρόβλεψη του πληθυσμού, την γονιμότητα, το προσδόκιμο ζωής, την μετανάστευση και την απασχόληση, δηλαδή όλους τους παράγοντες που επηρεάζουν τις συντάξεις. Η γήρανση του πληθυσμού είναι ένα από τα δημογραφικά φαινόμενα που μας απασχολεί τα τελευταία έτη και εμείς θα προσπαθήσουμε να μελετήσουμε και να ερμηνεύσουμε τα αποτελέσματα αυτού του φαινομένου και πως επηρεάζουν τα συνταξιοδοτικά συστήματα των διαφόρων χωρών μέσω των παρακάτω προβολών.

4.4.1 Πρόβλεψη πληθυσμού

Η πρόβλεψη του πληθυσμού για τα επόμενα 50 χρόνια είναι ένα από τα δυσκολότερα καθήκοντα που μπορεί κάποιος να αναλάβει. Ως προς τους δημογραφικούς παράγοντες θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι υπόκεινται σε πολύ μικρή μεταβλητότητα ίσως και μηδαμινή έναντι των οικονομικών παραγόντων για το ίδιο χρονικό διάστημα. Στις δαπάνες προβολών μπορούμε να θεωρήσουμε ότι οι μεταβλητές παραμένουν σταθερές για την μακροοικονομική ανάλυση που πραγματοποιείται. Η πρόβλεψη του πληθυσμού που ονομάζεται EUROPOP 2008 και EUROPOP 2010 πραγματοποιείται για 27 ευρωπαϊκές χώρες βασιζόμενη σε υποθέσεις για μελλοντικές τάσεις στην γονιμότητα, το προσδόκιμο όριο ζωής και την μετανάστευση (Ageing Report, 2009, 2012).

Στο σημείο αυτό θα μελετήσουμε τις δαπάνες προβολών από το Ageing Report του 2009 και του 2012 να δούμε αν έχουμε ομοιότητες, αν έχουν διαφορές και στο τέλος να προσπαθήσουμε να συγκρίνουμε τα αποτελέσματά τους. Θα εξετάσουμε τις σχέσεις εξαρτήσεων των διαφόρων ηλικιακών κλάσεων, το ποσοστό της καθαρής μετανάστευσης, του προσδόκιμου ορίου ζωής.

Ένας βασικός στόχος της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι η διαφύλαξη της διατηρησιμότητας των δημόσιων οικονομικών. Για την επίτευξη αυτού του στόχου πρέπει να αξιοποιηθούν στο μέγιστο βαθμό οι διάφορες αναλύσεις και προβολές που αφορούν τις μελλοντικές προκλήσεις στη δημοσιονομική πολιτική. Η μελέτη του φαινομένου της γήρανσης του πληθυσμού είναι μία από τις βασικές πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης και μέσα από αυτές τις αναλύσεις και προβολές προσπαθεί να

δώσει έμφαση στις συνέπειες αυτού του φαινομένου. Οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής ανησυχούν για το πως το βιοτικό επίπεδο θα επηρεαστεί από την συνεχόμενη αύξηση των ηλικιωμένων. Η σοβαρότητα λοιπόν του προβλήματος εξαρτάται από τη κάθε χώρα ξεχωριστά για το πως μπορούν να ανταποκριθούν σε αυτές τις δημογραφικές προκλήσεις. Πρέπει να διασφαλιστεί η μακροπρόθεσμη διατηρησιμότητα των δημόσιων οικονομικών σε όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης συνυπολογίζοντας την βαθύτατη ύφεση που χαρακτηρίζει τις περισσότερες χώρες τα τελευταία χρόνια.

4.4.2 Γονιμότητα

Η γονιμότητα έχει μειωθεί απότομα τις τελευταίες δεκαετίες. Ο συνολικός δείκτης γονιμότητας για την Ευρωπαϊκή Ένωση ή ο μέσος αριθμός γεννήσεων ανά γυναίκα έχει πέσει από το υψηλό των 2,5 γεννήσεων ανά γυναίκα (baby boom) στο δεύτερο μισό της δεκαετίας του 1960 (η κορύφωση αυτή βέβαια στη δεκαετία του 50 και του 60 δεν μπορεί να θεωρηθεί κάτι το συνηθισμένο, δεν είναι στην ουσία προπομπός για το κοντινό μέλλον) κάτω από το επίπεδο αναπλήρωσης των 2,1 γεννήσεων ανά γυναίκα που χρειάζεται έτσι ώστε κάθε γενιά να αναπληρώνει πλήρως τον εαυτό της (Ageing Report, 2009). Τα χαμηλά αυτά επίπεδα γονιμότητας για δεκαετίες έχουν προκαλέσει την γήρανση του πληθυσμού καθώς μικρότερος αριθμός γεννήσεων σημαίνει μειωμένος αριθμός παιδιών και ενηλίκων παραγωγικής ηλικίας. Φυσικά εδώ πρέπει να τονίσουμε ότι υπάρχει αύξηση του προσδόκιμου ζωής όπως θα δούμε στην επόμενη ενότητα που έχει ως αποτέλεσμα την μακροβιότητα του πληθυσμού.

Μάλιστα οι συνολικοί δείκτες γονιμότητας είναι πιο κάτω από το όριο αναπλήρωσης σε όλα τα κράτη - μέλη αλλά ο ρυθμός μείωσης διαφέρει από χώρα σε χώρα. Για παράδειγμα σε μερικές χώρες η μείωση αυτή του δείκτη γονιμότητα παρουσιάστηκε στα τέλη της δεκαετίας του 1960 ενώ σε άλλες πραγματοποιήθηκε στη δεκαετία του 90 και το 2000. Η αναβολή της γέννησης του πρώτου παιδιού είναι υπεύθυνη για την συνολική μείωση του δείκτη γονιμότητας στο μεγαλύτερο βαθμό. Συνοδεύεται όμως από την αύξηση του μεριδίου των παιδιών χωρίς αδέρφια και από υψηλότερο ποσοστό γυναικών στην ηλικία των 30 και 40 χωρίς παιδιά.

Σε μερικά κράτη - μέλη ο δείκτης γονιμότητας είναι πάνω από 1,8 όπως στην Δανία, την Γαλλία, την Ιρλανδία, την Φιλανδία, την Σουηδία και την Βρετανία. Στην αντίθετη όχθη βρίσκονται κράτη με πολύ χαμηλό δείκτη γονιμότητας, κάτω από 1,4

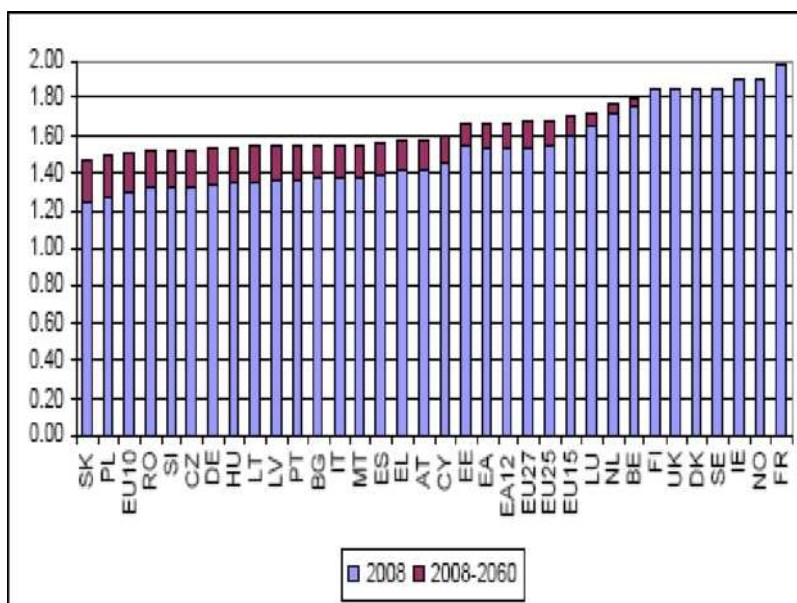
ανά γυναίκα. Μερικά από αυτά τα κράτη είναι η Βουλγαρία, η Τσεχία, η Γερμανία, η Εσθονία, η Ελλάδα, η Ισπανία, η Ιταλία, η Λιθουανία, η Ουγγαρία, η Αυστρία, η Πολωνία, η Ρουμανία, η Σλοβενία και η Σλοβακία. Επιπλέον πρόσφατες τάσεις για τον δείκτη γονιμότητας από το 2000 διαφέρουν μεταξύ των κρατών μελών.

Επιπλέον ο δείκτης γονιμότητας παρουσιάζει διαφορετικές τάσεις μεταξύ των μελών χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε σχέση με το 2000. Για παράδειγμα ο δείκτης γονιμότητας έχει φθίνουσα πορεία στην Γερμανία, την Κύπρο, την Λιθουανία, το Λουξεμβούργο, την Μάλτα, την Πολωνία, την Πορτογαλία, την Ρουμανία και την Σλοβακία. Από την άλλη υπάρχουν πρόσφατες αυξήσεις στο δείκτη γονιμότητας σε ένα μεγάλο πλήθος χωρών όπως η Βουλγαρία, η Τσεχία, η Δανία, η Εσθονία, η Ελλάδα, η Ισπανία, η Γαλλία, η Φιλανδία, η Σουηδία και η Βρετανία.

Στην πραγματικότητα υπάρχουν πολλοί παράγοντες που θα διαμορφώσουν τις μελλοντικές τάσεις στο δείκτη γονιμότητας. Για παράδειγμα η τάση για το ιδανικό πλήθος της οικογένειας και η δύναμη της επιθυμίας για την απόκτηση παιδιών σε σχέση με άλλους στόχους στη ζωή, η τάση στην εκπαίδευση και στην εργασία, οι κυβερνητικές πολιτικές και οι μακροπρόθεσμες συνθήκες όπως οι εγκαταστάσεις για τα παιδιά, η στέγαση, η σταθερότητα των συντρόφων και οι βιομετρικές συνθήκες θα παίξουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση του.

Ας προχωρήσουμε πλέον σε μερικές υποθέσεις που διατυπώνονται στην μελέτη EUROPOP2008 σε σχέση με τον δείκτη γονιμότητας. Έτσι λοιπόν η ευρωπαϊκή στατιστική υπηρεσία υποθέτει/ ελπίζει ότι η αναβολή για την γέννηση του πρώτου παιδιού θα μειωθεί με αποτέλεσμα ο δείκτης γονιμότητας να αρχίσει να αυξάνεται. Μέχρι το 2060 εκτιμάται μια μετριοπαθής ανάταση του δείκτη γονιμότητας θα λάβει μέρος. Για την Ευρωπαϊκή Ένωση ο δείκτης γονιμότητας θα αυξηθεί από τις 1,54 γεννήσεις ανά γυναίκα το 2008 σε 1,60 γεννήσεις το 2030 και περαιτέρω ακόμα το 2060, κοντά στο 1,64. Αυτό φαίνεται ξεκάθαρα στο παρακάτω γράφημα.

4.3 Διάγραμμα: Πρόβλεψη των δεικτών γονιμότητας, αριθμός γεννήσεων ανά γυναίκα

Πηγή: Ευρωπαϊκή Ένωση, EUROPOP 2008

Είναι ξεκάθαρο ότι στο μεγαλύτερο πλήθος των χωρών υπάρχει αύξηση του δείκτη γονιμότητας ενώ στις υπόλοιπες υπάρχει σταθερότητα.

Στην ευρύτερη ευρωπαϊκή περιοχή μια παρόμοια αύξηση λαμβάνει μέρος, από 1,55 γεννήσεις το 2008 θα φθάσουν στις 1,67 γεννήσεις το 2060. Σύμφωνα με αυτή την πρόβλεψη ο συνολικός δείκτης γονιμότητας θα αυξηθεί σε όλα τα κράτη μέλη με την εξαίρεση της Ιρλανδίας και της Γαλλίας στις οποίες θα μειωθεί, αλλά θα παραμείνει πάνω από 1,85 ενώ στην Δανία, την Φιλανδία, την Σουηδία και την Βρετανία θα παραμείνει σταθερός. Επομένως ο συνολικός δείκτης γονιμότητας θα παραμείνει κάτω από το όριο αναπλήρωσης σε όλες τις χώρες για την περίοδο μέχρι το 2060 καθώς η ανοδική πορεία που υποθέτουμε είναι συντηρητική. Όσον αφορά τις μεγαλύτερες αυξήσεις στο δείκτη γονιμότητας προβλέπονται να πραγματοποιηθούν στην Σλοβακία, την Πολωνία, την Ρουμανία και την Σλοβενία οι οποίες έχουν τους χαμηλότερους δείκτες στην Ευρωπαϊκή Ένωση για το 2008. Η αύξηση προβλέπεται να πραγματοποιηθεί βαθμιαία με ρυθμούς σε αυτές τις χώρες που προσεγγίζουν τον μέσο όρο της ΕΕ. για το έτος 2060.

Όσον αφορά το EUROPOP2010 οι ομοιότητες είναι πάρα πολλές ως προς το δείκτη γονιμότητας της κάθε γυναίκας στην κάθε χώρα. Η μέση αύξηση στην Ευρωπαϊκή ζώνη είναι 0,12 ενώ στις 27 χώρες της Ευρωζώνης είναι 0,11. Οι χώρες που θα φτάσουν να έχουν πάνω από 1,80 δείκτη γονιμότητας είναι οι ίδιες που ήταν και το

2008 στην αντίστοιχη πρόβλεψη. Δηλαδή είναι η Σουηδία, η Γαλλία, η Ιρλανδία, η Αγγλία, η Δανία και η Φιλανδία.

Η ελαφρώς ανάπτυξη της γονιμότητας επιδεινώνει τη κατάσταση διότι θα αυξηθεί το ποσοστό της ηλικιακής κλάσης κάτω των 25 ετών δηλαδή μέχρι την ηλικία εισαγωγής στο εργασιακό περιβάλλον.

4.4.3 Προσδόκιμο ζωής

Ένα άλλος σημαντικός τομέας είναι το προσδόκιμο όριο ζωής το οποίο εξετάζουμε στην παρούσα ενότητα. Για πολύ μεγάλες χρονικές περιόδους το προσδόκιμο όριο ζωής έχει αυξηθεί στις περισσότερες αναπτυγμένες χώρες. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση έχουν πραγματοποιηθεί σημαντικές αυξήσεις στο προσδόκιμο όριο ζωής σε όλα τα κράτη μέλη και ειδικότερα στις γυναίκες. Οι αυξήσεις αυτές είναι περισσότερο εμφανείς στην ευρύτερη ευρωπαϊκή περιοχή. Το αποτέλεσμα των αυξήσεων αυτών είναι η αύξηση του ποσοστού των ηλικιωμένων ανθρώπων σε σχέση με τα παιδιά ή των ενηλίκων που βρίσκονται στην παραγωγική τους ηλικία. Μάλιστα το ποσοστό αυτό αυξάνει ακόμα περισσότερο και από την σημαντική μείωση της γονιμότητας κατά την διάρκεια των τελευταίων δεκαετιών. Εδώ πρέπει να τονίσουμε ότι υπάρχουν δείκτες για το προσδόκιμο όριο ζωής. Ο ένας αφορά το προσδόκιμο όριο ζωής κατά την γέννηση του ατόμου και ο άλλος αφορά το προσδόκιμο όριο ζωής στην ηλικία των 65 ετών.

Μεταξύ των χωρών η αύξηση του προσδόκιμου ορίου ζωής διαφοροποιείται μεταξύ του 1980 και του 2000. Οι γυναίκες έχουν κερδίσει πάνω από 5 έτη στην Γερμανία, την Ιταλία, το Λουξεμβούργο, την Μάλτα, την Αυστρία και την Πορτογαλία. Μικρότερες αυξήσεις κάτω από τα 2,5 έτη παρατηρήθηκαν στην Βουλγαρία, την Δανία, την Εσθονία, την Λιθουανία και την Ολλανδία. Για την ίδια περίοδο το προσδόκιμο όριο ζωής για τους άνδρες έχει αυξηθεί κατά 5 έτη τουλάχιστον στην Γερμανία, την Γαλλία, την Ιταλία, το Λουξεμβούργο, την Μάλτα, την Αυστρία, την Πορτογαλία, την Φιλανδία και την Βρετανία ενώ αυξήσεις κάτω από τα δύο έτη πραγματοποιήθηκαν στην Βουλγαρία, την Εσθονία, την Ελλάδα, την Λιθουανία, την Ουγγαρία, την Ρουμανία και την Σλοβακία.

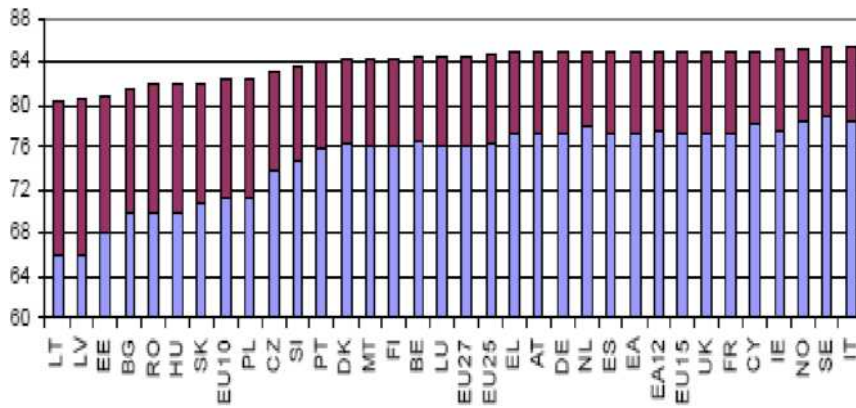
Το 2006 το προσδόκιμο όριο ζωής για τις γυναίκες κινείται από τα 76,2 έτη στη Ρουμανία μέχρι τα 84,4 έτη στην Ισπανία και την Γαλλία ενώ για τους άνδρες

κινείται από τα 65,3 έτη στην Λιθουανία μέχρι τα 78,8 έτη στην Κύπρο και την Σουηδία. Σε αντίθεση με παλιότερες προβλέψεις η μελέτη του EUROPOP2008 υποθέτει αύξηση στο προσδόκιμο όριο ζωής όπου οι βελτιώσεις στην θνησιμότητα προέρχονται από τις μεγαλύτερες ηλικίες.

Κάποιες σημαντικές αυξήσεις στο προσδόκιμο όριο ζωής μπορεί να διατηρηθούν για την περίοδο πρόβλεψης παρόλο τον μεγάλο βαθμό διαφοροποίησης μεταξύ των κρατών - μελών. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση το προσδόκιμο όριο ζωής για τους άνδρες θα αυξηθεί κατά 8,4 έτη για την προβλεπόμενη περίοδο, από τα 76 το 2008 θα πάει στα 84,5 έτη το 2060. Για τις γυναίκες η αύξηση αυτή θα είναι κατά 6,9 έτη, από τα 82 έτη το 2008 θα φθάσει τα 89 έτη το 2060. Φαίνεται ότι υπάρχει μια συνεχής αύξηση στην προσέγγιση του προσδόκιμου ορίου ζωής μεταξύ των δύο φύλων.

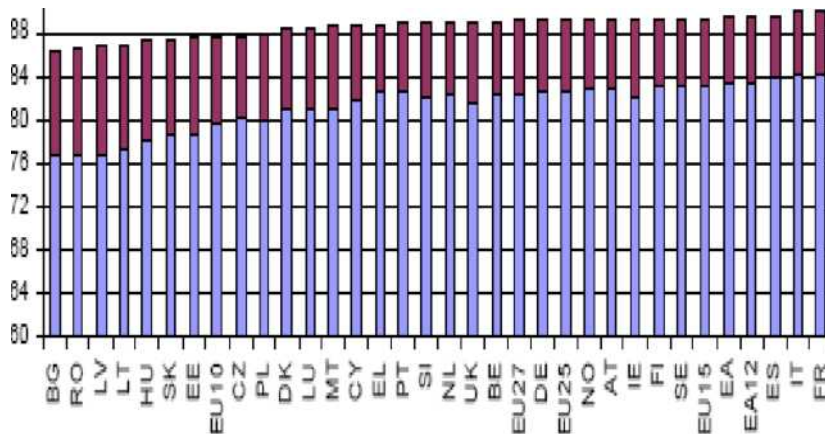
Οι μεγαλύτερες αυξήσεις στο προσδόκιμο όριο ζωής κατά την γέννηση και για τα δύο φύλα προβλέπεται ότι θα πραγματοποιηθεί στα νέα κράτη - μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το προσδόκιμο όριο ζωής το 2008 έχει την χαμηλότερη τιμή στην Εσθονία, την Λιθουανία, την Πολωνία, την Σλοβακία, την Πολωνία, την Βουλγαρία και την Ρουμανία και κινείται από τα 66 έως τα 71 έτη. Μερικές πολύ μεγάλες αυξήσεις στο προσδόκιμο όριο ζωής συμβαίνουν σε κάποιες από τις χώρες αυτές με αύξηση από 12 έως τα 14,5 έτη, την μεγαλύτερη στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Παρόλα αυτά μέχρι το 2060 το προσδόκιμο όριο ζωής σε όλα τα νέα μέλη και ειδικότερα για τους άνδρες θα παραμείνουν χαμηλότερα του μέσου όρου της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την εξαίρεση της Κύπρου.

4.4 Διάγραμμα: Προσδόκιμο όριο ζωής κατά την γέννηση για τους άνδρες

Πηγή: Ευρωπαϊκή Ένωση, EUROPOP 2008

Διάγραμμα: Προσδόκιμο όριο ζωής κατά την γέννηση για τις γυναίκες

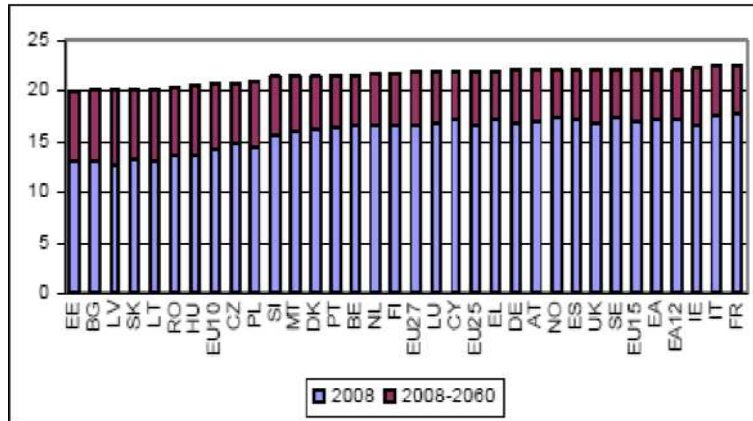
Πηγή: Ευρωπαϊκή Ένωση -EUROPOP2008

Παρατηρούμε ότι η μεταβλητότητα του προσδόκιμου ορίου ζωής για τα κράτη - μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης να συμπιέζεται κατά την διάρκεια του χρόνου από 13,1 έτη το 2008 κατά την γέννηση για τους άνδρες (Σουηδία 79 έτη και Λιθουανία 65 έτη) σε 5 έτη το 2060 (85,5 έτη στην Ιταλία με 80,4 έτη στην Λιθουανία). Για τις γυναίκες η μείωση της διαφοράς στο προσδόκιμο όριο ζωής είναι μικρότερη, από 7,7 έτη το 2008 (84,3 έτη στη Γαλλία και 76,6 έτη στη Ρουμανία) σε 4,1 έτη το 2060 (90,1 έτη στη Γαλλία και 86,5 έτη στη Βουλγαρία).

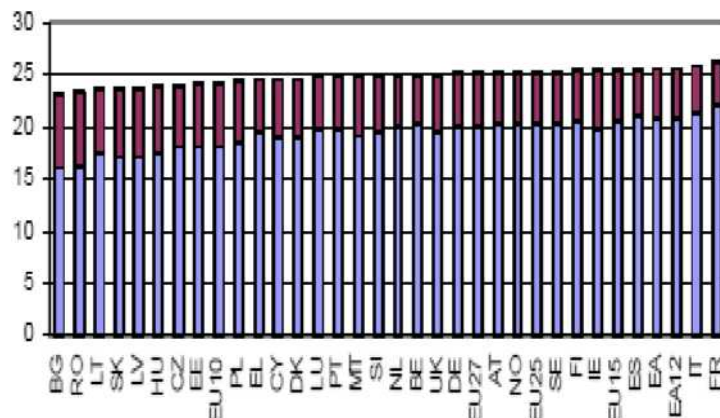
Στην Ευρωπαϊκή Ένωση το προσδόκιμο όριο ζωής των 65 ετών αναμένεται να αυξηθεί κατά 5,5 έτη για τους άνδρες και κατά 5 έτη για τις γυναίκες για τη προβλεπόμενη περίοδο. Το 2060 το προσδόκιμο όριο ζωής στην ηλικία των 65 ετών θα φθάσει τα 21,8 έτη για τους άνδρες και τα 25,1 έτη για τις γυναίκες σύμφωνα με την πρόβλεψη. Η διαφορά στο προσδόκιμο όριο ζωής μεταξύ ανδρών και γυναικών

το 2060 αναμένεται να είναι 3,3 έτη, μικρότερη των 4,5 ετών για το προσδόκιμο όριο ζωής στη γέννηση.

Διάγραμμα 4.5 : Προσδόκιμο όριο ζωής στην ηλικία των 65 ετών για τους άνδρες

Διάγραμμα 4.6: Προσδόκιμο όριο ζωής στην ηλικία των 65 ετών για τις γυναίκες

Πηγή: Ευρωπαϊκή Ένωση

4.4.4 Μετανάστευση

Όσον αφορά το θέμα της μετανάστευσης οι Ευρωπαϊκές χώρες έχουν γίνει σταδιακά τόποι προορισμού μεταναστών. Πρόσφατα οι Ευρωπαϊκές χώρες του νότου έγιναν ξεκάθαρα χώρες υποδοχής μεταναστών ενώ οι χώρες της κεντρικής και της ανατολικής Ευρώπης είναι σήμερα χώρες υποδοχής αλλά και προέλευσης των μεταναστών.

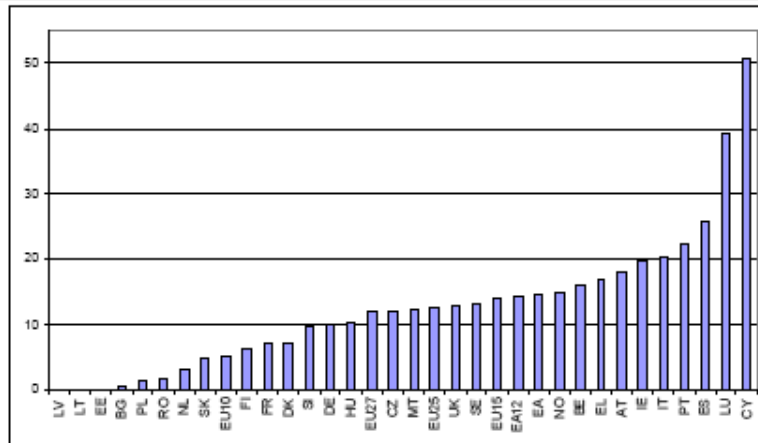
Όσον αφορά την μεταβλητότητα των καθαρών εισροών για τους μετανάστες ανάμεσα στις χώρες αυτή είναι τεράστια. Παραδοσιακά η Γερμανία, η Γαλλία και η Βρετανία καταγράφουν το μεγαλύτερο πλήθος αφίξεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση

αλλά υπάρχει μια πρόσφατη μεγάλη αύξηση στην Ιταλία, την Ισπανία και την Ιρλανδία οι οποίες από χώρες προέλευσης των μεταναστών έχουν γίνει χώρες υποδοχής των μεταναστών. Οι μελλοντικές τάσεις στην μετανάστευση είναι ίσως το δυσκολότερο που μπορεί να προβλεφθεί καθώς εξαρτώνται από μελλοντικά γεγονότα σε όλο τον κόσμο όπως οι οικονομικοί, κοινωνικοί, οικογενειακοί και πολιτικοί παράγοντες. Στην πραγματικότητα οι δυνάμεις που επηρεάζουν την μετανάστευση μπορεί να αναγνωριστούν ως εξής: αλλαγές στις χώρες προέλευσης των μεταναστών, οι τάσεις που επικρατούν για την εικόνα των χωρών υποδοχής, κόστη μετανάστευσης και η δυνατότητα ελέγχου μη καταγεγραμμένων μεταναστών.

Κάποιες υποθέσεις που πρέπει να ειπωθούν σε σχέση με την μετανάστευση είναι οι παρακάτω: για την περίοδο πρόβλεψης οι ετήσιες καθαρές εισροές προστίθενται στο αθροιστικό μεταναστευτικό πλήθος των 59 εκατομμυρίων της Ευρωπαϊκής Ένωσης για όλη την περίοδο πρόβλεψης ενώ ο κύριος όγκος των μεταναστών συγκεντρώνεται στην Ευρωπαϊκή ζώνη είναι 46,2 εκατομμύρια άνθρωποι. Η αυξανόμενη τάση αναμένεται να εξασθενήσει κατά την περίοδο πρόβλεψης από το 1.680.000 ανθρώπους το 2008 (ισοδυναμεί με το 0,33% του πληθυσμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης) σε 980.000 ανθρώπους το 2020 και έπειτα σε 800.00 άτομα το 2060 (το 0,16% του πληθυσμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης). Οι καθαρές μεταναστευτικές εισροές προβλέπεται να συγκεντρωθούν σε μερικές χώρες προορισμού όπως η Ιταλία (12 εκατομμύρια αθροιστικά μέχρι το 2060), η Ισπανία (11,6 εκατομμύρια), η Γερμανία (8,2 εκατομμύρια) και η Βρετανία (7,8 εκατομμύρια). Ποσοστιαία οι αθροιστικές καθαρές εισροές αντιστοιχούν στο 12% του συνολικού πληθυσμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το έτος 2008 και πάνω από το 20% για κράτη μέλη όπως η Ιρλανδία, η Ιταλία, η Πορτογαλία, η Ισπανία, το Λουξεμβούργο και η Κύπρος. Για τις περισσότερες χώρες που έχουν την εμπειρία των εκροών τώρα, δηλαδή είναι χώρες από όπου φεύγουν οι μετανάστες (η Εσθονία, η Λιθουανία, η Πολωνία, η Βουλγαρία και η Ρουμανία) προβλέπεται ότι αυτό πρόκειται να αλλάξει τις επόμενες δεκαετίες.

Διάγραμμα 4.7: Σωρευτική Προβλεπόμενη μετανάστευση ως % 2008-2060

Graph 10- Projection of net migration flows in EUROPOP2008 over the period 2008-2060, cumulated as a percentage of the population in 2008

Source: Eurostat, EUROPOP2008.

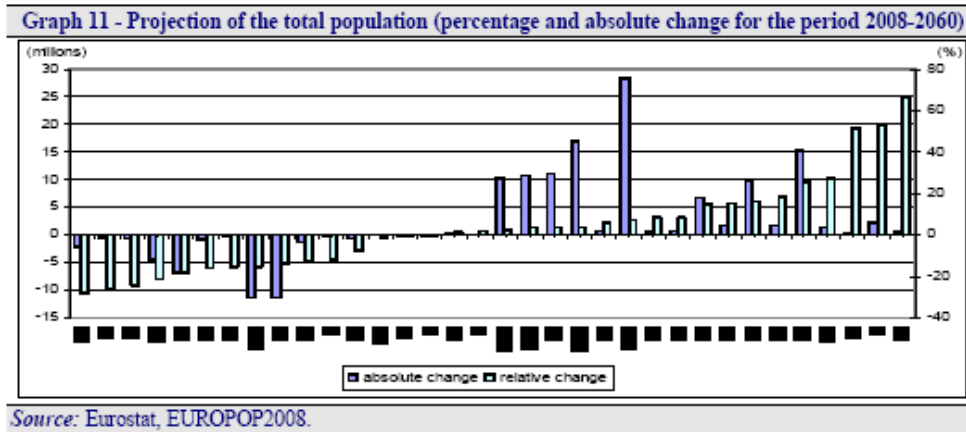
Σύμφωνα με την πληθυσμιακή πρόβλεψη για την Ευρωπαϊκή Ένωση στο σύνολό της ο πληθυσμός της θα είναι ελαφρώς μεγαλύτερος το 2060 από ότι είναι τώρα, αλλά σημαντικά γερασμένος. Ο συνολικός πληθυσμός προβλέπεται ότι θα αυξηθεί από 495,4 εκατομμύρια το 2008 κατά 5% το 2035, δηλαδή θα είναι 520,1 εκατομμύρια. Από εκεί και ύστερα ο πληθυσμός θα μειωθεί κατά 3% περίπου. Ταυτόχρονα οι μισές περίπου χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα εμφανίζουν αύξηση για την προβλεπόμενη περίοδο, ενώ ο πληθυσμός για τις άλλες μισές θα μειώνεται από 13% έως 25% με την εξαίρεση της Ελλάδας, της Ιταλίας και της Μάλτας με μειώσεις στο σύνολο του πληθυσμού κατά 1% περίπου.

Όμως μια πιο σημαντική εξέλιξη από τον πληθυσμιακό όγκο είναι η εξέλιξη στην ηλικιακή κατανομή. Το κυριότερο χαρακτηριστικό του πληθυσμού για την προβλεπόμενη περίοδο είναι η γήρανσή του. Οι ηλικιωμένοι άνθρωποι θα αντιστοιχούν σε ένα μεγάλο μερίδιο του πληθυσμού σύμφωνα με τις προβλέψεις. Αυτό οφείλεται στο ότι το προσδόκιμο ζωής αναμένεται να διατηρηθεί, αλλά και να αυξηθεί κατά την προβλεπόμενη περίοδο. Έτσι καθώς οι ηλικιωμένοι γίνονται περισσότεροι ενώ την ίδια στιγμή η βάση ο χαμηλός ρυθμός γεννήσεων οδηγεί το μερίδιο των νέων ηλικιών σε συρρίκνωση.

Μια άλλη ένδειξη της γήρανσης του πληθυσμού είναι η αλλαγή στη προβλεπόμενη ηλικιακή διάμεσο. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση η ηλικιακή διάμεσος θα αυξηθεί από τα 40,4 έτη το 2008 στα 47,9 έτη το 2060. Η διαδικασία γήρανσης μπορεί να χαρακτηριστεί ως γήρανση από την κορυφή της πυραμίδας, καθώς καταλήγει σε

αυξημένες προβλέψεις για την διάρκεια ζωής παρόλο την πρόβλεψη για καθαρές εισροές μεταναστών και κάποια μείωση της γονιμότητας.

Διάγραμμα 4.8 : Πρόβλεψη για το σύνολο του πληθυσμού σε απόλυτες και ποσοστιαίες μεταβολές για την περίοδο 2008-2060

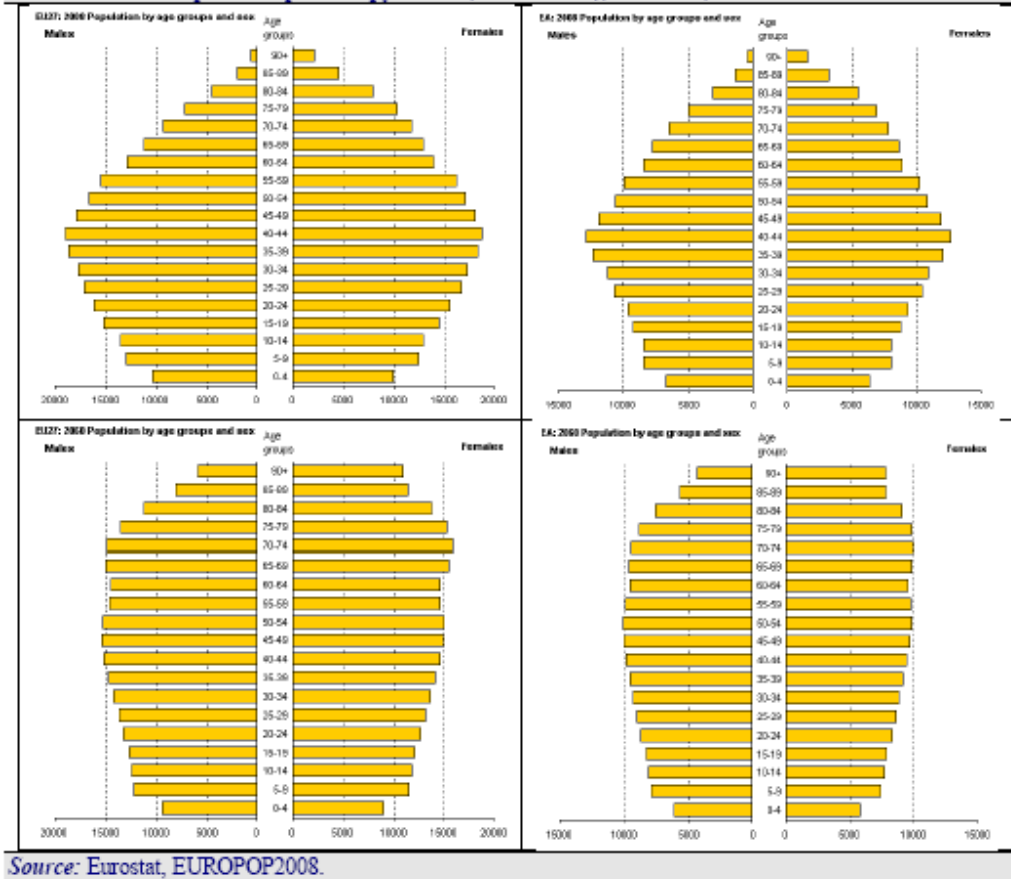

Σύμφωνα με την πρόβλεψη ο αριθμός των παιδιών θα μειωθεί βαθμιαία από το 2020 και μετά. Ο ενεργός πληθυσμός θα φθάσει στο μέγιστο το 2020 και αναμένεται να μειωθεί σταθερά από εκεί και πέρα. Θα μειωθεί κατά 15% στην Ευρωπαϊκή Ένωση για την προβλεπόμενη περίοδο. Παρόλα αυτά όμως ο ενεργός πληθυσμός προβλέπεται να αυξηθεί σε 7 μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Βέλγιο, Ιρλανδία, Γαλλία, Κύπρος, Λουξεμβούργο, Σουηδία και η Βρετανία).

Ο μεγαλύτερα ηλικιακά πληθυσμός, πάνω από τα 65 έτη θα αυξηθεί σημαντικά κατά την προβλεπόμενη περίοδο. Το πλήθος τους σχεδόν θα διπλασιαστεί, από τα 85 εκατομμύρια το 2008 θα φθάσει τα 151 εκατομμύρια το 2060 στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Όσον αφορά τον αριθμό των ατόμων σε πολύ μεγάλη ηλικία, άνω των 80 ετών και πάνω αναμένεται να αυξηθεί ακόμα περισσότερο, από τα 22 εκατομμύρια το 2008 θα φθάσει τα 61 εκατομμύρια το 2060 στην Ευρωπαϊκή Ένωση και σχεδόν θα τριπλασιαστεί κατά την προβλεπόμενη περίοδο.

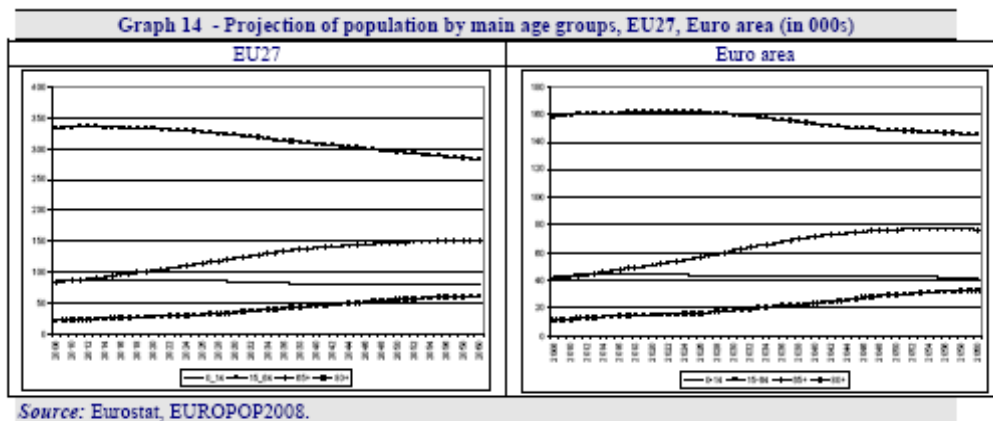
Διάγραμμα 4.9 : Πληθυσμιακές πυραμίδες (σε χιλιάδες) για τα έτη 2008 έως 2060, EU27

Graph 12- Population pyramids (in thousands), EU27/EA, in 2008 and 2060

Το μέγεθος των αλλαγών στο μερίδιο διαφορετικών ηλικιακών κατηγοριών σύμφωνα με τις προβλέψεις θα κάνει πολύ δύσκολη την αναγνώριση, σύγκριση του πληθυσμού το 2060 σε σχέση με σήμερα. Το 2008 το πλήθος των παιδιών είναι 3,5 φορές μεγαλύτερο από το πλήθος των ηλικιωμένων άνω των 80 ετών. Το 2060 τα παιδιά ακόμα θα ξεπερνάνε σε πλήθος τους ηλικιωμένους άνω των 80 ετών, αλλά με πολύ μικρή διαφορά. Το πλήθος των ηλικιωμένων θα αντιστοιχεί στο 80% του πλήθους των παιδιών. Σήμερα το πλήθος των ανθρώπων πάνω από 65 ετών ήδη ξεπερνάει το πλήθος των παιδιών, αλλά είναι σχετικά κοντά ακόμα. Το 2060 ο αριθμός των ηλικιωμένων θα είναι διπλάσιος από τον αριθμό των παιδιών. Ακόμα ένα αξιοπρόσεκτο στοιχείο της γήρανσης του πληθυσμού είναι η σταδιακή γήρανση των ηλικιωμένων καθώς οι ηλικιωμένοι αυξάνουν γρηγορότερα από κάθε άλλο κομμάτι του ηλικιακού πληθυσμού.

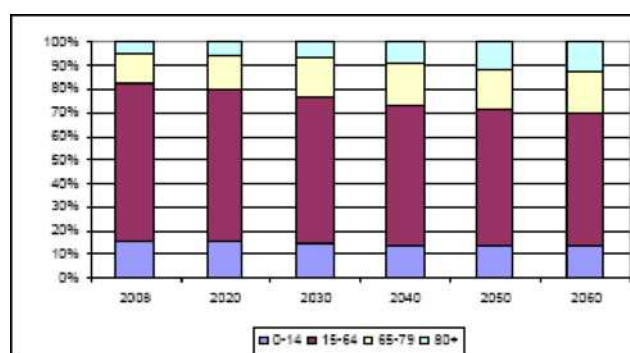
Διάγραμμα 4.10 Εκτίμηση του πληθυσμού σε χιλιάδες

Πηγή: Eurostat, Europol 2008

Οι αλλαγές αυτές αναπαρίστανται στο μειούμενο μερίδιο του ενεργά ηλικιακού πληθυσμού και στο αυξανόμενο μερίδιο του ηλικιωμένου πληθυσμού. Το ποσοστό των παιδιών κάτω από 15 ετών προβλέπεται να παραμείνει σχεδόν σταθερό μέχρι το 2060 στην E.E27 και στην ευρύτερη περιοχή της Ευρωζώνης. Όσοι είναι 65 ετών και άνω θα αντιστοιχούν σε πολύ μεγαλύτερο ποσοστό το 2060, το 30% του πληθυσμού, και μεταξύ αυτών που είναι άνω των 80 ετών θα αντιστοιχούν στο 12%, πολύ κοντά στο 14% των παιδιών.

Διάγραμμα 4.11: Εκτίμηση των αλλαγών στη δομή του πληθυσμού για τις κύριες

ηλικιακές ομάδες, EU27

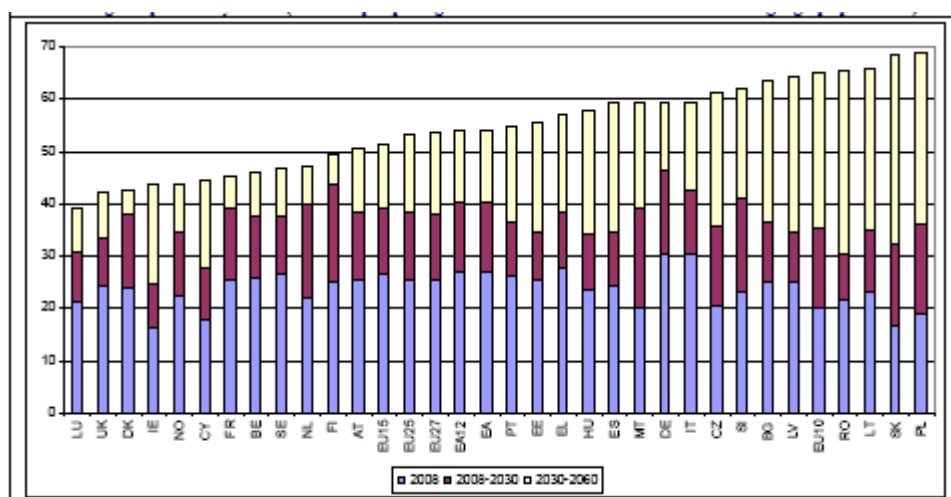
Πηγή: Euro stat, Europol 2008

Καθώς η μείωση του ποσοστού που αφορά τον ενεργό πληθυσμό και η αύξηση στο ποσοστό των ηλικιωμένων επηρεάζει το ποσοστό των εξαρτώμενων ανθρώπων σε

σχέση με τον ενεργό πληθυσμό. Ο λόγος των ηλικιωμένων που εξαρτώνται ο οποίος υπολογίζεται ως ο λόγος των ανθρώπων άνω των 65 ετών και άνω σε σχέση με τον ενεργό πληθυσμό προβλέπεται ότι θα διπλασιαστεί από το 25,4% στο 53,5% στην Ευρωπαϊκή Ένωση για την προβλεπόμενη περίοδο. Η μεγαλύτερη αύξηση προβλέπεται ότι θα συμβεί κατά την περίοδο 2012 έως το 2035 όπου θα υπάρχει για κάθε έτος 2% αύξηση. Αυτό σημαίνει ότι η ΕΕ θα μετακινηθεί από τον λόγο των τεσσάρων εργαζόμενων ανθρώπων για κάθε εξαρτώμενο άτομο άνω των 65 ετών στον λόγο 2 προς 1.

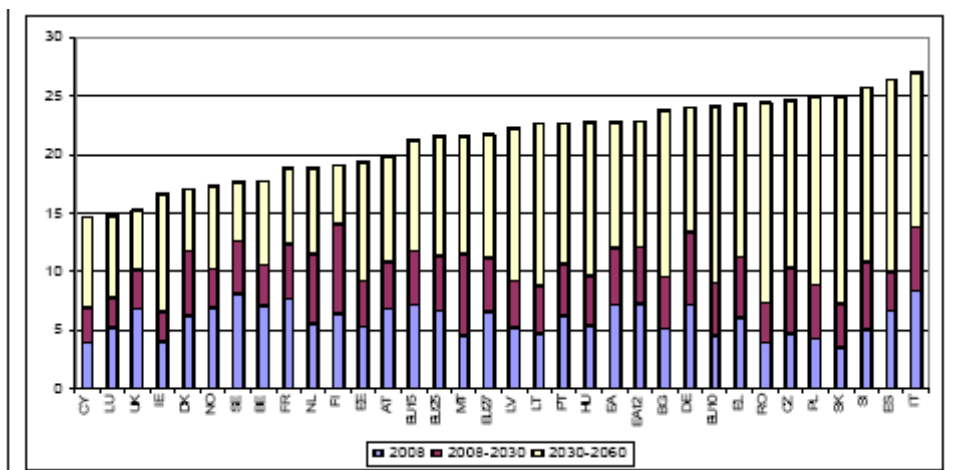
Ο λόγος εξάρτησης των ηλικιωμένων που υπολογίζεται ως αριθμός των ατόμων άνω των 80 ετών διαιρεμένο με το πλήθος του ενεργού πληθυσμού αναμένεται να αυξηθεί περισσότερο από τρεις φορές από 6,5% στο 22% για την προβλεπόμενη περίοδο. Η προσθήκη του αριθμού των παιδιών στους υπολογισμούς καταλήγει σε μεγαλύτερη αύξηση στον λόγο των εξαρτώμενων ανθρώπων προς τον ενεργό πληθυσμό. Ο συνολικός λόγος των εξαρτώμενων ανθρώπων που περιλαμβάνει τα παιδιά κάτω των 15 ετών και τους ηλικιωμένους άνω των 65 ετών σε σχέση με τον πληθυσμό από 15 έως 64 ετών προβλέπεται ότι θα αυξηθεί κατά 30 μονάδες, από το 48,7% στο 78,5%.

Διάγραμμα 4.12 : Ο λόγος εξάρτησης των ατόμων άνω των 65 ετών σε σχέση με τον εργαζόμενο πληθυσμό (%)

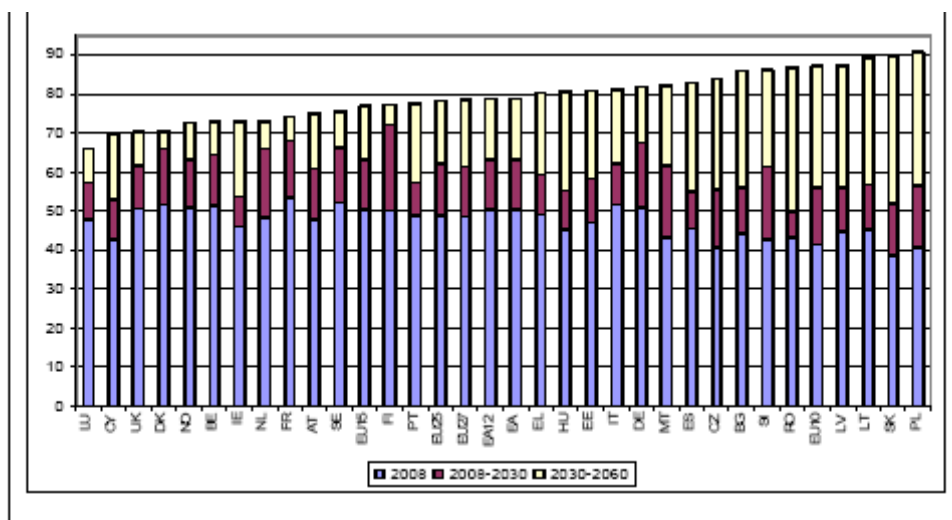
Πηγή: Euro stat, Europol 2008

Διάγραμμα 4.13 : Ο λόγος εξάρτησης των ατόμων άνω των 80 ετών σε σχέση με τον εργαζόμενο πληθυσμό (%)

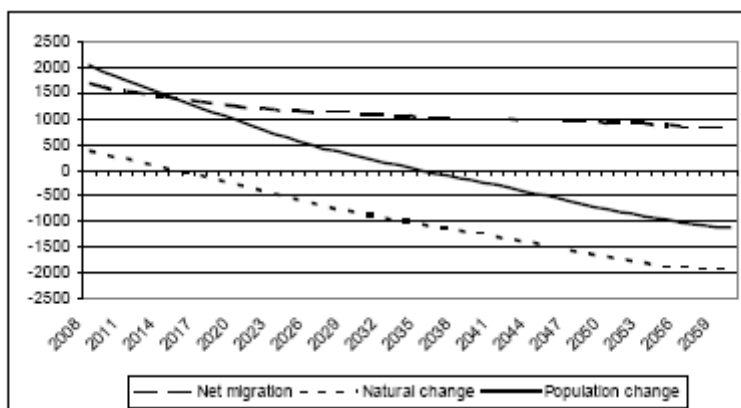
Πηγή: Euro stat, Euro pol 2008

Διάγραμμα 4.14: Ο λόγος εξάρτησης των παιδιών κάτω των 15 ετών και των ατόμων άνω των 65 ετών σε σχέση με τον εργαζόμενο πληθυσμό (%)

Πηγή: Euro stat, Euro pol 2008

Διάγραμμα 4.15 : Αλλαγές στο σύνολο του πληθυσμού, φυσική εξέλιξη και καθαρές εισροές λόγω μετανάστευσης (σε χιλιάδες)

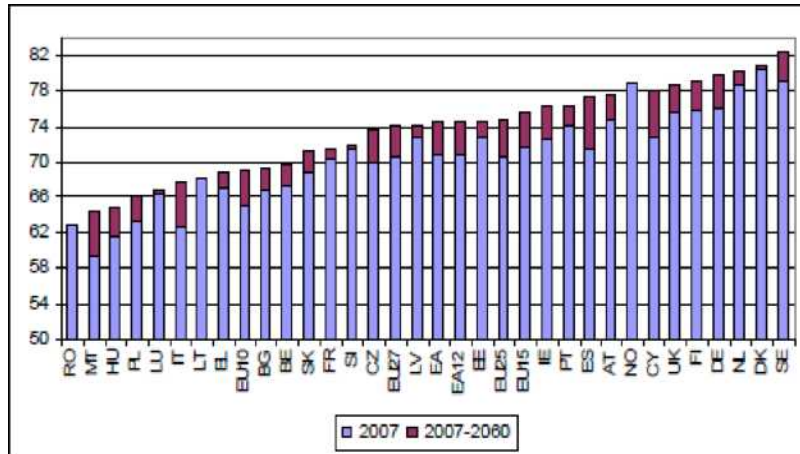

Πηγή: Euro stat, Europol 2008

4.4.5 Απασχόληση

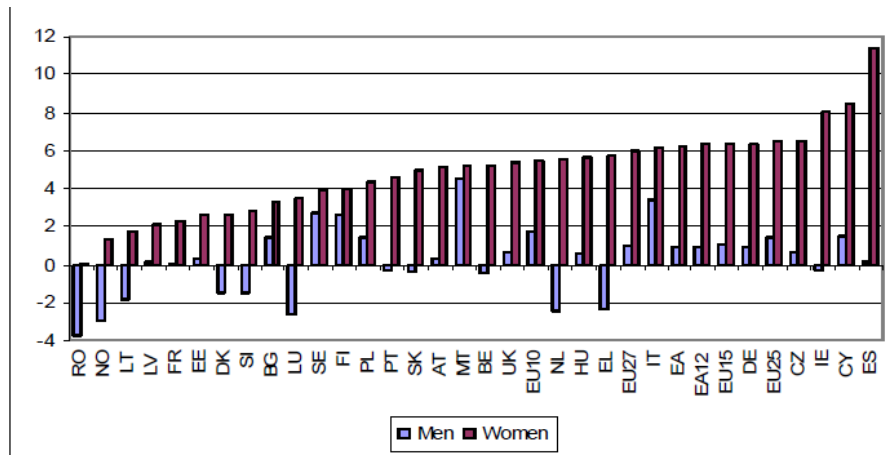
Για το θέμα της απασχόλησης παρατηρούμε ότι υπάρχει μια ανοδική μετακίνηση των ποσοστών απασχόλησης για τις ηλικιακές ομάδες άνω των 45 και κυρίως για τις γυναίκες ενώ για τις νεαρές ηλικίες τα ποσοστά παραμένουν σταθερά ή αυξάνονται ελάχιστα με το πέρασμα του χρόνου. Το συνολικό ποσοστό απασχόλησης για τις ηλικίες από 15 έως 64 ετών στην EU27 αναμένεται να αυξηθεί κατά 3,6 ποσοστιαίες μονάδες για την περίοδο 2007 έως 2060 (από 70,6% το 2007 θα καταλήξει στο 74,1% το 2060). Για την περιοχή της ευρωζώνης μια παρόμοια αύξηση αναμένεται από το 70,8% το 2007 στο 74,5% το 2060. Για την ηλικιακή ομάδα των 15 έως 71 ετών τα τρέχοντα και τα προβλεπόμενα ποσοστά απασχόλησης της αύξησης είναι μικρότερα. Σχεδόν όλη η αύξηση προβλέπεται να πραγματοποιηθεί μέχρι το 2020. Παρόλα αυτά από το 2020 μέχρι το 2060 το συνολικό εργατικό δυναμικό αναμένεται να μειωθεί κατά 13,6% που ισοδυναμεί σε 33 εκατομμύρια άτομα (24,4 εκατομμύρια αν συγκριθεί με το επίπεδο του 2007) στην Ευρωπαϊκή Ένωση καθώς η θετική τάση στη γυναικεία απασχόληση αντιστρέφεται ενώ επιπλέον και η ανδρική απασχόληση μειώνεται. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση η αναμενόμενη πτώση στο εργατικό δυναμικό μεταξύ του 2020 και του 2060 είναι 12,6% που ισοδυναμεί σε 20,4 εκατομμύρια άτομα (13 εκατομμύρια αν συγκριθεί με το επίπεδο του 2007).

Διάγραμμα 4.16 : Ποσοστά απασχόλησης

Πηγή: Eurostat 2008

Διάγραμμα 4.17 : Ποσοστά απασχόλησης ανά φύλο για την περίοδο 2007-2060

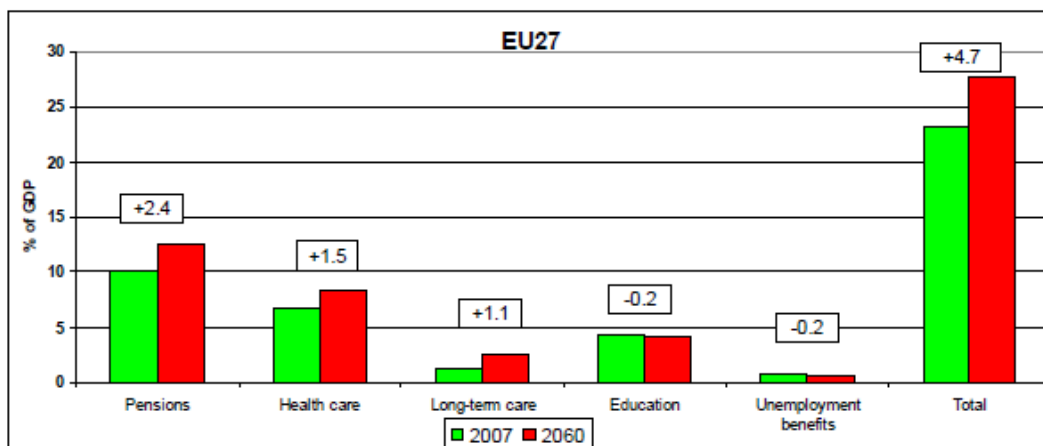

Πηγή: Eurostat, Europop 2008

4.5 Η επίδραση της γήρανσης στις δημόσιες δαπάνες

Παρατηρείται αύξηση των δημοσίων δαπανών, συντάξεων, υγείας, μακροπρόθεσμης φροντίδας, εκπαίδευσης και στα επιδόματα ανέργων μεταξύ του 2007 και του 2060. Στην Ευρωπαϊκή ένωση ως σύνολο, αλλά και στην ευρωπαϊκή ζώνη το κόστος της γήρανσης είναι 4,75% και 5,25% αντίστοιχα ως ποσοστό του ΑΕΠ για την περίοδο μέχρι το 2060. Η μεγαλύτερη αύξηση σχετίζεται με τις συντάξεις καθώς αυξάνουν κατά 2,5% και 2,75% του ΑΕΠ αντίστοιχα για το σύνολο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την Ευρωπαϊκή ζώνη. Η υγεία και η μακροπρόθεσμη φροντίδα αυξάνουν κατά 1,5% και 1% του ΑΕΠ αντίστοιχα για την Ευρωπαϊκή Ένωση και την ευρωζώνη. Τέλος η εκπαίδευση και τα επιδόματα ανεργίας αναμένεται να μειωθούν κατά 0,25% του ΑΕΠ.

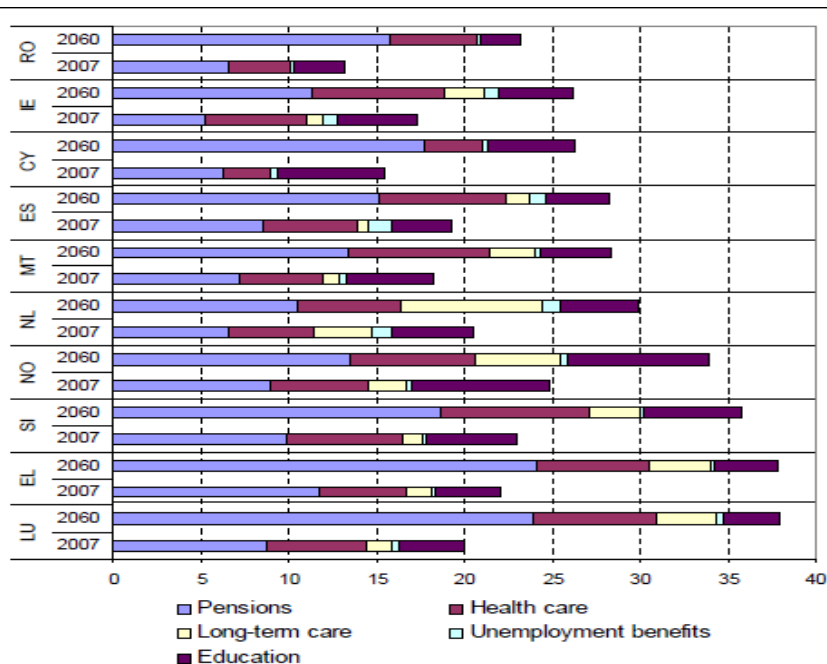
Διάγραμμα 4.18 : Το κόστος της γήρανσης ως ποσοστό του ΑΕΠ, EU27

Πηγή: Eurostat, Europop2008

Κάτι που πρέπει να τονιστεί είναι η μεγάλη ποικιλία μεταξύ των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς η επίδραση της γήρανσης είναι διαφορετική από χώρα σε χώρα. Συγκεκριμένα χωρίζονται σε τρεις ομάδες όπως μας φανερώνουν τα επόμενα τρία γραφήματα. Οι διαφορές στα κράτη μέλη αντανακλούν κυρίως τα έξοδα στις συντάξεις. Παρατηρούμε μια αρκετά περιορισμένη αύξηση στα έξοδα των συντάξεων για την Εσθονία και την Λιθουανία (μια μικρή μείωση στην Πολωνία) ενώ αρκετά μεγάλη πάνω από το 10% του ΑΕΠ για την Ελλάδα, την Κύπρο, το Λουξεμβούργο, την Μάλτα και την Σλοβενία

Διάγραμμα 4.19 : Κράτη μέλη με υψηλό κόστος γήρανσης ως ποσοστό

Πηγή: Eurostat, Europol 2008

Από τα παραπάνω διαγράμματα είναι πασιφανής η αύξηση των δαπανών από το φαινόμενο της γήρανση του πληθυσμού. Επίσης γίνεται αντιληπτό ότι δεν αυξάνουν μόνο τα έξοδα για συντάξεις αλλά αυξάνονται και τα έξοδα για περίθαλψη της υγείας και τη μακροχρόνια φροντίδα. Οι δαπάνες για εκπαίδευση και για ανεργία στο σύνολο της Ευρωζώνης φαίνονται να παραμένουν σταθερές. Στην Ελλάδα η αύξηση των δαπανών για συντάξεις είναι πολύ μεγάλη, το θέμα όμως που προκύπτει είναι τι γίνεται με τις δαπάνες της ανεργίας. Η ανεργία στην Ελλάδα τα τελευταία δύο χρόνια αυξάνεται με γοργούς ρυθμούς με αποτέλεσμα και την αύξηση των δαπανών για τους ανέργους. Αν αθροίσουμε όλες αυτές τις δαπάνες μπορούμε να αναρωτηθούμε αν οι Ελληνικές Κυβερνήσεις έχουν υποεκτιμήσει το φαινόμενο της γήρανσης του πληθυσμού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο:ΤΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΠΥΛΩΝΩΝ ΚΑΙ Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΣΤΑ ΕΥΡΩΠΑΙΚΑ ΚΡΑΤΗ

Τα συστήματα των κοινωνικών ασφαλίσεων κατά την ίδρυσή τους, στο τέλος του 19^{ου} αιώνα, πρόκριναν ως λύση για την αντιμετώπιση της κοινωνικής ανασφάλειας την κοινωνική συνοχή και την κοινωνική αλληλεγγύη. Όμως σήμερα η κοινωνική ασφάλιση αντιμετωπίζεται από τους οικονομολόγους μακροοικονομικά με όρους οικονομικής ανάπτυξης, επενδύσεων, αποταμίευσης. Και για την αντιμετώπισή του έχουν δημιουργηθεί πολύπλοκα ασφαλιστικά μοντέλα.

Το διανεμητικό και το κεφαλαιοποιητικό σύστημα αποτελούν τα δύο βασικά συστατικά για την επίλυση ενός σύγχρονου πολύπλοκου προβλήματος όπως το ασφαλιστικό. Η αρμονική συνύπαρξη στοιχείων και των δύο συστημάτων μπορεί να αποτελέσει την ιδανική λύση για την πλήρη ασφαλιστική κάλυψη των πολιτών μιας χώρας. Η μορφή και η ποσόστωση από το καθένα είναι κάτι που πρέπει να εξεταστεί από την πολιτική ηγεσία ενδελεχώς, αναλογιζόμενη το οικονομικοκοινωνικό περιβάλλον και τις κοινωνικές προτεραιότητες που θέτει.

Το νέο σύνηθες «μοντέλο» του συνταξιοδοτικού συστήματος που εμφανίζει πολλά οφέλη και που είναι το πλέον εναρμονισμένο με τα διεθνώς σήμερα ισχύοντα στηρίζεται στην υιοθέτηση τριών πυλώνων-(Γ. Προβόπουλος, Π. Καπόπουλος, 2007).

Πυλώνες	1ος (statutory pension schemes)	2ος (occupational schemes)	3ος (individual private)

					ο ν ι σ ι ο ν)
Είδος Ταμείου	Κύριας σύνταξης	Επικουρικής Συμπληρωματικής	Πρόνοιας-εφάπαξ	Συμπληρωματικής	Συμπληρωματικής
Σύστημα	Διανεμητικό			Επαγγελματικό Ανταποδοτικό	Ι δ ι α τ ι κ ό Κ ε φ α λ α ι ο π ο ι η τ ι κ ό
Συμμετοχή	Υποχρεωτική			Προαιρετική	Π ρ ο α ι ρ ε τ ι κ ή
Χρηματοδότηση	Τριμερής (εργαζόμενοι/εργοδότες/κράτος)	Διμερής (εργαζόμενοι /εργοδότες)	Ανάλογα με το ταμείο	Διμερής (εργαζόμενοι/εργοδότες)	Μονομερής
Παρατηρή-	Το 2007, οι ακαθάριστες δαπάνες			Πάνω από 100.000	Ε

<p>σεις</p>	<p>συνταξιοδότησης ανήλθαν στο 11,7% του ΑΕΠ, από το οποίο το 99,5% αποτελούσε συντάξεις του πρώτου πυλώνα</p>	<p>μέλη συμμετέχουν στα 9 Ταμεία Επαγγελματικής Ασφάλισης (ΤΕΑ) που λειτουργούν σήμερα.</p>	<p>π ί τ ο υ π α ρ ό ν τ ο ς δ ε ν υ π ά ρ χ ε ι ν ο μ ι κ ή δ ι ά τ α ξ η γ ι α π ρ ο</p>
-------------	--	---	---

			α ι ρ ε τ ι κ ή α π ο τ α μ ί ε υ σ η μ έ σ ε ι δ ι ε τ ι κ ή ν σ υ σ τ η μ έ τ ε ν σ υ ν
--	--	--	---

			τ α ξ ι ο δ ό τ η σ η ς
--	--	--	--

5.1 Ο Πρώτος Πυλώνας

Στο πρώτο πυλώνα περιλαμβάνονται κυρίως τα συστήματα δημοσίου και διανεμητικού χαρακτήρα. Τα συνταξιοδοτικά πλάνα που χρησιμοποιούνται από το κράτος για την παροχή συντάξεων στους ασφαλισμένους του είναι:

- Η Παροχή βάση κριτηρίων (Means-tested): Νοείται η μηνιαία σύνταξη που καταβάλλεται σε άτομα των οποίων το εισόδημα, η περιουσία, είναι κάτω του ελάχιστο ορίου. Χρηματοδοτείται κυρίως από κρατική συνεισφορά ή απευθείας από τον κρατικό προϋπολογισμό.
- Η σύνταξη σταθερού ποσού (Flat-rate pension): νοείται η καταβολή σταθερού μηνιαίου ποσού το οποίο καταβάλλεται μετά από την συμπλήρωση ορισμένων ετών εργασιακού βίου ή παραμονής στην χώρα και δεν εξαρτάται από τον μισθό. Χρηματοδοτείται συνήθως από γενική φορολόγηση ή από εισφορές εργαζομένων και εργοδοτών ή και τα δύο.
- Η σύνταξη σταθερού ποσού με εισοδηματικές Κατηγορίες (Flat-rate by wage categories): νοείται η καταβολή σταθερού μηνιαίου ποσού το οποίο καταβάλλεται μετά από την συμπλήρωση ορισμένων ετών εργασιακού βίου ή παραμονής στην χώρα και εξαρτάται από τον μισθό. Χρηματοδοτείται συνήθως από γενική φορολόγηση, ή από εισφορές εργαζομένων και εργοδοτών ή και τα δύο.
- Η Παροχή βάσει Εισοδήματος (Earnings-related pension): Νοείται η σύνταξη η οποία βασίζεται στο εισόδημα. Χρηματοδοτείται από γενική φορολόγηση ή από εισφορές εργαζομένων και εργοδοτών ή και τα δύο.

Κοινό χαρακτηριστικό των ευρωπαϊκών συνταξιοδοτικών συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης των EU 27 κρατών μελών είναι ότι έχουν όλα σαν βασικό κορμό δημοσίου χαρακτήρα διανεμητικά ασφαλιστικά συστήματα 1ου πυλώνα. Παρέχουν συνήθως καθορισμένη σύνταξη.

Παράλληλα σε όλα τα ευρωπαϊκά κράτη υπάρχουν συνταξιοδοτικά πλάνα εισοδήματος ελάχιστης διαβίωσης για τους ανασφάλιστους ή για τους ασφαλισμένους που δεν δικαιούνται κανονική σύνταξη λόγω μη ικανοποίησης των βασικών κριτηρίων. Σε μερικά κράτη μέλη, π.χ. την Δανία, την Ολλανδία και την Ιρλανδία, το δημόσιο σύστημα ασφάλισης παρέχει πρώτα σύνταξη σταθερού ποσού η οποία μπορεί να συμπληρωθεί από επαγγελματική σύνταξη ιδιωτικού χαρακτήρα βάσει εισοδήματος.

Η μέθοδος χρηματοδότησης των ευρωπαϊκών δημοσίων συνταξιοδοτικών συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης του 1ου πυλώνα είναι το διανεμητικό (PAYGO) στα οποία οι συνεισφορές εργοδοτών και εργαζομένων χρησιμοποιούνται για να καλύψουν τις δαπάνες των συνταξιούχων. Στις περισσότερες χώρες οι συντάξεις ελάχιστης διαβίωσης όπως προαναφέρθηκε καλύπτονται είτε από γενική φορολόγηση είτε απευθείας από τον κρατικό προϋπολογισμό καθώς θεωρούνται συντάξεις προνοιακού χαρακτήρα (δηλαδή αφορούν κινδύνους που υπάρχουν γενικότερα στην κοινωνία και αποσκοπούν στην αναδιανομή του εισοδήματος, εθνική αλληλεγγύη) ενώ οι συντάξεις βάσει εισοδήματος καλύπτονται από εισφορές εργοδοτών και εργαζομένων και υποστηρίζονται από επιχορηγήσεις του κρατικού Προϋπολογισμού (καθώς αφορούν κινδύνους μεμονωμένα στα άτομα και αποσκοπούν στην αναπλήρωση του εισοδήματος από την εργασία, όπως για παράδειγμα το γήρας, η επαγγελματική ασθένεια κ.λπ. και γι' αυτό πρέπει να χρηματοδοτούνται από τις εισφορές, εσωτερική αλληλεγγύη)

5.2 Ο Δεύτερος Πυλώνας

Δεύτερος είναι ο πυλώνας των επαγγελματικών (κεφαλαιοποιητικών- ανταποδοτικών) προγραμμάτων συνταξιοδότησης στα οποία η συμμετοχή είναι υποχρεωτική για όσους εργάζονται. Ως Επαγγελματική σύνταξη (Occupational retirement schemes) νοείται η σύνταξη βάση της οποίας υποχρεώνεται ο εργοδότης (ή το δημόσιο σαν εργοδότης) να παρέχει στον εργαζόμενο με την ασφάλισή του σε ιδιωτικό (ή δημόσιο) επαγγελματικό συνταξιοδοτικό πλάνο το οποίο χρηματοδοτείται από τον εργοδότη και ενίοτε από τον εργαζόμενο. Οι παροχές καταβάλλονται είτε εφάπαξ είτε με την μορφή ράντας είτε μηνιαίας σύνταξης.

Το δικαίωμα για επαγγελματική σύνταξη συνδέεται απαραίτητα με την εργασία ή το επάγγελμα. Επίσης οι διαφοροποιήσεις των επαγγελματικών συντάξεων είναι πολλές καθώς εξαρτώνται από το είδος της σύμβασης και τον βαθμό κεφαλαιοποίησής τους. Για παράδειγμα, τα περισσότερα επαγγελματικά συστήματα στην Ευρώπη είναι κεφαλαιοποιητικά ο βαθμός κεφαλαιοποίησής τους όμως διαφέρει, καθώς σε πολλά επαγγελματικά συστήματα οι παροχές εξαρτώνται από τον μισθό ή την προϋπηρεσία (καθορισμένης παροχής) ή από το σύνολο των εισφορών (κεφαλαιοποιητικό σύστημα).

Επίσης σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες που έχουν εισάγει επαγγελματικό υποχρεωτικό κεφαλαιοποιητικό πυλώνα έχουν επίσης καθιερώσει μία μορφή ελάχιστης εγγυημένης απόδοσης για την εξασφάλιση των συνταξιούχων. Οι αποδόσεις αυτές υπολογίζονται με βάση την μέση απόδοση καθορισμένων κεφαλαιοποιητικών πακέτων συνταξιοδότησης ευρείας κλίμακας (E. Stiglitz, 2001).

Στην Ελβετία υπάρχει ελάχιστη ονομαστική απόδοση 4% του κεφαλαίου, το οποίο μαζεύεται από την κεντρική εγγυητική τράπεζα. Αυτή η εγγύηση έχει προστεθεί σε μία ελάχιστη πραγματική απόδοση περίπου 2% το χρόνο λόγω του χαμηλού πληθωρισμού στην Ελβετία.

Οι βασικότερες κατηγορίες επαγγελματικών προγραμμάτων στα οποία ανήκουν οι εργαζόμενοι χωρίζονται ως εξής:

- Ανάλογα τον κλάδο εργασίας (να συμπεριλαμβάνει εργαζόμενους ενός ή και περισσότερων κλάδων)

- Ανάλογα την εταιρεία που ανήκει ο εργαζόμενος.
- Σε ατομικά ή ομαδικά προγράμματα τα οποία παραχωρεί ο εργοδότης σε συγκεκριμένους εργαζόμενους, τα οποία αναγράφονται στον ισολογισμό της εταιρίας και μπορεί να παρέχουν είτε ποσοστιαία ασφαλιστική κάλυψη είτε συμβόλαια σύνταξης σε συγκεκριμένους ασφαλιστικούς φορείς.
- Ανάλογα με την πρόσβαση του εργαζόμενου που του προσφέρει η εταιρία του σε συγκεκριμένα κλειστά επαγγελματικά - κλαδικά συνταξιοδοτικά προγράμματα στα οποία δεν θα είχε κανονικά πρόσβαση (The Social Protection Committee, February 2005).

Τα συνταξιοδοτικά προγράμματα που ανήκουν στον 2ο πυλώνα είναι κυρίως ανταποδοτικού χαρακτήρα με κύριες μεταβλητές τις εισφορές που έχουν καταβάλλει και τα χρόνια εργασιακού βίου. Παρότι τα συγκεκριμένα επαγγελματικά προγράμματα χρησιμοποιούν κυρίως το κεφαλαιοποιητικό σύστημα υπάρχουν και περιπτώσεις επαγγελματικών προγραμμάτων διανεμητικού ή υβριδικού τύπου. Η χρηματοδότηση αυτών των προγραμμάτων είναι διμερής(εργαζόμενος / εργοδότης) Έντονα ισχυρός είναι στα κράτη μέλη της ΕΕ ο 2ος επαγγελματικός Πυλώνας.

5.3 Ο Τρίτος Πυλώνας

Τρίτος είναι ο πυλώνας ατομικών ασφαλίσεων. Ως ατομικό συνταξιοδοτικό πλάνο (Individual retirement scheme) νοείται η σύναψη ασφαλιστηρίου συμβολαίου του εργαζομένου, με την συμμετοχή ενίοτε και του εργοδότη, με δημόσιο ή ιδιωτικά διαχειριζόμενο ταμείο έτσι ώστε μετά την καταβολή ορισμένων εισφορών ο εργαζόμενος να καρπωθεί το αποτέλεσμα του συγκεντρωθέντος κεφαλαίου του λογαριασμού του (EUROPEAN COMMISSION, 2010).

Η συμμετοχή των ασφαλισμένων σε αυτόν τον πυλώνα είναι προαιρετική και αφορά όσους εργαζόμενους ενδιαφέρονται να εξασφαλίσουν ένα υψηλότερο ποσοστό αναπλήρωσης μετά τη συνταξιοδότησή τους και δεν έχει σχέση με την επαγγελματική τους ιδιότητα.

Ωστόσο πολύ εργοδότες μπορεί να συνεισφέρουν στο συνταξιοδοτικό πλάνο του εργαζόμενου.

Βέβαια, η μοντελοποίηση της κοινωνικής ασφάλισης με το σύστημα των τριών πυλώνων δεν πολύ ακριβής. Τα συστήματα που χρησιμοποιούνται σε πολλές χώρες δεν είναι πάντα στην αρχική τους μορφή (συχνά χρησιμοποιούνται παραλλαγές-υβριδικά) και δεν ακολουθούν πάντα το μοντέλο των τριών πυλώνων. Με αποτέλεσμα τα όρια μεταξύ των τριών πυλώνων να μην είναι εντελώς διακριτά. Η εκάστοτε κυβέρνηση όπως τονίσαμε προηγουμένως συνυπολογίζοντας το οικονομικοκοινωνικό περιβάλλον, τις κοινωνικές προτεραιότητες που θέτει διαμορφώνει το μοντέλο της κοινωνικής ασφάλισης που ταιριάζει στην κοινωνική ψυχοσύνθεση των πολιτών

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο: ΟΙ ΑΛΛΑΓΕΣ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ Ο ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

6.1 Εισαγωγή

Καμία χώρα και κανένα συνταξιοδοτικό σχήμα δεν παρέμειναν ανεπηρέαστα από τις συνέπειες της κρίσης. Στα μέσα του 2008 παρουσιάστηκαν οι πρώτοι τριγμοί στον παγκόσμιο χρηματοοικονομικό χάρτη, συνεπεία των ριψοκίνδυνων επενδυτικών πολιτικών που είχαν εφαρμόσει οι μεγάλες αμερικανικές τράπεζες τα τελευταία 15 χρόνια. Οι τριγμοί αυτοί γρήγορα μετατράπηκαν σε έναν «οικονομικό σεισμό» που εξαπλώθηκε ταχύτατα στις χρηματαγορές, συμπαρασύροντας στο πέρασμά του, όλους σχεδόν τους θεσμούς που συνδέονταν με αυτές. Μεταξύ αυτών ήταν και τα συνταξιοδοτικά σχήματα, τόσο δημόσιας όσο και ιδιωτικής πρωτοβουλίας. Τα ιδιωτικά συνταξιοδοτικά προγράμματα απώλεσαν κατά μέσο όρο το 23% της αξίας της περιουσίας τους μέσα στο 2008, ζημία ύψους 5,4 τρισεκατομμυρίων δολαρίων. Η οικονομική παραγωγή μειώνεται και η ανεργία αυξάνει, ασκώντας πίεση στα ταμεία των δημόσιων συνταξιοδοτικών σχημάτων. Οι εισφορές και τα ασφάλιστρα συγκεντρώνονται από τους αντίστοιχους φορείς με στόχο την κεφαλαιοποίησή τους και την απόδοσή τους σε μελλοντικό χρόνο ως συνταξιοδοτικό εισόδημα. Ως εκ τούτου, επιζητείται η μεγιστοποίηση των αποδόσεων των συνταξιοδοτικών χαρτοφυλακίων, είτε πρόκειται για σχήματα καθορισμένης παροχής είτε για καθορισμένης εισφοράς. Τις μεγαλύτερες απώλειες σημείωσαν οι χώρες του δυτικού κόσμου (Η.Π.Α, Ηνωμένο Βασίλειο, Καναδάς και Αυστραλία) λόγω της σημαντικής τοποθέτησης των χαρτοφυλακίων τους σε μετοχικούς τίτλους. Οι χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και της Νοτίου Αμερικής εμφάνισαν ζημίες, αλλά σε σημαντικά χαμηλότερα ποσοστά, εξαιτίας του γεγονότος ότι τα προγράμματα στις χώρες αυτές είναι σχετικά πρόσφατα και σαφώς πιο συντηρητικά.

Οι απώλειες στα συνταξιοδοτικά χαρτοφυλάκια μετατράπηκαν σε κοινωνικές ανισορροπίες, καθώς οι εργαζόμενοι που πλησιάζουν την έξοδο είδαν τα χρήματά τους να μειώνονται δραματικά. Σε αντίθεση με τους νέους εργαζόμενους, των οποίων οι ζημίες θα αποκατασταθούν με τον χρόνο και τους συνταξιούχους, των οποίων οι μισθοί προστατεύονται με δικλείδες ασφαλείας, η χασούρα των προσεχώς αποχωρούντων δύσκολα θα αποζημιωθεί. Σημαντικός παράγοντας είναι και το είδος του σχήματος, με τα σχήματα καθορισμένης εισφοράς (αυτά που εφαρμόζουν κατά

κύριο λόγο οι ιδιωτικές ασφαλιστικές) να εμφανίζουν τις μεγαλύτερες απώλειες στους ατομικούς λογαριασμούς. Τα σχήματα ωστόσο καθορισμένης παροχής, υπέστησαν πλήγμα στις περιουσίες τους, κάτι που ίσως θέσει σε κίνδυνο τη μεσοπρόθεσμη βιωσιμότητά τους.

Κρίνεται λοιπόν αναγκαίο να υπάρξει μία αναδιάρθρωση του συνταξιοδοτικού συστήματος, τόσο για κάθε μία χώρα ξεχωριστά όσο και με την εφαρμογή ενός κοινού πλαισίου λειτουργίας που θα ενσωματώνουν όλοι, ούτως ώστε να διασφαλιστεί το συμφέρον των μελών από παρόμοιες κρίσεις στο μέλλον. Ήδη συζητούνται κάποιες νομοθετικές αλλαγές σε επιμέρους συστήματα, αλλαγές σε επίπεδο μακροσκοπικό (π.χ. επενδυτικά προφίλ, επανακαθορισμός παροχών) και σε μικροσκοπικό (π.χ. περικοπή λειτουργικών δαπανών) που θα βοηθήσουν να γίνει το συνταξιοδοτικό οικοδόμημα πιο ευέλικτο και σύγχρονο.

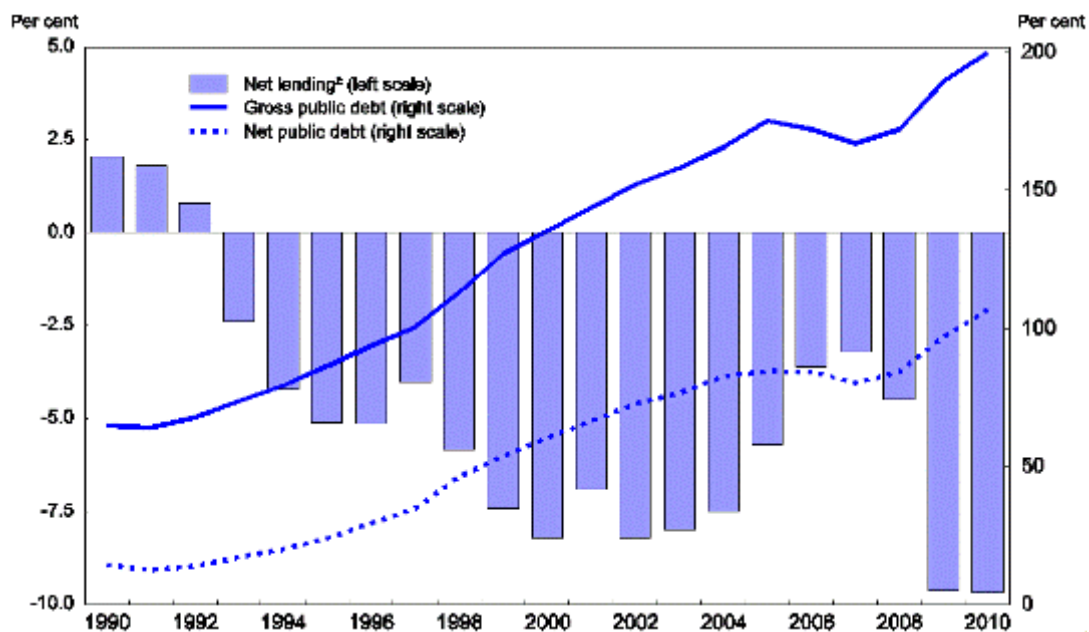
Στα πλαίσια της ετήσιας έκθεσης του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (Ο.Ο.Σ.Α.), πλήθος αναλυτών των τμημάτων Κοινωνικής Πολιτικής (*Social Policy*) και Απασχόλησης, Εργασίας και Κοινωνικών Θεμάτων (*Employment, Labour and Social Affairs*) μελέτησαν τις συνέπειες στα περιουσιακά χαρτοφυλάκια τόσο των ιδιωτικών όσο και των δημόσιων συνταξιοδοτικών προγραμμάτων και υπογραμμίζουν την ανάγκη άμεσης υιοθέτησης μέτρων αναδιάρθρωσης.

6.1 Συνταξιοδοτικά Σχήματα και Συνέπειες της Οικονομικής Κρίσης

Ξεκίνησε σαν μία χρηματοοικονομική κρίση. Η κατάρρευση στις χρηματιστηριακές αγορές είχε μία πρωτοφανή επίδραση στις ιδιωτικές συντάξεις σε πολλές χώρες. Αυτές αποτελούν ένα σημαντικό τμήμα των προβλέψεων για συνταξιοδοτικά εισοδήματα και, σε μερικές χώρες, παίζουν σπουδαίο ρόλο στην εξασφάλιση εισοδημάτων γήρατος. Η χρηματοοικονομική κρίση μετατράπηκε σε οικονομική κρίση. Η παραγωγή μειώνεται. Η ανεργία αυξάνει, με μεγάλους ρυθμούς, και αναμένεται να αυξηθεί σε ακόμη μεγαλύτερα επίπεδα. Τα κέρδη είναι υπό πίεση, από μειώσεις μισθών και λιγότερες εργατοώρες. Αυτό μειώνει τα έσοδα από συνταξιοδοτικές εισφορές και αυξάνει τη ζήτηση επιδομάτων ανεργίας και λοιπών παροχών. Οι ασθενέστερες οικονομίες και τα πακέτα οικονομικής ενίσχυσης σημαίνουν πως οι κρατικές οικονομίες σημειώνουν περισσότερες ζημιές. Τα δημοσιονομικά ελλείμματα στις χώρες του Ο.Ο.Σ.Α. αναμένονται να εκτιναχθούν αυτή και την επόμενη χρονιά και να φτάσουν στο 9% του Εθνικού Πλούτου το 2010 ενώ ανάλογη πορεία διόγκωσης θα ακολουθήσει και το δημόσιο χρέος.

Αυτές οι εξελίξεις σημαίνουν ότι τόσο οι δημόσιες όσο και οι ιδιωτικές συντάξεις θα επηρεαστούν αρνητικά από την κρίση. Στη συνέχεια θα παρουσιαστούν συνοπτικά μερικά από τα αποτελέσματα της μελέτης του Ο.Ο.Σ.Α. για το μέλλον των συντάξεων (OECD “Pensions in a glance”, 2009) και θα μελετηθεί το ενδεχόμενο του κινδύνου η οικονομική και ταμειακή κρίση να μετατραπεί σε κοινωνική. Ποιές θα είναι οι επιπλοκές στα εισοδήματα γήρατος τα επόμενα έτη; Τι μπορούν να κάνουν οι κυβερνήσεις για να μετριάσουν αυτές τις επιδράσεις; Ποιές πολιτικές πρέπει να αποφευχθούν; Τι θα βοηθούσε τα συνταξιοδοτικά συστήματα να αντιμετωπίσουν μελλοντικές κρίσεις;

Διάγραμμα 6.1: Παριστάνονται γραφικά οι πορείες του ακαθάριστου και του καθαρού δημόσιου χρέους για το μέσο όρο των χωρών που μετέχουν στον Οργανισμό ως ποσοστά επί τοις εκατό (στο δεξιό άξονα) καθώς και το ποσοστό του ελλείμματος (*deficit*) (στον αριστερό άξονα).

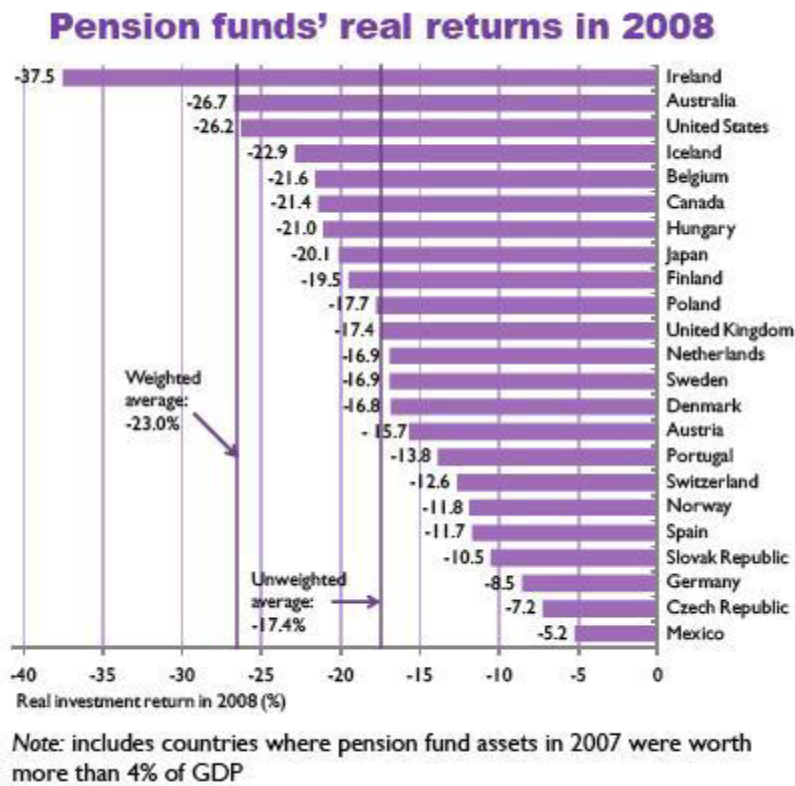
Πηγή: www.oecd.org

6.2 Οι οικονομικές Αγορές και οι Ιδιωτικές Συντάξεις

Τα ταμεία των ιδιωτικών συντάξεων υπέστησαν μεγάλο πλήγμα το 2008 σαν αποτέλεσμα της χρηματοοικονομικής κρίσης. Η πραγματική απόδοση των επενδύσεων μειώθηκε, λαμβάνοντας υπόψη τον πληθωρισμό, στις οποίες τα ιδιωτικά συνταξιοδοτικά σχήματα έχουν σημαντικές τοποθετήσεις. Η μεγάλη απώλεια του 37,5% ήταν για την Ιρλανδία. Αλλά οι επενδύσεις έχασαν περισσότερο από το 25% της αξίας τους στην Αυστραλία και τις Ηνωμένες Πολιτείες. Αντίθετα, οι απώλειες μόλις που άγγιξαν το 10% στη Σλοβακία και ακόμη λιγότερο στην Τσεχία, τη Γερμανία και το Μεξικό. Η αξία των συνταξιοδοτικών σχημάτων στις Ηνωμένες Πολιτείες κυριαρχεί στην έκθεση του Ο.Ο.Σ.Α, με αποτέλεσμα ο συνολικός μέσος των απωλειών στις χώρες του Οργανισμού να είναι 23%. Ωστόσο, ο αστάθμητος μέσος για τις 23 χώρες ήταν αρκετά χαμηλότερος, στο 17%.

Διάγραμμα 6.2: Οι απώλειες (κατά μέσο όρο) των ιδιωτικών συνταξιοδοτικών προγραμμάτων, σε χώρες όπου οι περιουσίες των συνταξιοδοτικών ταμείων αποτελούσαν τουλάχιστον το 4% του Α.Ε.Π, συνεπεία της κρίσης του 2008. Παρατηρούμε πως η χρηματοοικονομική κρίση είχε ως αποτέλεσμα οι λογαριασμοί

των συντάξεων να χάσουν το 25% της αξίας τους (κατά προσέγγιση), γεγονός που δείχνει την ευαισθησία των τοποθετήσεων στις μεταβολές της αγοράς.

Πηγή: www.seekingalpha.com, OECD “Pensions at a Glance” Fig 1.3

6.3 Επενδύσεις και Απόδοση

Οι τεράστιες διαφορές στις αποδόσεις των επενδύσεων εξηγούνται από τις διαφορές στον τρόπο με τον οποίο επενδύονται τα συνταξιοδοτικά κεφάλαια. Οι χρηματιστηριακές αγορές στις χώρες του Ο.Ο.Σ.Α. έπεσαν κατά 40-45% το 2008. Τα κρατικά ομόλογα επέδειξαν αυξητικές τάσεις πάνω από 7% την ίδια χρονιά. Αυτές οι τοποθετήσεις, συμπεριλαμβανομένων μετρητών και ακίνητης περιουσίας, είναι οι κυριότερες λύσεις επενδύσεων για συνταξιοδοτικά ταμεία.

Τόσο το μετοχικό μερίδιο, περίπου γύρω στα 2/3, όσο και οι απώλειες ήταν μεγαλύτερες στην Ιρλανδία. Περισσότερο από 50% του επενδυτικού χαρτοφυλακίου ήταν τοποθετημένο σε μετοχές, σε χώρες όπως η Αυστραλία, ο Καναδάς, το Ηνωμένο Βασίλειο και οι ΗΠΑ. Αντίθετα, οι μετοχές αποτελούν μόνο το 10% των χαρτοφυλακίων σε χώρες όπως η Τσεχία, η Σλοβακία και το Μεξικό. Τα συνταξιοδοτικά ταμεία αυτών των χωρών είδαν σχετικά μικρές απώλειες το 2008.

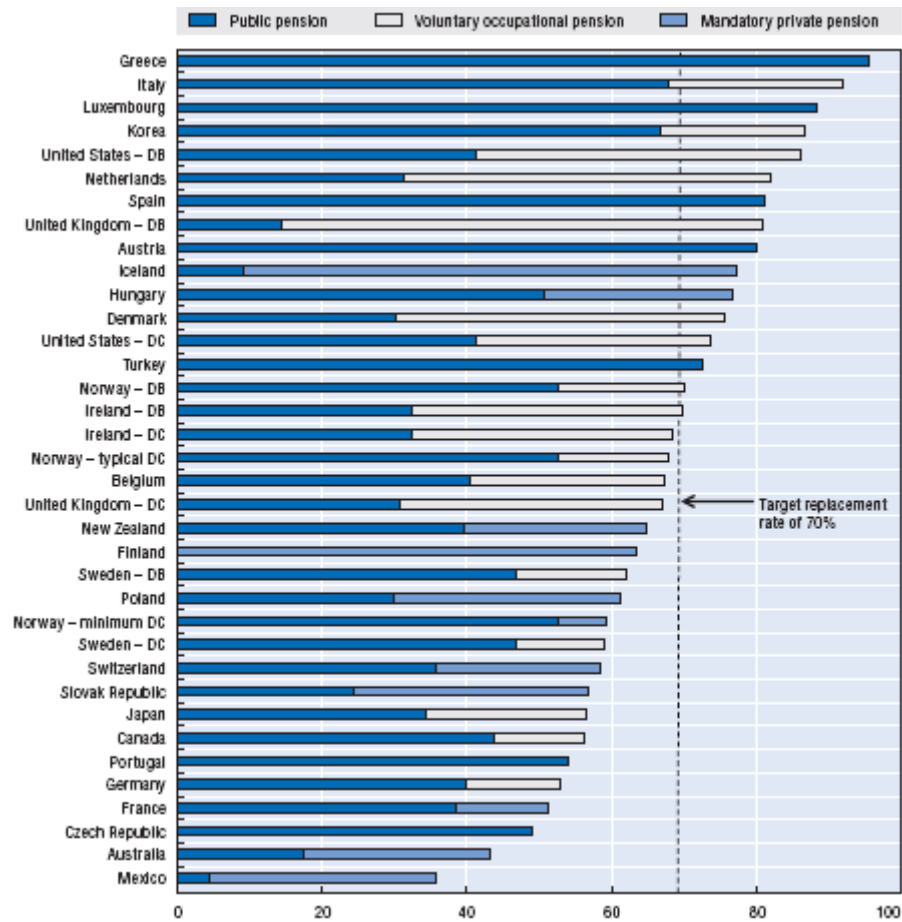
Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί πως, ιστορικά, οι μετοχές πετυχαίνουν μεγαλύτερες αποδόσεις από τα ομόλογα.

6.4 Ιδιωτικές συντάξεις και εισοδήματα γήρατος

Οι χώρες ανά τον κόσμο διαφοροποιούνται στη σημασία που δίνουν στη συμβολή της ιδιωτικής συνταξιοδότησης στο εισόδημα γήρατος όπως επίσης και στον τρόπο με τον οποίο επενδύονται τα συνταξιοδοτικά κεφάλαια.

Για τους πρόσφατους συνταξιούχους, οι ιδιωτικές πηγές χρηματοδότησης αποτελούν το 40% και πλέον των συνταξιοδοτικών εισοδημάτων τους σε πέντε (5) χώρες του Ο.Ο.Σ.Α: Αυστραλία, Καναδάς, Ολλανδία, Μεγάλη Βρετανία και Ηνωμένες Πολιτείες. Σε αντίθεση, σε πέντε χώρες της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης (Αυστρία, Τσεχία, Σλοβακία, Ουγγαρία και Πολωνία) το ποσοστό είναι μικρότερο του 5%. Κατά μέσο όρο, συνεισφέρουν το ένα πέμπτο της συνταξιοδοτικής παροχής. Αλλά οι ιδιωτικές συντάξεις είναι ένα σημαντικό κομμάτι της συνταξιοδοτικής πρόβλεψης, των μοντέρνων εργαζομένων στις περισσότερες από τις χώρες. Ένας αριθμός αυτών έχουν υποχρεωτική ιδιωτική ασφάλιση. Για τους νεοεισελθέντες στον εργασιακό στίβο, η ιδιωτική σύνταξη αναμένεται να αποτελεί το ένα τρίτο του εισοδήματός τους στη συνταξιοδότηση στην Ουγγαρία, το μισό στην Πολωνία, το 60% Σλοβακία και τα τρία τέταρτα (75%) στο Μεξικό. Αν και η επίδραση της πρόσφατης κρίσης σε αυτές τις χώρες θα είναι σχετικά περιορισμένη, επισημαίνει την ανάγκη για προφύλαξη από μελλοντικές κρίσεις.

Διάγραμμα 6.3: Το σκούρο μπλε είναι ο 1ος πυλώνας – κοινωνική ασφάλιση. Το άσπρο είναι ο 2ος πυλώνας – προαιρετικά επαγγελματικά ταμεία. Και το γαλάζιο είναι ο 3ος πυλώνας – υποχρεωτική ιδιωτική ασφάλιση. DC – defined contribution (καθορισμένης εισφοράς). DB – defined benefit (καθορισμένης παροχής). Η κάθετη διακεκομμένη γραμμή αποτελεί το σύνορο – στόχο για την αντικατάσταση της δημόσιας ασφάλισης από άλλες μορφές σχημάτων. (τα δεδομένα είναι για την περίοδο 2004-2006).

Πηγή: www.oecd.org, OECD "Private Pensions Outlook 2008" Fig. 4.3

6.5 Διαφορές ανάμεσα στα Συνταξιοδοτικά Προγράμματα

Για να αντιληφθούμε καλύτερα την επίδραση της κρίσης στις συντάξεις, δημόσιες και ιδιωτικές, και να δώσουμε το έναυσμα για έναν εποικοδομητικό διάλογο, παρατίθεται στη συνέχεια μία σύντομη περιγραφή των διαφόρων συνταξιοδοτικών σχημάτων, σε συνδυασμό με την επισκόπηση των πρόσφατων οικονομικών επιδράσεων επ' αυτών, βασισμένη σε μελέτες οικονομικών αναλυτών όπως οι M. Dorfman, R. Johnson, R. I. Visco και J. Stiglitz καθώς και στην έκθεση του Ο.Ο.Σ.Α. «*Pension Markets In Focus*» (2008).

Αν και είναι δύσκολο να επισημάνει κανείς τις διαφορές ανάμεσα στα ποικίλα συνταξιοδοτικά προγράμματα, είναι δυνατό να διακριθούν τρεις διαστάσεις στις οποίες διαφοροποιούνται: εάν είναι υποχρεωτικά ή εθελοντικά, ο τρόπος χρηματοδότησής τους (αναδιανεμητικός ή κεφαλαιοποιητικός) και, τέλος, ο τρόπος καθορισμού των δικαιωμάτων (αν κατοχυρώνονται νομικά ή όχι). Κάποιος θα μπορούσε να αναφερθεί στις κοινωνικές και στις ιδιωτικές συντάξεις. Αν και ο διάλογος για τα διάφορα συνταξιοδοτικά σχήματα δεν επικεντρώνεται σε αυτό το επίπεδο, είναι χρήσιμο να κάνουμε αυτόν το διαχωρισμό.

Σύμφωνα με το Διεθνή Οργανισμό Εργασίας (*ILO - International Labour Organisation*), ως «κοινωνικά ασφαλιστικά ταμεία» εννοούν την κοινωνική ασφάλιση και τις λοιπές θεσμοθετημένες παροχές που εξυπηρετούν έναν σκοπό κοινωνικής πρόνοιας. Αυτά μπορούν να διαχειρίζονται από δημόσια ή ιδιωτικά πρόσωπα και να χρηματοδοτούνται από κρατικά κονδύλια ή ιδιωτικές εισφορές. Τα κοινωνικά ταμεία παραδοσιακά εφαρμόζουν την πολιτική χρηματοδότησης *pay-as-you-go* (PAYG)¹ αλλά μερικές χώρες - μέλη του Ο.Ο.Σ.Α. χρηματοδοτούν μερικώς τις υποχρεώσεις της κοινωνικής ασφάλισης. Αντιθέτως, κάθε συνταξιοδοτικό ταμείο

1

¹ Το σύστημα χρηματοδότησης *pay-as-you-go* (PAYG) αναφέρεται σε μία μέθοδο καταβολής των οφειλών (π.χ. φόροι, δάνεια) όταν αυτές δημιουργούνται, χωρίς την πρόβλεψη για πρότερη αποθεματοποίηση κεφαλαίων. Στην περίπτωση των συντάξεων, για ένα σχήμα καθορισμένης παροχής χωρίς χρηματοδότηση (*unfunded defined benefit plan*), η μέθοδος *pay-as-you-go* σημαίνει πως δε γίνεται αποταμίευση των εισφορών (περιουσιακών στοιχείων) που εισπράττονται αλλά οι εργοδότες και τα μέλη του σχήματος καλύπτουν τις τρέχουσες υποχρεώσεις προς τα συνταξιοδοτηθέντα άτομα από τις εκάστοτε ασφαλιστικές και φορολογικές τους δαπάνες, όποτε αυτές καταβληθούν. Τα περισσότερα σχήματα καθορισμένης παροχής σε Η.Π.Α και Ευρώπη λειτουργούν σε βάση PAYG.

που δε στοχεύει στην ευρύτερη κοινωνική πρόνοια χαρακτηρίζεται ιδιωτικό. Για παράδειγμα, ένα επαγγελματικό συνταξιοδοτικό σχήμα για δημοσίους υπαλλήλους.

Η ανάγκη για επέκταση καθώς και η φύση των συνταξιοδοτικών σχημάτων διαφέρουν μεταξύ ανεπτυγμένων και αναπτυσσόμενων χωρών. Σε πολλές υπό ανάπτυξη χώρες, τα προγράμματα κοινωνικής ασφάλισης προσφέρουν παροχές σε μία μικρή μερίδα του πληθυσμού, κυρίως τους υψηλά αμειβόμενους εργαζόμενους. Για τους περισσότερους εργαζόμενους δεν υπάρχει συνδυασμός κοινωνικού και ιδιωτικού τομέα. Χωρίς καμία κρατική εξασφάλιση, η πλειονότητα των εργαζομένων μπορεί να βασίζεται μόνο στις ιδιωτικές προβλέψεις για εισοδήματα γήρατος, τα οποία προκύπτουν από εργασία και μεταβιβάσεις από άλλα μέλη της οικογένειας και μη-κυβερνητικούς οργανισμούς.

Στις ανεπτυγμένες χώρες, για το πρώτο 40% της κατανομής Εισοδημάτων (οι χαμηλόμισθοι), οι συνταξιοδοτικές παροχές πληρώνονται σχεδόν αποκλειστικά από το δημόσιο τομέα. Το μεγαλύτερο μέρος της πρόβλεψης για συνταξιοδοτικές παροχές αποτελείται από τα κοινωνικά ταμεία ασφάλισης. Αυτά τα προγράμματα είναι κατά κανόνα καθορισμένα *pay-as-you-go* σχήματα που καταβάλουν παροχές σε μηνιαία ή δεκαπενθήμερη βάση. Άλλες κρατικές πληρωμές περιλαμβάνουν ελάχιστη εγγυημένη σύνταξη σε άπορους, επιδόματα αναπηρίας σε ανίκανους για εργασία, στους επιζώντες δικαιούχους αποθανόντων εργαζομένων καθώς και συντάξεις σε εργαζόμενους που αποχωρούν πρόωρα. Σε αυξανόμενο αριθμό χωρών, τα κοινωνικά συνταξιοδοτικά σχήματα καθορισμένης εισφοράς διαχειρίζονται από συμβουλευτικές εταιρίες ιδιωτικού τομέα.

6.5.1 Σχήματα Καθορισμένης Παροχής

Η βασική αρχή πίσω από ένα σχήμα καθορισμένης παροχής είναι πως η παροχή κατά τη συνταξιοδότηση καθορίζεται από ένα σύνολο τύπων και δεν εξαρτάται από τις αποδόσεις των επενδύσεων. Μία παραδοσιακή μορφή σχήματος καθορισμένης παροχής είναι αυτό του τελικού μισθού (*final salary*), σύμφωνα με το οποίο η σύνταξη που καταβάλλεται είναι ίση με τον αριθμό ετών εργασίας, πολλαπλασιασμένο με το μισθό του μέλους πριν τη συνταξιοδότηση και έναν παράγοντα γνωστό ως «ρυθμό συσσώρευσης» (*accrual rate*). Το τελικό συσσωρευμένο ποσό είναι διαθέσιμο για μηνιαίες καταβολές ή δίνει, όπως συχνά γίνεται, την επιλογή για μετατροπή του σε εφάπαξ ποσό (*lump sum*). Σε πολλές

περιπτώσεις, οι συντάξεις προσαρμόζονται για να διατηρήσουν την αγοραστική τους δύναμη. Η προσαρμογή των παροχών γίνεται βάσει των αυξήσεων στους μισθούς ή των αυξήσεων στις τιμές, όπως εκτιμώνται από το δείκτη τιμών καταναλωτή.

Η χρηματοδότηση ενός σχήματος καθορισμένης παροχής μπορεί να βασίζεται σε δύο συστήματα: το αναδιανεμητικό και το κεφαλαιοποιητικό. Στην πρώτη περίπτωση, στο αναδιανεμητικό σύστημα, δεν επενδύεται η περιουσία του ταμείου και οι παροχές πληρώνονται από τον εργοδότη ή άλλες πηγές χρηματοδότησης, όταν αυτοί καταβάλουν το μερίδιο εισφορών τους. Οι συνταξιοδοτικές ρυθμίσεις που παρέχονται από τις κυβερνήσεις στις περισσότερες χώρες βασίζονται σε αυτό το σύστημα, με τις παροχές να πληρώνονται απευθείας από τις εισφορές των τωρινών εργαζομένων και τους φόρους. Τα αναδιανεμητικά σχήματα μπορεί να διατηρούν δευτερεύοντα αποθεματικά για να καλύπτουν τα άμεσα έξοδα ή την εξομάλυνση των εισφορών σε δεδομένες χρονικές περιόδους.

Σε ένα σχήμα κεφαλαιοποιητικού τύπου, οι εισφορές από τον εργοδότη και τα μέλη του σχήματος επενδύονται μέσω ενός ταμείου με σκοπό να σχηματίσουν τις παροχές. Οι μελλοντικές αποδόσεις των επενδύσεων και οι μελλοντικές παροχές προς πληρωμή δεν είναι γνωστές εκ των προτέρων, ως εκ τούτου δεν υπάρχει εγγύηση ότι ένα δεδομένο επίπεδο εισφορών θα επαρκέσει για να καλύψει τις παροχές. Τυπικά, οι καταβαλλόμενες εισφορές αναθεωρούνται συχνά, για να συμβαδίζουν με τις εκτιμήσεις της πορείας των περιουσιακών στοιχείων και των υποχρεώσεων, για να διασφαλιστεί πως το συνταξιοδοτικό ταμείο θα ανταποκριθεί στις μελλοντικές υποχρεώσεις πληρωμών. Σε ένα σχήμα καθορισμένης παροχής, ο επενδυτικός κίνδυνος και τα επενδυτικά οφέλη συνήθως αναλαμβάνονται από τον χρηματοδότη ή εργοδότη του πλάνου και όχι τον εκάστοτε συμμετέχοντα.

6.5.2 Οικονομικά Αποτελέσματα και Ρίσκο

Αυτά τα σχήματα μπορεί να επηρεάσουν τον αριθμό ωρών εργασίας των υπαλλήλων, την επιλογή εργασίας τους στους τομείς της οικονομίας και την ηλικία συνταξιοδότησης. Επίσης, μπορεί να επηρεάσει τις εθνικές σωρευτικές αποταμιεύσεις και την ανάπτυξη των κεφαλαιαγορών. Για τα σχήματα αναδιανεμητικού τύπου, η ανεργία βάζει σε κίνδυνο τη βιωσιμότητα του ταμείου. Εξαιτίας της μεθόδου χρηματοδότησης, μία αύξηση στους δείκτες ανεργίας σηματοδοτεί μία πτώση στα εισοδήματα, και περιλαμβάνει μία πίεση στην ομαλή χρηματοδότηση του πλάνου, μιας και οι εισφορές των εργαζομένων πληρώνουν τις παροχές μεγάλου μέρους των συνταξιούχων. Μία μείωση του ρυθμού γεννήσεων και η επέκταση του αναμενόμενου χρόνου επιβίωσης έχουν παρόμοια επίδραση αφού μειώνουν την αναλογία των εργαζομένων προς έναν ολοένα αυξανόμενο αριθμό συνταξιούχων. Αυτό παραμένει ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα που πιέζουν για αναδιάρθρωση στα συνταξιοδοτικά προγράμματα. Για παράδειγμα, η Γαλλία άλλαξε τη νομοθεσία της ώστε να επιτρέπει στους εργαζόμενους να αποχωρούν αργότερα με στόχο να ελαχιστοποιήσει τέτοια φαινόμενα. Ένα ζήτημα σημαντικού ενδιαφέροντος, σύμφωνα με πολλούς αναλυτές, είναι το φαινόμενο κατά το οποίο κάθε γενεά μετακυλύει ένα αυξανόμενο χρέος στην επόμενη.

Τα σχήματα κεφαλαιοποιητικού τύπου επηρεάζονται επίσης από την αύξηση στην ανεργία και την πτώση στους ρυθμούς γεννήσεων. Επιπλέον, αντιμετωπίζουν χρηματοοικονομικούς κινδύνους και μπορεί να υποχρηματοδοτούνται αν οι αποδόσεις των επενδύσεων δεν είναι οι αναμενόμενες.

6.5.3 Σχήματα Καθορισμένης Εισφοράς

Σε ένα πλάνο καθορισμένης εισφοράς, οι εισφορές πιστώνονται σε έναν ατομικό λογαριασμό για κάθε μέλος του ταμείου. Οι εισφορές, στη συνέχεια, επενδύονται, για παράδειγμα στο χρηματιστήριο, και οι αποδόσεις των επενδύσεων (που μπορεί να είναι θετικές ή αρνητικές) επηρεάζουν το υπόλοιπο του λογαριασμού του ασφαλισμένου. Παρά το γεγονός ότι ο συμμετέχων σε ένα σχήμα καθορισμένης εισφοράς έχει γνώμη για τη γενική επενδυτική πολιτική, ο χρηματοδότης του πλάνου διατηρεί σημαντικό βαθμό διαχειριστικής ευθύνης σχετικά με τις επενδύσεις των περιουσιακών στοιχείων, συμπεριλαμβανομένης και της επιλογής των επενδυτικών τοποθετήσεων. Κατά τη συνταξιοδότηση, ο λογαριασμός του ασφαλισμένου χρησιμοποιείται για να πληρώσει τις παροχές γήρατος, συχνά μέσω της αγοράς μίας ράντας, η οποία παρέχει ένα σταθερό εισόδημα. Υπάρχουν εξαιρέσεις, όπως στην Ινδία, όπου οι παροχές του Ταμείου, ενός εκ των δύο υποχρεωτικών σχημάτων, πληρώνονται με μία εφάπαξ καταβολή. Τυπικά, τα σχήματα καθορισμένης εισφοράς δεν παρέχουν αυτόματα περιοδική καταβολή παροχών και, όταν αυτό συμβαίνει, οι παροχές δε λαμβάνουν υπόψη τους δείκτες τιμών.

Η συμμετοχή στα προγράμματα καθορισμένης παροχής μπορεί να είναι υποχρεωτική ή εθελοντική. Σε ένα υποχρεωτικό σχήμα, τα άτομα πρέπει να συμμετέχουν υποχρεωτικά για να λάβουν συνταξιοδοτικές παροχές. Ίσως χρειαστεί να καταβάλλουν εισφορές σε ένα συνταξιοδοτικό πλάνο της επιλογής τους, συνήθως από μία γκάμα συγκεκριμένων επιλογών, ή σε ένα προκαθορισμένο σχήμα. Στη δεύτερη περίπτωση, ενός εθελοντικού προγράμματος, δεν υπάρχει καμία υποχρέωση, άρα η συμμετοχή σε ένα τέτοιο πρόγραμμα αφήνεται στην κρίση του εργαζόμενου. Δεν υποχρεώνονται δια νόμου να συμμετάσχουν σε ένα συνταξιοδοτικό ταμείο όπως και δεν απαιτείται να καταβάλλουν εισφορές σε ένα σχήμα.

Ο επενδυτικός κίνδυνος και τα οφέλη από τις επενδύσεις, στα σχήματα καθορισμένης εισφοράς, αναλαμβάνεται εξ' ολοκλήρου από κάθε συμμετέχοντα και όχι από τον εργοδότη, όπως συνέβαινε παραπάνω. Η χρηματοδότηση του ταμείου μοιράζεται μεταξύ εργοδοτών και εργαζομένων.

Τα υποχρεωτικά σχήματα καθορισμένης εισφοράς μπορεί να επηρεάσουν την ηλικία συνταξιοδότησης και άλλες αποφάσεις σχετικά με τις εργατικές συνθήκες. Επίσης, διεγείρουν την πορεία των κεφαλαιαγορών. Παρ' όλα αυτά, η διαμόρφωση της

χρηματοδότησής τους τα καθιστά ευάλωτα σε πλήθος οικονομικών κινδύνων, όπως οι αποδόσεις των χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων (μετοχές, ομόλογα κ.λπ.), ο πληθωρισμός και ο ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης, που μπορεί να οδηγήσουν σε μόνιμες απώλειες εισοδήματος τη στιγμή μετατροπής των αποταμιεύσεων σε ράντα πληρωμών κατά τη συνταξιοδότηση.

Όπως αναφέρθηκε, αυτά τα συνταξιοδοτικά σχήματα μετακυλούν τον επενδυτικό κίνδυνο αποκλειστικά στα μέλη, οι συντάξεις εξαρτώνται από την αξία της περιουσίας σε κάθε ατομικό λογαριασμό, άρα τυχόν δυσμενείς επιδράσεις θα επηρεάσουν εντονότερα τα άτομα πιο κοντά στην αποχώρηση. Τα άτομα .ου απέχουν από το να συνταξιοδοτηθούν μπορούν να περιμένουν πως οι απώλειες να αναπληρωθούν με το χρόνο.

6.6 Οι επιδράσεις της Χρηματοοικονομικής Κρίσης

6.6.1 Επιδράσεις στις χώρες του Ο.Ο.Σ.Α.

Το παράδειγμα των κρατών - μελών του Ο.Ο.Σ.Α. είναι ενδιαφέρον, καθώς οι χώρες αυτές έχουν τον μεγαλύτερο ηλικιακά πληθυσμό. Ξοδεύουν κατά μέσο όρο το 10% του ΑΕΠ για συνταξιοδοτικές παροχές γήρατος, ξεπερνώντας τις δαπάνες για τα συστήματα υγείας. Βασίζονται κατά κύριο λόγο σε σχήματα καθορισμένης παροχής αναδιανεμητικού τύπου για να καλύψουν τις συνταξιοδοτικές παροχές, που ενισχύουν την έννοια του κοινωνικού κράτους. Τα συστήματα αναδιανεμητικού τύπου (pay-as-you-go) συχνά υποστηρίζονται από σχήματα εθελοντικής συμμετοχής, που λειτουργούν υπό ιδιωτικό καθεστώς.

6.6.2 Επιδράσεις στις αναπτυσσόμενες χώρες

Τα συνταξιοδοτικά προγράμματα στις υπό ανάπτυξη χώρες υπέστησαν εξίσου σημαντικές απώλειες από την κρίση. Τα προγράμματα που επλήγησαν περισσότερο από την χρηματοοικονομική κρίση ήταν αυτά της Χιλής, του Ελ Σαλβαδόρ, του Μεξικό και του Περού, χώρες στις οποίες τα σχήματα καθορισμένης παροχής εγκαταλείφθηκαν για λογαριασμό σχημάτων καθορισμένης εισφοράς. Οι εργαζόμενοι που ανήκουν σε τέτοια σχήματα και πρέπει να αποχωρήσουν στη διάρκεια της κρίσης είναι οι πλέον εκτεθειμένοι στις αρνητικές συνέπειες αυτής. Πρέπει να σημειωθεί πως οι περισσότερες αναπτυσσόμενες χώρες εισήγαγαν σχήματα υποχρεωτικής χρηματοδότησης την τελευταία εικοσαετία, περιλαμβάνοντας εργαζόμενους που

απέχουν περισσότερο από είκοσι χρόνια από την κανονική συνταξιοδότηση. Ελάχιστοι μεγαλύτεροι εργαζόμενοι άλλαξαν σε αυτοχρηματοδοτούμενα σχήματα. Ως εκ τούτου, ο αριθμός των υπαλλήλων που συμμετέχουν σε προγράμματα καθορισμένης εισφοράς και πλησιάζουν την ηλικία αποχώρησης είναι πολύ περιορισμένος για αυτές τις χώρες. Το ίδιο ισχύει για τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, οι οποίες ξεκίνησαν τις μεταρρυθμίσεις στα συνταξιοδοτικά τους προγράμματα στις αρχές της δεκαετίας του '90. Για την ώρα αυτές οι παρατηρήσεις ενισχύουν την ανάγκη για μεταρρυθμίσεις των συντάξεων, οι οποίες ενδεχομένως εμφανίσουν τις μακροπρόθεσμες συνέπειες της τωρινής κρίσης και υποστούν μεγαλύτερες απώλειες στο μέλλον.

6.6.3 Συνέπειες για τα σχήματα καθορισμένης εισφοράς

Σε τέτοια σχήματα, οι συντάξεις εξαρτώνται απευθείας από την αξία των περιουσιακών στοιχείων που διατηρεί κάθε ατομικός λογαριασμός, και συνεπώς οι κίνδυνοι στηρίζονται σε ατομική βάση. Μία υποτίμηση της περιουσίας δε θα συμβεί για νεότερους εργαζόμενους, που μπορούν να περιμένουν τις αγορές να ανακάμψουν σε μακροπρόθεσμο ορίζοντα. Το πρόβλημα είναι οι εργαζόμενοι που πλησιάζουν την ηλικία συνταξιοδότησης, για τους οποίους μεγάλες απώλειες σε περιουσιακές αξίες μπορεί να οδηγήσουν σε μόνιμες απώλειες εισοδήματος κατά την αποχώρηση. Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, τέτοια σχήματα είναι σχετικά πρόσφατα οπότε ο αριθμός των εργαζομένων που συμμετέχουν σε αυτά και ενδέχεται να επηρεαστούν είναι περιορισμένος. Σε πολλές χώρες, οι γηραιότεροι εργαζόμενοι δεν έχουν δυνατότητα επιλογής του τύπου του επενδυτικού χαρτοφυλακίου τους. Οι προκαθορισμένες επιλογές, για αυτούς που δε μπορούν να συμμετέχουν ενεργά στην επενδυτική τοποθέτηση, είναι συνήθως συντηρητικές επενδύσεις. Σήμερα, μετά από μία σειρά ετών κερδοφόρας πορείας των χρηματιστηριακών αγορών, προκαθορισμένη επιλογή για μεγαλύτερους εργαζόμενους αποτελεί να επενδύεται το 50% ή το 60% των περιουσιακών τοποθετήσεων σε μετοχές. Ακόμη και αν αυτοί οι ασφαλισμένοι διατηρήσουν τις αποταμιεύσεις τους σε μετοχές με την ελπίδα ανάκαμψης, το συνταξιοδοτικό εισόδημα θα είναι πολύ μικρότερο.

Σε τέτοια σχήματα, οι μεταβολές στις αποδόσεις των επενδύσεων δεν έχουν ιδιαίτερη επίδραση στο εισόδημα των συνταξιούχων, αλλά μία μείωση στις τιμές των περιουσιακών στοιχείων επιβαρύνει τη χρηματοοικονομική φερεγγυότητα του ταμείου. Στην παρούσα περίπτωση, υπάρχει μία μείωση στο επίπεδο της χρηματοδότησης και σε κάποιες περιπτώσεις μία έλλειψη χρηματοδότησης. Για την αντιμετώπιση αυτού του φαινομένου, το ταμείο θα συμπεριλάβει επιπλέον εργατικές εισφορές αλλά το σύνθημα είναι να περικόψει τις παροχές. Για παράδειγμα, στην Ολλανδία, όπου είναι διαδεδομένο οι παροχές να συσχετίζονται άμεσα με τους δείκτες τιμών, τα συνταξιοδοτικά ταμεία θα αντιδράσουν στα χαμηλότερα επίπεδα χρηματοδότησης με την παύση των συσχετίσεων των παροχών βάσει των τιμαριθμικών δεικτών, μέχρι να επανέλθουν τα επίπεδα χρηματοδότησης. Οι συμμετέχοντες ενδεχομένως υποστούν απώλειες στις παροχές τους, αν χάσουν την εργασία τους πριν συμπληρώσουν την περίοδο εξασφάλισης ή αν οι μελλοντικές παροχές δεν προστατεύονται απέναντι στον πληθωρισμό. Οι συμμετέχοντες διατρέχουν τον κίνδυνο χρεοκοπίας του εργοδότη, όσο καιρό το ταμείο υποχρηματοδοτείται. Σε περιόδους οικονομικής ύφεσης, αναμένεται μία αύξηση των εξόδων (παραιτήσεων) για αυτά τα σχήματα, καθώς περισσότεροι εργαζόμενοι θα αποχωρούν ένεκα της οικονομικής κρίσης.

6.6.4 Επίδρασεις στους Εργαζόμενους

Μέχρι τώρα, το ενδιαφέρον επικεντρώθηκε στη χρηματοοικονομική κρίση και τα ποικίλα αποτελέσματά της στα συστήματα συνταξιοδοτήσεων στις διάφορες χώρες. Καιρός να μελετηθεί αυτή η επίδραση στα διάφορα εμπλεκόμενα άτομα σε αυτές τις χώρες και τα αποτελέσματα, της ευρύτερης οικονομικής κρίσης. Η πιο σημαντική διαφορά στο βαθμό επίδρασης ης κρίσης στις συντάξεις είναι η ηλικία του ατόμου, συγκεκριμένα η εργασιακή ηλικία και πόσο απέχει από τη συνταξιοδότηση.

6.6.4.1 Νέοι και ηλικιακά ώριμοι εργαζόμενοι

Οι περισσότεροι νέοι εργαζόμενοι δεν επηρεάζονται ιδιαίτερα από τη χρηματοοικονομική κρίση, επειδή οι συσσωρεύσεις των συνταξιοδοτικών εισοδημάτων τους είναι μικρές. Στις Ηνωμένες Πολιτείες, για παράδειγμα, η ηλικιακή ομάδα των [25-34] εμφάνισε μία οριακή αύξηση της τάξης του 5% στα

αποθέματα των προγραμμάτων ιδιωτικής ασφάλισης το 2008, εξαιτίας του γεγονότος πως οι νέες εισφορές ξεπέρασαν τις επενδυτικές απώλειες. Αν και ενδέχεται να επηρεαστούν από τις συνέπειες της κρίσης στην αγορά εργασίας, έχουν τριάντα και πλέον χρόνια να αναπληρώσουν τις μεταβατικές απώλειες επενδύσεων και να καλύψουν το κενό στην πρόοδο των εισφορών τους. Παρόμοια συλλογιστική μπορεί να υιοθετηθεί και για την ηλικιακά ώριμη ομάδα εργαζομένων. Η οικονομική κρίση έπληξε τις επενδύσεις για ιδιωτική εξασφάλιση, σε συντάξεις και άλλα περιουσιακά στοιχεία, περισσότερο από τους νεότερους εργαζόμενους. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, για παράδειγμα, οι συνταξιοδοτικοί λογαριασμοί της ηλικιακής ομάδας των [35-44] απώλεσαν το 15% της αξίας τους. Η απώλεια για την ηλικιακή ομάδα [45-54] ήταν περίπου 18%. Παρ' όλα αυτά, οι ηλικιακά ώριμοι εργαζόμενοι έχουν αρκετό χρόνο να αναπληρώσουν τις ζημιές στις περιουσιακές αξίες. Επίσης, οι δουλειές τους τείνουν να παρέχουν μεγαλύτερη εξασφάλιση διατηρησιμότητας σε δυσμενείς περιόδους, σε σχέση με τους νεότερους ή τους μεγαλύτερους εργαζόμενους.

6.6.4.2 Συνταξιούχοι

Τα άτομα που έχουν ήδη αποχωρήσει, κατά κανόνα, δε θα επηρεαστούν από την κρίση. Η επίδραση της οικονομικής κρίσης στην αγορά εργασίας, στους μισθούς και τις συντάξεις, δεν τους απασχολεί άμεσα. Οι περισσότεροι είναι επίσης προστατευμένοι έναντι των συνεπειών της κρίσης στις ιδιωτικές συντάξεις, ακόμη και σε χώρες που αυτές αποτελούν σημαντική πηγή εισοδήματος κατά τη γήρας. Και αυτό γιατί οι διαχειριστές των πλάνων αυτών διατηρούν περιουσιακά στοιχεία για να υποστηρίξουν τις υποσχέσεις πληρωμών συγκεκριμένων συντάξεων. Ωστόσο, υπάρχουν δύο εξαιρέσεις.

Η πρώτη επηρεάζει τα άτομα σε σχήματα καθορισμένης εισφοράς. Αυτά τα σχήματα παρέχουν συνταξιοδοτική παροχή με τη συσσώρευση των εισφορών και των αποδόσεων επί των επενδύσεων αυτών. Το ζήτημα έγκειται στο πώς τα άτομα χρησιμοποιούν τα χρήματα κατά την αποχώρησή τους. Πολλοί συνταξιούχοι προστατεύονται από την κρίση γιατί αγόρασαν μία ράντα πληρωμών, «κλειδώνοντας» παλαιότερες υψηλές αποδόσεις και επωφελούνται από τις ισόβιες πληρωμές. Αλλά πολλοί δεν αγόρασαν ράντα πληρωμών κατά τη συνταξιοδότηση ή το ανέβαλαν για αργότερα. Αρκετοί, κυρίως στην Αυστραλία και τις ΗΠΑ, είχαν επενδύσει πολύ σε μετοχές στο χαρτοφυλάκιο τους με αποτέλεσμα να υποστούν

μεγάλες ζημιές. Παρομοίως, άνθρωποι σε χώρες που διατήρησαν περιουσιακά στοιχεία εκτός συνταξιοδοτικών ταμείων ίσως έχασαν σημαντικά ποσά λόγω της κρίσης, πάντα όμως βάσει των κεφαλαίων που επένδυσαν. Για παράδειγμα, κάποιοι που επένδυσαν σε ακίνητα για να εξασφαλίσουν εισόδημα για την τρίτη ηλικία, υπέστησαν απώλειες, καθώς οι τιμές των ακινήτων έπεσαν σε πολλές χώρες. Η δεύτερη εξαίρεση, κατά την οποία οι ήδη συνταξιούχοι επηρεάζονται από την κρίση, περιλαμβάνει χώρες στις οποίες οι συντάξεις καταβάλουν τις πληρωμές τους βάσει αυτόματων προσαρμογών που σχετίζονται με τη χρηματοοικονομική πορεία του ταμείου.

6.6.4.3 Εργαζόμενοι κοντά στην αποχώρηση

Οι μεγαλύτεροι εργαζόμενοι, αυτοί που πλησιάζουν τη συνταξιοδότηση, είναι η ομάδα που επηρεάζεται άμεσα τόσο από την οικονομική όσο και τη χρηματοοικονομική κρίση. Είναι συνήθως ανάμεσα στους πρώτους που κινδυνεύουν να χάσουν τη δουλειά τους σε περιόδους ύφεσης και αναμφισβήτητα η πιο τρωτή εργατική μερίδα στη μακροχρόνια ανεργία. Μία μακρά περίοδος ανεργίας ή μία πρόωγη αποχώρηση λόγω οικονομικής κρίσης μπορεί να μειώσει μόνιμα τα εισοδήματα γήρατος λόγω ανεκπλήρωτων καταβολών εισφορών.

Όσον αφορά τις συνέπειες της χρηματοοικονομικής κρίσης, αντίθετα με τις ομάδες των νέων και των ηλικιακά ώριμων εργαζομένων, αυτή η ομάδα δεν έχει πολύ χρόνο να περιμένει να ανακάμψουν οι αγορές και να αναπληρωθούν οι απώλειες στις ιδιωτικές συντάξεις και τις λοιπές τοποθετήσεις. Ακόμη και με τη μετάθεση της αποχώρησης μπορούν να ελπίζουν σε μερική αναπλήρωση των ζημιών τους. Όπως και με τους συνταξιούχους, το εύρος της επίπτωσης της χρηματοοικονομικής κρίσης στα συνταξιοδοτικά εισοδήματα εξαρτάται από τον τρόπο επένδυσης των περιουσιακών στοιχείων. Μερικοί μεγαλύτεροι εργαζόμενοι μετακίνησαν τις επενδύσεις τους σε άλλες, λιγότερο «ριψοκίνδυνες», πριν τη συνταξιοδότηση. Αλλά οι περισσότεροι παρέμειναν ως είχαν. Στις Ηνωμένες Πολιτείες, για παράδειγμα, περίπου το 45% των ατόμων ηλικίας [5564] διατήρησαν τις τοποθετήσεις των ιδιωτικών συνταξιοδοτικών παροχών τους σε μετοχές σε ποσοστά άνω του 70%, σύμφωνα με το Ινστιτούτο Ερευνών Εργασιακών Παροχών. Στην Αυστραλία, πάνω από 60% των εργαζομένων διατηρούν τις καθορισμένες επενδυτικές επιλογές του

συνταξιοδοτικού τους σχήματος και η τοποθέτηση σε μετοχικούς τίτλους αγγίζει το 60% του χαρτοφυλακίου.

Η χρηματοοικονομική κρίση έχει άμεση επίδραση στα συνταξιοδοτικά εισοδήματα που βασίζονται σε σχήματα καθορισμένης εισφοράς. Στην Ισλανδία, την Ολλανδία και την Ελβετία οι ιδιωτικές συντάξεις είναι καθορισμένης παροχής (ή παραλλαγή αυτών), με την αξία της σύνταξης να εξαρτάται από τα ατομικά εισοδήματα και τα έτη υπηρεσίας όπως καλύπτονται από το πλάνο. Στον Καναδά, την Ιρλανδία, τη Σουηδία, τη Μεγάλη Βρετανία και τις ΗΠΑ, η ιδιωτική ασφάλιση συνταξιοδότησης ήταν παραδοσιακά καθορισμένης παροχής. Υπήρξε μία στροφή προς σχήματα καθορισμένης εισφοράς σε αυτές τις χώρες, αν και με διαφορετικές ταχύτητες. Παρ' όλα αυτά, οι περισσότεροι εργαζόμενοι κοντά στη σύνταξη θα εισπράξουν τις παροχές τους βάσει σχημάτων καθορισμένης παροχής.

Στη θεωρία, οι συντάξεις σε σχήματα τέτοιου τύπου καθορίζονται από μία σειρά κανόνων και πρέπει να πληρωθούν ασχέτως των αποδόσεων που επιτυγχάνουν οι επενδύσεις της περιουσίας του Ταμείου. Ωστόσο, απώλειες από επενδύσεις έχουν πλήξει σφόδρα και αυτά τα σχήματα. Ο όρος - κλειδί είναι ο «δείκτης επικάλυψης» (*funding ratio*),² δηλαδή η περιουσία του ταμείου προς τις υποχρεώσεις αυτού τόσο άμεσα όσο και μελλοντικά. Στην Ιρλανδία, τη Μεγάλη Βρετανία και τις Ηνωμένες Πολιτείες, οι δείκτες επικάλυψης για σχήματα καθορισμένης παροχής έπεσαν από τα επίπεδα του 110% με 120% στο 75%. Οι δείκτες σημείωσαν πτώση και στο Βέλγιο, τη Φιλανδία και την Ελβετία, αλλά διατηρούνται πάνω από το 100%. Στην Ολλανδία, τα σχήματα καθορισμένης παροχής περικόπτουν τις αναπροσαρμογές παροχών, οι οποίες σχετίζονται με οικονομικούς δείκτες. Τα αποτελέσματα αυτών των πολιτικών επηρεάζουν εξίσου τα προνόμια των ήδη συνταξιούχων και τα σωρευτικά συνταξιοδοτικά δικαιώματα των εργαζομένων. Σε άλλες χώρες του κόσμου, η κρίση επιταχύνει τη μετακίνηση από προγράμματα καθορισμένης παροχής σε

2

² Δείκτης επικάλυψης (*funding ratio*): Δείκτης που δηλώνει την αναλογία των περιουσιακών στοιχείων ενός ταμείου προς τις υποχρεώσεις που καλείται αυτό να ικανοποιήσει. Ένας δείκτης επικάλυψης πάνω από 1 (100%) σημαίνει ότι το ταμείο/σχήμα μπορεί να καλύψει όλες τις πληρωμές που πρέπει να κάνει με την περιουσία που διαθέτει. Δείκτης κάτω από το 1 σημαίνει πως το ταμείο δε μπορεί να πληρώσει όλες τις υποχρεώσεις τώρα ή διατρέχει να αδυνατεί να προβεί σε αποζημιώσεις στο άμεσο μέλλον.

καθορισμένης εισφοράς. Για παράδειγμα, κάποια σχήματα στο Ηνωμένο Βασίλειο και τις Ηνωμένες Πολιτείες έχουν κλείσει τις πόρτες σε νέα μέλη ενώ διακόπτουν τις επιπλέον συσσωρεύσεις για τα ήδη υπάρχοντα. Επίσης, οι προβλέψεις για σχήματα καθορισμένης εισφοράς «φρενάρουν», καθώς ένα πλήθος εργαζομένων ανακοίνωσαν παροδική αναστολή των πληρωμών τους σε ατομικούς λογαριασμούς συνταξιοδοτικής αποταμίευσης.

6.7 Αυτόματοι Ρυθμιστές Σταθεροποίησης

Τα περισσότερα δημόσια προγράμματα συνταξιοδοτικού εισοδήματος καταβάλλουν το ίδιο επίπεδο παροχής ανεξαρτήτως του αποτελέσματος των ιδιωτικών σχημάτων, ωστόσο κάποια δεν το πράττουν. Στην Αυστραλία και στη Δανία, οι περισσότεροι σημερινοί συνταξιούχοι - 65% και 75% αντίστοιχα - λαμβάνουν παροχές από διαπιστευμένες πηγές. Αυτά τα δικαιώματα θα πληρώσουν παραπάνω εάν οι αποδόσεις των ιδιωτικών σχημάτων δεν είναι οι αναμενόμενες. Στην Αυστραλία αυτή τη στιγμή για παράδειγμα, για ένα δολάριο λιγότερο σε παροχές ιδιωτικής σύνταξης, τα δημόσια ταμεία αναπληρώνουν την απώλεια με πληρωμή παροχών της τάξεως των 0,60 δολαρίων. Μία μεγάλη μερίδα ηλικιωμένων ατόμων - στα επίπεδα του 20% με 35% - εισπράττει «παροχές περί του μέσου» στον Καναδά, την Ιρλανδία όπως και στο Ηνωμένο Βασίλειο. Αυτά τα προγράμματα λειτουργούν ως «αυτόματοι ρυθμιστές σταθεροποίησης», που σημαίνει πως κάποιοι, εάν όχι οι περισσότεροι, αποχωρούντες δεν επωμίζονται τη συνολική επίδραση της χρηματοοικονομικής κρίσης στα εισοδήματά τους για την τρίτη ηλικία. Το φορολογικό σύστημα λειτουργεί επίσης ως αυτόματος ρυθμιστής. Καθώς τα ιδιωτικά συνταξιοδοτικά σχήματα και οι αποταμιεύσεις αποδίδουν ολοένα και μικρότερα εισοδήματα, λιγότεροι φόροι αναλογούν στους πολίτες και έτσι η μείωση σε καθαρά (μετά φόρων) συνταξιοδοτικά εισοδήματα είναι μικρότερη από την απώλεια των περιουσιακών αξιών. Στις χώρες όπου τα ιδιωτικά συνταξιοδοτικά σχήματα αποτελούν πηγή εισοδημάτων γήρατος, η φορολογία επιδρά ως σημαντικός ρυθμιστής στη Δανία, τη Νορβηγία και τη Σουηδία. Αντίθετα, μόνο μία μειοψηφία συνταξιούχων πλήρωνε φόρους στην Αυστραλία, τον Καναδά, την Ιρλανδία, το Ηνωμένο Βασίλειο τις Ηνωμένες Πολιτείες, με αποτέλεσμα το φαινόμενο σταθεροποίησης να περιορίζεται στους εύπορους συνταξιούχους.

Διάγραμμα 6.4: Ο κατωτέρω πίνακας εκφράζει το ποσοστό επί τοις εκατό (%) του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) των περιουσιακών στοιχείων των ιδιωτικών συνταξιοδοτικών προγραμμάτων σε 30 χώρες – μέλη του Ο.Ο.Σ.Α (αριστερή στήλη) και το ποσοστό των συνταξιοδοτικών εισοδημάτων που προέρχεται από δημόσια συστήματα (δεξιά στήλη).

OECD Rankings; Private & Public Pension Schemes		
Private Pension Assets		
		% of GDP
1	Switzerland	151.9%
2	Netherlands	149.1%
3	Iceland	147.4%
4	Denmark	140.6%
5	United States	124.0%
6	Australia	119.5%
7	Canada	103.5%
8	United Kingdom	96.4%
9	Ireland	93.6%
10	Finland	78.1%
11	Sweden	57.4%
12	Norway	54.5%
13	Portugal	26.0%
14	Japan	20.0%
15	Austria	18.8%
16	Germany	17.9%
17	Belgium	14.4%
18	Mexico	12.4%
18	Poland	12.2%
20	Spain	12.1%
21	New Zealand	11.1%
22	Hungary	10.9%
23	Korea	7.9%
24	France	6.9%
25	Czech Republic	4.7%
26	Slovak Republic	4.2%
27	Italy	3.6%
28	Turkey	1.9%
29	Luxembourg	1.0%
30	Greece	0.0%

Public Pension Systems		
		% of salary
1	Greece	95.7%
2	Luxembourg	88.3%
3	Spain	81.2%
4	Austria	80.1%
5	Turkey	72.5%
6	Italy	67.9%
7	Korea	66.8%
8	Finland	63.4%
9	Norway	59.3%
10	Portugal	54.1%
11	France	51.3%
12	Hungary	50.7%
13	Czech Republic	49.1%
14	Canada	43.9%
15	United States	41.2%
16	Belgium	40.4%
17	Germany	39.9%
18	New Zealand	39.7%
19	Sweden	37.8%
20	Switzerland	35.8%
21	Japan	34.4%
22	Ireland	32.5%
23	Netherlands	31.3%
24	United Kingdom	30.8%
25	Poland	27.1%
26	Denmark	25.0%
27	Slovak Republic	24.4%
28	Australia	17.4%
27	Iceland	9.2%
30	Mexico	0.0%

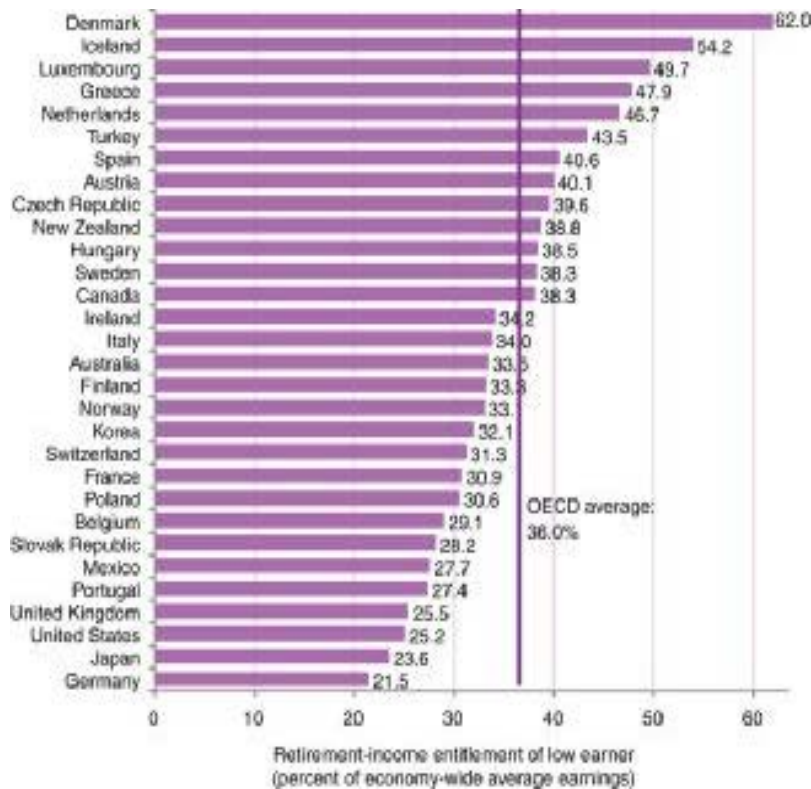
Πηγή: <http://www.briangaynor.co.nz/blog/?currentPage=8>

6.8 Λύσεις στο Πρόβλημα

Η κρίση πυροδότησε ένα σύνολο αλλαγών στα συνταξιοδοτικά προγράμματα. Κάποιες από αυτές σχεδιάστηκαν για να αντιμετωπίσουν θεμελιώδη προβλήματα με τις προβλέψεις συνταξιοδοτικών εισοδημάτων που έγιναν εντονότερα με την κρίση. Αλλά ας δούμε κάποιες άμεσες ενέργειες. Μερικές χώρες ενσωμάτωσαν εφάπαξ πληρωμές ενίσχυσης για την τρίτη ηλικία. Αυτές κυμαίνονται από 140 με 180 δολάρια για την Ελλάδα μέχρι 1.000 δολάρια για την Αυστραλία. Η Μεγάλη Βρετανία και οι Ηνωμένες Πολιτείες επίσης πραγματοποίησαν τέτοιες πληρωμές.

Αυτές και άλλες χώρες πραγματοποίησαν μακροπρόθεσμες βελτιώσεις στις παροχές γήρατος, όπως με τις εφάπαξ καταβολές, που στοχεύουν στην ενίσχυση των ηλικιωμένων με χαμηλά εισοδήματα. Η Φινλανδία πρότεινε, για παράδειγμα, τη μεγαλύτερη αλλαγή: από το 2011, ένα νέο «δίκτυ ασφαλείας» για εισοδήματα γήρατος 23% υψηλότερο από τις υπάρχουσες παροχές. Αυξήσεις στα ελάχιστα συνταξιοδοτικά εισοδήματα της τάξης του 11% και 6% ανακοίνωσαν η Αυστραλία και η Ισπανία αντίστοιχα, επιπλέον των τιμαριθμικών κανόνων που ισχύουν. Το Βέλγιο, η Γαλλία, η Κορέα και η Μεγάλη Βρετανία υιοθέτησαν παρόμοιες πολιτικές. Από αυτές τις χώρες - μέλη του Ο.Ο.Σ.Α, η Αυστραλία και η Κορέα έχουν από τις μεγαλύτερες αναλογίες ηλικιωμένων ατόμων που ζουν στο επίπεδο της φτώχειας. Ο δείκτης της φτώχειας στις μεγάλες ηλικίες είναι υψηλός και στην Ισπανία. Τα περισσότερα από αυτά τα προβλήματα στοχεύουν σωστά σε υπάρχοντα κοινωνικά προβλήματα. Ωστόσο κάποια από αυτά, θέλοντας να εξασφαλίσουν τους ήδη συνταξιούχους, παραβλέπουν την ομάδα που πλήττεται περισσότερο από την κρίση: τα άτομα κοντά στη σύνταξη.

Διάγραμμα 6.5: Τα συνταξιοδοτικά εισοδήματα που δικαιούνται να εισπράττουν οι χαμηλόμισθοι, ως ποσοστιαία κατανομή του μέσου όρου των κερδών σε ευρεία κλίμακα, δηλαδή στο σύνολο της χώρας. Το ανωτέρω αποτελεί έκφραση του κράτους πρόνοιας προς τα μέλη του.

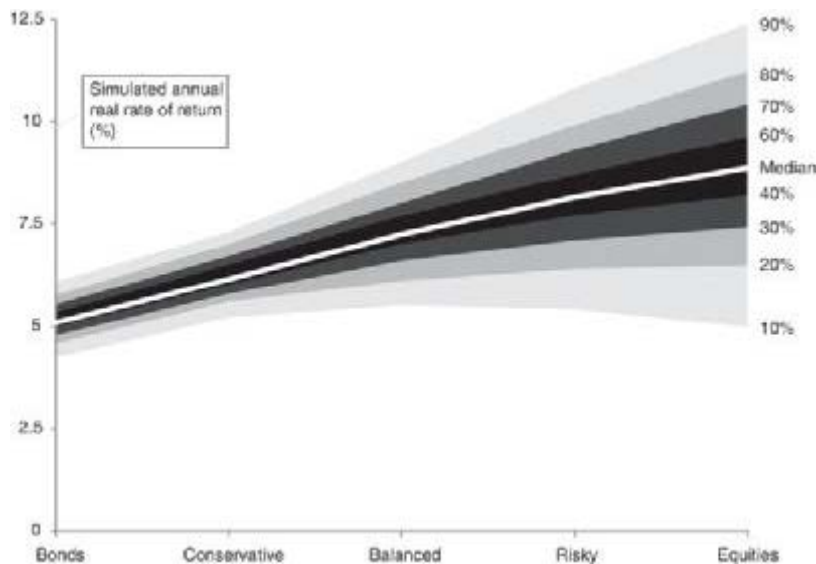
Πηγή: OECD pension models; βλ. OECD "Pensions at a Glance", 2009

Ένα ακόμη πακέτο μέτρων στοχεύει να ενισχύσει τον περιορισμό της έκτασης της οικονομικής ύφεσης. Στη Δανία και την Ισλανδία, για παράδειγμα, θα δοθεί δυνατότητα πρόωρης πρόσβασης στους συνταξιοδοτικούς λογαριασμούς. Ο κίνδυνος είναι, φυσικά, πως τα άτομα που θα πράξουν κάτι τέτοιο θα έχουν μικρότερο κεφάλαιο κατά τη συνταξιοδότηση. Ωστόσο έχει προβλεφθεί η πρόσβαση να περιορίζεται μόνο στα συσσωρευμένα ποσά πάνω από αυτά που απαιτούνται για ένα ικανοποιητικό επίπεδο διαβίωσης. Η Αυστραλία επιτρέπει την ανάληψη των συνταξιοδοτικών αποθεμάτων για σοβαρές οικονομικές δυσπραγίες -να αποφευχθεί ο πλειστηριασμός των σπιτιών για παράδειγμα. Οι εργαζόμενοι στις Ηνωμένες Πολιτείες συνηθίζουν να παίρνουν δάνεια από τις ιδιωτικές τους συντάξεις. Αυτά τα δάνεια έχουν αποπληρωθεί σε μεγάλο μέρος, με τόκο, διαφορετικά επιβάλλεται φορολογικό πρόστιμο. Η αποτελεσματικότητα αυτών των πολιτικών είναι περιορισμένη, γιατί τα άτομα με μεγάλες συνταξιοδοτικές αποταμιεύσεις είναι απίθανο να αντιμετωπίσουν οικονομικές δυσκολίες στον εργασιακό τους βίο. Βέβαια, ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στο γεγονός ότι η πρόσβαση στους συνταξιοδοτικούς λογαριασμούς δε θα θέσει σε κίνδυνο τα εισοδήματα γήρατος, χωρίς να σημαίνει ότι πρέπει να εξαιρεθεί από την ατζέντα των επιλογών.

Οι συντάξεις είναι μακροπρόθεσμες επενδύσεις και θα ήταν αστείο να βασίζονται οι αποφάσεις σε αποτελέσματα μίας χρονιάς, όταν οι χρηματαγορές έχασαν το ήμισυ, κατά προσέγγιση, της αξίας τους ενώ τα κρατικά ομόλογα είχαν θετικές αποδόσεις. Βάσει δεδομένων σε ορίζοντα εικοσιπενταετίας, ο Ο.Ο.Σ.Α. προσομοίωσε πραγματικές επενδυτικές αποδόσεις σε έναν ορίζοντα συνταξιοδοτικών αποταμιεύσεων διάρκειας σαράντα πέντε χρόνων. Τα αποτελέσματα δείχνουν ένα εύρος επιλογών κατά μήκος του οριζόντιου άξονα. Οι μετοχές αποφέρουν σαφώς μεγαλύτερη απόδοση με τίμημα το μεγαλύτερο ρίσκο.

Οι μετοχές θα πρέπει να παραμείνουν στοιχείο των συνταξιοδοτικών αποταμιεύσεων. Αλλά υπάρχει μία στρατηγική που μπορεί να ελαττώσει τον κίνδυνο χωρίς να θυσιάσει τις υψηλές αποδόσεις. Η «μετακύλιση επενδύσεων» εμπεριέχει μία αλλαγή από κινδυνόφιλες τοποθετήσεις, όπως οι μετοχές, σε λιγότερο ευμετάβλητα στοιχεία, όπως οι καταθέσεις και τα ομόλογα, όταν τα άτομα πλησιάζουν στη συνταξιοδότηση. Οι διαχειριστές των ταμείων οφείλουν να ενθαρρύνουν τους ασφαλισμένους να ακολουθήσουν αυτή τη στρατηγική, αλλά ενδέχεται να χρειαστεί και κάτι επιπλέον. Οι περισσότεροι άνθρωποι επιλέγουν την προδιαγεγραμμένη επενδυτική οδό οπότε έχει νόημα η μετακύλιση επενδύσεων να είναι η προκαθορισμένη λύση. Έτσι, η πλειονότητα θα ξένοιαζε σχετικά με την εναλλαγή στρατηγικών, αλλά θα έδινε τη δυνατότητα σε μία μειοψηφία να διαχειριστεί τις επενδύσεις της πιο ενεργητικά.

Διάγραμμα 6.6: Από πλήρως ομολογιακά χαρτοφυλάκια στα αριστερά μέχρι πλήρως μετοχικά στα δεξιά. Η λευκή γραμμή παριστά διάμεσες αποδόσεις: τις μισές φορές οι αποδόσεις θα είναι πάνω από αυτό το επίπεδο και τις άλλες μισές κάτω από αυτό. Για ένα ισορροπημένο χαρτοφυλάκιο, μετοχές και ομόλογα σε αναλογία 1:1, η διάμεση απόδοση είναι 7,3 τοις εκατό πάνω από τον πληθωρισμό. Είναι υψηλότερη για ένα χαρτοφυλάκιο μετοχών (8,9%) και χαμηλότερη για ομολογιακή επένδυση (5,2%). Οι γκριζες ζώνες του γραφήματος δείχνουν την πιθανοφάνεια διαφορετικών αποτελεσμάτων, βάσει προηγούμενης εμπειρίας. Με ένα ισορροπημένο χαρτοφυλάκιο, οι πραγματικές αποδόσεις αναμένεται να είναι 5,5 τοις εκατό κατ' έτος μία στις δέκα (10%) των περιπτώσεων. Αντίστοιχα, προβλέπεται να ξεπεράσουν το 9,0 τοις εκατό το χρόνο πάλι στο 10% των περιπτώσεων.

Πηγή: D'Addio, A.C., J. Seisdedos and E.R. Whitehouse (2009), "Investment risk and pensions: measuring uncertainty in returns", Social, Employment and Migration Working Paper no. 70, OECD

6.9 Μελλοντικές Προκλήσεις

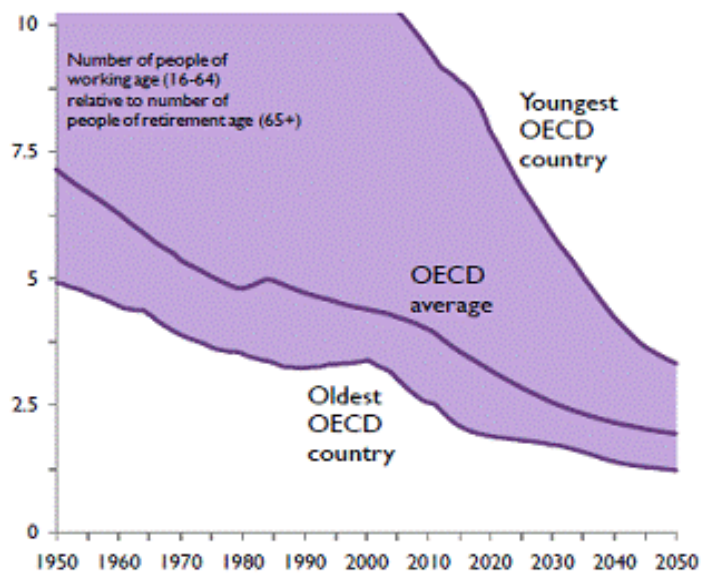
Η εκτιμώμενη αύξηση της ανεργίας στα κράτη - μέλη του Ο.Ο.Σ.Α. - από τα επίπεδα του 6% θα φτάσει στο 11% το 2013 -θα επηρεάσει σημαντικά τους μεγαλύτερους εργαζόμενους. Σε παλαιότερες κρίσεις, πολλές κυβερνήσεις χαλάρωσαν τους κανόνες ή τις πολιτικές των πρόωρων παροχών συνταξιοδότησης και ανικανότητας. Ο στόχος ήταν η προστασία των εισοδημάτων των μεγαλύτερων εργαζόμενων που έμεναν χωρίς εργασία και ο περιορισμός των αυξήσεων της καταγεγραμμένης ανεργίας. Παρ' όλα τα βραχυπρόθεσμα μέτρα, η μεσοπρόθεσμη και μακροπρόθεσμη επίδραση στις αγορές εργασίας ήταν αρνητικές. Μετά την ύφεση στα μέσα της δεκαετίας του 1980, η ανεργία - ιδιαιτέρως η μακροπρόθεσμη ανεργία - παρέμεινε και μετά την ανάκαμψη των αγορών καθώς τέτοιες πρακτικές ήταν δύσκολο να εφαρμοστούν. Σε αυτή την περίπτωση οικονομικής κρίσης, δεν έχουμε ενδείξεις κυβερνήσεων να επαναλαμβάνουν τέτοια λάθη. Ωστόσο, η ανεργία τείνει να καθυστερεί τις αλλαγές στα οικονομικά αποτελέσματα και ως εκ τούτου αναμένεται να συνεχίζει την ανοδική πορεία για ένα διάστημα. Το κλειδί εδώ είναι η επαγρύπνηση για να εξασφαλιστεί πως θα αποφευχθεί η χρήση των πρόωρων παροχών για να «μεταμφιεστεί» η ανεργία.

Εξίσου ανησυχητικές είναι οι ενδείξεις για αναιρέσεις συνταξιοδοτικών μεταρρυθμίσεων. Η Σλοβακία ενθαρρύνει τους πολίτες της να επιστρέψουν σε

δημόσια συνταξιοδοτικά σχήματα αντί να μετακυλήσουν τις εισφορές τους σε ιδιωτικά σχήματα καθορισμένης εισφοράς. Πλέον, δεν είναι υποχρεωτικό για τους νεοεισερχόμενους στην αγορά εργασίας να συμμετέχουν σε ιδιωτικά προγράμματα και η δημόσια ασφάλιση είναι η νόρμα. Αυτή είναι μία μη αναστρέψιμη, πρωτοφανής απόφαση, η οποία θα έχει μακροπρόθεσμες συνέπειες σε αυτούς που εισέρχονται στον εργασιακό βίο. Αξίζει να αναφερθεί και η περίπτωση της Ελλάδας, η οποία καθυστερεί να προχωρήσει σε ασφαλιστικές μεταρρυθμίσεις, επιτρέποντας να διαιωνίζεται μία κατάσταση που δυναμιτίζει τη βιωσιμότητα των ταμείων και το μέλλον εκατομμύρια ασφαλισμένων.

Οι βραχυπρόθεσμες πιέσεις στις κυβερνήσεις να λάβουν μέτρα είναι τεράστιες. Καθώς οι αξίες των περιουσιακών στοιχείων έχουν πέσει, τα αποτελέσματα μειώνονται και η ανεργία αυξάνει. Αλλά οι μακροπρόθεσμες προκλήσεις των συνταξιοδοτικών συστημάτων, όπως η δημογραφική μεταβολή και η πληθυσμιακή γήρανση, παραμένουν και έχουν έρθει στο προσκήνιο εντονότερα, ως παρεπόμενο της οικονομικής και χρηματοοικονομικής κρίσης. Οι χώρες του Ο.Ο.Σ.Α. γερνούν τα τελευταία χρόνια. Το 1950, υπήρχαν επτά άτομα ικανά για εργασία για κάθε έναν συνταξιούχο. Η αναλογία είναι σήμερα τέσσερις εργαζόμενοι για έναν συνταξιούχο και εκτιμάται ότι, μέχρι το 2050, θα είναι λιγότεροι από δύο άτομα ικανά για εργασία για κάθε άτομο άνω των εξήντα πέντε, κατά μέσο όρο. Η επίδραση της οικονομικής και χρηματοοικονομικής κρίσης στα συνταξιοδοτικά εισοδήματα θα πλήξει σοβαρά πολλούς. Αλλά σε όρους συνταξιοδοτικών πολιτικών, η επίδραση της κρίσης θα είναι υποδεέστερη της πρόκλησης της πληθυσμιακής γήρανσης.

Διάγραμμα 6.7: Οι προβλέψεις των αναλυτών για την πορεία της αναλογίας εργατικού δυναμικού και συνταξιούχων. Το γράφημα επιβεβαιώνει το δημογραφικό πρόβλημα της γήρανσης του πληθυσμού, κάτι που θα επιβαρύνει αρκετά τα συνταξιοδοτικά σχήματα στο άμεσο μέλλον.

Source: OECD Pensions at a Glance 2009

Πηγή: OECD “Pensions at a Glance”, 2009

6.10 Κίνδυνοι και Συντάξεις

Η χρηματοοικονομική κρίση που διανύουμε σημαίνει ότι ο επενδυτικός κίνδυνος είναι στο προσκήνιο ενδιαφέροντος τόσο των κυβερνήσεων όσο και των διαχειριστών των συνταξιοδοτικών ταμείων. Αλλά υπάρχει ένα σύνολο κινδύνων και αβεβαιοτήτων στα συνταξιοδοτικά συστήματα που πηγάζουν από το γεγονός ότι μεσολαβεί ένα διάστημα εξήντα ετών, κατά μέσο όρο, από τη στιγμή καταβολής της πρώτης εισφοράς μέχρι τη στιγμή είσπραξης της τελευταίας παροχής. Με τα δημόσια ταμεία υπάρχει ο επιπλέον κίνδυνος οι κυβερνήσεις και οι ψηφοφόροι να αλλάξουν γνώμη για το επίπεδο ενός λογικού και επιθυμητού συνταξιοδοτικού εισοδήματος, ιδιαίτερα αν συνυπολογίσουμε τα υπέρμετρα κόστη διαβίωσης και νοσηλευτικής περίθαλψης ενός γερασμένου πληθυσμού και να καταβάλουν λιγότερες εισφορές από το αναμενόμενο. Πράγματι, οι οικονομίες αρκετών χωρών, μεταξύ αυτών και η Ελλάδα, είναι αρκετά ασταθείς και οι επιδράσεις της κρίσης, τα οικονομικά κίνητρα και τα πακέτα τραπεζικής ενίσχυσης τις έχουν σπρώξει στα άκρα. Ο κίνδυνος δε μπορεί να εξαλειφθεί. Μπορούμε μόνο να μειώσουμε τις επιδράσεις του, διαφοροποιώντας τις προβλέψεις συνταξιοδοτικών εισοδημάτων. Ο Οργανισμός υποστηρίζει πως η διαφοροποίηση έχει πολλά πλεονεκτήματα. Η έκθεση με τίτλο «Διατηρώντας την Ευημερία σε Πληθυσμούς που Ωριμάζουν» (*Maintaining Prosperity in Ageing Populations*, 1998) αναφέρει ότι: «...κάθε ένα από τα στοιχεία

του συστήματος παρουσιάζει τα δικά του πλεονεκτήματα και αδυναμίες και μία δυναμική ισορροπία μεταξύ αυτών όχι μόνο διαφοροποιεί τον κίνδυνο αλλά παρέχει επιπλέον μία βέλτιστη εξομάλυνση της ανάληψης υποχρεώσεων μεταξύ των γενεών».

Υπάρχουν οικονομικές, δημογραφικές, χρηματοοικονομικές και κοινωνικές αβεβαιότητες σε κάθε συνταξιοδοτικό σύστημα. Η καλύτερη προσέγγιση τόσο για τα άτομα όσο και τις κυβερνήσεις για να εξασφαλίσουν συνταξιοδοτικές παροχές είναι να υιοθετήσουν ένα συνδυασμό διαθέσιμων πηγών που θα εγγυηθεί το επιθυμητό εισόδημα. Η διαφοροποίηση των συνταξιοδοτικών προβλέψεων αποτελεί το βέλτιστο τρόπο να διασφαλιστεί η τρίτη ηλικία, γεγονός που ενισχύεται από την πρόσφατη κρίση.

Διαβάζοντας τα ανωτέρω, είναι σχεδόν βέβαιο πως το μέλλον των συνταξιοδοτικών προγραμμάτων διαγράφεται δυσοίωνο, εάν το μάθημα της πρόσφατης κρίσης δεν αφυπνίσει τους ιθύνοντες για άμεση λήψη μέτρων και εφαρμογή βελτιώσεων στα υπάρχοντα μοντέλα ντετερμινιστικού χαρακτήρα.

6.11 Η παρούσα κατάσταση

Τα ελλείμματα των αναδιανεμητικών συστημάτων (PAYG) και ο επερχόμενος κίνδυνος της δημογραφικής γήρανσης παγκοσμίως έδειξε στα κράτη μέλη την αναγκαιότητα αλλαγής των ασφαλιστικών τους συστημάτων.

Μια από τις βασικότερες ενέργειες προστασίας των ασφαλιστικών συστημάτων ήταν η υιοθέτηση της προχρηματοδότησης (pre-funding) μερικώς (μερικώς χρηματοδοτούμενα) ή πλήρως (πλήρως χρηματοδοτούμενα) των μελλοντικών συνταξιοδοτικών τους υποχρεώσεων με την συγκέντρωση αποθεματικών και την σωστή διαχείρισή τους. Τα κρατικά και δημόσια ταμεία σύνταξης (Sovereign and public pension reserve funds (SPFs)) είναι ταμεία που έχουν δημιουργήσει κυβερνήσεις ή φορείς κοινωνικής ασφάλισης που εξυπηρετούν τον παραπάνω σκοπό.

Επίσης στην κατηγορία αυτή ανήκουν τα ταμεία κοινωνικής ασφάλισης της Δανίας (Social Security Fund). Πιο πρόσφατα, ένας αυξανόμενος αριθμός χωρών έχει δημιουργήσει ταμεία με κεφάλαια απευθείας από τον κρατικό προϋπολογισμό. Παραδείγματα τέτοιων ταμείων αποτελούν και το Γαλλικό Fond de Reserve des Retraites, το Ιρλανδικό National Pensions Reserve Fund και το Νορβηγικό Government Pension Fund. Παρόμοιο σύστημα προστασίας των DB συνταξιοδοτικών πλάνων έχει ορίσει και η Μεγάλη Βρετανία όπου το 2005 ιδρύθηκε το Pension Protection Fund, το οποίο παρέχει οικονομική κάλυψη σε ελλειμματικά συνταξιοδοτικά πλάνα (The Social Protection Committee, 2008).

Στην Ελλάδα το Ασφαλιστικό Κεφάλαιο Αλληλεγγύης Γενεών (ΑΚΑΓΕ) που προβλέπει ο νόμος 3655 του 2008, ανήκει σε αυτή την κατηγορία ταμείων και που επανασυστάθηκε σαν Εισφορά Αλληλεγγύης Συνταξιούχων με τον ν.3863/2010. Η περιουσία των κρατικών και δημόσιων ταμείων ανέρχεται σε €4,1 τρισεκατομμύρια ή 28,9% του παγκόσμιου ΑΕΠ (Νικολάου Τεσσαρομάτη, 2010).

Στην Ελλάδα το Ασφαλιστικό Κεφάλαιο Αλληλεγγύης Γενεών (ΑΚΑΓΕ) που προβλέπει ο νόμος 3655 του 2008, ανήκει σε αυτή την κατηγορία ταμείων και που επανασυστάθηκε σαν Εισφορά Αλληλεγγύης Συνταξιούχων με τον ν.3863/2010.

Στον παρακάτω πίνακα φαίνονται τα κύρια επαγγελματικά συνταξιοδοτικά πλάνα που λειτουργούν σε χώρες της ΕΕ.

Υποχρεωτικό για τον εργοδότη (κλαδικός ή υπερκλαδικός τομέας) ή προέρχεται από την υπογραφή της συλλογικής σύμβασης εργασίας (στην οποία η συμμετοχή θεωρείται υποχρεωτική)	BE, DK, CY, PT, NL, SE, DE	DK (αγορά εργασιακών πλάνων), PT, NL (τα επαγγελματικά πλάνα μπορεί να είναι υποχρεωτικά σε ορισμένες περιπτώσεις, σε ορισμένους κλάδους) SE. DE γενικότερα υπάρχουν δεσμευτικές συμφωνίες για παράδειγμα στον κατασκευαστικό τομέα
Είναι αποτέλεσμα της συλλογικής σύμβασης εργασίας (η συμμετοχή δεν είναι υποχρεωτική)	BE, BG, CY, DE, ES, FR, IT	BE, DE, ES, IT, CY (επαγγελματικά πλάνα), FR (Plan d' Epargne Retraite Collectif) Βοηθάει τις εταιρίες να προσφέρουν συμπληρωματική σύνταξη στους εργαζομένους τους, pension fund
Βάσει συμβολαίου ή μονομερής από τον εργοδότη (περιλαμβάνει αποθεματικά ή ομαδικά συμβόλαια)	AT, DE, EL, FR, IE, CY, FI, UK	AT (BBG), DE (deferred compensation), EL (occupational pension funds), IE (voluntary occupational plans), CY (provident funds), FI (occupational schemes), UK occupational schemes).
Δυνατότητα δικαιώματος σε συνταξιοδοτικό πλάνο μέσω ενός εργοδότη	IE, UK.	IE (RACs and PRSAs), UK (Stakeholder and occupational pensions). (k) CZ (Supplementary Pension Insurance), ES (Personal Plans), SK (Supplementary voluntary plans), UK (Stakeholder and Personal pensions).

Πηγή: (The Social Protection Committee, 2008)

Επίσης προχώρησαν στην αναδιάρθρωση των διανεμητικών συστημάτων σε συστήματα θεωρητικού καθορισμένης παροχής (NDC) τα οποία περικλείουν κεφαλαιοποιητικού χαρακτήρα χρηματοδότηση.

Χαρακτηριστικά η Σουηδία το 1994 μεταρρύθμισε το σύστημά της που ήταν διανεμητικό καθορισμένων παροχών. Με το νέο σύστημα οι ασφαλισμένοι

καταβάλλουν 18,5% των εισοδημάτων τους για εισφορές. Το 2,5% του ποσού αυτού μπορούν να το τοποθετούν σε ατομικό επενδυτικό λογαριασμό. Το υπόλοιπο 16% χρηματοδοτεί το διανεμητικό σύστημα των καθορισμένων εισφορών. Η πρωτοτυπία του συστήματος είναι ότι λειτουργεί με θεωρητικούς ατομικούς λογαριασμούς που κάθε χρόνο επαυξάνονται κατά το κατά κεφαλήν ποσοστό αύξησης των μισθών. Η σύνταξη υπολογίζεται με βάση τον λογαριασμό αυτό, το προσδόκιμο επιβίωσης και την ηλικία συνταξιοδότησεως που είναι ευέλικτη, δηλαδή επιτρέπεται η συνταξιοδότηση από το 61ο έτος αλλά χορηγούνται υψηλά κίνητρα παραμονής στη συνταξιοδότηση μέχρι και το 70 έτος (Παπαρρηγοπούλου και Πεχλιβανίδη, 2010).

Το 1999 συστήθηκε δημόσιο συνταξιοδοτικό ασφαλιστικό σύστημα αποτελούμενο από 3 μέρη:

- μηνιαία σύνταξη από μικτού (μικτού notionall) καθορισμένης παροχής τύπο χρηματοδοτικό σύστημα (NDC).
- συμπληρωματική σύνταξη πλήρως κεφαλαιοποιητική, υποχρεωτική και premium
- εγγυημένη ελάχιστη σύνταξη καλυπτόμενη από την γενική φορολόγηση.

Η σύνταξη που συγκεντρώνεται και από τα δύο πλάνα NDC & DC μπορεί να φτάσει μέχρι ένα συγκεκριμένο ποσό. Το ποσοστό της εισφοράς είναι 18,5% του ακαθάριστου μισθού με ανώτατο όριο. Το 16% χρηματοδοτεί τις συντάξεις όπως το διανεμητικό σύστημα μέσω του μηχανισμού των υποθετικών ατομικών λογαριασμών και το υπόλοιπο 2,5% επενδύεται σε ένα ή περισσότερα επενδυτικά προϊόντα τα οποία επιλέγονται από τον ασφαλισμένο. Η χρηματοπιστωτική σταθερότητα του NDC πλάνου, βάση νόμου, εξετάζεται κάθε χρόνο.

Εάν το σύστημα παράγει ελλείμματα τότε αυτομάτως οι εισφορές και οι παροχές αναπροσαρμόζονται ετησίως έτσι ώστε να αποκατασταθεί η ισορροπία (European Commission, 2010).

Χαρακτηριστικό επίσης είναι το παράδειγμα της Ιταλίας όπου οι αλλαγές άρχισαν το 1990 με την ενοποίηση των κανόνων συνταξιοδότησης του βασικού πυλώνα. Το 1995 και με τον νόμο 335/1995 (μεταρρύθμιση Dini) συστήθηκε ένα συνταξιοδοτικό σύστημα που από την σύνταξη υπολογισμένη από τον μέσο μισθό και τα χρόνια συνεισφοράς καθιέρωνε ένα σύστημα θεωρητικών καθορισμένων εισφορών (notional

defined contribution), σαν το Σουηδικό στο οποίο οι παροχές της συνταξιοδότησης υπολογίζονται με βάσει το σύνολο των εισφορών, σε συνδυασμό με το ΑΕΠ και υπολογίζοντας την ράντα με βάσει το ποσοστό επιβίωσης κατά το έτος συνταξιοδότησης.

Επίσης με το Νόμο 296/2006 ενίσχυσε τον 2ο πυλώνα με την ίδρυση του TFR (Trattamento di Fine Rapporto) στο οποίο οι εργοδότες θα κατέβαλαν μέρος της πληρωμής των εργαζομένων τους έτσι ώστε να δικαιούνται εφάπαξ ποσό κατά την συνταξιοδότησή τους.

Για την αποδέσμευση του κράτους από τα ελλείμματα του ασφαλιστικού συστήματος πολλά κράτη μέλη προχώρησαν στη μετατροπή των συστημάτων καθορισμένων παροχών σε σύστημα καθορισμένων εισφορών (Σουηδία, Πολωνία, Σλοβακία, Ουγγαρία) ή ακόμη και την εισαγωγή συνταξιοδοτικού πλάνου βασικού πυλώνα με κεφαλαιοποιητικό χαρακτήρα.

Στις παραπάνω περιπτώσεις τα ασφαλιστικά συστήματα του 1ου βασικού πυλώνα διαιρέθηκαν στον κλασικό (διανεμητικού χαρακτήρα ή με συγκεντρωμένα αποθεματικά) και σε έναν 2ο πυλώνα πλήρως κεφαλαιοποιητικό, στο οποίο τα κεφάλαια που συγκεντρώνονταν τα διαχειρίζονταν Ιδιωτικού Δικαίου Νομικά Πρόσωπα - Οργανισμοί. Το Κράτος συμμετέχει στον σχεδιασμό των πλάνων καθώς και στην είσπραξη των εισφορών, όμως το ασφαλιστήριο συμβόλαιο συνάπτεται μεταξύ του ασφαλισμένου και του Οργανισμού και η διαχείριση - επένδυση γίνεται από τους ιδιωτικούς φορείς.

Στην Πορτογαλία εισήχθη το 2008 δημόσιο κεφαλαιοποιητικό σύστημα βασισμένο σε ατομικούς λογαριασμούς με τους ασφαλισμένους να συνεισφέρουν εθελοντικά από 2% μέχρι 6%. Η Portuguese Reserve fund διαχειρίζεται και επενδύει τα κεφάλαια, κάθε χρόνο ο ασφαλισμένος μπορεί να αλλάξει το ποσό της συνεισφοράς του και κατά την ηλικία συνταξιοδότησης μπορεί είτε να πάρει μία μηνιαία ράντα ζωής είτε εφάπαξ ποσό (European Commission, 2010).

Ευρωπαϊκές Χώρες με κεφαλαιοποιητικά συστήματα σε συνταξιοδοτικά πλάνα βασικού Πυλώνα και έτος	Βουλγαρία	2002
	Εσθονία	2002
	Ουγγαρία	1998
	Λεττονία	2001
	Λιθουανία	2004

σύστασης	Πολωνία	1999
	Ρουμανία	2004
	Σλοβακία	2005
	Σουηδία	1999
	Ηνωμένο Βασίλειο	2012

Πηγή: (Social Protection Committee (SPC), May 19th 2006)

Επίσης ενθάρρυναν την εθελοντική ατομική (3ου πυλώνα) ασφάλιση μέσω των φοροαπαλλαγών. Ενδεικτικά, αναφέρονται η Ουγγαρία, η Ρουμανία, Σλοβακία, Ηνωμένο Βασίλειο, κ.λπ.. Για την εύρεση πόρων για την χρηματοδότηση κοινωνικής ασφάλισης τα κράτη μέλη προχώρησαν στην εισαγωγή ή την αύξηση της κρατικής χρηματοδότησης μέσω της γενικής φορολογίας: Σε είκοσι κράτη - μέλη η κοινωνική ασφάλιση χρηματοδοτείται από τις εισφορές και οι προνοιακού τύπου παροχές από τη φορολογία. Ενδεικτικά:

Στο Βέλγιο οι άμεσοι και έμμεσοι φόροι όπως ο ΦΠΑ θεσπίζονται για τη χρηματοδότηση της κοινωνικής ασφάλισης.

Στη Γαλλία οι εισφορές το 1997 αντιστοιχούσαν περίπου στο 66,6% και αντίστοιχα αυξήθηκε η χρηματοδότηση από τη φορολογία. Επειδή μειώθηκαν περισσότερο οι εργοδοτικές εισφορές και αυξήθηκε η χρηματοδότηση από τους φόρους. Θεωρείται ότι ενισχύθηκε έτσι η ανταγωνιστικότητα των γαλλικών προϊόντων. Το 1991 η Γαλλία καθιέρωσε τη «Γενικευμένη Κοινωνική Εισφορά» Contribution Sociale Généralisée (CSG), δηλαδή άμεσο, αναλογικό φόρο στα εισοδήματα από μισθούς, εκμετάλλευση περιουσίας και συντάξεις, καθώς και στα κέρδη από τα τυχερά παιχνίδια. Το ποσοστό του φόρου διαφοροποιείται ανάλογα με το είδος του εισοδήματος. Ο φόρος αυτός αποτελεί απευθείας έσοδο των ασφαλιστικών οργανισμών.

Επίσης, η Γαλλία το 1996 καθιέρωσε τον φόρο για τη χρηματοδότηση του χρέους της κοινωνικής ασφάλισης «Contribution pour le remboursement de la dette sociale CRDS» ύψους 0,5% επί όλων των εισοδημάτων και χρηματοδοτεί τα ετήσια ελλείμματα. Μειώθηκαν οι εργοδοτικές εισφορές, προκειμένου να ενισχυθεί ο ανταγωνισμός.

Η Γερμανία χρηματοδοτεί το 20% των εσόδων για τον κίνδυνο γήρατος από τη φορολογία.

Το Λουξεμβούργο χρηματοδοτεί από τη φορολογία τις παροχές γήρατος και οικογένειας.

Πολλές ευρωπαϊκές χώρες έχουν καθιερώσει φόρους επί της καταναλώσεως, ιδίως του αλκοόλ, των καπνών, της ασφάλισης των αυτοκινήτων, κ.λπ.

Παράλληλα με τις αλλαγές στην διαρθρωτική δομή των ασφαλιστικών τους συστημάτων Ευρωπαϊκές χώρες έχουν εισάγει μηχανισμούς αυτόματης αναπροσαρμογής των συνταξιοδοτικών συστημάτων με στόχο την διατήρηση της ισορροπίας μεταξύ των εσόδων (από την φορολογία) και των εξόδων (υποχρεώσεων) στο συνταξιοδοτικό σύστημα της συγκράτησης των δαπανών κοινωνικής ασφάλισης λόγω της γήρανσης του πληθυσμού.

Στο πλαίσιο αυτό τα ευρωπαϊκά κράτη τα ευρωπαϊκά κράτη προχώρησαν σε:

- Αύξηση των ορίων ηλικίας συνταξιοδότησεως (Αυστρία, Βέλγιο, Δανία, Ηνωμένο Βασίλειο, Ιταλία, Ουγγαρία, Πολωνία, Πορτογαλία, Σλοβακία, Τσεχία).
- Επέκταση της περιόδου συνεκτίμησης των εισοδημάτων που λαμβάνεται υπόψη για τον υπολογισμό των συντάξεων π.χ. στις μέσες αποδοχές του εργασιακού βίου (Αυστρία, Βέλγιο, Γαλλία, Ιταλία, Κάτω Χώρες, Ουγγαρία, Πολωνία, Πορτογαλία, Σλοβακία, Σουηδία).
- Στον τρόπο τιμαριθμοποίησης των εισοδημάτων που έχουν συνεκτιμηθεί για τον υπολογισμό των συντάξεων (προ-συνταξιοδοτική τιμαριθμοποίηση).
- Σύνδεση του ύψους των συντάξεων με το προσδόκιμο επιβίωσης ανδρών και γυναικών (Αυστρία, Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία, Ουγγαρία, Πολωνία, Πορτογαλία, Σουηδία, Φινλανδία).
- Στην μείωση του ποσοστού αναπλήρωσης στις βασικές παρεχόμενες από το κράτος συντάξεις του 1ου πυλώνα.

Παράλληλα έχοντας σαν στόχο την αύξηση των εσόδων από την κοινωνική ασφάλιση και την εξασφάλιση της βιωσιμότητας του ασφαλιστικού συστήματος πολλά ευρωπαϊκά κράτη θέσπισαν αντίστοιχα μέτρα:

- Καθιέρωσαν την καταβολή τμηματικών συντάξεων, οι οποίες είναι μέρος της σύνταξης που δικαιούνται και λαμβάνουν οι ασφαλισμένοι ενώ παράλληλα εργάζονται (Γερμανία, Γαλλία, Ιταλία, Κάτω Χώρες, Φιλανδία και Σουηδία, δεν πρόκειται για καταβολή πρόωρων συντάξεων (Social Protection Committee, April 2007.)
- Τα συνταξιοδοτικά ταμεία κατόρθωσαν να καλύψουν μέρος των ζημιών τους το 2009. Συγκεκριμένα η ανάκαμψη των τιμών των μετοχών η οποία άρχισε το Μάρτιο του 2009, είχε σαν αποτέλεσμα την μερική αναπλήρωση της απώλειας του 2008. Μερικές χώρες ωστόσο κατάφεραν να εξανεμίσουν τις ζημιές τους εντελώς όπως η Αυστρία, η Ουγγαρία, η Ισλανδία, η Νορβηγία και η Πολωνία. Τα κεφάλαια των χωρών που προστατεύτηκαν ιδιαίτερα από την κρίση ήταν αυτά που είχαν τοποθετηθεί σε συντηρητικές επενδύσεις και όχι απαραίτητα ομολογιακές εθνικών κρατών καθώς και τα κρατικά ομόλογα έχασαν κατά πολύ την αξία τους.
- Καθιέρωσαν την καταβολή ολόκληρης σύνταξης με προϋπόθεση την παραμονή στην εργασία (με μειωμένο ωράριο) με κίνητρο την εξασφάλιση μεγαλύτερης σύνταξης.
- Για παράδειγμα στην Σουηδία επιτρέπεται στους ασφαλισμένους να περικόψουν μέρος ή όλη την σύνταξή τους και να συνεχίσουν να εργάζονται σε οποιαδήποτε ηλικία χωρίς περιορισμό στο εισόδημά τους.
- Ενίσχυσαν την είσοδο στην απασχόληση ομάδων του πληθυσμού που βρίσκονται εκτός παραγωγής ή υποαπασχολούνται, όπως οι άνεργοι, οι γυναίκες, τα ΑμεΑ οι οικονομικοί μετανάστες (Παπαρηγοπούλου και Πεχλιβανίδη, 2010).
- Τον περιορισμό των δυνατοτήτων πρόωρης εξόδου από την αγορά εργασίας και κατάργηση των κινήτρων για πρόωρη συνταξιοδότηση σε συνδυασμό με την αύξηση του ποσοστού απασχόλησης των μεγαλύτερης ηλικίας εργαζομένων
- Ενίσχυση της επιχειρηματικότητας μέσω της μείωσης των εισφορών για ορισμένο χρονικό διάστημα, Τούτο εφαρμόζει η Νορβηγία καθορίζοντας το

ύψος των ασφαλιστικών εισφορών, ανάλογα με την οικονομική ανάπτυξη των περιφερειών. Σε ότι αφορά τους κινδύνους πολλά κράτη μέλη προχώρησαν στην χάραξη επενδυτικής πολιτικής με αντισταθμιστικά οφέλη.

Αυτή η επενδυτική περιλαμβάνει:

- αποδοτική διαχείριση των αποθεματικών των ασφαλιστικών οργανισμών προκειμένου να αυξηθούν τα έσοδά τους με αποδοτικές και παράλληλα ασφαλείς επενδύσεις της περιουσίας τους. Η Ε.Ε έχει εκπονήσει αξιόπιστο θεσμικό πλαίσιο για την επαγγελματική ασφάλιση. Στην Ελλάδα, η σχετική Οδηγία αφορά στα ταμεία επαγγελματικής ασφάλισης (ΤΕΑ) του Ν. 3029/02.
- τη δημιουργία σύγχρονων επαγγελματικών δομών διακυβέρνησης, ανεξαρτησία από το κράτος, επενδυτικές στρατηγικές που αντικατοπτρίζουν τις υποχρεώσεις των ταμείων και όχι την χρηματοδότηση των κρατικών ελλειμμάτων.
- τη διαχείριση της περιουσίας των δημοσίων ταμείων από επαγγελματίες διαχειριστές –για την επίτευξη υψηλότερων αποδόσεων με ελεγχόμενο επενδυτικό κίνδυνο- που επιλέγονται και αξιολογούνται μέσα από διαφανείς και αντικειμενικές διαδικασίες.
- τη μείωση του ποσοστού των κεφαλαίων που επενδύονται σε ομόλογα και αύξηση επενδύσεων στις διεθνείς κεφαλαιαγορές και στις εναλλακτικές μορφές επενδύσεων (διασπορά κινδύνου) (Τεσσαρομάτης, 2010).

Αποτέλεσμα αυτών των αλλαγών ήταν η σημαντική ανάπτυξη επαγγελματικών κεφαλαιοποιητικών ταμείων και της περιουσίας που διαχειρίζονται. Σύμφωνα με στοιχεία του ΟΟΣΑ, τα επαγγελματικά ταμεία έχουν περιουσία ύψους €16,8 τρισεκατομμυρίων ή 72,5% του παγκόσμιου ΑΕΠ (Τεσσαρομάτης, 2010).

Τα περισσότερα κράτη μέλη προχώρησαν στην αναδιάρθρωση των ασφαλιστικών τους συστημάτων προς τις κατευθύνσεις που αναλύσαμε προηγουμένως, με βάση τις διαφορετικές πολιτικές και παραδόσεις της κάθε χώρας προκειμένου να εξασφαλίσουν μεγαλύτερη επάρκεια συντάξεων, αλλά και την βιωσιμότητα των ασφαλιστικών τους συστημάτων.

Παρ' όλες τις παραπάνω αλλαγές ο αντίκτυπος της οικονομικής κρίσης του 2008 έχει αφήσει ανεξίτηλα τα σημάδια του στην παγκόσμια οικονομία και στένεψε ακόμη περισσότερο τα περιθώρια για τα συνταξιοδοτικά συστήματα (δημόσια και ιδιωτικά, διανεμητικά και κεφαλαιοποιητικά). Η αύξηση της ανεργίας, η μείωση της ανάπτυξης, η αύξηση των επιπέδων του δημόσιου χρέους και η αστάθεια των χρηματοπιστωτικών αγορών έκαναν δυσχερέστερη, για όλα τα συστήματα, την τήρηση των συνταξιοδοτικών υποσχέσεων στους ασφαλισμένους τους.

Μπορεί βέβαια οι ήδη συνταξιούχοι των δημοσίων διανεμητικών συστημάτων να μην επηρεάστηκαν άμεσα, αλλά το κόστος της ανεργίας, της μαζικής πρόωρης συνταξιοδότησης, η μείωση των μισθών και η αναπροσαρμογή των ποσοστών αναπλήρωσης που θα προκαλέσει θα έχει έμμεσο αντίκτυπο και στις συντάξεις τους μέσω της αύξησης του δημοσίου χρέους και της πίεσης για αναπροσαρμογή. Συμπερασματικά ο αντίκτυπος μπορεί να μην είναι τόσο βίαιος, αλλά και πάλι αυτό θα εξαρτηθεί από την δημοσιονομική κατάσταση του κράτους έτσι ώστε να απορροφήσει τους κραδασμούς της οικονομικής κρίσης και να διατηρήσει την βιωσιμότητα του συστήματος. Οι μελλοντικοί συνταξιούχοι θα επιβαρυνθούν το κόστος τις σιγουριάς που εξασφαλίζουν οι σημερινοί συνταξιούχοι είτε με την αναπροσαρμογή των εισφορών είτε με την μείωση του ποσοστού αναπλήρωσης, ανάλογα με την μορφή που θα δράσει ο αυτόματος μηχανισμός αναπροσαρμογής σε κάθε χώρα. Επίσης η κρίση επηρέασε τα δικαιώματα των νέων ασφαλισμένων καθώς η μείωση του εισοδήματός τους ή η μακρόχρονη ανεργία, λόγω κρίσης, θα επηρεάσει και την τελική σύνταξη που θα δικαιούνται από τα PAYGO συστήματα.

Τα επαγγελματικά κεφαλαιοποιητικά συστήματα καθορισμένης παροχής της Ε.Ε επειδή λόγω της μορφής τους έχουν αναλάβει και επενδυτικό και το ρίσκο μακροβιότητας υπέστησαν μεγάλο πλήγμα στον προϋπολογισμό τους. Το μεγαλύτερο μέρος της κρίσης αναλογεί στον διαχειριστή του προγράμματος ο οποίος είδε την αξία των κεφαλαίων του προγράμματος να μειώνεται δραματικά και να τίθεται σε ό,τι αφορά την απόδοση εκτός στόχων. Επίσης θα προσπαθήσει να αναπληρώσει την ζημιά του για να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις του. ρευστοποιώντας περιουσιακά στοιχεία μακροχρόνιας διάρκειας για να καλύψει το σημερινό κόστος με μειωμένη βέβαια αξία (ξεπούλημα). Επίσης θα αναλάβει αποδοτικότερες, αλλά πιο επικίνδυνες επενδύσεις. Οι ελεγκτικές αρχές σε εθνικό επίπεδο επέτρεψαν στα επενδυτικά

συνταξιοδοτικά ταμεία μεγαλύτερη ευελιξία κινήσεων στην χάραξη επενδυτικής πολιτικής θέτοντας όμως παράλληλα χρονοδιάγραμμα ανάκαμψης των τεχνικών αποθεμάτων.

Σε βραχυπρόθεσμο επίπεδο, τα ποσοστά απόδοσης και η φερεγγυότητα των κεφαλαιοποιητικών συστημάτων επηρεάστηκαν από την πτώση των επιτοκίων και της αξίας των περιουσιακών τους στοιχείων. Συγκεκριμένα τα ιδιωτικά συνταξιοδοτικά ταμεία έχασαν πάνω από το 20% της αξίας τους το 2008 (ΟΟΣΑ, Οκτώβριος 2009).

Οι ζημιές βέβαια διαφέρουν ανάλογα με τις επενδυτικές πρακτικές, ενώ η ικανότητα απορρόφησης των κραδασμών εξαρτάται επίσης από το πόσο σωστά μοιράζονται τα βάρη μεταξύ των ασφαλιστικών φορέων, των ασφαλισμένων που καταβάλλουν εισφορές και των συνταξιούχων.

Η κρίση, πρόσθεσε τις ακόλουθες διαστάσεις στο προϋφιστάμενο πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων:

- επείγουσα ανάγκη κάλυψης των κενών στον τομέα της επάρκειας
- επείγουσα ανάγκη υιοθέτησης μεταρρυθμίσεων που ενισχύουν τη βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών
- ανάγκη να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση στην αύξηση των πραγματικών ηλικιών συνταξιοδότησης
- ανάγκη να επανεξεταστεί το κανονιστικό πλαίσιο των κεφαλαιοποιητικών συνταξιοδοτικών συστημάτων, για να εξασφαλιστεί ότι παραμένουν αποδοτικά και ασφαλή ακόμη και έπειτα από μεγάλες οικονομικές κρίσεις, εξασφαλίζοντας ταυτόχρονα ότι το εν λόγω κανονιστικό πλαίσιο δεν θα είναι δυσανάλογα αυστηρό και δεν θα οδηγήσει τους εργοδότες στην αφερεγγυότητα ή στην εγκατάλειψή τους.
- ανάγκη να εξασφαλιστεί αποδοτικό και «έξυπνο» ρυθμιστικό πλαίσιο για τις χρηματοπιστωτικές αγορές, με δεδομένο τον αυξανόμενο ρόλο των συνταξιοδοτικών ταμείων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο:ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ

Δύο είναι οι εναλλακτικές φιλοσοφικές προσεγγίσεις στο σχεδιασμό των διαφόρων συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης. Η πρώτη, θεωρία της ανταποδοτικότητας, αποτελεί προέκταση της θεωρίας της ιδιωτικής ασφάλισης και δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην ανάγκη διαμόρφωσης του επιπέδου των ασφαλιστικών παροχών, με βάση την εξέλιξη των ανατοκισμένων εισφορών που έχουν καταβάλλει οι εργαζόμενοι κατά την περίοδο της εργασίας τους.

Η δεύτερη, θεωρία της διανεμητικότητας, δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην πλευρά της χρηματοδότησης των συντάξεων, τις οποίες θεωρεί σαν μεταβιβαστικές πληρωμές (transfer payments) προς μια συγκεκριμένη ομάδα δικαιούχων (τους συνταξιούχους), θεωρώντας ότι η χρηματοδότηση των δαπανών αυτών πρέπει να γίνει από τα φορολογικά έσοδα του κράτους και όχι από τις εισφορές των εργαζομένων.

Διαπιστώνεται ότι η παροχή της σύνταξης αντιπροσωπεύει ένα πολυδιάστατο συλλογικό αγαθό, που δεν αποτελεί μια απλή μεταβιβαστική πληρωμή, ούτε ταυτίζεται με τις παροχές των ιδιωτικών ασφαλιστικών καλύψεων. Η δόμηση του συστήματος των παροχών της κοινωνικής ασφάλισης γίνεται πάνω σε συγκεκριμένους ασφαλιστικούς μηχανισμούς, που εξασφαλίζουν την ίση μεταχείριση των ασφαλισμένων διαχρονικά. Ο μηχανισμός της κοινωνικής ασφάλισης βασίζεται στη μεταβίβαση εισοδήματος από το τρέχον εργατικό δυναμικό στους συνταξιούχους. Η διαδικασία αυτή συνεχίζεται αενάως, καθώς η κάθε νέα γενεά διαδέχεται τις προηγούμενες. Οι εργαζόμενοι κατά την τρέχουσα περίοδο πληρώνουν εισφορές για να αποκτήσουν δικαίωμα σύνταξης μετά από 20-30 χρόνια. Οι συνταξιούχοι κατά την τρέχουσα περίοδο λαμβάνουν συντάξεις, επειδή είχαν καταβάλει εισφορές κατά την διάρκεια της εργατικής τους ζωής.

Ο προβληματισμός που προκύπτει κατά τη φάση αυτή του σχεδιασμού ενός συστήματος, που λειτουργεί όπως περιγράφεται παραπάνω, είναι πως διασφαλίζεται η ίση μεταχείριση, τόσο ως προς τις εισφορές όσο και ως προς τη λήψη των συντάξεων, των ατόμων εκείνων που ανήκουν στην ίδια γενεά (intracohort equity), καθώς και εκείνων που ανήκουν σε διαφορετικές γενεές (intercohort equity).

Το πρόβλημα της χρηματοδότησης της κοινωνικής ασφάλισης αναλύεται σε δύο επιμέρους προβλήματα: τον τρόπο άντλησης των κοινωνικών πόρων και την εξεύρεση επαρκώς κατάλληλων μέσων χρηματοδότησης.

Τα κυριότερα οικονομικά συστήματα βάσει των οποίων λειτουργούν τα συνταξιοδοτικά ταμεία είναι το «διανεμητικό» και το «κεφαλαιοποιητικό». Στο διανεμητικό σύστημα, στην αρχή κάθε έτους γίνεται πρόβλεψη των ετήσιων εξόδων του συνταξιοδοτικού ταμείου και για την κάλυψή τους αυξάνονται παράλληλα οι ασφαλιστικές εισφορές. Στο κεφαλαιοποιητικό σύστημα, καθορίζεται ένα μέσο σταθερό ασφάλιστρο, ικανό να καλύψει μακροχρόνια τόσο τις τρέχουσες ανάγκες όσο και τις μελλοντικές υποχρεώσεις του ταμείου προς τους ασφαλισμένους. Κατά τα πρώτα χρόνια λειτουργίας του ταμείου (δεν έχει συνταξιούχους μόνο παροχές κλάδου ασθένειας), τα έσοδά του από τις ασφαλιστικές εισφορές υπερβαίνουν κατά πολύ τις παροχές, με αποτέλεσμα τη δημιουργία αποθεματικών. Η απόδοση των αποθεματικών αποτελεί πρόσθετο έσοδο για το ταμείο. Στο κεφαλαιοποιητικό σύστημα δεν εξαρτάται από την εξέλιξη των σχέσεων μεταξύ συμβαλλομένων και δικαιούχων.

Η επιλογή του ορθότερου και βιωσιμότερου συνταξιοδοτικού συστήματος συνδέεται με:

1. Επιλογή ανάμεσα στο σχήμα προκαθορισμένης παροχής (σύνταξης) και του σχήματος προκαθορισμένης εισφοράς. *Τα σχήματα προκαθορισμένης παροχής (defined benefit), παρέχουν σε κάθε ασφαλισμένο ένα ορισμένο ετήσιο συνταξιοδοτικό δικαίωμα, που συνήθως σχετίζεται με τον μέσο τελικό μισθό και τα έτη προϋπηρεσίας. Ο ασφαλισμένος κατά αυτό τον τρόπο αποκτά δικαίωμα σε μελλοντικές ασφαλιστικές παροχές (actuarial liabilities). Τα σχήματα προκαθορισμένης εισφοράς (defined contributions), ο κίνδυνος και κυρίως ο επενδυτικός βαραίνει κατά αποκλειστικότητα είτε μονομερώς το εργοδότη ή τον ασφαλισμένο ή και τους δύο, οι οποίοι συνεισφέρουν είτε ένα συγκεκριμένο ποσοστό επί του μισθού είτε ένα συγκεκριμένο σταθερό ποσό σε ένα επενδυτικό λογαριασμό, όπου το συσσωρευμένο ποσό επενδύεται σε μια ποικιλία επενδύσεων.*

2. Προχρηματοδότηση, τη συσσώρευση δηλαδή συνταξιοδοτικών κεφαλαίων εκ των προτέρων και όχι σταδιακά ως ορθότερη μέθοδος εκπλήρωσης των παροχών/ συντάξεων στο μέλλον.

3. Ιδιωτικοποίηση, την αντικατάσταση δηλαδή της κρατικής διαχείρισης ασφαλιστικού με ένα σύστημα ιδιωτικής διαχείρισης. Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του αποκεντρωτικού συστήματος συνταξιοδότησης είναι αφενός ότι τα συσσωρευμένα συνταξιοδοτικά κεφάλαια θέτονται υπό την διαχείριση ιδιωτικών χρηματοοικονομικών οργανισμών (διαχειριστική ευθύνη, επενδυτικές τοποθετήσεις κ.λπ.) και αφετέρου οι υποχρεώσεις για εκπλήρωση των παροχών / συντάξεων δεν χρηματοδοτούνται μέσω φορολογίας, όπως γίνεται στην περίπτωση του κράτους πρόνοιας. Στο κεντρικά ελεγχόμενο μοντέλο η συσσώρευση των εισφορών δημιουργεί ένα κεφάλαιο, η διαχείριση και ο έλεγχος του οποίου γίνεται από το κράτος. Οι επενδυτικές τοποθετήσεις περιλαμβάνουν κατά το μεγαλύτερο μέρος κυβερνητικά ομόλογα σε αντίθεση με το αποκεντρωτικό σύστημα όπου οι επενδυτικές επιλογές κατευθύνονται προς ένα ευρύ φάσμα επενδυτικών προϊόντων και η απόδοση των επενδύσεων ευθυγραμμίζεται με την απόδοση της αγοράς. Βέβαια συνδέοντας το ασφαλιστικό με την εξέλιξη της αγοράς επέρχονται, μακροπρόθεσμα κυρίως, θετικά αποτελέσματα, μπορεί όμως να απομακρύνει τον διαχειριστή από τον πρωταρχικό του στόχο που είναι η εξασφάλιση των συντάξεων. Το βασικό πλεονέκτημα του αποκεντρωτικού συστήματος αποτελεί το μεγάλο διαχειριστικό κόστος, σε αντίθεση με το διαχειριστικό κόστος του κεντρικά ελεγχόμενου συστήματος που είναι σαφώς χαμηλότερο.

4. Διαφοροποίηση, τη δυνατότητα για επενδύσεις των συνταξιοδοτικών κεφαλαίων σε ένα ευρύ φάσμα επενδυτικών τοποθετήσεων.

Πολύ λίγες χώρες έχουν ιδιωτικοποιήσει πλήρως τα ασφαλιστικά τους συστήματα. Το πλέον γνωστό παράδειγμα είναι η Χιλή. Η Αυστραλία έχει υιοθετήσει ένα παρόμοιο σχήμα. Στην Ευρώπη, η Ελβετία έχει εφαρμόσει συμπληρωματικά ιδιωτικοποίηση του ασφαλιστικού της συστήματος, ενώ η Σουηδία, η Ολλανδία και η Γαλλία έχουν κατευθυνθεί προς την ιδιωτική πρωτοβουλία μέσω όμως των συνδικάτων το οποίο ουσιαστικά υποδηλώνει την εμπλοκή του κράτους.

Στο επίκεντρο των συζητήσεων περί μεταρρύθμισης του ασφαλιστικού βρίσκεται το ερώτημα «κατά πόσο και υπό ποιες προϋποθέσεις θα πρέπει να επιδιωχθεί η

μετάβαση του κοινωνικοασφαλιστικού συστήματος από κατά βάση διανεμητικό σε κεφαλαιοποιητικό». Η σχετική επιχειρηματολογία υποστηρίζει ότι το κεφαλαιοποιητικό σύστημα ασφάλισης οδηγεί σε αύξηση των αποταμιεύσεων και άρα υπερτερεί του διανεμητικού συστήματος στην αντιμετώπιση του δημογραφικού προβλήματος γιατί δημιουργεί αποθέματα. Ειδικότερα, η εισαγωγή του κεφαλαιοποιητικού συστήματος συμπληρώνοντας ή αντικαθιστώντας το υπάρχον διανεμητικό, μπορεί να οδηγήσει:

- Στην αύξηση της μακροχρόνιας αποταμίευσης, η οποία συμβάλλει στην κατοχύρωση της συνταξιοδοτικής προστασίας των διαδοχικών γενεών εργαζομένων
- Στη θεσμική συσσώρευση αποθεματικών, η οποία συμβάλλει στην ομαλή αναδιάρθρωση του δημοσίου χρέους της χώρας και
- Λόγω των δύο παραπάνω σημείων, στην αύξηση των ρυθμών οικονομικής ανάπτυξης.

Στην περίπτωση της διαδοχικής ασφάλισης (pay as you go) η κατανάλωση της γηραιάς γενιάς (δηλαδή οι συντάξεις) χρηματοδοτείται από τη φορολόγηση και τις ασφαλιστικές εισφορές της νεότερης γενιάς.

Τα αποθεματικά των συνταξιοδοτικών ταμείων (περιλαμβάνονται και τα επαγγελματικά ταμεία και η ιδιωτική ασφάλιση) παγκοσμίως είναι οι μεγαλύτεροι θεσμικοί επενδυτές στις διεθνείς κεφαλαιαγορές. Είναι συλλογικοί επενδυτές και απαρτίζονται από μακροχρόνιους μικροεπενδυτές οι οποίοι αποταμιεύουν, δημιουργούν αποθεματικά και επενδύουν τα αποταμιευόμενα κεφάλαιά τους με σκοπό να εξασφαλίσουν από τις επενδύσεις τους μία σταθερή και ομαλή ροή πόρων στο μακρινό μέλλον. Τα συνταξιοδοτικά ταμεία κατά αυτή την έννοια είναι:

- Μεγάλοι επενδυτές που εκπροσωπούν ισχυρή δύναμη ζήτησης μέσα στις εγχώριες και διεθνείς αγορές και για αυτό το λόγο άλλωστε μπορεί σε ορισμένες συνθήκες (απότομες κινήσεις διαχείρισης), να λειτουργούν αποσταθεροποιητικά για την αγορά.

- Συντηρητικοί επενδυτές, δεν έχουν κερδοσκοπικό χαρακτήρα και για το λόγο αυτό θεωρούνται σταθεροποιητικοί παράγοντες στην λειτουργία των χρηματιστηριακών αγορών και στις δευτερογενείς αγορές ομολόγων.
- Μακροχρόνιοι επενδυτές διότι καλύπτουν τις ανάγκες εξασφάλισης συνταξιοδοτικού εισοδήματος στις διαδοχικές γενιές πολιτών.

Η σύγκριση των συστημάτων συνταξιοδότησης, περιλαμβάνοντας τους οικονομικούς στόχους των προγραμμάτων αυτών (παρεμπόδιση της φτώχειας στους συνταξιούχους μέσω της επαρκούς αναπλήρωσης του εισοδήματος), δύναται να επιτευχθεί με την εισαγωγή κατάλληλων δεικτών. Οι παρακάτω τρεις δείκτες διευκολύνουν αξιόπιστες συγκρίσεις μεταξύ των συνταξιοδοτικών συστημάτων σε διεθνές και σε εθνικό επίπεδο, ανεξάρτητα από τον εάν τα συστήματα είναι κρατικά ή ιδιωτικά.

➤ Η διακύμανση των ποσών των συντάξεων δείχνει την κατανομή των ποσών αυτών και διευκολύνει την άσκηση κοινωνικής πολιτικής στα κρατικά συστήματα.

➤ Η μέση τιμή αναπλήρωσης (η μέση τιμή των συντάξεων σε σχέση με την αντίστοιχη μέση τιμή των μισθών). Ο συντελεστής αναπλήρωσης καταδεικνύει σε πιο βαθμό τα συνταξιοδοτικά συστήματα επιτυγχάνουν να διατηρήσουν το βιοτικό επίπεδο των εργαζομένων και μετά τη συνταξιοδότησή τους. Η συνταξιοδοτική αξία (η παρούσα αξία των συντάξεων που θα δικαιωθεί ο ασφαλισμένος από την ηλικία συνταξιοδότησης μέχρι το θάνατό του, συμπεριλαμβανομένων και των συντάξεων που θα δικαιωθούν οι δικαιούχοι του σύμφωνα με το καταστατικό του συνταξιοδοτικού ταμείου), εκτός των ποσών των συντάξεων που δικαιούνται ο ασφαλισμένος και οι δικαιούχοι του σύμφωνα με τους κανόνες του συνταξιοδοτικού προγράμματος, ενσωματώνει την ηλικία συνταξιοδότησης, το προσδόκιμο όριο ζωής, τη σχέση εισφορών - παροχών, την αύξηση των μισθών λόγω πληθωρισμού και Α.Ε.Π., την απόδοση των αποθεματικών και τον πληθωρισμό.

Οι συντάξεις, ανεξάρτητα εάν είναι κρατικές ή ιδιωτικές, χρηματοδοτούμενες ή ανταποδοτικές, υποδηλώνουν μια μεταφορά πόρων από τους εργαζόμενους στους συνταξιούχους. Εύλογα, λοιπόν γεννάται η ανάγκη στους ασφαλισμένους για σύγκριση των συνταξιοδοτικών παροχών των συνταξιοδοτικών ταμείων, κυρίως μεταξύ εκείνων που οι χρηματοδοτήσεις τους κυμαίνονται περίπου στα ίδια επίπεδα.

Για τη σύγκριση των συνταξιοδοτικών παροχών των συνταξιοδοτικών συστημάτων, δύο είναι οι βασικοί δείκτες:

- Η μεσοσταθμική τιμή σύνταξης, δηλαδή το ατομικό ποσό σύνταξης του συνταξιούχου διαιρούμενο με το μέσο όρο των αποδοχών των ασφαλισμένων του συστήματος. Αποτελεί, πράγματι, έναν δείκτη συνταξιοδοτικής επάρκειας, από τη στιγμή που δείχνει ποιο επίπεδο παροχής θα λάβει ο συνταξιούχος σε σχέση με τον μέσο μισθό.
- Ο συντελεστής αναπλήρωσης, δηλαδή το ατομικό ποσό σύνταξης του συνταξιούχου διαιρούμενο με τις ατομικές αποδοχές που είχε ο ίδιος κατά τη συνταξιοδότηση. Ο δείκτης αυτός δείχνει το επίπεδο διαβίωσης που διατηρείται μετά την συνταξιοδότηση.

Τα κεφαλαιοποιητικά συστήματα στηρίζονται στην αποταμίευση. Οι εισφορές προορίζονται για να χρηματοδοτήσουν τις συντάξεις, οι οποίες προκύπτουν από το κεφάλαιο (εισφορές) και τις αποδόσεις τους.

Η πρόταση της έκθεσης Σπράου ήταν η δημιουργία ενός τρίτου πυλώνα που θα λειτουργούσε συμπληρωματικά των άλλων δύο πυλώνων. Ουσιαστικά λοιπόν δεν πρότεινε την αλλαγή του διανεμητικού συστήματος συνταξιοδότησης, αλλά τη συμπλήρωσή του με ένα μίγμα κεφαλαιοποιητικού. Αυτό θα είχε ως αποτέλεσμα να διατηρήσει το συνταξιοδοτικό αυτό σύστημα (μείγμα κεφαλαιοποιητικού και διανεμητικού) τα πλεονεκτήματα και των δύο συστημάτων.

Όσο όμως πιο πολύ αναλύουμε τα δύο συστήματα, παρατηρούμε ότι οι διαφορές τους μειώνονται. Για να εντοπίσουμε που διαφέρουν και που συγκλίνουν τα δύο συστήματα θα πρέπει να απαντηθούν τα ακόλουθα ερωτήματα (Σπράος και Τήνιος, 1998):

≠ Από πού προέρχονται τα χρήματα των συντάξεων από τις σημερινές εισφορές ή από τις εισφορές όλων των προηγούμενων ετών (κεφάλαιο και αποδόσεις).

Η συνήθης απάντηση είναι ότι εξαρτάται από το σύστημα, δηλαδή ότι το διανεμητικό σύστημα χρηματοδοτείται από τις παρούσες εισφορές ενώ το κεφαλαιοποιητικό από τις συσσωρευμένες εισφορές των προηγούμενων ετών μέχρι την συνταξιοδότηση και επιπλέον των αποδόσεων του προηγούμενου κεφαλαίου. Αυτό όμως αποτελεί μία

λανθασμένη άποψη που μπορεί να οδηγήσει σε σοβαρές παρεξηγήσεις. Στο κεφαλαιοποιητικό σύστημα ο ασφαλισμένος πληρώνει τις εισφορές σε μηνιαία βάση σε έναν ασφαλιστικό οργανισμό, που αγοράζει μετοχές και ομόλογα σαν μέρος του χαρτοφυλακίου. Κατά την συνταξιοδότησή του εισπράττει σε μηνιαία βάση σύνταξη από το συσσωρευμένο κεφάλαιο μέρος του οποίου αποτελούν οι τόκοι, αλλά και τα μερίσματα. Ουσιαστικά αυτό που πραγματικά συμβαίνει σε κεφαλαιοποιητικά συστήματα είναι ότι οι παρούσες εισφορές των ασφαλισμένων είναι αυτές που πληρώνουν τις παρούσες συντάξεις (το κόστος των συντάξεων), αφού οι εισφορές του παρελθόντος έχουν ήδη επενδυθεί. Οι μετοχές και τα ομόλογα παραμένουν στο επενδυμένο χαρτοφυλάκιο του συνταξιοδοτικού οργανισμού αφού θεωρούνται ότι αποτελούν καλή επένδυση. Άρα και στα δύο συστήματα οι συντάξεις χρηματοδοτούνται από τις παρούσες εισφορές.

≠ Αν μπορεί κάποιο από τα δύο συστήματα μπορεί να ξεπεράσει το πρόβλημα της γήρανσης του πληθυσμού.

Είναι γνωστό ότι το διανεμητικό σύστημα δεν μπορεί να ξεπεράσει το δημογραφικό πρόβλημα. Το δημογραφικό πρόβλημα δηλαδή, η μείωση των ασφαλισμένων και η αύξηση των συνταξιούχων, οδηγεί στην μείωση των συνολικών ασφαλιστικών εισφορών και στην αύξηση του κόστους των συντάξεων. Στο κεφαλαιοποιητικό σύστημα το ύψος των συντάξεων βασίζεται αποκλειστικά στο ύψος των περιουσιακών στοιχείων (τρέχουσα αξία χαρτοφυλακίου). Φαινομενικά το δημογραφικό πρόβλημα δεν επηρεάζει λοιπόν το κεφαλαιοποιητικό συνταξιοδοτικό σύστημα. Οι συσσωρευμένες εισφορές είναι επενδυμένες σε μετοχές και ομόλογα. Καθώς αυξάνονται οι συνταξιούχοι θα πρέπει να μειωθεί το χαρτοφυλάκιο προκειμένου να πληρωθούν οι συντάξεις (μείωση εισφορών λόγω μείωσης ασφαλισμένων, άρα για να πληρωθούν οι συντάξεις θα πρέπει να ρευστοποιείται ένα κομμάτι του χαρτοφυλακίου). Αυτό θα έχει ως συνέπεια την πτώση της αξίας του χαρτοφυλακίου και άρα της μείωσης των συντάξεων. Τελικά το δημογραφικό πρόβλημα δεν ξεπερνιέται ούτε με το κεφαλαιοποιητικό σύστημα, αλλά το επηρεάζει έμμεσα (σε αντίθεση με το διανεμητικό, άμεσα) αφού μειώνει την απόδοση του επενδυμένου κεφαλαίου (χαρτοφυλακίου). Απλά διαφέρει στο γεγονός ότι στο κεφαλαιοποιητικό το σύστημα διορθώνεται αυτόματα, χωρίς να χρειάζεται κρατική παρέμβαση. Αντίθετα το διανεμητικό σύστημα για να διορθωθεί έχει τρεις

διαστάσεις: το ύψος των συντάξεων, τις εισφορές (του κράτους ή των ασφαλισμένων) και τη διάρκεια της ασφαλιστικής κάλυψης. Κάτι που θα μπορούσε να βοηθήσει να ξεπεραστεί το δημογραφικό πρόβλημα σε ένα κεφαλαιοποιητικό σύστημα, αν οι επενδύσεις των αναπτυγμένων χωρών γίνουν σε χρηματαγορές αναπτυσσόμενων χωρών τότε η πιθανή αύξηση της τρέχουσας αξίας του χαρτοφυλακίου θα οδηγήσει σε αύξηση του ύψους των συντάξεων των συνταξιούχων των αναπτυγμένων χωρών. Έτσι ουσιαστικά αφού οι συντάξεις δεν μπορούν να χρηματοδοτηθούν εξ' ολοκλήρου από τους ασφαλισμένους της χώρας τότε μπορούν να χρηματοδοτηθούν από την ανάπτυξη μιας αναπτυσσόμενης χώρας μέσω της παγκοσμιοποίησης. Αυτή η βοήθεια μπορεί να είναι προσωρινή, αφού με το να επενδύονται τα κεφάλαια σε χρηματαγορές του εξωτερικού, μειώνεται το GDP.

3. Ποια είναι η επιρροή του κάθε συστήματος στην αποταμίευση.

Τα τελευταία χρόνια η άποψη που κυριαρχούσε είναι ότι η επίπτωση των δύο συστημάτων στη συνολική αποταμίευση (aggregate savings) ήταν διαφορετική και ότι στο κεφαλαιοποιητικό σύστημα οδηγεί σε υψηλότερα επίπεδα αποταμίευσης και άρα οικονομική ανάπτυξη. Στη σημερινή εποχή η άποψη αυτή δεν είναι και τόσο δημοφιλής, αν και δεν ήταν ποτέ επαρκώς αιτιολογημένη. Το ερώτημα είναι αν η αποταμιευτική συμπεριφορά επηρεάζεται από το είδος του συνταξιοδοτικού συστήματος. Το ύψος της αποταμίευσης του κάθε ασφαλισμένου εξαρτάται από τον τρόπο ζωής που θέλει για τον εαυτό του κατά τα χρόνια της συνταξιοδότησής του. Κατά την μεταβατική περίοδο και πριν το σύστημα ωριμάσει, το διανεμητικό σύστημα μπορεί να αποδειχθεί ότι αποτρέπει την αποταμίευση και αυτό κατά τα πρώτα στάδια ζωής του συστήματος, πριν την ωρίμανση και αυτό γιατί το σύστημα φέρεται πλουσιοπάροχα στους πρώτους συνταξιούχους. Το πόσο ακριβώς επηρεάζει το ύψος των συνολικών αποταμιεύσεων και προς πια κατεύθυνση είναι άγνωστο. Προκειμένου να εξασφαλιστεί η μεγαλύτερη αποδοτικότητα του κεφαλαίου για μετά από μια δεκαετία θα πρέπει να αυξηθεί η αποταμίευση του σήμερα. Τελικά την ανάγκη για μεγαλύτερο ύψος αποταμίευσης στο σήμερα θα πρέπει να το δούμε ξεχωριστά από την απόφαση για το πιο είδος συνταξιοδοτικού συστήματος θα πρέπει να ακολουθήσει μια χώρα.

4. Αν κάποιο από τα δύο συστήματα είναι πιο ασφαλές.

Αυτό αποτελεί την βασική διαφορά μεταξύ των δύο συστημάτων. Το διανεμητικό σύστημα κρατά σταθερό το ύψος της σύνταξης, σαν ποσοστό του τελικού μισθού, και προσαρμόζει τις εισφορές (εργαζομένων, εργοδοτών και κράτους) σύμφωνα με τις ανάγκες του συνολικού κόστους του συστήματος (συντάξεων). Το κράτος δηλαδή εξασφαλίζει το ύψος των μελλοντικών συντάξεων. Βέβαια όταν υπάρχουν προβλήματα όπως το δημογραφικό τότε οι διανεμητικές συντάξεις γίνονται λιγότερο ασφαλείς. Το κεφαλαιοποιητικό κρατά σταθερά τις εισφορές (ασφαλιστικές) και αφήνει την αγορά να καθορίσει το ύψος των συντάξεων. Οι κεφαλαιοποιητικές συντάξεις φαίνονται λιγότερο ασφαλείς αφού εξαρτώνται από την κεφαλαιαγορά. Όλα αυτά βέβαια είναι σχετικά αφού και οι υποσχέσεις του κράτους επανεξετάζονται όταν προβλήματα, όπως το δημογραφικό, εμφανίζονται στο οικονομικό προσκήνιο της χώρας. Ας υποθέσουμε ότι θα πρέπει να αυξηθούν οι ασφαλιστικές εισφορές, αν αυτή η λύση δεν γίνει αποδεκτή από τους ασφαλισμένους, τότε θα πρέπει να βρεθεί μια άλλη λύση όπως μείωση της πραγματικής αξίας των συντάξεων (καθόλου αύξηση ή μικρότερη του πληθωρισμού). Στο κεφαλαιοποιητικό σύστημα αν οι χρηματαγορές δεν κινηθούν σύμφωνα με τις προβλέψεις και ας υποθέσουμε ότι κινούνται πτωτικά τότε αυτό θα οδηγήσει σε μείωση των συντάξεων. Στην περίπτωση που οι συντάξεις μειωθούν πολύ, τότε το κράτος, μέσα στα πλαίσια της κοινωνικής πολιτικής, θα εγγυηθεί και πάλι μία κατώτερη σύνταξη, ακόμα και κάτω από την κοινωνική πίεση.

✎ Για πιο λόγο το κεφαλαιοποιητικό σύστημα μπορεί να θεωρηθεί κατάλληλο για την Ελληνική κατάσταση.

Τα δύο συστήματα έχουν αρκετές διαφορές οι οποίες αναλύονται στην έκθεση Σπράου. Η έκθεση προτείνει το σύστημα να παραμείνει διανεμητικό και να χρηματοδοτηθεί από τις παρούσες εισφορές (εργαζόμενοι, εργοδότες, κράτος). Προτείνει επίσης να προστεθεί στο σύστημα ένα συμπληρωματικό, προαιρετικό (για αυτούς που επιθυμούν επιπλέον εισόδημα κατά την συνταξιοδότησή τους), κεφαλαιοποιητικό σύστημα. Προτείνει ένα σύστημα τριών πυλώνων, ως πρώτος πυλώνας μία κρατική σύνταξη (κρατική χρηματοδότηση). Σε δεύτερο επίπεδο (δεύτερος πυλώνας) προτείνεται μία επιπλέον σύνταξη, η οποία χρηματοδοτείται από εισφορές σε αναλογία του μισθού, με συγκεκριμένο ποσοστό αναπλήρωσης. Ο τρίτος πυλώνας είναι προαιρετικός, συμπληρωματικός, κεφαλαιοποιητικό σύστημα. Το συμπέρασμα είναι ότι στα βασικά σημεία το διανεμητικό και το κεφαλαιοποιητικό

σύστημα δεν έχουν τόσο μεγάλες διαφορές όσο αρχικά φαίνεται. Το σημερινό συνταξιοδοτικό σύστημα στην Ελλάδα είναι υποχρεωτικό και διανεμητικό. Θα πρέπει να υπάρξει χώρος για συμπληρωματική, προαιρετική σύνταξη (κεφαλαιοποιητικό σύστημα).

Πέραν από τα υπέρ και τα κατά του διανεμητικού και του κεφαλαιοποιητικού συστήματος, πρέπει να εξεταστούν κάποια επιπλέον ζητήματα, για τα οποία θα πρέπει να αξιολογηθούν οι συνέπειες των διαφόρων επιλογών, το κόστος και τα οφέλη που απορρέουν από κάθε μια από αυτές μπορούν να εξεταστούν με κριτήρια, όπως (Davis, 1998): η ασφάλεια του εισοδήματος των συνταξιούχων, τα ζητήματα χρηματοδότησης, οι επιπτώσεις στις αγορές εργασίας και οι επιπτώσεις στις αγορές κεφαλαίων.

1. υποχρεωτική ή εθελοντική παροχή κεφαλαιοποιητικών συντάξεων.

Εάν η συνταξιοδοτική παροχή ήταν υποχρεωτική για όλα τα μέλη του εργατικού δυναμικού, και ως εκ τούτου (στην περίπτωση των επαγγελματικών σχεδίων) επίσης για τους εργοδότες, ή εάν η παροχή συντάξεων είναι εθελοντική, με τους εργοδότες ή/και τους εργαζομένους που επιλέγουν να παρέχει τις συντάξεις λαμβάνοντας υπόψη τα οποιαδήποτε κίνητρα που μπορούν να παρασχεθούν. Συνήθως τα διανεμητικά σύστημα είναι υποχρεωτικά.

Πίνακας: 7.1, Οφέλη και κόστος: Υποχρεωτική εναντίον εθελοντικής παροχής κεφαλαιοποιητικών συντάξεων.

	Εθελοντική παροχή	Υποχρεωτική παροχή
Ασφάλεια του εισοδήματος συνταξιούχων	<p>-Επιτρέπει έναν μεγαλύτερο βαθμό μεμονωμένης επιλογής στο επίπεδο εισοδηματικής ασφάλειας.</p> <p>-Αφήνει τα "μυωπικά" άτομα σε κίνδυνο φτώχειας στα γηρατειά. Η απροθυμία να αποταμιεύσουν μπορεί να είναι διαδεδομένη στις οικονομίες, όπου το κράτος είναι γενναιόδωρο και οι χρηματιστικές αγορές αντιμετωπίζονται με καχυποψία.</p> <p>-Η εθελοντική παροχή μπορεί να οδηγήσει σε μια δυσανάλογη κάλυψη ανάμεσα στις τάξεις των εργαζομένων.</p> <p>-Οι χαμηλού εισοδήματος εργαζόμενοι είναι λιγότερο πιθανό να αποταμιεύσουν εθελοντικά ή να προσελκυστούν από τα φορολογικά προνόμια (εξ αιτίας της έλλειψης φορολογήσιμου εισοδήματος).</p>	<p>-Εξασφαλίζει ότι όλα τα άτομα έχουν τη βασική συνταξιοδοτική κάλυψη για τις εισοδηματικές τους ανάγκες.</p> <p>-Υπερνικά το ελεύθερο πρόβλημα των ατόμων που δεν αποταμιεύουν αφού ξέρουν ότι η κοινωνία θα τους προστατεύσει από την φτώχεια.</p> <p>-Τα υποχρεωτικά χρηματοδοτημένα σχέδια τείνουν να είναι καθορισμένης συμβολής (με τη δικαιολογία της οικονομικής αποδοτικότητας αλλά και για να ελαχιστοποιήσουν τις δαπάνες στον εταιρικό τομέα), προσφέροντας μεγαλύτερους κινδύνους κατά κάποιον τρόπο για τους εργαζομένους από το καθορισμένο όφελος.</p>

<p>Ζητήματα Χρηματοδότησης</p>	<p>-Για τα επαγγελματικά σχέδια, επιτρέπει στις εταιρίες με οικονομική δυσκολία για να αποφύγει τις δαπάνες της παροχής, οι οποίες ειδάλλως επιταχύνουν την πτώχευση.</p> <p>-Γενικότερα, οι εταιρίες θα οργανώσουν μόνο αυτά τα συνταξιοδοτικά σχέδια που δικαιολογούνται για λόγους δαπανών, π.χ. εκμεταλλευμένος τις οικονομίες κλίμακας στη διοίκηση και την επένδυση.</p> <p>-Απαιτεί τις μορφές φορολογικού κινήτρου για να ενθαρρύνει τη λήψη σε ολόκληρο το εργατικό δυναμικό, αυξάνοντας κατά συνέπεια το κόστος στο κράτος. Τα φορολογικά οφέλη αυξάνουν ιδιαίτερα στους εργαζομένους υψηλότερου εισοδήματος που θα είχαν αποταμιεύσει σε κάθε περίπτωση.</p> <p>-Απαιτεί την ιδιαίτερη και δαπανηρή διάδοση</p>	<p>-Η κυβέρνηση δεν χρειάζεται να συγκεντρώσει τις δαπανηρές πληροφορίες για τις προτιμήσεις των ατόμων.</p> <p>-Η κυβέρνηση δεν χρειάζεται τα φορολογικά κίνητρα προσφοράς. Τα χρηματοδοτημένα συνταξιοδοτικά σχέδια σε υποχρεωτική βάση είναι πιθανότερο να ανακουφίσουν την κοινωνική ασφάλιση του φορτίου παροχής του.</p> <p>-Για τα υποχρεωτικά επαγγελματικά σχέδια, οι επιχειρήσεις δεν μπορούν να αποφύγουν τις συνταξιοδοτικές υπο-χρεώσεις, οι οποίες μπορούν να μειώ-σουν τη ζήτηση ή/και τον αντίκτυπο εργασίας στην ανταγωνιστικότητα.</p> <p>-Δεδομένου ότι υπάρχουν οικονομίες κλίμακας, υπάρχουν υψηλά μέσα διοικητικά έξοδα ως ποσοστό του ενεργητικού αρχικά όπως τα υποχρεωτικά χρηματοδοτημένα σχέδια.</p>
---------------------------------------	--	---

<p>Επιδράσεις στις αγορές εργασίας</p>	<p>-Περιορίζει τα αποτελέσματα αντικινήτρου αγοράς εργασίας εάν οι συνεισφορές θεωρούνται ως αποταμίευση.</p> <p>-Για τα επαγγελματικά σχέδια, μπορεί να εμποδίσει την κινητικότητα εργασίας, ειδικότερα εάν οι όροι των εθελοντικών σχεδίων δεν είναι τυποποιημένοι.</p>	<p>-Διευκολύνει την κινητικότητα εργασίας εάν το σχέδιο είναι ομοιόμορφο από την άποψη της περιβολής και προσφέρει τη δυνατότητα μεταβίβασης.</p> <p>-Μπορεί να επιδεινώσει τα αποτελέσματα αντικινήτρου στον ανεφοδιασμό εργασίας εάν οι συνεισφορές θεωρούνται ως φόρος στα χαμηλά ποσοστά επιστροφής μπορεί τελικά να οδηγήσει στην πρόωρη συνταξιοδότηση, τη διαφυγή και τη μετατόπιση της εργασίας στο</p>
<p>Επιδράσεις στις αγορές κεφαλαίων</p>	<p>Η εθελοντική παροχή είναι πιθανό να προκαλέσει τις μετατοπίσεις μεταξύ των τύπων συσσωρεύσεων προτερημάτων χωρίς επιρροή του γενικού επιπέδου αποταμίευσης.</p>	<p>Ο εξαναγκασμός είναι πιθανότερο να παραγάγει μια αύξηση στην αποταμίευση, ως άτομα χαμηλότερου εισοδήματος που δεν έχουν καμία διακριτική αποταμίευση και περιορισμοί ρευστότητας. Το πρόσωπο στο δανεισμό αναγκάζεται να συσσωρεύσει τα προτερήματα. Προσκρούει επίσης στην εθνική αποταμίευση εφ' όσον δεν κόβουν οι</p>
<p>Παραδείγματα χωρών</p>	<p>Χρηματοδοτημένα επαγγελματικά σχέδια: Ηνωμένο Βασίλειο. Κάτω Χώρες, Ηνωμένες Πολιτείες, Ιαπωνία. Χρηματοδοτημένα προσωπικά σχέδια: Οι περισσότερες χώρες του ΟΟΣΑ.</p>	<p>Χρηματοδοτημένα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης: Σουηδία, Φινλανδία.</p> <p>Χρηματοδοτημένα επαγγελματικά σχέδια: Ελβετία, Δανία, Αυστραλία.</p> <p>Χρηματοδοτημένα προσωπικά</p>

Για τις σχετικά προηγμένες χώρες, θεωρείται ότι η δικαιοσύνη και η αποδοτικότητα ισορροπούνται καλύτερα από τον εξαναγκασμό στη "βασική" κοινωνική ασφάλιση μόνο, η ανάπτυξη ενός αποδοτικού επαγγελματικού συνταξιοδοτικού τομέα βασισμένου σε μια μορφή κοινωνικής ασφάλισης μακριά από τη σχέση του κέρδους, με τα κατάλληλα φορολογικά κίνητρα, πρέπει να είναι επαρκής για να προσελκύσει τους εργοδότες και τους εργαζομένους. Εντούτοις, όπου ένα προϋπάρχον εθελοντικό σύστημα είναι πλήρως απών, όπου ο "πολιτισμός αποταμίευσης" είναι πλήρως απών ή/και ακόμη και τα βασικά συστήματα κοινωνικής ασφάλισης είναι καταρρέοντα (π.χ. στις οικονομίες μετάβασης), ένα υποχρεωτικό χρηματοδοτημένο σχέδιο μπορεί να είναι κατάλληλο.

2. Το ζήτημα των φορολογικών προνομίων των ιδιωτικών κεφαλαιοποιητικών συντάξεων.

Οι συντάξεις μπορούν να φορολογηθούν σε τρία σημεία, κατά την καταβολή των σχετικών εισφορών, κατά την απόκτηση εισοδήματος από επενδύσεις και κατά την καταβολή των συντάξεων προς τους ασφαλισμένους. Η αποταμίευση για (κεφαλαιοποιητικές) συντάξεις πρέπει να έχει προνομιακή φορολογική μεταχείριση ή είναι ανεπιθύμητη και περιττή; Το προνόμιο που εξετάζεται είναι η απαλλαγή του εισοδήματος που προέρχεται από περιουσιακά στοιχεία (φόρος δαπάνης). Η εναλλακτική λύση είναι να φορολογείται το επενδυτικό εισόδημα (γενικός φόρος εισοδήματος). Μια δευτερεύουσα επιλογή είναι μεταξύ της φορολόγησης των εισφορών και της φορολόγησης των συντάξεων. Η φορολογία των συντάξεων ωφελεί τους δικαιούχους από την άποψη της χρονικής μετάθεσης των φορολογικών υποχρεώσεων και δημιουργεί μεγαλύτερη δεξαμενή αποταμίευσης που αποφέρει εισόδημα.

Πίνακας 7.2 Οφέλη και κόστος: Φορολογικά προνόμια των ιδιωτικών κεφαλαιοποιητικών συντάξεων

	Με φορολογικά Προνόμια	Χωρίς φορολογικά προνόμια
--	------------------------	---------------------------

<p>Ασφάλεια του εισοδήματος συνταξιούχων</p>	<p>-Αυξάνεται η πιθανότητα επιλογής κεφαλαιοποιητικών συντάξεων όταν τεθεί ζήτημα εκλογής, οπότε διασφαλίζεται η διατήρηση του βιοτικού επιπέδου μετά τη συνταξιοδότηση.</p> <p>-Με κατάλληλες διατάξεις, μπορεί να εξασφαλιστεί ότι η αποταμίευση θα γίνεται με τη μορφή συμβατικών προσόδων που αποτελούν το καλύτερο μέσο προστασίας από τον κίνδυνο μακροζωίας.</p> <p>-Τα προγράμματα που παρέχουν φορολογικά προνόμια συχνά προβλέπουν φορολογική απαλλαγή για τα εφάπαξ ποσά, τα οποία αναλώνονται εύκολα και δεν χρησιμοποιούνται ως εισόδημα μετά</p>	<p>-Μειώνεται η πιθανότητα επιλογής των κεφαλαιοποιητικών συντάξεων όταν τεθεί ζήτημα εκλογής.</p> <p>-Αν οι φορολογικές αρχές δεν διαφοροποιούν μεταξύ ονομαστικών και πραγματικών αποδόσεων (δηλαδή αν φορολογηθούν οι ονομαστικές αποδόσεις) ο γενικός φόρος εισοδήματος προκαλεί και αυξανόμενη στρέβλωση ανάλογα με τον ρυθμό του πληθωρισμού, η οποία μπορεί να έχει επιπτώσεις στη συνολική αποταμίευση.</p>
<p>Ζητήματα Χρηματοδότησης</p>	<p>-Αυξάνεται το δημοσιονομικό κόστος για την εξασφάλιση δεδομένου επιπέδου κεφαλαιοποιητικών παροχών, αν και μπορεί να αντισταθμιστεί από τη μείωση της κοινωνικοασφαλιστικής επιβάρυνσης λόγω του αυξανόμενου αριθμού ατόμων που θα επιλέξουν να μην υπαχθούν στο δημόσιο σύστημα ή/και λόγω του ελέγχου των πόρων.</p> <p>-Είναι πιθανότερο να ωφεληθούν όσοι έχουν υψηλά εισοδήματα (δηλαδή τα φορολογικά προνόμια μπορεί να είναι αντιστρόφως προοδευτικά).</p>	<p>-Εάν δεν υπάρχουν φορολογικά προνόμια και δεν υπάρχει δυνατότητα επιλογής, το κόστος για το κράτος μειώνεται χωρίς να περιορίζεται η κάλυψη.</p> <p>-Αυξάνεται το κόστος προσφοράς ενός δεδομένου επιπέδου παροχών για το άτομα ή την επιχείρηση.</p> <p>-Η φορολόγηση των κεφαλαίων που συνεισφέρουν τα άτομα με διαφορετικούς οριακούς φορολογικούς συντελεστές είναι διοικητικά</p>

<p>Επιδράσεις στις αγορές εργασίας</p>	<p>Με την ενθάρρυνση της ανάπτυξης των επαγγελματικών ταμείων ως μέσου αποταμίευσης, δίνεται στον εργοδότη η δυνατότητα να χρησιμοποιήσει τα ταμεία αυτά για τη διαχείριση του εργατικού δυναμικού.</p>	
<p>Επιδράσεις στις αγορές κεφαλαίων</p>	<p>-Ελαχιστοποιείται η στρέβλωση των αποταμιευτικών αποφάσεων (τεχνικά, αν επιβληθεί φόρος επί της δαπάνης, η απόδοση μετά τους φόρους ισούται με την προ φόρων απόδοση και η κατανάλωση φορολογείται με τον ίδιο συντελεστή τώρα και στο μέλλον).</p> <p>-Μπορεί να αυξηθεί ή να μειωθεί η αποταμίευση, ανάλογα με το εισοδηματικό αποτέλεσμα και το αποτέλεσμα της υποκατάστασης (κατανομή αποταμιευτικών στόχων) και την επίδραση στη διακράτηση άλλων χρηματοδοτικών μέσων.</p> <p>-Αν τα προνόμια δεν εφαρμόζονται καθολικά, στρεβλώνουν την επιλογή του μέσου αποταμίευσης κατευθύνοντας την προς τις συντάξεις εις βάρος άλλων</p>	<p>Μεταχειρίζεται εξίσου τις διαφορετικές χρήσεις στις οποίες το εισόδημα μπορεί να τεθεί - η αποταμίευση θεωρείται ως ακριβώς άλλα προϊόντα, όπως την κατανάλωση - και ως εκ τούτου διατηρεί την ουδετερότητα μεταξύ της κατανάλωσης και της αποταμίευσης. Σαν "δεύτερη καλύτερη επιλογή" σε έναν φόρο δαπανών, διατηρεί την ίση μεταχείριση όλων των τύπων αποταμίευσης. Εντούτοις, μειώνει επίσης το κίνητρο που σώζει με την οδήγηση των post-tax ποσοστών επιστροφής κάτω από το ποσοστό προκαταβολικού φόρου.</p>
<p>Παραδείγματα χωρών</p>	<p>Ηνωμένο Βασίλειο, Ηνωμένες Πολιτείες, Κάτω Χώρες.</p>	<p>Αυστραλία, Δανία, Νέα Ζηλανδία.</p>

Η σκοπιμότητα της ιδιαίτερης φορολογικής μεταχείρισης των συντάξεων σε σχέση με άλλες μορφές αποταμιεύσεων εν όψει της αποχώρησης από την εργασία ενδεχομένως εξαρτάται από την άποψη ότι οι συντάξεις, όπως προσφέρονται από τα ταμεία συντάξεων, έχουν μοναδικά χαρακτηριστικά ως προς την παροχή συνταξιοδοτικού εισοδήματος, τα οποία δεν συνιστώνται σε άλλες μορφές αποταμίευσης. Η αδυναμία άκριτης ανάλωσης των προσόδων των ασφαλιστικών πριν και, στις περισσότερες

περιπτώσεις, και μετά τη συνταξιοδότηση είναι το βασικότερο χαρακτηριστικό από την άποψη αυτή. Θεωρείται αποφασιστικό το πλεονέκτημα αυτό των συντάξεων και για αυτό προτείνεται τα ταμεία συντάξεων να έχουν προνομιακή φορολογική μεταχείριση ακόμη και αν αυτό δεν ισχύει για άλλες μορφές αποταμίευσης, εφόσον το μεγαλύτερο μέρος ή το σύνολο των καταβαλλόμενων συντάξεων έχει τη μορφή περιοδικών προσόδων. Ωστόσο, είναι σαφώς σκόπιμο να ληφθούν μέτρα ώστε να περιορίζεται στο ελάχιστο η κατάχρηση των φορολογικών προνομίων από τους μεγαλοεισοδηματίες π.χ. μέσω του περιορισμού των συνταξιοδοτικών παροχών που μπορούν να εισπράττονται εφάπαξ.

3. δημόσιος ή ιδιωτικός φορέας διαχείρισης των κεφαλαιοποιητικών προγραμμάτων.

Θα πρέπει η διαχείριση και η επένδυση των κεφαλαίων που συσσωρεύονται από τα χρηματοδοτημένα σχέδια να είναι στα χέρια των δημόσιων αρχών ή να αποκεντρώνονται σε πολλά εταιρείες διαχείρισης συνταξιοδοτικών κεφαλαίων του ιδιωτικού τομέα;

Πίνακας 7.3, Οφέλη και κόστος: Δημόσιος ή ιδιωτικός φορέας διαχείρισης των κεφαλαιοποιητικών προγραμμάτων.

	Δημόσια διοίκηση	Ιδιωτική διοίκηση
--	------------------	-------------------

<p>Ασφάλεια του εισοδήματος συνταξιούχων</p>	<p>-Τα δημόσια κεφάλαια είναι σε θέση να συμμετέχουν στην ανακατανομή εάν επιδιώκεται.</p> <p>-Τα δημόσια κεφάλαια επενδύονται συχνά απλώς στους κυβερνητικούς δεσμούς που μπορεί να προσφέρουν μια χαμηλή ή αρνητική πραγματική απόδοση (που ενεργεί ως κρυμμένος φόρος) ακόμη και στις προηγμένες χώρες, οι δεσμοί είναι σχετικά εύκολο να υποτιμηθούν με τον πληθωρισμό.</p> <p>-Εξ αιτίας των αδύνατων δομών ή/και της πολιτικής παρέμβασης, τα χαρτοφυλάκια είναι απίθανο να επενδυθούν κατάλληλα για τον βέλτιστο συνδυασμό απόδοσης / κινδύνου. Ακόμη και αν η επένδυση είναι αποδοτική, οι κυβερνήσεις μπορεί να μπουκ στον πειρασμό να φορολογήσουν ένα μεγάλο</p>	<p>-Είναι πιθανότερο οι επενδύσεις να διαφοροποιηθούν καλύτερα και να διατεθούν αποτελεσματικά και ως εκ τούτου είναι ασφαλέστερα.</p> <p>-Είναι πιθανό να επενδυθούν παγκόσμια, διαφοροποιώντας κατά συνέπεια τους κινδύνους μακριά από την εσωτερική οικονομία και τις χρηματιστηριακές αγορές.</p> <p>-Η επιτυχία της ιδιωτικής διοίκησης εξαρτάται από την απόδοση του κλάδου της διαχείρισης ενεργητικού, ο οποίος μπορεί να επηρεαστεί από το βαθμό ανταγωνισμού, αντιπροσώπευσης των ξένων εταιριών κ.λπ. Αντίστοιχα όμως ο κίνδυνος από λανθασμένη Ένας ανεπαρκής κλάδος διαχείρισης στοιχείων ενεργητικού μπορεί να ενέχει κινδύνους π.χ. να είναι τρωτά στην απάτη στο επίπεδο του</p>
--	---	--

<p>Ζητήματα Χρηματοδότησης</p>	<p>-Οι δαπάνες της διοίκησης μπορούν να είναι χαμηλότερες - αν και εξ αιτίας της έλλειψης κέρδους / κινήτρων στους δημόσιους υπαλλήλους, μπορεί επίσης να υπάρξει λιγότερη πίεση να εξασφαλίσει ότι οι δαπάνες ελαχιστοποιούνται.</p> <p>-Οι αντιοικονομίες κλίμακας στη διαχείριση στοιχείων ενεργητικού μπορεί να ισχύσουν, ειδικότερα ανικανότητα να μετατοπιστούν οι επενδύσεις χωρίς "κίνηση της αγοράς".</p>	<p>-Η αποδοτική επένδυση πρέπει να μειώσει τις δαπάνες με την αύξηση των ποσοστών απόδοσης για έναν δεδομένο κίνδυνο.</p> <p>-Το μέγεθος Ταμείων μπορεί να είναι αντιοικονομικά μικρό με τα διοικητικά έξοδα να είναι πολύ ψηλά.</p> <p>-Οι δαπάνες μάρκετινγκ να είναι υψηλές.</p> <p>-Η πιο σύνθετη θεσμική δομή που απαιτείται από την ιδιωτική διαχείριση στοιχείων ενεργητικού (για μεγαλύτερη προστασία) αυξάνει τις δαπάνες και για τα προσωπικά και επαγγελματικά κεφάλαια.</p>
<p>Επιδράσεις στις αγορές εργασίας</p>	<p>Τυποποιώντας τους όρους για τις καθορισμένες αποδόσεις, αυξάνοντας κατά συνέπεια την κινητικότητα εργασίας (αλλά οι όροι μπορούν επίσης να τυποποιηθούν κατάλληλα αποκεντρώνοντας, ειδικότερα για την καθορισμένη συμβολή).</p>	<p>-Οι διαστρεβλώσεις αγοράς εργασίας είναι λιγότερο πιθανές δεδομένου ότι οι εισφορές στα κεφάλαια είναι πιθανότερο να θεωρηθούν ως αποταμίευση που επενδύεται σε ένα ποσοστό αγοράς επιστροφής και όχι φορολογίας.</p>
<p>Επιδράσεις στις αγορές κεφαλαίων</p>	<p>-Με το να επενδύσουν σε ομόλογα δημοσίου, μπορεί να αποτρέψουν τις επενδύσεις από τις πιο κερδοφόρες επιλογές λόγω πολιτικής παρέμβασης π.χ. για να εγγυηθούν για κρατικές επιχειρήσεις.</p> <p>-Ο ιδιωτικός τομέας μπορεί να μείνει εκτός πρόσβασης στη χρηματοδότηση κάτι που μειώνει την ανάπτυξη.</p> <p>-Οι δημόσιοι διαχειριστές μπορεί να ασκήσουν αδικαιολόγητη επιρροή στον εταιρικό τομέα ("έμμεση</p>	<p>-Είναι πιθανό να εξασφαλίσει ανάπτυξη των χρηματιστηριακών αγορών, αποδοτική κατανομή του ενεργητικού στις επενδύσεις κάτι που είναι πιο κερδοφόρο.</p> <p>-Όπως και με τα δημόσια κεφάλαια, οι ιδιωτικές επιχειρήσεις μπορεί να ασκήσουν την επιρροή στον εταιρικό τομέα, αλλά αυτό μπορεί να είναι θετικό ("αξία μετόχων").</p> <p>-Ζητήματα "της θεσμοθέτησης χρηματαγοράς" προκύπτουν (π.χ. δυσκολίες στη χρηματοδότηση μικρών</p>

Παραδείγματα	Σουηδία, Μαλαισία, Σιγκαπούρη.	Ηνωμένο Βασίλειο, Ηνωμένες Πολιτείες, Κάτω Χώρες.
---------------------	---------------------------------------	--

Δεν υπάρχει κάποιο ισχυρό επιχείρημα υπέρ της δημόσιας επένδυσης των συνταξιοδοτικών χρημάτων. Η έλλειψη διαφάνειας στη διαχείριση των κεφαλαίων από ένα δημόσιο φορέα και οι αδύνατες δομές του καθώς επίσης και μια ευπάθεια στη μωπική πολιτική επιρροή προκαλεί πολλά προβλήματα. Είναι εντούτοις κρίσιμο ότι ο κανονισμός των ιδιωτικών φορέων διαχείρισης ενεργητικού θα πρέπει να είναι επαρκής και η δομή του κλάδου διαχείρισης στοιχείων ενεργητικού θα πρέπει να είναι τέτοια ώστε να ευνοείται η αποδοτική επένδυση των χαρτοφυλακίων.

4. Επαγγελματικές ή ατομικές κεφαλαιοποιητικές συντάξεις.

Εάν υπάρχουν αποκεντρωμένες κεφαλαιοποιητικές συντάξεις, θα πρέπει να διαχειρίζονται από την επιχείρηση εξ ονόματος του εργατικού δυναμικού, ή θα πρέπει να αποτελούν μεμονωμένους λογαριασμούς και να διαχειρίζονται από εταιρείες του ιδιωτικού τομέα; Ο κανονισμός θα πρέπει να είναι ουσιαστικός και για τις δύο περιπτώσεις, αλλά η φύση και η θέση τους κανονισμού θα διαφέρουν.

Πίνακας 7.4, Οφέλη και κόστος: Επαγγελματικές εναντίον ατομικές κεφαλαιοποιητικές συντάξεις

	Επαγγελματικές	Ατομικές
Ασφάλεια του εισοδήματος συνταξιούχων	<p>-Με την προσφορά μιας διαφοροποιημένης ομάδας των πελατών στα ετήσια επιδόματα η αγορά, είναι πιθανό να μειώσει το κόστος των ετήσιων επιδομάτων, ενθαρρυντικός κατά συνέπεια αυτήν την μορφή παροχής και μειώνοντας τον κίνδυνο μακροζωίας.</p> <p>-Προσφέρει τη δυνατότητα μιας καθορισμένης σύνταξης που δεν είναι εφικτή εν τη απουσία ενός εγγυητή.</p> <p>-Τυποποιώντας τους όρους, τις εισφορές, κ.λπ. σε ολόκληρη την επιχείρηση, τείνει να συνεπάγεται ένα "standard" πακέτο που μπορεί να μην είναι κατάλληλο για όλους.</p> <p>-Ο "κύκλος ζωής" της επιχείρησης μπορεί να επηρεάσει την ασφάλεια των επενδύσεων.</p>	<p>-Οι προσωπικές συντάξεις μπορεί να προσαρμοστούν ευκολότερα στις μεμονωμένες απαιτήσεις από εισοδηματικής πλευράς.</p> <p>-Εξαρτάται από τη δυνατότητα επένδυσης και την οικονομική σταθερότητα των χρηματοδοτικών οργανισμών που παρέχουν τις προσωπικές συντάξεις (χαρακτηριστικά ο ασφαλιστικός τομέας).</p> <p>-Τα άτομα δεν έχουν την δυνατότητα να αξιολογήσουν την ποιότητα των διευθυντών επένδυσης, διακινδυνεύοντας ιδιαίτερες απώλειες της σύνταξής τους.</p> <p>-Ιδιαίτερα εάν το άτομο είναι στον έλεγχο της διαχείρισης, μπορεί να είναι υπερβολικά προσεκτικός και να παραγάγει έτσι τις χαμηλές αποδόσεις,</p>

<p>Ζητήματα Χρηματοδότησης</p>	<p>-Τα διοικητικά έξοδα είναι πιθανό να είναι μέτρια, εν μέρει εξ αιτίας των χαμηλότερων δαπανών πληροφοριών.</p> <p>-Λαμβάνοντας υπόψη τις οικονομίες κλίμακας, δεν ταιριάζει στους μικρής κλίμακας εργοδότες.</p> <p>-Ένα επαγγελματικό καθορισμένο κεφάλαιο συμβολής μπορεί να αποτύχει να βελτιστοποιήσει τον κίνδυνο / απόδοση, επιλέγοντας τους διευθυντές επένδυσης για λόγους σχέσης ή που επενδύουν προσεκτικά για να αποφύγει τις δίκες.</p>	<p>-Εάν η μεταφορά του κεφαλαίου μεταξύ των διευθυντών είναι δαπανηρή, είναι πιθανό να αντιμετωπίσει τα μικρότερα κίνητρα για να μεγιστοποιήσει την απόδοση (το μόνο κίνητρο είναι να διατηρηθεί η φήμη).</p> <p>-Τα διοικητικά έξοδα είναι πολύ υψηλά εξ αιτίας της δαπάνης των μεμονωμένων απολογισμών και των συμβάσεων, των εξόδων διαφήμισης και ενδεχομένως των μονοπωλιακών στοιχείων.</p> <p>-Στην περίπτωση της εθελοντικής παροχής, τα άτομα μπορούν να πειστούν για να πάρουν τις προσωπικές συντάξεις ενάντια στα καλύτερα ενδιαφέροντά τους από τους πωλητές που παρακινούνται από την επιτροπή.</p> <p>-Η παροχή πληροφοριών στα άτομα γίνεται ζωτικής σημασίας, το οποίο</p>
<p>Επιδράσεις στις αγορές εργασίας</p>	<p>-Τα επαγγελματικά σχέδια είναι πιθανό να επιβάλουν εμπόδια στην κινητικότητα εργασίας, που επιβάλλεται συχνά σκόπιμα από τους εργοδότες.</p>	<p>-Οι προσωπικές συντάξεις είναι εύκολα μεταβιβάσιμες μεταξύ των εργοδοτών.</p>

Επιδράσεις στις αγορές κεφαλαίων	-Μια χρηματαγορά όπου τα καθορισμένα κεφάλαια αποδόσεων είναι κυρίαρχοι επενδυτές μπορεί να είναι πιθανότερο να χαρακτηριστεί από την αποδοτική κατανομή προτερημάτων.	Μπορεί να εξαναγκάσουν τα άτομα να αποταμιεύσουν περισσότερα από όσα είναι απαραίτητα εξ αιτίας του υψηλότερου κόστους των ετήσιων εισόδων. Πιο αυστηροί κανόνες επένδυσης μπορεί να απαιτηθούν για να προστατεύσουν τα άτομα, διαστρεβλώνοντας την κατανομή του
Παραδείγματα	Κάτω Χώρες, Ελβετία, Αυστραλία.	Χιλή.

Θεωρείται ότι τα επαγγελματικά κεφάλαια είναι ανώτερα από τις προσωπικές συντάξεις, εφόσον οι κανονισμοί προστατεύουν το ενεργητικό του συνταξιοδοτικού κεφαλαίου ενάντια στην πτώχευση.

5. Συντάξεις καθορισμένων εισφορών ή κεφαλαιοποιητικές συντάξεις καθορισμένων παροχών

Θα έπρεπε οι δείκτες αναπλήρωσης (σύνταξη ως ποσοστό του μισθού) που παρέχονται από τις κεφαλαιοποιητικές συντάξεις να εξαρτώνται από τις αποδόσεις ή θα πρέπει να υπάρχει μια μορφή ασφάλειας έναντι κινδύνου που να παρέχει μια εγγύηση του δείκτη αντικατάστασης (και που απαιτεί έναν εγγυητή όπως ένας εργοδότης, η ομάδα εργοδοτών, η δημόσια υπηρεσία ή η ασφαλιστική εταιρεία);

Πίνακας 7.5 : Οφέλη και κόστος: Συντάξεις καθορισμένων εισφορών εναντίον καθορισμένων παροχών.

	Καθορισμένων εισφορών	Καθορισμένων παροχών
Ασφάλεια του εισοδήματος συνταξιούχων	<p>-Μειώνεται ο κίνδυνος απωλειών στα κεφάλαια όταν τα άτομα έχουν πολλούς εργοδότες (υψηλή κινητικότητα εργασίας).</p> <p>-Ωστόσο και για έναν μόνο εργοδότη, όταν η σύνταξη έχει συνδεθεί στις μέσες αποδοχές κατά τη διάρκεια της σταδιοδρομίας του μπορεί να είναι λιγότερο επικίνδυνη από τον τελικό μισθό.</p> <p>-Επιτρέπει στους μισθωτούς να επιλέξουν το σχέδιο αποταμίευσης και συσσώρευσης των κεφαλαίων.</p> <p>-Οι συντάξεις είναι τρωτές στο μέγεθος των αρχικών εισφορών, οι οποίες μπορούν να παραλειφθούν ή να διαλυθούν κατά τη μεταφορά μεταξύ των εργοδοτών.</p> <p>-Ο κίνδυνος των ανεπαρκών εισφορών εάν δεν τέθηκε υψηλό υποχρεωτικό επίπεδο.</p> <p>-Το ποσοστό αναπλήρωσης εξαρτάται από τις αποδόσεις και ως εκ τούτου είναι τρωτό στις παρατεταμένες χαμηλές αποδόσεις, στην αστάθεια στις αγορές κεφαλαίων ακριβώς πριν από την συνταξιοδότηση, στην ποιότητα διαχείρισης της επένδυσης και στις αλλαγές στα ποσοστά των ετάσεων.</p>	<p>-Προσφέρει συνταξιοδοτική εισοδηματική ασφάλεια και προστατεύει τον εργαζόμενο από κινδύνους των αγορών κεφαλαίων, με τον καθορισμό του ποσοστού αναπλήρωσης, ο κίνδυνος μοιράζεται μεταξύ του υπαλλήλου και της εταιρίας, η οποία είναι αποδοτική εάν ο κίνδυνος είναι διαφοροποιημένος μεταξύ εργοδοτών και όχι μεταξύ των υπαλλήλων και μεταφορά του κινδύνου της αστάθειας των τιμών από τους παλαιούς στους νέους εργαζομένους.</p> <p>-Σε μερικές χώρες, τα κεφάλαια καθορισμένων παροχών ωφελούνται επίσης από την κρατική ασφάλεια.</p> <p>-Εάν ενσωματώνεται με στην κοινωνική ασφάλιση, μπορεί να παρέχει την προστασία ενάντια στις περικοπές κοινωνικής ασφάλισης.</p> <p>-Είναι ευάλωτες σε περίπτωση πτώχευσης του εργοδότη, ακόμα κι αν απαιτείται παροχή εγγύησης για την οικονομική βιωσιμότητα του χορηγού.</p> <p>-Ο τελικός μισθός που αποτελεί τη βάση για την σύνταξη καθιστά έτσι τις συντάξεις ευαίσθητες στα επίπεδα μισθών κατά το τέλος της</p>

<p>Ζητήματα Χρηματοδότησης</p>	<p>-Το σύστημα προκαθορισμένης εισφοράς είναι λιγότερο δαπανηρό και επικίνδυνο στον εγγυητή.</p> <p>-Τα διοικητικά έξοδα είναι συχνά χαμηλότερα από ότι τις συντάξεις καθορισμένων παροχών.</p> <p>-Ο εργοδότης έχει μικρό κίνητρο ως προς την καλύτερη δυνατή απόδοση των κεφαλαίων.</p> <p>-Οι μισθωτοί μπορούν να επιβάλουν μια προσεκτική πολιτική επένδυσης, αντίθετα προς τα μακροπρόθεσμα ενδιαφέροντά τους.</p>	<p>-Ο εργοδότης θα επιδιώξει να μεγιστοποιήσει τις αποδόσεις ώστε να μειωθούν οι δαπάνες του.</p> <p>-Τα διοικητικά έξοδα είναι χαρακτηριστικά υψηλότερα από ότι τα συστήματα καθορισμένων εισφορών.</p> <p>-Υποβάλλει τον εγγυητή σε πολύ υψηλότερες δαπάνες (regulation) κανονισμού.</p> <p>-Οι αυστηροί επενδυτικοί κανόνες λόγω του κινδύνου μείωσης της απόδοσης του χαρτοφυλακίου μπορεί να αυξήσει το κόστος της επένδυσης και τον περιορισμό των επενδύσεων με τελικό αποτέλεσμα την πτώση της απόδοσης.</p> <p>-Για το κράτος, η ασφάλεια των υποχρεώσεων μπορεί να οδηγήσει σε έναν κίνδυνο των μεγάλων και απροσδόκητων απωλειών, εάν ο</p>
---------------------------------------	---	--

<p>Επιδράσεις στις αγορές εργασίας</p>	<p>-Η ευελιξία στην αγοράς εργασίας αυξάνεται από τη σχετικά υψηλότερη δυνατότητα μεταβίβασης των συντάξεων.</p> <p>-Δεδομένου ότι οι συντάξεις καθορισμένων εισφορών είναι δίκαιες, οι συνεισφορές είναι πιθανό να θεωρηθούν ως αποταμίευση, ελαχιστοποιώντας κατά συνέπεια τη διαστρέβλωση στα κίνητρα.</p>	<p>-Επειδή οι συντάξεις εξαρτώνται χαρακτηριστικά από τις αποδοχές κατά την συνταξιοδότηση, παρέχει τα κίνητρα για να εργαστεί σκληρά σε όλη τη σταδιοδρομία.</p> <p>-Είναι πιθανότερο να παράγουν κίνητρα πρόωρης συνταξιοδότησης, προκαλώντας κατά συνέπεια απώλειες παραγωγικών εργαζομένων στην οικονομία.</p> <p>-Είναι πιθανό να μειώσουν την κινητικότητα εργασίας, καθώς οι μετακινήσεις οδηγούν σε απώλειες του</p>
<p>Επιδράσεις στις αγορές κεφαλαίων</p>	<p>-Τα κεφάλαια μπορούν να επενδυθούν πιο προσεκτικά λαμβάνοντας υπόψη τον άμεσο κίνδυνο για τον κάθε εργαζόμενο, ιδιαίτερα όταν τα μέλη παίρνουν μέρος στον έλεγχο των επενδυτικών αποφάσεων και οι εταιρίες επίσης επενδύουν προσεκτικά εξ αιτίας του φόβου των πτώσεων τιμών.</p>	<p>-Λόγω του κινδύνου που μοιράζεται η εταιρεία είναι πιθανό οι εργοδότες να πιέσουν τους διαχειριστές των κεφαλαίων για καλύτερες αποδόσεις.</p> <p>-Αφετέρου, οι στρατηγικές επένδυσης μπορούν να διαστρεβλωθούν από τους αυστηρούς κανόνες χρηματοδότησης (σε περίπτωση ελλειμμάτων, ή περιορίσουν τις επενδύσεις), τη φορολογική απαλλαγή και τις</p>
<p>Παραδείγματα χωρών</p>	<p>Δανία, Αυστραλία.</p>	<p>Κάτω Χώρες (που χρηματοδοτούνται εξωτερικά), Γερμανία (που χρηματοδοτείται εσωτερικά).</p>

Σχετικά με τη γενική ισορροπία μεταξύ των συντάξεων καθορισμένων παροχών και των καθορισμένων εισφορών, ένας ενδεδειγμένος βαθμός ουδετερότητας μπορεί να είναι να επιτραπεί στις δυνάμεις της αγοράς και τις μεμονωμένες προτιμήσεις για να διαδραματίσουν έναν σημαντικό ρόλο. Υπάρχουν πλεονεκτήματα στις συντάξεις καθορισμένης παροχής από την άποψη της εισοδηματικής ασφάλειας, ένα

ασφάλιστρο στην προβλεψιμότητα των καθορισμένων παροχών μπορεί να είναι ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό γνώρισμα τις οικονομίες μετάβασης δεδομένης της μακροχρόνιας εμπειρίας ενός κράτους κοινωνικής πρόνοιας. Αφετέρου, ευρύτερες οικονομικές δυσκολίες μπορούν επίσης να προκύψουν από την άποψη της κινητικότητας εργασίας, κ.λπ. Αυτά τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα υπονοούν ότι προς όφελος της οικονομικής αποδοτικότητας και δικαιοσύνης, οι καθορισμένες αποδόσεων συντάξεις πρέπει να εποπτεύονται από κανονισμούς προκειμένου να υπερνικηθούν τα βασικά προβλήματα που προκύπτουν ειδικότερα για τους πρόωρα συνταξιοδοτημένους καθώς επίσης και για τους ελάχιστους κανόνες χρηματοδότησης. Η κινητικότητα της εργασίας μπορεί επίσης να διευκολυνθεί από τα σε επαγγελματικό επίπεδο καθορισμένων αποδόσεων συντάξεις. Ελλείψει του κατάλληλου κανονισμού ή/και τέτοιων σε επαγγελματικό επίπεδο συντάξεων, και ιδιαίτερα εάν το μεμονωμένο άτομο έχει επίσης πολλές εργασίες πέρα από μια κατά τη διάρκεια της ζωής, η ισορροπία του πλεονεκτήματος μπορεί να μετατοπιστεί στις συντάξεις καθορισμένης εισφοράς, ειδικότερα εξαιτίας των εκτιμήσεων της κινητικότητας εργασίας, παρά τους μεγαλύτερους κινδύνους της χρηματιστηριακής αγοράς στους οποίους τα μέλη εκτίθενται. Εάν οι εταιρίες έχουν μικρό χρόνο ζωής, μπορούν να ωφεληθούν από την καθορισμένη εισφορά. Εξίσου, πρέπει να σημειωθεί ότι εάν οι κανονισμοί επιβάλλουν ένα υπερβολικό φορτίο στους εργοδότες ή/και οι εταιρίες έχουν ιδιαίτερα μικρό χρόνο ζωής, οι συντάξεις απόδοσης μπορούν να μην είναι βιώσιμες.

6. εσωτερική ή εξωτερική χρηματοδότηση.

Για τα επαγγελματικά σχέδια, θα έπρεπε η χρηματοδότηση να αναληφθεί μέσα από τον ισολογισμό του εγγυητή ή πρέπει τα χρήματα που συσσωρεύονται να επενδυθούν άμεσα στις χρηματιστηριακές αγορές;

Πίνακας 7.6, Οφέλη και κόστος: Εσωτερική εναντίον εξωτερική χρηματοδότηση.

	Εσωτερική χρηματοδότηση	Εξωτερική χρηματοδότηση
Ασφάλεια του εισοδήματος συνταξιούχων	-Το μέλος διατρέχει το μεγαλύτερο κίνδυνο εάν ο εγγυητής χρεοκοπήσει επειδή οι συντάξεις δεν είναι διαχωρισμένες από τον εγγυητή - εταιρία.	-Επιτρέπει στις συντάξεις να διαφοροποιηθούν και μέσα στην εσωτερική οικονομία και συνολικά. -Είναι ικανότερος να αντιμετωπίσει τις αλλαγές στο μέγεθος και την ηλικία του εργατικού δυναμικού, εφ' όσον η χρηματοδότηση είναι επαρκής.
Ζητήματα Χρηματοδότησης	-Καθυστερεί το κόστος για την εταιρία μέχρι να πληρωθεί η σύνταξη (αν και η ευθύνη πρέπει να εμφανιστεί στον ισολογισμό). -Απαιτεί μορφές αμοιβαίας ή δημόσιας ασφάλειας για να είναι βιώσιμες, κάτι που αυξάνει τις δαπάνες και μπορεί να προκαλέσει τον ηθικό κίνδυνο.	-Για τις συντάξεις καθορισμένων παροχών, απαιτεί topping up όταν οι αγορές είναι πτωτικές, μια περίοδος που μπορεί να συμπέσει με τις οικονομικές δυσκολίες του εγγυητή - εταιρίας.
Επιδράσεις στις αγορές εργασίας	-Συνδέεται συχνά με μεγάλες περιόδους περιβάλλοντος που μειώνουν αισθητά την κινητικότητα εργασίας.	-Η εξωτερική χρηματοδότηση μπορεί να είναι καλύτερη για την παραγωγή απασχόλησης στην οικονομία εάν βοηθά την αύξηση των μικρών εταιριών με τη διευκόλυνση της ανάπτυξης κύριας αγοράς.

Επιδράσεις στις αγορές κεφαλαίων	-Παρέχει μια μορφή φτηνού κεφαλαίου στους εγγυητές - επενδύσεις που μπορεί να αυξήσει τη σταθερή επένδυση. Είναι βιώσιμος ακόμα και όταν οι κύριες αγορές είναι κακώς αναπτυγμένες. -Οι αγορές κεφαλαίων δεν ωφελούνται άμεσα. Η εσωτερική χρηματοδότηση είναι πιθανό να ωφελήσει τις υπάρχουσες εταιρίες εις βάρος των νεοϊδρυόμενων και τις μικρές εταιρίες.	-Αυξάνει τον εφοδιασμό των μακροπρόθεσμων κεφαλαίων στην αγορά κεφαλαίων. Η ακριβής επίδραση θα εξαρτηθεί από τον τύπο ελάχιστου κανονισμού χρηματοδότησης σε λειτουργία, καθώς επίσης και το πεδίο για τη διεθνή επένδυση. -Ο κίνδυνος στις μη αναπτυχθείσες αγορές είναι ότι τα κεφάλαια επενδύονται σε θεωρητικά ή σε επικίνδυνα - ακίνητη περιουσία, δάνεια.
Παραδείγματα χωρών	Γερμανία, Ιαπωνία (σε μια μικραίνοντας έκταση).	Ηνωμένο Βασίλειο, Ηνωμένες Πολιτείες, Κάτω Χώρες.

Η εξωτερική χρηματοδότηση, για τις συντάξεις καθορισμένων αποδόσεων, προσφέρει μια διαφοροποιημένη και ως εκ τούτου λιγότερο επικίνδυνη εναλλακτική, επίσης προσφέροντας τη δυνατότητα των μη σχεδιασμένων αυξήσεων αποδόσεων εάν το σχέδιο έχει πλεόνασμα. Η εσωτερική χρηματοδότηση μπορεί να απαιτήσει τα ασφαλιστικά σχέδια να είναι βιώσιμα, και να επιβληθούν χαρακτηριστικά αυστηρά όρια στη δυνατότητα μεταβίβασης. Για τα επαγγελματικά εξωτερικά επενδυμένα κεφάλαια, η πρόσθετη προστασία ενάντια στους πιστωτές μιας πτωχεύσασας εταιρίας διατίθεται όταν χωρίζεται το κεφάλαιο από την εταιρία και η επένδυση απαγορεύεται ή περιορίζεται σοβαρά.

7. θέσπιση κανόνων που διέπουν τα χαρτοφυλάκια ή εφαρμογή «κανόνων συνετού επενδυτή» για τις κεφαλαιοποιητικές συντάξεις.

Πίνακας 7.7,Οφέλη και κόστος: Κανονισμός χαρτοφυλακίων εναντίον εφαρμογή κανόνων συνετού επενδυτή για τις κεφαλαιοποιητικές συντάξεις.

	Κανονισμός χαρτοφυλακίων	Συνετοί κανόνες ατόμων
Ασφάλεια του εισοδήματος συνταξιούχων	<p>-Μπορεί να ταιριάζει σε μια κατάσταση όταν οι αγορές κεφαλαίων και ο τομέας διαχείρισης στοιχείων ενεργητικού δεν είναι ανεπτυγμένοι. Αυτό ισχύει ειδικότερα εάν οι διαχειριστές κεφαλαίων καθώς επίσης και οι ρυθμιστές είναι ιδιαίτερα άπειροι και οι αγορές πρωτικές.</p> <p>-Μπορεί να οδηγήσει στη δημιουργία ευάλωτων χαρτοφυλακίων στον κίνδυνο του πληθωρισμού (που επενδύεται κατά ένα μεγάλο μέρος στα ονομαστικά πάγια ενεργητικά), εκτός αν υπάρχει ένα εύρος indexed instruments.</p> <p>-Είναι πιθανό να συνεπάγεται εσωτερικά εστιασμένα χαρτοφυλάκια που καθιστούν τις συντάξεις ευάλωτες στην απόδοση της οικονομίας.</p> <p>-Μπορεί να οδηγήσει σε κοινωνικά αποδεκτές επενδύσεις αλλά μη</p>	<p>-Είναι πιθανό να προσφέρει χαρτοφυλάκια με την υψηλότερη απόδοση μεσομακροπρόθεσμα τα οποία είναι συνολικά διαφοροποιημένα.</p> <p>- Μπορεί να οδηγήσει σε χαρτοφυλάκια που είναι ευάλωτα στον κίνδυνο αγοράς (market risk) βραχυπρόθεσμα (real assets), αν και αυτό είναι μικρότερης σχετικότητας στο χρονικό ορίζοντα που απαιτείται για τις συντάξεις. Η ελλείψει επένδυσης πολιτικής (κουλτούρας), μπορεί να επιτρέψει κατά τρόπο οφθαλμοφανή σε short-termist επένδυση.</p>

<p>Ζητήματα Χρήματα-δότησης</p>	<p>-Η επένδυση σε "ασφαλή" στοιχεία (assets) είναι πιθανό να περιορίσει την πιθανότητα για σημαντικές απώλειες σε ονομαστικούς όρους, αν και αυξάνει στην πραγματικότητα τον κίνδυνο.</p> <p>-Είναι πιθανό να αυξήσει τις δαπάνες εξαιτίας των χαμηλότερων ποσοστών αποδόσεων.</p>	<p>-Μπορεί να οδηγήσει σε χαμηλότερες δαπάνες χρηματοδότησης, και σε υψηλότερο κίνδυνο.</p> <p>-Εάν οι κίνδυνοι είναι υπερβολικοί, οι δαπάνες της προεπιλογής μπορούν να αφορίσουν το δημόσιο ταμείο.</p>
<p>Επιδράσεις στις αγορές εργασίας</p>	<p>Εάν οι αποδόσεις θεωρούνται αδικαιολόγητα χαμηλές, μπορεί να οδηγήσει στη διαφυγή των εισφορών και στη στρέβλωση στην αγορά</p>	<p>-Μπορεί να οδηγήσει στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης.</p>
<p>Επιδράσεις στις αγορές κεφαλαίων</p>	<p>-Κρατά την εσωτερική αποταμίευση διαθέσιμη στην εσωτερική οικονομία.</p> <p>-Είναι πιθανότερο να οδηγήσει την επένδυση σε ομόλογα παρά σε μετοχές, και να αποθαρρύνει τη διεθνή επένδυση. Το πρώτο περιορίζει τα οφέλη στην αγορά κεφαλαίων και μπορεί να οδηγήσει στη μεγαλύτερη δημόσια κατανάλωση. Το τελευταίο είναι ένα απαραίτητο στοιχείο στη διαφοροποίηση των κινδύνων για την εσωτερική οικονομία. Μπορεί επίσης να παρέχει μια μορφή ασφάλειας για να αποτρέψει τη συσσώρευση συνταξιοδοτικών επενδύσεων σε στον στοιχεία επηρεαζό-μενα από τον</p>	<p>-Είναι πιθανότερο να ενθαρρύνει την επένδυση σε μετοχές και σε διεθνή επίπεδο.</p>
<p>Παραδείγματα</p>	<p>Γερμανία, Δανία, Σουηδία.</p>	<p>Ηνωμένο Βασίλειο, Ηνωμένες</p>

Οι περισσότερες χώρες του Ο.Ο.Σ.Α. με τους ισχυρούς κανονισμούς χαρτοφυλακίων προσφέρουν χαμηλές αποδόσεις. Μόνο στην περίπτωση της ατομικής επένδυσης και

σχετικά με την ανάγκη για την επαρκή διαφοροποίηση, η σύγχρονη θεωρία χαρτοφυλακίων θα συμφωνούσε με την ανάγκη για τον ποσοτικό κανονισμό χαρτοφυλακίων. Οι συνετοί κανόνες έχουν επίσης το όφελος της ευελιξίας. Οι κανονισμοί χαρτοφυλακίων δεν θα φαίνονταν σε πολλές περιπτώσεις να τίθενται ως στόχος ούτε να βοηθήσουν την επιχείρηση ούτε να προστατεύσουν το δικαιούχο, αλλά μάλλον να βοηθήσουν τις κυβερνήσεις να πωλήσουν ομόλογα δημοσίου μια αιχμάλωτη αγορά, για να τους προστατεύσουν από τον κίνδυνο θα πρέπει "να εγγυηθούν" για ένα πτωχεύσαν συνταξιοδοτικό κεφάλαιο. Οι κανονισμοί θα μπορούσαν να δικαιολογηθούν ως προσωρινό μέτρο να αναπτυχθούν ή μετάβασης στις οικονομίες.

8. Υποχρεωτική ή κατά διακριτική ευχέρεια αναπροσαρμογή των παροχών.

Θα έπρεπε τα συνταξιοδοτικά οφέλη να αναπροσαρμόζονται σύμφωνα με τον πληθωρισμό σε κανονική βάση, ή απλώς κατά την κρίση του διαχειριστή; Θα πρέπει να σημειωθεί ότι δεν αποτελούν τις μόνες επιλογές, δεδομένου ότι υπάρχει επίσης η δυνατότητα της περιορισμένης υποχρεωτικής αναπροσαρμογής μέχρι ένα ορισμένο ποσοστό πληθωρισμού. Οι παροχές αναπροσαρμογής διαφέρουν μεταξύ των συντάξεων καθορισμένων παροχών και των καθορισμένων εισφορών.

Πίνακας 7.8, Οφέλη και κόστος: υποχρεωτική ή κατά διακριτική ευχέρεια αναπροσαρμογή των παροχών.

	Υποχρεωτική αναπροσαρμογή παροχών	Διακριτική αναπροσαρμογή παροχών
Ασφάλεια του εισοδήματος συνταξιούχων	<p>-Προστατεύει τον δικαιούχο από τον πληθωρισμό, εφόσον το ταμείο παραμένει βιώσιμο, το οποίο είναι ιδιαίτερα σημαντικό για παλιό εργαζόμενο.</p> <p>-Στην περίπτωση των υποχρεωτικών αναπροσαρμογών, απαιτεί αγορές με στοιχεία που να είναι πλήρως συνδεδεμένα με τον δείκτη και μπορεί να</p>	<p>-Οι δικαιούχοι έχουν να αντιμετωπίσουν τον κίνδυνο της απώλειας κατά τη διάρκεια των περιόδων πληθωρισμού, και γενικότερα όταν γίνονται πολύ παλιοί και οι "πραγματικές" περικοπές αποδόσεων συσσωρεύουν.</p>

Ζητήματα Χρηματοδότησης	-Για τα καθορισμένα κεφάλαια αποδόσεων, αυξάνει το κόστος του διαχειριστή, ειδικά εάν υπάρχουν περιορισμοί σε περιόδους πτώσεις.	-Για τα καθορισμένα κεφάλαια αποδόσεων, επιτρέπει περισσότερη ευελιξία στον διαχειριστή να παρέχει indexation όταν επιτρέπουν οι αποδόσεις.
Επιδράσεις στις αγορές εργασίας	-Indexation μετατοπίζει τον κίνδυνο πληθωρισμού για τους νεότερους εργαζομένους, οι οποίοι κατά συνέπεια μπορούν να επιδιώξουν να αποφύγουν τις εισφορές.	
Επιδράσεις στις αγορές κεφαλαίων	-Μπορεί να ενθαρρύνει την ανάπτυξη των αγορών για στοιχεία πλήρως συνδεδεμένα με τον δείκτη, καθώς επίσης και τις στρατηγικές hedging για να αποτρέψει τα ελλείμματα.	-Μπορέστε να ενθαρρύνει την επένδυση σε μετοχές εξαιτίας του μικρότερου κινδύνου ελλείμματος.

Θεωρείται ότι η αναπροσαρμογή σύμφωνα με το δείκτη, τουλάχιστον μέχρι ενός ορισμένου σημείου είναι κατάλληλο ως ισορροπία μεταξύ της συνταξιοδοτικής εισοδηματικής ασφάλειας και του κόστους.

Ένα μίγμα και των δύο προσεγγίσεων (κεφαλαιοποιητικό - διανεμητικό) έχει ένα όφελος στη διαφοροποίηση της επένδυσης, της αφερεγγυότητας και των πολιτικών κινδύνων. Μεταξύ άλλων επιλογών, θα πρέπει να προτιμηθεί ένα εθελοντικό από ένα υποχρεωτικό σχέδιο, που ωφελείται από τα φορολογικά προνόμια, που μπορούν να είναι είτε καθορισμένης παροχής είτε καθορισμένης εισφοράς, χρηματοδοτούμενο εξωτερικά, έχοντας τους συνετούς κανόνες και την περιορισμένη υποχρεωτική αναπροσαρμογή των αποδόσεων.

Είναι σημαντικό να προστεθεί, εντούτοις, ότι οι βέλτιστες επιλογές είναι πιθανό να διαφέρουν έντονα μεταξύ των χωρών ανάλογα με την δομική κατάσταση ειδικότερα η κατάσταση της ύπαρξης διανεμητικού συνταξιοδοτικού συστήματος, η ανάπτυξη των αγορών κεφαλαίων, των υπάρχουσών ιδιωτικών συνταξιοδοτικών σχεδίων και της προθυμίας να επιτραπεί η διεθνής επένδυση. Με άλλα λόγια, η συνταξιοδοτική μεταρρύθμιση πρέπει να προσαρμοστεί προσεκτικά στις υπάρχουσες περιστάσεις μιας χώρας. Παραδείγματος χάριν, οι περιορισμοί χαρτοφυλακίων μπορούν να είναι

κατάλληλοι ως προσωρινό μέτρο στο αρχικό στάδιο της οικονομικής ανάπτυξης τα επαγγελματικά σχέδια απαιτούν έναν οικονομικά βιώσιμο εταιρικό τομέα.

Προτάθηκε η δημιουργία ενός συστήματος πολλαπλών λειτουργιών (multipillar system) (Παγκόσμια Τράπεζα, 1994) που να ενσωματώνει και τις τρεις λειτουργίες (αναδιανομή πλούτου, αποταμίευση, φτώχεια) αλλά απαρτίζεται από επιμέρους διοικητικούς και χρηματοδοτικούς μηχανισμούς ή πυλώνες. Οι πυλώνες αυτοί μπορούν να περιγραφούν ως τα εξής επιμέρους ασφαλιστικά συστήματα:

1. Ο πρώτος πυλώνας συνιστάται στα θεσμοθετημένα δημόσια συνταξιοδοτικά συστήματα προκαθορισμένων παροχών που χρηματοδοτούνται γενικά σύμφωνα με την αρχή του διανεμητικού συστήματος, ένα υποχρεωτικό σύστημα ασφάλισης, κρατικής διαχείρισης, χρηματοδοτούμενο από φόρους προκειμένου να υπάρχουν οι ελάχιστες εγγυήσεις για την αποφυγή της πτώχευσης κατά τη συνταξιοδότηση (λειτουργία αναδιανομής πλούτου). Στον πρώτο πυλώνα προσετέθη και η έννοια του «μηδενικού πυλώνα» δηλαδή προγράμματα χωρίς ασφαλιστικές εισφορές, που αποσκοπούν να μετριάσουν τη φτώχεια ανάμεσα τους ηλικιωμένους. Οι φορείς του πρώτου πυλώνα χρηματοδοτούνται από σύνθετους μηχανισμούς που περιλαμβάνουν: εισφορές εργαζομένων, εισφορές εργοδοτών, τακτική συμμετοχή του κρατικού προϋπολογισμού, κοινωνικούς πόρους (έμμεση φόροι), έκτακτη κρατική επιχορήγηση, πόρους από την αξιοποίηση της κινητής και ακίνητης περιουσίας των οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης.
2. Ο δεύτερος πυλώνας περιλαμβάνει τις επικουρικές συντάξεις, τα ιδιωτικά διαχειριζόμενα επικουρικά συνταξιοδοτικά συστήματα που παρέχουν τις συμπληρωματικές επαγγελματικές συντάξεις είτε αυτά είναι υποχρεωτικά είτε προαιρετικά, αφορά κεφαλαιοποιητικά συστήματα, ένα υποχρεωτικό σύστημα ασφάλισης, ιδιωτικής διαχείρισης, χρηματοδοτούμενο από την εξίσωση των ασφαλιστικών εισφορών με τις παροχές / υποχρεώσεις για σύνταξη (λειτουργία αποταμίευσης). Η χρηματοδότηση του δεύτερου πυλώνα που εισάγεται θεσμικά το 2002 μέσω των ρυθμίσεων για τα ταμεία επαγγελματικής ασφάλισης καλύπτεται αποκλειστικά από εισφορές των εργοδοτών και των εργαζομένων. Τα ΤΕΑ που χορηγούν συνταξιοδοτικές παροχές λειτουργούν μάλιστα με βάση το κεφαλαιοποιητικό σύστημα.

3. Μέσω του τρίτου πυλώνα οι πολίτες μπορούν να αυξήσουν περαιτέρω τις συνταξιοδοτικές τους απολαβές σε ατομική βάση (ιδιωτικές αποταμιεύσεις) και τα επιμέρους ιδιωτικά συμφωνητικά, ένα εθελοντικό σύστημα ασφάλισης, ιδιωτικής διαχείρισης, για εκείνους που επιθυμούν να εξασφαλιστούν ακόμα περισσότερο.

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Γνωμοδότηση της Οικονομικής & Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα: Οικονομικής Ανάπτυξη, φορολογία και βιωσιμότητα των συνταξιοδοτικών συστημάτων στη Ε.Ε., Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 2002), ο συνδυασμός των τριών αξόνων παρέχει πρωτοφανή ευημερία και οικονομική ανεξαρτησία στα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας

Πίνακας 7.9: Σύστημα τριών πυλώνων

Είδος Ασφάλισης	Υποχρεωτική ασφάλιση (δημόσια ταμεία)	Υποχρεωτική ασφάλιση (επικουρικά ταμεία)	Προαιρετική ιδιωτική ασφάλιση
Διαχειριστής	Κυβερνητική διαχείριση	Ιδιωτική διαχείριση	Ιδιωτική διαχείριση
Στόχοι	Παροχή ασφαλούς και επαρκούς εισοδήματος (αναδιανομή πλούτου)	Ιδιωτική αποταμίευση Παροχή ασφαλούς και επαρκούς εισοδήματος από το κράτος	Ιδιωτική αποταμίευση
Μορφή	Κρατικές παροχές Παροχή εγγυήσεων από το κράτος	Ιδιωτικά αποταμιευτικά προγράμματα Επαγγελματικά επικουρικά συστήματα	Ιδιωτικά και ομαδικά προαιρετικά αποταμιευτικά προγράμματα

Χρηματοδότηση	Μέσω Φορολογίας	Χρηματοδότηση επικουρικών ταμείων υποχρεωτική Χρηματοδότηση επαγγελματικών ταμείων μη υποχρεωτική	Πλήρης ιδιωτική χρηματοδότηση
---------------	-----------------	---	----------------------------------

Μια γενικότερη θεώρηση, κατατάσσει τα συστήματα σε αυτά των προκαθορισμένων παροχών και σε εκείνα των προκαθορισμένων εισφορών. Ένα σύστημα προκαθορισμένων παροχών εγγυάται τις εκάστοτε παροχές σε συνάρτηση με τα έτη ασφάλισης και τις τελικές ή τις μέσες αποδοχές, δεν μπορεί όμως να εγγυηθεί το κόστος της σχετικής δέσμευσης. Ένα σύστημα προκαθορισμένων εισφορών, από την άλλη πλευρά, δεν μπορεί να εγγυηθεί τις εκάστοτε παροχές, αλλά μπορεί να εγγυηθεί το κόστος της σχετικής δέσμευσης (προκαθορισμένες εισφορές).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8^ο: ΣΚΕΨΕΙΣ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Αν και οι εφικτοί τρόποι επίλυσης του Ελληνικού συνταξιοδοτικού προβλήματος είναι πολύ περιορισμένοι, εντούτοις υπάρχουν ορισμένες δυνατότητες που μπορούν να βελτιώσουν, μεσοπρόθεσμα, την υφιστάμενη πραγματικότητα, εντός του διανεμητικού συστήματος, μέχρι τη μακροπρόθεσμη λύση του, η οποία θεωρούμε ότι δεν μπορεί παρά να στηρίζεται στη λογική των τριών πυλώνων, δηλ. σε μικτό σύστημα διανεμητικό-κεφαλαιοποιητικό (Borsch-Supan και Τήνιος, 2001).

Σημαντικό θέμα στις μεσοπρόθεσμες δυνατότητες, είναι η ενοποίηση των ταμείων κύριας ασφάλισης, για την οποία εκτός της οριζόντιας (ενοποίησης), πιστεύουμε ότι θα ήταν αποδοτική η λύση και της κάθετης ενοποίησης τους.

Εννοούμε, την ενοποίηση όχι μόνο του κύριου ταμείου ασφάλισης αλλά και του επικουρικού και συνολικά ό,τι ταμείο διαθέτει αυτός ο κλάδος, όπως συμβαίνει στην ΕΕ. Η βελτίωση της αποδοτικότητας της λειτουργίας του συστήματος από την ενοποίηση των ταμείων δηλ., η μείωση του λειτουργικού κόστους, η μείωση της γραφειοκρατίας, το ενιαίο ποσοστό εισφορών για όλες τις κατηγορίες εργαζομένων μετά την ενοποίηση των ταμείων, η ενοποίηση της περιουσίας τους και άρα καλύτερη αξιοποίησή της, η κεντρική υπηρεσία (εταιρία) αξιοποίησης (διαχείρισης) της περιουσίας τους, αναμένεται να είναι πολύ σημαντική λόγω του υψηλού υφιστάμενου κατακερματισμού του.

Αναφορικά με τη διαχείριση των αποθεματικών των ασφαλιστικών και επαγγελματικών ταμείων, πρέπει να τονιστεί ότι σήμερα αυτή μπορεί να αποτελέσει μόνο ένα τμήμα της χρηματοδότησης του συνταξιοδοτικού ελλείμματος, εξαιτίας κυρίως του μικρού ύψους των υπό διαχείριση κεφαλαίων.

Επίσης, άμεση προτεραιότητα της κρατικής πολιτικής πρέπει να είναι η ακριβής μέτρηση του ύψους του κοινωνικού προϋπολογισμού. Εννοούμε εδώ, την πλήρη και ενιαία μηχανογράφηση του συστήματος, η οποία θα επιτρέψει την αποφασιστική μείωση αφενός της εισφοροδιαφυγής, δεδομένης της ανάπτυξης αποτελεσματικού εισφορο-εισπρακτικού μηχανισμού και αφετέρου των σταυροειδών επιδοτήσεων

8.1 Το πρόβλημα της δημογραφικής γήρανσης και ο κίνδυνος δημοσιονομικού εκτροχιασμού

Ένα από τα υπαρκτά προβλήματα που θα αντιμετωπίσει η παγκόσμια οικονομία στο άμεσο μέλλον είναι το πρόβλημα της δημογραφικής γήρανσης. Φαινόμενο όχι ξένο στην ανθρωπότητα, αλλά με μικρή συχνότητα, μεγάλη περίοδο και σφοδρές επιπτώσεις σε όλους τους τομείς της οικονομίας. Τα δεδομένα δείχνουν ότι φθάνουμε στην κρίσιμη περίοδο, καθώς οι πρώτες ομάδες της γενιάς της μεταπολεμικής δημογραφικής έκρηξης (baby boomers) πλησιάζουν τώρα στη συνταξιοδότηση. Συγχρόνως, προβλέπεται ότι ο ενεργός πληθυσμός της Ευρώπης έχει αρχίσει να συρρικνώνεται από το 2012 και μετά.

Οι ενδείξεις επιβεβαιώνουν το παραπάνω γεγονός (ΠΡΑΣΙΝΗ ΒΙΒΛΟΣ, 2010)

- κατά τη διάρκεια των τελευταίων 50 ετών, το προσδόκιμο ζωής αυξήθηκε κατά περίπου πέντε έτη στην ΕΕ
- το 2060 θα μπορούσε να σημειωθεί περαιτέρω αύξηση κατά επτά περίπου έτη.
- ενώ σήμερα σε κάθε άτομο ηλικίας άνω των 65 ετών αντιστοιχούν τέσσερα ενεργά άτομα, μέχρι το 2060 θα υπάρχουν μόλις δύο ενεργά άτομα για κάθε άτομο άνω των 65

Σύμφωνα με τα παραπάνω δεδομένα και τις προδιαγραφόμενες δημογραφικές τάσεις η κατάσταση δεν είναι βιώσιμη. Μολονότι οι μεταρρυθμίσεις σε πολλές χώρες της Ευρώπης στα συνταξιοδοτικά συστήματα έχουν ήδη μειώσει σημαντικά τις επιπτώσεις της γήρανσης στις μελλοντικές τους συνταξιοδοτικές δαπάνες, οι δημόσιες δαπάνες που συνδέονται με την ηλικία αναμένεται ότι, παρά ταύτα, θα αυξηθούν συνολικά κατά σχεδόν 5 ποσοστιαίες μονάδες του Ακαθαρίστου Εγχωρίου Προϊόντος έως το 2060 (ΠΡΑΣΙΝΗ ΒΙΒΛΟΣ, 2010).

Οι επιπτώσεις της δημογραφικής γήρανσης, παρότι μόνο θεωρητικά μπορούμε να τις προσεγγίσουμε, μπορούμε να καταλάβουμε ότι κανένας δεν θα μείνει ανεπηρέαστος.

Κυρίως όμως θα επηρεάσει τις χώρες με μεγάλο και αυξανόμενο δημόσιο χρέος, καθώς δεν θα μπορέσουν να απορροφήσουν την απότομη αύξηση των δαπανών. Οι ευρωπαϊκές χώρες κατηγοριοποιούνται ανάλογα με την αναγκαιότητα της λήψης

απαραίτητων διαρθρωτικών μέτρων για την αντιμετώπιση του κόστους λόγω της δημογραφικής γήρανσης.

Η Ελλάδα συγκαταλέγεται στις χώρες στις οποίες υπάρχει μεγάλη (high) αναγκαιότητα διαρθρωτικών αλλαγών.

Ο αντίκτυπος της δημογραφικής γήρανσης θα κτυπήσει τα ασφαλιστικά συστήματα που βασίζονται στο διανεμητικό σύστημα χρηματοδότησης καθώς το κύριο ρίσκο που αντιμετωπίζει ένα συνολικό διανεμητικό σύστημα είναι το κοινωνικό ρίσκο της γήρανσης και της μείωσης του εργατικού δυναμικού (Σπράου, 2007).

Εξάλλου, αν και η οργάνωση των εταιρειών διαχείρισης (asset management companies) διαθεσίμων των Ταμείων είναι δύσκολη και πρωτόγνωρη υπόθεση για τα Ελληνικά δεδομένα, και πρέπει να γίνει με υψηλό αίσθημα επαγγελματισμού, αυτό δεν πρέπει να αποτελέσει ανασταλτικό παράγοντα της ανάπτυξης τόσο του τρίτου πυλώνα όσο και της αποδοτικότερης λειτουργίας των δύο προηγούμενων, δηλ. του διανεμητικού τμήματος του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης.

8.2 Δράσεις των ευρωπαϊκών Κρατών για την επίλυση του προβλήματος των ελλειμμάτων

Όπως προαναφέραμε ήδη από την δεκαετία του '90 τα ευρωπαϊκά κράτη έκαναν ριζικές αλλαγές στα ασφαλιστικά τους συστήματα . Οι κύριες δράσεις τους ήταν οι εξής:

1. παραμετρική αναμόρφωση των ήδη διανεμητικών συστημάτων (αύξηση ηλικίας συνταξιοδότησης, μείωση ποσοστού αναπλήρωσης, τιμαριθμοποίηση συντάξεων, αύξηση εισφορών κ.α.)
2. ίδρυση είτε βασικού είτε επαγγελματικού πυλώνα ασφάλισης κεφαλαιοποιητικού χαρακτήρα ή NDC
3. αύξηση της κρατικής χρηματοδότησεως μέσω της γενικής φορολογίας
4. αύξηση στο ποσοστό απασχόλησης ομάδων του πληθυσμού που βρίσκονται εκτός παραγωγής (γυναίκες, μετανάστες)
5. αποδοτική διαχείριση των αποθεματικών των ασφαλιστικών οργανισμών

6. διαχείριση της περιουσίας των δημοσίων ταμείων από επαγγελματίες διαχειριστές
7. υιοθέτηση της προχρηματοδότησης των μελλοντικών τους υποχρεώσεων με την συγκέντρωση αποθεματικών και την σωστή διαχείρισή τους

Πολλές από τις παραπάνω δράσεις η Ελλάδα έχει υιοθετήσει, αλλά παραμένουν στα χαρτιά. Οι αλλαγές αυτές συνίστανται σε πολλές περιπτώσεις σε μεταφορά τμήματος της ευθύνης συνταξιοδότησης από τον πρώτο στον δεύτερο πυλώνα, πράγμα που ελαφρύνει το μακροχρόνιο δημοσιονομικό πρόβλημα του Κράτους – πιθανώς σε βάρος όμως της επάρκειας των συντάξεων.

Μερικές κύριες κατηγορίες στις οποίες η Ελλάδα υστερεί σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες της ΕΕ είναι:

1. Στην αύξηση της εργασίας σε ομάδες εκτός εργασίας
2. Στην αποτελεσματική και χρηστή διαχείριση των αποθεματικών
3. Στις συγκέντρωση εθνικών αποθεματικών για την αντιμετώπιση των ελλειμμάτων μέσω της προχρηματοδότησης των μελλοντικών υποχρεώσεων, ενώ τα διαθέσιμα αποθεματικά χρησιμοποιούνται για άλλες δαπάνες του δημοσίου.
4. Και κυρίως στην ανάπτυξη συμπληρωματικού επαγγελματικού κεφαλαιοποιητικού πυλώνα. Σήμερα μόλις 100.000 μέλη περίπου συμμετέχουν στα 9 Ταμεία Επαγγελματικής Ασφάλισης (ΤΕΑ) που λειτουργούν, παρά τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει ο θεσμός της επαγγελματικής ασφάλισης, που στη χώρα μας, πρωτοεμφανίστηκε το 2002, με ελάχιστες αυξητικές τάσεις.

Ως αποτέλεσμα η ανάπτυξη ενός δεύτερου πυλώνα που να μπορεί να αναλάβει τμήμα του δημοσιονομικού βάρους που τώρα βαρύνει το δημόσιο παραμένει ζητούμενο. Ακόμη και τα μέτρα του 2010 (N3863/10 και N3865/10) αυστηροποίησαν παραμέτρους του πρώτου πυλώνα αλλά δεν περιείχαν αλλαγές στην δομή του συστήματος και μέτρα για να ενθαρρυνθεί ο δεύτερος πυλώνας

8.3 Μπορούν τα παρόντα αποθεματικά να στηρίξουν το διανεμητικό σύστημα;

Σύμφωνα με τα όσα μελετήσαμε στα προηγούμενα κεφάλαια:

1. τα διανεμητικά συστήματα του 1ου πυλώνα χρηματοδοτούνται κυρίως από εισφορές και γενική φορολόγηση
1. Τα αναρίθμητα προβλήματα των αποθεματικών των Ελληνικών ταμείων (δεσμευμένα στο μεγαλύτερο μέρος της στη ΤτΕ, ευθυνοφοβική διαχείριση κ.α.)
2. Στο γεγονός ότι: Σε καμία περίπτωση, και όποια να είναι η ακριβής αποτίμηση, η περιουσία δεν μπορεί να συγκριθεί ακόμη και με τις τρέχουσες υποχρεώσεις των ταμείων καθώς ενδεικτικά η συνολική αξία της περιουσίας όλων των ΦΚΑ αποτιμώμενη 31/8/2009 ήταν 31 δις € ενώ οι δαπάνες μόνο για συντάξεις του Υπουργείου εργασίας για το ίδιο έτος βάσει του Κοινωνικού Προϋπολογισμού του 2009 ήταν 33.132.849 €. Από τότε διευρύνθηκαν οι δαπάνες ενώ μειώθηκε η αξία της περιουσίας.

Καταλαβαίνουμε λοιπόν από τα παραπάνω ότι τα όποια αποθέματα που υπάρχουν δεν μπορούν να εξυπηρετήσουν τις χρηματοδοτικές ανάγκες και ούτε να λύσουν το πρόβλημα χρηματοδότησης του υπάρχοντος μονόπλευρου και τελεματωμένου ελληνικού συστήματος ασφάλισης εκτός για ένα πολύ μικρό διάστημα.

8.4 Η δημιουργία ενός πιο αποτελεσματικού 2ου κεφαλαιοποιητικού πυλώνα ως λύση του ασφαλιστικού προβλήματος

Μία λύση που θα μπορούσε να δοθεί στα πλαίσια της οικονομικής ανάπτυξης της αγοράς και της ανάσχεσης κατά το δυνατόν των συνεπειών του δημογραφικού προβλήματος είναι η δημιουργία επαγγελματικού κεφαλαιοποιητικού πυλώνα, αρχίζοντας με τα υπάρχοντα αποθεματικά.

Έτσι η Ίδρυση ενός ανεξάρτητου φορέα που θα διαχειριζόταν τα υπάρχοντα αποθέματα με βάση τα τελευταία πρότυπα διαχείρισης και επένδυσης κεφαλαίων (ALM,LDI) και τις εισφορές των ασφαλισμένων (για την θεμελίωση δικαιώματος) και θα κατέβαλλε συντάξεις βάσει των αποτελεσμάτων της επένδυσης τις περιουσίες θα είχε τα εξής θετικά αποτελέσματα:

1. Με αυτόν τον τρόπο θα δημιουργηθεί η ανάγκη για αποτελεσματική, διαφανή και αποδοτική αξιοποίηση των αποθεματικών
2. Με τα σύγχρονα επενδυτικά εργαλεία και την επένδυση σε χώρες που δεν θα έχουν δημογραφικό πρόβλημα θα εξασφάλιζε σημαντικό συμπληρωματικό εισόδημα σύνταξη την στιγμή που το ποσό της διανεμητικής θα μειώνεται λόγω της γήρανσης
3. Επίσης όπως όλοι οι επενδυτικοί φορείς στην Ευρώπη έτσι και ο νέος φορέας έχοντας σαν προίκα τα αποθεματικά, θα μπορούσε να συνεισφέρει ενεργά στην τόνωση της απασχόλησης με στοχευμένες, αλλά και αποδοτικές επενδύσεις στο εσωτερικό και το εξωτερικό αυξάνοντας το ποσοστό απασχόλησης και καταμερίζοντας τις συνέπειες της γήρανσης του πληθυσμού. Έτσι παράλληλα θα μπορούσε να ενισχυθεί και το δημόσιο διανεμητικό σύστημα με την συμμετοχή όλο και περισσότερων εργαζομένων στο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης.

Η κίνηση αυτή όμως θα έπρεπε να συνοδεύεται και από δομικές αλλαγές στον τρόπο λειτουργίας του συστήματος, κυρίως για τους νέους ασφαλισμένους, με τρόπο ώστε η συγκέντρωση αποθεματικών να ήταν σαφές ότι θα οδηγούσε σε ουσιαστικές βελτιώσεις στις συντάξεις – και έτσι να υπήρχε και κίνητρο για την καλύτερη

διαχείριση. (Τήνιος, 2010) Οι αλλαγές όμως που απαιτούνται είναι τέτοιας έκτασης ώστε να ισοδυναμούν με μια επανίδρυση του συστήματος ασφάλισης, μια συνολική αλλαγή σελίδας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Barr (2001), *the Welfare State as Piggy Bank: Information, Risk, Uncertainty and the Role of the State*, Oxford
- Davis, E. Philip, (2002) *Pension fund management and international investment a global perspective*, Brunel University, London (discussion paper PI-0206).
- Davis, E. Philip, (2002) *The European Pension Management Industry*, Brunel University, London (discussion paper PI-0212).
- Dupuis, J.M., El Moudden, C. (2002), “Economie des retraites” *Economica*, Paris
- EUROPEAN COMMISSION (2010). *Joint Report on Pensions «Progress and key challenges in the delivery of adequate and sustainable pensions in Europe»*. B-1049 Brussels: Secretariat of the Social Protection Committee.
- European Commission (DG ECFIN) & the Economic Policy Committee (AWG). (7/2008). «The 2009 Ageing Report: Underlying Assumptions and Projection Methodologies for the EU-27 Member States (2007-2060)».
- Gillion, C. (2005), “The development and reform of social security pensions: the approach of the International Labour Office.” *International Labour Office*.
- Gramlich, E.M. (1996), “Different Approaches for Dealing with Social Security.” *Journal of Economic Perspectives*, Vol. 10, pp. 55–66.
- IMF (2010),*GREECE: Stand- By Arrangement – Review Under the Emergency*
- *Financing Mechanism*, IMF Country Report No 10/217
- ISSA. (2010). « *Social Security Programs Throughout the World: Europe, 2010*».

- Lillian Liu, R. A. (December 2001). Foreign Social Security Developments Prior to the Social Security Act.
- Mackenzie, G. A. (2006). The Decline of the Traditional Pension. Washington, DC: Cambridge University Press.
- McGillivray, W. (2006). The Oxford Handbook of Pensions and Retirement Income” (σ. page 224). Oxford University Press.
- McCrory, R.T. (2003), “Pension Funding without Liabilities.” The Great Controversy: Current Pension Actuarial Practice in Light of Financial Economics Symposium. Schaumburg, IL: Society of Actuaries.
- Salou, J.-M. (27 June 2007). «Global Pension Statistics and Indicators: Helping to Evaluate Countries Funded Pension Systems Worldwide». OECD World Forum on "Statistics, Knowledge and Policy" Pension Workshop. Istanbul.
- Social Budgets (2000-2011), Greek Ministry of Labour and Social Security, Athens
- Social Protection Committee. (April 2007.). "Promoting longer working lives through pension reforms – Flexibility in retirement age provision.
- Social Protection Committee (SPC). (May 19th 2006). «CURRENT AND PROSPECTIVE THEORETICAL PENSION REPLACEMENT RATES», Report by the Indicators Sub-Group (ISG) of the Social Protection Committee (SPC),.
- The Social Protection Committee. (2008). «Privately Managed Pension Provision Report by the Social Protection Committee».
- The Social Protection Committee. (February 2005). «Privately Managed Pension Provision Report by the Social Protection Committee».

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

- Αθανασίου, Λ, Ζέρβου, Φ, Κώτση, Α,(2009), Οικονομική και δημογραφική βιωσιμότητα του κοινωνικοασφαλιστικού συστήματος. Εκθέσεις 57
- Ανδρέα Κιντή, Κ. Π. (ΕΤΟΣ ΝΒ'2010). Η συμβολή της σωστής διαχείρισης της περιουσίας των φορέων κοινωνικής ασφάλισης στη βιωσιμότητα του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης. *Ε.Δ.Κ.Α.*, σ. Αριθμ. τευχ. 6/617.
- Γ. Μπακατσέλος, Υ. Ε. (10 Ιουνίου 1951). *Εισηγητική έκθεση του Νόμου 1846/1951*.
- Γ. Προβόπουλος, Π. Καπόπουλος. (2007). «*Το Δίλλημα των Γενεών: Σχεδιάζοντας Μία Παραμετρική και Δομική Μεταρρύθμιση του Ασφαλιστικού Συστήματος*». IOBE.
- Γιαννίτσης, Τ. (2007). *"ΤΟ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΟ (ΩΣ ΟΡΦΑΝΟ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ) ΚΑΙ ΜΙΑ ΔΙΕΞΟΔΟΣ"*. Πόλις.
- Επιτροπή Κοινωνικής Προστασίας και της Επιτροπής Οικονομικής Πολιτικής. (ECOFIN 334/23-11-2001).
- *Κοινή Έκθεση για την Ποιότητα και βιωσιμότητα των συντάξεων του ECOFIN*,.
- ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΡΟΥΠΑ, Δ. Ο.-Ε. (ΕΤΟΣ ΝΒ'2010). «*ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΩΝ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ*». *Ε.Δ.Κ.Α.*, σ. Αριθμ. τευχ. 6/617.
- Ζέρβου, Φ, (2009), Η Εξέλιξη και προβληματισμός για τη βιωσιμότητα του συνταξιοδοτικού συστήματος, Εκθέσεις 58
- Καραβίτης, Ν, (2011), Μελέτη: Συντάξεις πέρα από το πρώτο πυλώνα, IOBE
Λυμπεράκη, Α., Τήνιος, Π. και Φιλαλήθης, Α. (2009), Ζ'Η 50, Υγεία, Γήρανση και Συνταξιοδότηση στην Ελλάδα και την Ευρώπη, Κριτική
- Μαγκλάρας, Β. (2010). «*Το πολυσύνθετο πρόβλημα της αξιοποίησης της Δημόσιας Ακίνητης Περιουσίας*».

- Νικολάου Τεσσαρομάτη, Γ. Δ. (2010, Ιούνιος). «Διαχείριση της Περιουσίας Δημόσιων Ταμείων: Εμπειρία από την Ελλάδα και τον κόσμο»,.
- ΟΟΣΑ. (Οκτώβριος 2009, «*Pension Markets in Focus*»).
- Παπαρρηγοπούλου - Πεχλιβανίδη, Π. (2010). «*Η χρηματοδότηση του κοινωνικοασφαλιστικού συστήματος*».
- Πλάτωνα Τήνιος, Ο. Ε. (2010). «Περιουσία Ταμείων και Κοινωνική Ασφάλιση: Μια διαχρονική παρανόηση και οι επιπτώσεις της».
- ΠΡΑΣΙΝΗ ΒΙΒΛΟΣ. (SEC(2010)830). «*Για επαρκή, βιώσιμα και ασφαλή ευρωπαϊκά συνταξιοδοτικά συστήματα*»,. Ευρωπαϊκή επιτροπή.
- Ρομπόλης Σάββας, Σακελλαρόπουλος Θεόδωρος, *Προτάσεις για την μεταρρύθμιση του συστήματος και κοινωνικής ασφάλισης στην Ελλάδα, Οικονομικό Επιμελητήριο Ελλάδος, Αθήνα, Νοέμβριος 2001.*
- Ρομπόλης Σάββας, Κοινωνική Ασφάλιση, Η διαρκής κρίση και οι προοπτικές, Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη.
- Ρομπόλης Σάββας, Ρωμανιάς Γιώργος, Μαργιός Βασίλης, Χατζηβασίλογλου Ιωάννης, «Αναλογιστική Μελέτη για το ΙΚΑ – Ενιαίο Ταμείο Ασφάλισης Μισθωτών (ΕΤΑΜ), Βασικά Συμπεράσματα και προτάσεις», Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ- ΑΔΕΔΥ (ΙΝΕ), Αθήνα, Απρίλιος 2005.
- Σαλούρου, Ρ. (2011). Ανάκτηση από «Κερδίζει έδαφος η επαγγελματική ασφάλιση»
- Σπράου, Έ. (2007). «*ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΞΕΙΣ: Συνεισφορά στον Κοινωνικό Διάλογο*»,.
- Σπράος Ι. & Π. Τήνιος, «*Διανεμητικά και κεφαλαιοποιητικά συστήματα συντάξεων: εντυπώσεις και ουσία*», *Δελτίο Οικονομικό και Στατιστικό*, 10, 1998, Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος.
- Στεργίου Άγγελος, Κ. Ε. (Συνεδρίαση της 2ας Μαρτίου 2010). «ΑΠΟ ΣΑΦΗΝΙΖΟΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΣΤΟΧΟΥΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΞΙΟΔΟΤΙΚΟΥ ΜΑΣ

ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ»,. Κοινή Συνεδρίαση της Επιτροπής των Ειδικών, των Κοινωνικών Εταίρων και της Πολιτικής Ηγεσίας του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης. (Συνεδρίαση 2ας Μαρτίου 2010). Κοινή Συνεδρίαση της Επιτροπής των Ειδικών, των Κοινωνικών Εταίρων και της Πολιτικής Ηγεσίας του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης. Αθήνα.

- Τήνιος Πλ. (2010). *Ασφαλιστικό: μια μέθοδος ανάγνωσης*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.
- Τήνιος, Π. (18/3/2011). «Ξεμπερδέψαμε, πια, με το ασφαλιστικό; Κάποιες αυθάδεις ερωτήσεις»,.
- Τήνιος, Π. (2010), *Ασφαλιστικό, Μία μέθοδος ανάγνωσης*, Κριτική
- Τήνιος, Π. (2003), *Ανάπτυξη με Αλληλεγγύη, Ένα πλαίσιο για τις Συντάξεις του νέου αιώνα*, Αθήνα: Παπαζήσης.
- ΙΝΕ, ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, (2003), *Η Ελληνική Οικονομία και Απασχόληση*.
- ΙΝΕ, ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΣΕΕ- ΑΔΕΔΥ, (2007), *Αναλογιστική Μελέτη ΙΚΑ-ΕΤΑΜ*.